

รายงานผลการวิจัย
ทุนวิจัยรักษามรดกศิลปกรรม

เรื่อง

กรณีศึกษา : สภาพและปัญหาทางการศึกษา
ของชาวกะเหรี่ยงเผ่าสะกอ บ้านผาแดง ตำบลสบเป็ง
อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

โดย

พชรวรรณ จันทรางศุ

จพ
ก 15
006179

ชื่อโครงการวิจัย   กรณีศึกษา : สภาพและปัญหาทางการศึกษาของชาวกะเหรี่ยงเผ่าสะกอ
บ้านผาแตก ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

ชื่อผู้วิจัย   ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พชรวรรณ จันทรางศุ

ปีที่ทำการวิจัย   พ.ศ. 2529 - พ.ศ. 2531

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาสภาพและปัญหาทางการศึกษาทั้งในและนอกโรงเรียนของชาวกะเหรี่ยงเผ่าสะกอ เฉพาะกรณีบ้านผาแตก ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ วิธีการที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ การศึกษาเอกสารและการออกสำรวจภาคสนาม ซึ่งได้ใช้การสังเกตและการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ กลุ่มผู้นำชุมชน ครู ผู้บริหารโรงเรียน นักเรียน ผู้ปกครอง และเจ้าหน้าที่ทางราชการ

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า นโยบายรวมพวก (Integration) ของรัฐ ซึ่งมุ่งให้การศึกษาเป็นปัจจัยในการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างชาวเขากับสังคมไทยนั้น กระทำไ้ระดับหนึ่งเท่านั้น แม้จะได้รับสัญชาติไทย มีสิทธิทัดเทียมคนไทยทั่วไป แต่การปรับตัวเข้ากับสังคมไทยเป็นไปอย่างเชื่องช้า ชาวกะเหรี่ยงเผ่าสะกอบ้านผาแตกนี้ ยังคงรักษาเอกลักษณ์ชาติพันธุ์ไว้ ไม่ว่าจะเป็นภาษา การแต่งกาย ความเชื่อ และการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ตามจารีตประเพณีกะเหรี่ยง ไม่มีการศึกษาในระบบโรงเรียน ครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมและงานอาชีพให้แก่บุตรหลาน ทางราชการถือว่า เด็กกะเหรี่ยงเป็นเด็กคนไทย จึงให้สิทธิเข้ารับการศึกษาภาคบังคับตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ในโรงเรียนของหมู่บ้าน ทางโรงเรียนประสบปัญหาด้านการใช้หลักสูตรและการสอนไม่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น คุณภาพของการศึกษาค่ากว่าเกณฑ์มาตรฐานของ สปช. ด้วยอุปสรรคด้านพื้นฐานทางวัฒนธรรมเป็นสำคัญ การปรับรูปแบบของการจัดการศึกษาให้เป็นส่วนหนึ่งซึ่งผสมผสานเข้ากับชีวิตในชุมชน คือขอเสนอแนะในการแก้ปัญหาดังกล่าวข้างต้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Project Title : EDUCATIONAL SETTING AND PROBLEMS OF THE SKAW KAREN:
A CASE STUDY OF PHATAEK VILLAGE, TAMBOL SOPPENG, CHIENGMAI.
Researcher : Assistant Professor Pacharawan Chandrangsue
Year : B.E. 2529 - 2531

ABSTRACT

The purpose of this study was to examine the state of education and the problems of the Skaw Karen, both in and out of school in Phataek Village, Tambol Soppeng, Maetaeng District, Chiangmai. The methods used for this study were documentary research and field study, with emphasis on observation and interviews of key informants, such as community leaders, school teachers and administrators, students, parents, and government officials.

The findings of this research are as follows: the integration policy of the government to use education as a factor in mixing the culture of the hilltribe people with the Thai society has been successful only to a point. Although the Karens of the Skaw group have been granted Thai nationality and enjoy rights and privileges as full citizens, they have been slow in adapting into the Thai Society. These Karens still maintain their own ethnic characteristics in language, costume, beliefs, rituals, etc. Traditionally, the Karen had no formal schooling. The family has played a major role in passing along their own customs and work-oriented experiences to their off-spring. The government considers the Karen's children as Thais and therefore allows them to receive education according to the compulsory education curriculum set up in B.E. 2521 for elementary education in the village school. The school finds it difficult to implement the existing curriculum so that it meets local needs. Educational standards are lower than those set up by the Office of National Primary Education Commission, mainly because of a lack of understanding among school officials of the Karen's cultural background. This study suggests that this problem could be solved by integrating the educational approach into the life of the community.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง "สภาพและปัญหาทางการศึกษาของชาวกะเหรี่ยงสะกอ: ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านผาแตก ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่" ผู้วิจัยขอขอบคุณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่สนับสนุนให้ทำการวิจัยโดยจัดสรรทุนรัชดาภิเษกสมโภช ให้เป็นค่าใช้จ่ายสำหรับงานวิจัย

รายงานการวิจัยนี้สำเร็จเป็นรูปเล่มขึ้นมาได้ ก็ด้วยความอนุเคราะห์ช่วยเหลือจากบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้ ด้วยความซาบซึ้งในความกรุณาของทุกท่านเป็นอย่างสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ขอกราบขอบพระคุณ คุณประวิตร และ คุณวิยะดา โพธิอาศน์ นักวิจัยชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ศูนย์วิจัยชาวเขา จังหวัดเชียงใหม่ ที่ได้กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่า ให้คำปรึกษาแนะนำ ตลอดจนประสานกับหน่วยงานในเขตพื้นที่ศึกษาเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม นับตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จเรียบร้อยอย่างสมบูรณ์

อนึ่ง งานวิจัยนี้จะสำเร็จลุล่วงไปไม่ได้ หากไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้บริหาร คณะครู นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนบ้านผาแตก ทุกคน ซึ่งให้ความร่วมมือช่วยเหลือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นอย่างดี รวมทั้งพ่อหลวง ผู้อาวุโสของหมู่บ้านที่ให้การต้อนรับอย่างอบอุ่นด้วยสายใยแห่งมิตรไมตรี ในระหว่างพำนักอาศัยในหมู่บ้าน ตลอดจนให้สัมภาษณ์ข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้านอันเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยเป็นอย่างยิ่ง ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณทุกท่านไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ท้ายสุดนี้ ผู้วิจัยจะยินดีและขอบคุณเป็นอย่างมาก ถ้าท่านผู้อ่านรายงานการวิจัยนี้ จะกรุณาให้ความเห็นหรือข้อโต้แย้งที่จะเป็นประโยชน์แก่การศึกษาคนควาเรื่องท่านเองนี้ต่อไป

พชรพรรณ จันทร์ทรงศุ.
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พชรพรรณ จันทร์ทรงศุ.

บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญตาราง แผนภาพ แผนภูมิ ภาพประกอบ	ด

บทที่

1	บทนำ	
	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
	วัตถุประสงค์ของการวิจัย	14
	กรอบของการวิจัย	14
	คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	16
	วิธีดำเนินการวิจัย	17
	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	20
2	ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับชาวกะเหรี่ยง	
	ตอนที่ 1 ภูมิหลังและวัฒนธรรมของกะเหรี่ยง	21
	ตอนที่ 2 นโยบายของรัฐบาลต่อชาวเขาในประเทศไทย ..	48
3	กรณีศึกษา : สภาพชุมชนชาวกะเหรี่ยงสะกอบ้านผาแตก	
	ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน	62
	ที่ตั้งและอาณาเขต	64
	โครงสร้างเชื้อชาติ ประชากร	66
	การตั้งถิ่นฐาน	68
	สภาพเศรษฐกิจ	75
	ศาสนา	81
	วัฒนธรรมและประเพณี	81
	การเมืองการปกครอง	92
	การศึกษา	94

บทที่		
4	สภาพและปัญหาทางการศึกษาของกะเหรี่ยงเฒ่าสะกอบ้านผาแตก	
	ตอนที่ 1 สภาพและปัญหาการศึกษาในระบบโรงเรียน ..	95
	ตอนที่ 2 สภาพและปัญหาการศึกษานอกโรงเรียน	112
5	สรุปและอภิปรายผลการวิจัย	
	สรุปผลการวิจัย	126
	อภิปรายผล	130
บรรณานุกรม	.....	136

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เลขหมู่   ๐๗
 เลขทะเบียน   ๐๐๖๑๗๑
 วัน.เดือน.ปี   26 มี.ค. 34

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แสดงสถิติประชากรในกลุ่มบ้านผาแตกปี 2530	66
2	แสดงสถิติจำนวนนักเรียนในโรงเรียนบ้านผาแตกปีการศึกษา 2529	100
3	แสดงสถิติจำนวนนักเรียนตกซ้ำชั้นและออกกลางคัน ปีการศึกษา 2528	111
แผนภูมิ		
1	แสดงสถิติจำนวนนักเรียนในโรงเรียน ปี พ.ศ.2517 ถึง 2528 ...	99
2	แสดงโครงสร้างหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จพื้นฐานภาคเหนือ	117
แผนภาพ		
1	แผนภาพแสดงองค์ประกอบของการวิเคราะห์โรงเรียน	10
2	แผนที่เส้นทางอพยพของกะเหรี่ยงเข้าในประเทศไทย	27
3	แผนที่แสดงขอบเขตหมู่บ้านผาแตก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่	63
4	แผนที่แสดงเส้นทางคมนาคมของกลุ่มบ้านผาแตก	65
รูปภาพประกอบ		
1	ภาพจิตรกรรมฝาผนังรูปชาวกะเหรี่ยง	24-25
3	ภาพตัวอักษรกะเหรี่ยงสะกอ	38
4	ภาพแสดงสภาพทั่วไปของหมู่บ้านผาแตก	67
5	ภาพแสดงสภาพที่อยู่อาศัยของชาวกะเหรี่ยงสะกอบ้านผาแตก	68
6	ภาพแสดงชีวิตความเป็นอยู่ของชาวกะเหรี่ยงสะกอบ้านผาแตก	69
7	รูปภาพของโรงเรียนบ้านผาแตก	96
8	รูปภาพห้องเรียนของโรงเรียนบ้านผาแตก	97
9	ภาพแสดงสภาพทั่วไปของโรงเรียนบ้านผาแตก	98
10	รูปภาพเกี่ยวกับการเรียนวิชาการงานพื้นฐานอาชีพ (งานเกษตร)...	104
11	รูปภาพเกี่ยวกับการเรียนวิชาการงานพื้นฐานอาชีพ (งานบ้าน)	105
12	ภาพวาดของนักเรียนประกอบเรียงความ	108-109
13	ภาพแสดงสายสัมพันธ์อันดีของครอบครัวกะเหรี่ยง	110
15	รูปภาพกิจกรรมโครงการบริการอาหารกลางวันของ ซี.ซี.เอฟ และเด็กในศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก	120
16	ภาพศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก	122
17	ภาพของหมู่บ้านผาแตก	127

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

สังคมไทยปัจจุบันยังมีกลุ่มชนต่างวัฒนธรรมอยู่หลายกลุ่มซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันไปทั้งด้านภาษา ชนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีการดำเนินชีวิต ชนกลุ่มเหล่านี้มีถิ่นที่อยู่อาศัยกระจุกกระจายอยู่ทั่วประเทศ บริเวณพื้นที่สูงเขตชายแดนไทย - พม่า ทางภาคเหนือ และภาคตะวันตกเป็นถิ่นที่อยู่ของชนต่างวัฒนธรรมหลายเผ่าพันธุ์ ที่เรียกว่า กลุ่มชาวเขา แรกเริ่มอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย รัฐบาลสมัยก่อนได้ปฏิบัติต่อชาวเขาอย่างเป็นทางการเป็นมิตร กล่าวคือ

"...ชาวเขาเหล่านี้ได้รับอนุญาตให้ข้ามเข้ามาในไทยได้โดยเสรี และ ไทมาครอบครองที่ดินซึ่งตนไม่มีกรรมสิทธิ์ นอกจากนั้นเมื่อใดทำการเพาะปลูก จนกินจุแล้ว ก็สามารถย้ายไปหาที่อุดมสมบูรณ์แห่งอื่นในถิ่นที่เขาขึ้นต่อไป ชาวเขาเหล่านี้ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย แต่มิได้มีขออนุญาตใด ๆ อย่าง ประชาชนชาวไทย เช่น การเสียภาษี หรือการเข้ารับราชการเป็นต้น..."¹

นโยบายที่ปล่อยให้ชาวเขาอยู่กันเองอย่างอิสระนั้น ไม่อาจดำเนินอยู่ได้ต่อไป แม้ว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นการแสดงความเมตตา และเป็นไปตามความประสงค์ของ ชาวเขา แต่เป็นการทำให้ประชาชนคนไทยส่วนรวมต้องเสียประโยชน์มาก วิธีเพาะปลูก ตามแบบของชาวเขาเป็นการทำให้ดินเสื่อมคุณภาพ ผลผลิตที่ได้ก็ลดน้อยลงไปทำให้ต้อง ย้ายไปหาที่กินทำกินใหม่ซึ่งต้องโค่นป่าเผาป่า ทิ้งร้างดางที่แห่งใหม่เรื่อย ๆ ไป ซึ่งมีใช่ จะเป็นการทำลายป่าไม้อันมีค่าเท่านั้น แต่ยังมีผลกระทบกระเทือนถึงต้นน้ำลำธาร ซึ่งได้ ส่งน้ำไปสู่ที่ราบภาคกลาง ซึ่งใช้ทำการเพาะปลูกอันเป็นหัวใจของเศรษฐกิจของประเทศ อีกด้วย นอกจากนี้ ชาวเขายังนิยมปลูกฝิ่น ซึ่งรัฐบาลต้องการให้ระงับเสียเพราะเป็น การผิดกฎหมาย และเป็นภัยร้ายแรงต่อสุขภาพ

¹ประกาศ จารุเสถียร, พลเอก. ชาวเขาในประเทศไทย. (พระนคร: โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด 2509) หน้า 5.

เหตุผลอีกประการหนึ่งที่รัฐบาลจำเป็นต้องเปลี่ยนนโยบายเกี่ยวกับชาวเขา จากวิธีการที่ค่อนข้างจะปล่อยปละละเลยมาเป็นเร่งพัฒนานั้น คือในเรื่องของความปลอดภัยของประเทศ ชาวเขาย่างกลุ่มตกชุกจึงก่อให้เกิดความไม่สงบขึ้นในประเทศ หากจะปล่อยให้พลัดถิ่นและจากภูมิลำเนาแล้ว ก็อย่างที่ฝ่ายตรงข้ามจะเข้าแทรกซึมบ่อนทำลายได้ รัฐบาลจึงเริ่มดำเนินการต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของชาวเขาให้ดีขึ้น ดังคำกล่าวของ พลเอก ประภาส จารุเสถียร ที่ว่า

... รัฐบาลมีนโยบายที่จะปรับปรุงสวัสดิภาพของชาวเขา แต่ในขณะเดียวกันก็จะเคารพบุรณภาพของเผ่าควาย รัฐบาลไม่มีนโยบายจะบังคับให้ชาวเขาเลิกวิถีชีวิตแบบเก่าของเขา และกลายมาเป็นเหมือนคนไทยทุกอย่าง ชาวเขามีสิทธิที่จะนับถือศาสนาเดิมของตนเอง และยังจะถือขนบธรรมเนียมประเพณีของคนใดตามความปรารถนา การที่ชาวเขายังรักษาขนบธรรมเนียมของตนไว้นั้น ยังจะช่วยเพิ่มพูนวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วในประเทศไทยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น รัฐบาลไม่เคยมีเจตนาจะละเลิกการเป็นอยู่ของกลุ่มชาวเขา หรือไปรบกวนที่พักอาศัยของชาวเขา หน้าที่ทางการเมืองอย่างเดียวกับที่ชาวเขาต้องปฏิบัติคือ ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และตั้งคนอยู่ในกฎหมายของประเทศ เพื่อเป็นการตอบแทนที่รัฐบาลก็จะพยายามทบทวีตทางในอุ้นที่จะส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของพวกชาวเขา รัฐบาลมีนโยบายอยู่รวมกันมากกว่าที่จะกลืนชาติ แต่ก็ไม่มีข้อขัดข้องอันใดในกรณีที่ชาวเขามีความประสงค์จะเป็นคนไทยอย่างบริบูรณ์...¹

อดีตกาลมาจนถึงปัจจุบันรัฐบาลได้ตระหนักเสมอว่าชาวเขานี้มีการดำรงชีวิตที่แตกต่างไปจากคนไทยทั่วไป กล่าวคือ คอยความเจริญทั้งการครองชีพ การศึกษา การอนามัย ตลอดจนยังอยู่ในท้องถิ่นทุรกันดาร ห่างไกลการคมนาคม ซึ่งง่ายแก่การแทรกซึมของฝ่ายตรงข้าม อันจะก่อให้เกิดปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองทั้งในประเทศและนอกประเทศ และความมั่นคงปลอดภัยของชาติ จึงได้ดำเนินนโยบายรวมพวกหรือการอยู่ร่วมกัน (Integration) ผสมกับนโยบายผสมกลมกลืน (Assimilation) เพื่อให้ชาวเขาปรับตัวเข้ากับคนไทยและอยู่รวมกันได้โดยสันติ ให้ชาวเขามีความสำนึกในการเป็นพลเมืองไทย เป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย และมีความจงรักภักดีต่อชาติอย่างแท้จริง โดยให้สิทธิที่จะนับถือศาสนาและปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีเดิมของคนใดตามความปรารถนา การดำเนิน

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 8 - 9.

งานพัฒนาและสงเคราะห์อยู่ที่การดูแลของคณะกรรมการชาวเขา ซึ่งแบ่งออกเป็นหลาย
 ด้าน รวมทั้งด้านการศึกษาซึ่งมีอธิบดีกรมการศึกษานอกโรงเรียนเป็นประธาน¹ นอกจากนี้
 นี้ในแผนมทไทยแม่บท ฉบับที่ 3 ยังได้กำหนดโครงการให้การศึกษาชาวเขาและประชาชน
 ทางไกลคมนาคม (คชค.) โดยมีเป้าหมายอบรมครู 30 รุ่น โรงเรียน คชค.832 โรง
 ในบริเวณพื้นที่เป็นป่าเขา และทุรกันดารที่ คชค. เขาไปตั้งฐานปฏิบัติการ²

งานวิจัยศึกษาเกี่ยวกับการผสมกลมกลืนชาวเขาโดยรัฐบาลไทยนั้น Keyes
 (1971) ได้ศึกษาโครงการขรมจาริกที่จัดขึ้นสำหรับนำศาสนาพุทธไปบูรณาการชาวเขา
 และได้พบว่าโครงการดังกล่าวไม่ประสบความสำเร็จ สาเหตุหนึ่งก็คือ ไม่ได้คำนึงถึงความ
 แตกต่างทางวัฒนธรรมของชาวเขา อมรา พงศาพิชญ์ (2523) Keyes (1979),
 Kustaater (1967) และ Moerman 1965 ได้ยืนยันว่าการผสมกลมกลืนชาวเขาเป็น
 ไปได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากการสร้างสำนึกของความเป็นไทยในหมู่ชาวเขา
 จะพบว่าสำนึกของเอกลักษณ์ของชาวเขาเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมบนภูเขาชาวเขาจะมี
 สำนึกในเผ่าพันธุ์ของตนซึ่งต่างจากชาวเขาเผ่าอื่น เมื่อลงมาพื้นราบชาวเขาจะมีสำนึกเป็น
 คนเมือง (คนภาคเหนือ) และในสภาพแวดล้อมระดับชาติ ชาวเขาก็จะมีสำนึกเป็นคนไทย
 แต่เมื่ออยู่บนเขา ชาวเขาจะไม่สำนึกของความเป็นไทย เพราะความเป็นไทยไม่ได้มีส่วน
 เข้ามามีเกี่ยวเลยในการใช้ชีวิตประจำวัน อย่างไรก็ตามให้สัญชาติไทยเป็นวิธีการหนึ่งที่จะ
 ช่วยสร้างสำนึกของความเป็นคนไทยในหมู่ชาวเขา

มีผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมประสบความสำเร็จ
 บ้างเหมือนกัน Bradley (1982) พบว่าหมู่บ้านละว้าที่กาญจบุรีได้ถูกกลืนกลายเป็นหมู่บ้าน
 ไทย โดยแทบจะหาคนพูดภาษาลาวไม่ได้อีกแล้ว การถูกกลืนนี้เกิดจากเงื่อนไขที่ว่าชุมชน
 ดังกล่าวเป็นชุมชนเปิดและมีผู้คนจากหลายเชื้อชาติผสมกัน (กะเหรี่ยง มอญ ละว้า) เมื่อ
 ระบบโรงเรียนเข้าไปตั้งในหมู่บ้าน ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ได้ถูกระบบโรงเรียน

¹ คำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ 65/2523 เรื่องการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการชาวเขาด้านการศึกษา.

² กระทรวงมหาดไทย, แผนมทไทยแม่บท ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2525 - 2529,
 หน้า 180.

ให้กลายเป็นไทยโดยพิจารณาจากการใช้ภาษานั้นเอง¹

การดำเนินนโยบายดังกล่าวมาหลายยุคหลายสมัย บังเกิดผลให้ชาวเขามากกลุ่ม ได้ถูกผสมกลมกลืนเป็นคนไทยไปแล้ว และยิ่งความเจริญแผ่ขยายออกไปมากเท่าใดโอกาสที่ชาวเขาเหล่านี้จะกลับกลายเป็นคนไทยอย่างแท้จริงย่อมมีมากขึ้น

การให้การศึกษารัฐแก่ชาวเขาส่วนใหญ่จะเน้นการศึกษาในระดับแรกหรือ การประถมศึกษา มีหน่วยงานหลายแห่งเข้าร่วมรับผิดชอบดำเนินการ อาทิสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กรมการศึกษานอกโรงเรียน กรมสามัญศึกษา กรมประชาสงเคราะห์ กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน กรมป่าไม้ กองอำนวยการรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ ศูนย์อำนวยการรวมกองบัญชาการทหารสูงสุด และมูลนิธิคริสตจักร กะเหรี่ยงแบบศิลาในประเทศไทย เป็นต้น แต่ละหน่วยงานมีนโยบาย แนวการปฏิบัติและรูปแบบการจัดการศึกษาหลากหลายกัน และหลายหน่วยงานได้พยายามปรับปรุงหลักสูตรและ เนื้อหาวิชาให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน เช่น โครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชน ในเขตภูเขาของกรมการศึกษานอกโรงเรียน โครงการหลักสูตรประถมศึกษา เพื่อชุมชนในเขต ภูเขา พุทธศักราช 2524 เป็นต้น การดำเนินงานด้านการศึกษาของหน่วยงานเหล่านี้ยัง ประสบปัญหาหลายประการ สำหรับในกรณีของชนกลุ่มน้อยซึ่งพูดภาษาอื่นนอกจากภาษาไทย ในชีวิตประจำวัน พบว่านักเรียนมีปัญหาในด้านการศึกษาและการเรียนการสอน ทั้งเป็น ผู้เสียเปรียบในด้านการศึกษา เนื่องจากพื้นฐานทางวัฒนธรรมของตน² เป็นต้นว่า เด็ก ชาวเขาภาคเหนือที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี ที่ได้รับการศึกษาในโรงเรียนมีน้อยมากเมื่อเทียบกับเด็กวัยนี้ทั้งหมด เด็กที่กำลังเรียนส่วนมากเรียนอยู่ในชั้นประถมศึกษาตอนต้น ส่วนในระดับ มัธยมศึกษาเกือบไม่มีผู้เรียนเลย³

¹สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, นโยบายและแผนพัฒนาเด็ก ระยะเวลา, 2522, หน้า 8.

²สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพ การประถมศึกษา พ.ศ. 2525-2535 (กรุงเทพฯ:วัฒนาพานิช, 2526), หน้า 49-50.

³สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, นโยบายและแผนพัฒนาเด็ก ระยะเวลา 2522, หน้า 3 - 34.

เป้าหมายสำคัญในการจัดการศึกษาของไทยประการหนึ่งคือการให้ผู้เรียนมีความสำนึกในการเป็นคนไทยร่วมกันและการอยู่ร่วมกันโดยสันติ ตลอดจนการจัดบริการการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาภาคบังคับให้ทั่วถึง อย่างไรก็ตามความพยายามของรัฐยังไม่บรรลุตามเจตนารมณ์อย่างเต็มที่ ยังมีกลุ่มชนต่างวัฒนธรรมที่ใช้ภาษาอื่นนอกจากภาษาไทยในชีวิตประจำวันไม่ค่อยมีโอกาสทางการศึกษา ก่อเกิดปัญหาให้รัฐบาลต้องแก้ไขอยู่หลายประการ ในการสัมมนาเกี่ยวกับการศึกษาของชาวเขามีส่อสรุป ดังนี้¹

1. การจัดการศึกษายังไม่ทั่วถึง มีหอมนบ้านอีกหลายหอมนบ้านที่อยู่พื้นที่ภูเขาทางไกลและทุรกันดารที่หน่วยงานต่าง ๆ ยังไม่ได้จัดตั้งโรงเรียนหรือส่งครูเขาไปทำการสอน
2. ชาวเขายังไม่มีหลักฐานทะเบียนบ้าน ชักตอระเบียบการรับนักเรียน ชาวเขามบางส่วนมีการอพยพและย้ายถิ่นฐานที่อยู่ทำให้นักเรียนส่วนมากขาดโอกาสที่จะเข้ารับการศึกษา และเกิดปัญหาการออกกลางคันเนื่องจากย้ายถิ่นที่อยู่
3. การคมนาคมลำบาก โดยเฉพาะช่วงฤดูฝน นักเรียนต้องใช้เวลามากในการเดินทางมาโรงเรียนและได้รับความลำบากในการเดินทางกลับบ้าน
4. ผู้ปกครองนักเรียนบางแห่งไม่สนใจและไม่สนับสนุนการศึกษาเท่าที่ควร ทำให้นักเรียนมีอัตราการขาดเรียนและการออกกลางคันสูง
5. ครูผู้สอนที่อยู่ในพื้นที่หุบเขาชาวเขา ประสบความยากลำบากในการเดินทาง การดำรงชีพ และได้รับสวัสดิการไม่เพียงพอ ทำให้ขาดแรงใจในการปฏิบัติงาน ส่งผลให้มีอัตราการขอย้ายสูง ปัญหาความขาดแคลนบุคลากรจึงเกิดขึ้น เสมอในเขตพื้นที่ภูเขาที่โรงเรียนตั้งอยู่
6. นักเรียนชาวเขามีปัญหาในด้านภาษา เมื่อแรกเริ่มเข้าเรียนเพราะต้องเรียนภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง การสื่อความหมายมีความยากลำบากซึ่งทำให้ผลสัมฤทธิ์

---

¹รายงานการประชุมปฏิบัติการ เรื่องการสอนในสภาวะที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการศึกษาระดับประถมศึกษา, 2 - 9 พฤศจิกายน 2529 ณ โรงแรมเวียงอินทร์ จังหวัดเชียงราย จัดโดย สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงราย, หน้า 25 - 26.

ทางการเรียนเกือบทุกกลุ่มประสบการณ์อยู่ในระดับไม่น่าพอใจ

7. การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 อาจจะไม่เหมาะสม หรือสอดคล้องกับการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนในเขตพื้นที่ภูเข

การวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติเกี่ยวกับสภาพการจัดการศึกษาสำหรับชาวเขา พบว่ามีปัญหาอยู่หลายประการเช่นเดียวกันคือ¹

1. ปัญหาเกี่ยวกับนโยบายการให้การศึกษาของชาวไทยภูเขา ยังไม่มีการกำหนดอย่างชัดเจน เคยมีการกำหนดนโยบาย หลักการ หน่วยงานรับผิดชอบเมื่อ พ.ศ. 2506 และหลังจากนั้นไม่มีการกำหนดชัดเจน เช่นนี้อีกเลย ทำให้เกิดความสับสนและการทำงานซ้ำซ้อน

2. ปัญหาเกี่ยวกับการจัดบริการทางการศึกษา รัฐบาลยังจัดบริการทางการศึกษาไม่เพียงพอและไม่ทั่วถึง ดังเห็นได้จากการสำรวจของหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดแม่ฮ่องสอน ปีการศึกษา 2526 พบว่าหอย่อมบ้านที่ไม่ได้รับบริการทางการศึกษาใน 2 จังหวัด มีจำนวนถึง 564 แห่ง ซึ่งในหอย่อมบ้านเหล่านี้มีจำนวนเด็กในวัยเรียนอายุ 6 - 14 ปี อยู่ 14,692 คน

นอกจากนี้มีหน่วยงานอื่น ๆ ที่เข้าไปดำเนินงานพัฒนาในพื้นที่ ได้ช่วยเหลือส่งเสริมการจัดการศึกษาให้แก่ชาวไทยภูเขาและชาวไทยพื้นราบใกล้เคียงในลักษณะโรงเรียนชั่วคราว แต่ปัญหาไม่เป็นที่ยอมรับ ไม่ถูกต้องตามระเบียบ ไม่ได้รับความช่วยเหลือและการสนับสนุนจากหน่วยงานทางการศึกษาเท่าที่ควร

3. ปัญหาเกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษา การจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษา ได้แก่

- การจัดสรรอัตรากำลังครูยังไม่เหมาะสม ไม่ได้คำนึงถึงครูในท้องถิ่น ครูนิเทศก์ มีน้อยหรือไม่มี และไม่คอยให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเรียนการสอนสำหรับเด็กชาวไทยภูเขา

- ขาดอาคารเรียนถาวร บ้านพักครู เครื่องใช้ที่จำเป็น เช่น เครื่องกันหนาว ตะเกียง ฯลฯ

- วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน หนังสือแบบเรียน คู่มือครู สื่อการเรียนการสอน สำหรับเด็กชาวไทยภูเขา ฯลฯ ยังจัดสรรให้ไม่เพียงพอและไม่ทั่วถึงเท่าที่ควร

นอกจากนี้ควรมุ่งถึงสภาพท้องถิ่นบางประการ เช่น ระยะเวลาไกลหูกันตารจึงควรจัดสรร
คาพาหนะ ค้าขนส่ง วัสดุอุปกรณ์ ให้เป็นพิเศษไม่ควรเท่ากับครูโรงเรียนทั่วไป

4. ปัญหาเกี่ยวกับการประสานงาน ไม่มีการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่
ให้การศึกษากับชาวไทยภูเขาอย่างจริงจังและสม่ำเสมอ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่
รับผิดชอบทางการศึกษาโดยตรงในกระทรวงเดียวกัน แต่ต่างกรม หรือหน่วยงานในส่วน
ภูมิภาคและรวมไปถึงระดับย่อยคือโรงเรียน ตลอดจนหน่วยงานอื่นที่จำเป็นจัดการศึกษาให้
แก่ชาวไทยภูเขา ทำให้การดำเนินงานไม่บรรลุเท่าที่ควร

5. ปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพการศึกษา จากการศึกษาของหน่วยศึกษานิเทศก์จังหวัด
เชียงใหม่พบว่า นักเรียนชาวไทยภูเขาในอำเภอฮอด เข้าชั้นเป็นจำนวนถึง 255 คน ใน
จำนวนนักเรียนทั้งหมด 626 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 41¹ ซึ่งอาจเนื่องด้วยชาวไทยภูเขา
เหล่านี้มีภาษาของตนเองและใช้ในชีวิตประจำวัน จึงทำให้เข้าใจบทเรียนโดยเฉพาะเกี่ยวกับ
ภาษาไทยได้ช้า ครูเองก็มีปัญหาทางด้านภาษาคือครูไทยพื้นราบพูดภาษาชาวไทยภูเขาไม่ได้
ยากแก่การสอน การสร้างความสัมพันธ์กับนักเรียนและบุคลากร ส่วนครูชาวไทยภูเขามัก
ออกเสียงคำบางคำในภาษาไทยไม่ชัดทำให้เรียนรู้อีก ๆ หรือเรียนรู้อีกเพราะใช้
ภาษาของตนง่ายแก่การเข้าใจมากกว่า นอกจากนี้ปัญหาอื่น ๆ อีก หนึ่งต้นว่า ครูที่ได้รับการ
บรรจุใหม่อาจไม่ได้รับการอบรมหรือนิเทศการเรียนการสอนในโรงเรียนชาวไทยภูเขา ไม่
ว่าจะเป็นด้านวิชาการคือการจัดการเรียนการสอนและการสอนความรู้พิเศษ เช่น การเกษตร
การอนามัย ฯลฯ นอกจากนี้บางหน่วยงานก็ไม่มีการนิเทศตรวจเยี่ยมและติดตามผล โดยเฉพาะ
โรงเรียนในหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลและการเดินทางลำบาก ฝ่ายบริหารจะไม่ไปเลย อันมีผล
ต่อการปฏิบัติงานของครูเริ่มเฉื่อยชา การวางแผนของครู เช่น ที่มัสสุราในขณะปฏิบัติงานหรือ
ขาดสอนบ่อย เพราะถือว่าอยู่ไกล ไม่มีผู้บริหารคอยดูแล ทำให้เด็กไม่ได้รับความรู้ ทำลาย
ศรัทธาความเชื่อถือของชาวบ้านที่มีต่อครู และประการสำคัญก็คือทางบ้านเด็กนักเรียนและ
บุคลากรเองก็มีปัญหา เช่น นักเรียนส่วนใหญ่ไม่รู้ภาษาไทย ทำให้การเรียนรู้อีก และเข้าใจ
บทเรียนได้ยาก ซากเรียนบ่อยควยสาเหตุต่าง ๆ เช่น บุคลากรของกรใช้แรงงานเด็ก

¹ กองแผนงาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานสภาพการ
จัดการศึกษาสำหรับชาวเขา (เอกสารอัคราเนา), 2529 อ้างถึงในกองวิจัยการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาเพื่อแสวงหา
แนวทางการจัดการศึกษาสำหรับชาวไทยต่างวัฒนธรรม, มิถุนายน 2530, หน้า 11-14.

ในฤดูเก็บเกี่ยวผู้เรียนต้องไปทำงานในไร่และต้องค้างคืนที่ไร่หลายวันจึงจะกลับ ที่เรียน
อยู่ไกล การเดินทางลำบากทั้งในฤดูฝนและฤดูหนาว หรือนักเรียนต้องออกกลางคันเพราะ
ต้องย้ายตามพ่อแม่ ซึ่งย้ายที่ทำงานอยู่เสมอ

การจัดระบบการศึกษาสำหรับชาวเขาไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรอาจเนื่อง
มาจากสาเหตุต่าง ๆ พอสรุปได้ดังนี้¹

1. การขยายการประถมศึกษาเน้นในแง่ปริมาณมากกว่าคุณภาพ
2. ปัจจัยสำหรับการจัดการไม่เพียงพอ เช่น อาคารเรียน วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ
และสิ่งที่จะช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ นักเรียน ผู้ปกครอง ครู และฝ่ายบริหารควบคุม
3. ความทุรกันดารของท้องถิ่น เป็นอุปสรรคในการขยายการศึกษา
4. ความรู้ที่ได้จากการศึกษา ขัดแย้งกับความเชื่อทางวัฒนธรรมเดิม
5. ครูส่วนใหญ่เป็นคนภายนอกชุมชน และไม่ได้รับการอบรมให้มีคุณสมบัติพอ
ไม่เข้าใจสภาพความเป็นอยู่ ภาษาของท้องถิ่น ชาติสวัสดิการและแรงจูงใจ ไม่มีใจรัก
ที่จะสอนในชุมชนนั้น
6. ทศนคติและความเชื่อที่มีอคติต่อชนกลุ่มต่างวัฒนธรรม

การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการดำเนินนโยบายพัฒนาชาวเขา และ
หากเราพิจารณาความมุ่งหมายและแนวนโยบายการศึกษาตามที่ระบุไว้ในแผนการศึกษาแห่ง
ชาติฉบับพุทธศักราช 2520 จะพบข้อความดังนี้¹

หมวดที่ 1 ความมุ่งหมายของการศึกษา

.....

4. ให้ความสำคัญในการเป็นคนไทยร่วมกันและการเป็นส่วนหนึ่ง
ของมนุษยชาติ มีความรักชาติ ตระหนักในความมั่นคงปลอดภัยของชาติ
และการมีส่วนร่วมในการป้องกันประเทศ

หมวดที่ 2 แนวนโยบาย

.....

15. รัฐพึงจัดและสนับสนุนผู้ยากไร้ ผู้มีความผิดปกติในทางร่างกาย
จิตใจ หรือสังคม และผู้คอยโอกาสทางการศึกษาให้ได้รับการศึกษาโดย
ทั่วถึงกัน"

---

¹สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช
2520 (เอกสารโรเนียวเย็บเล่ม)

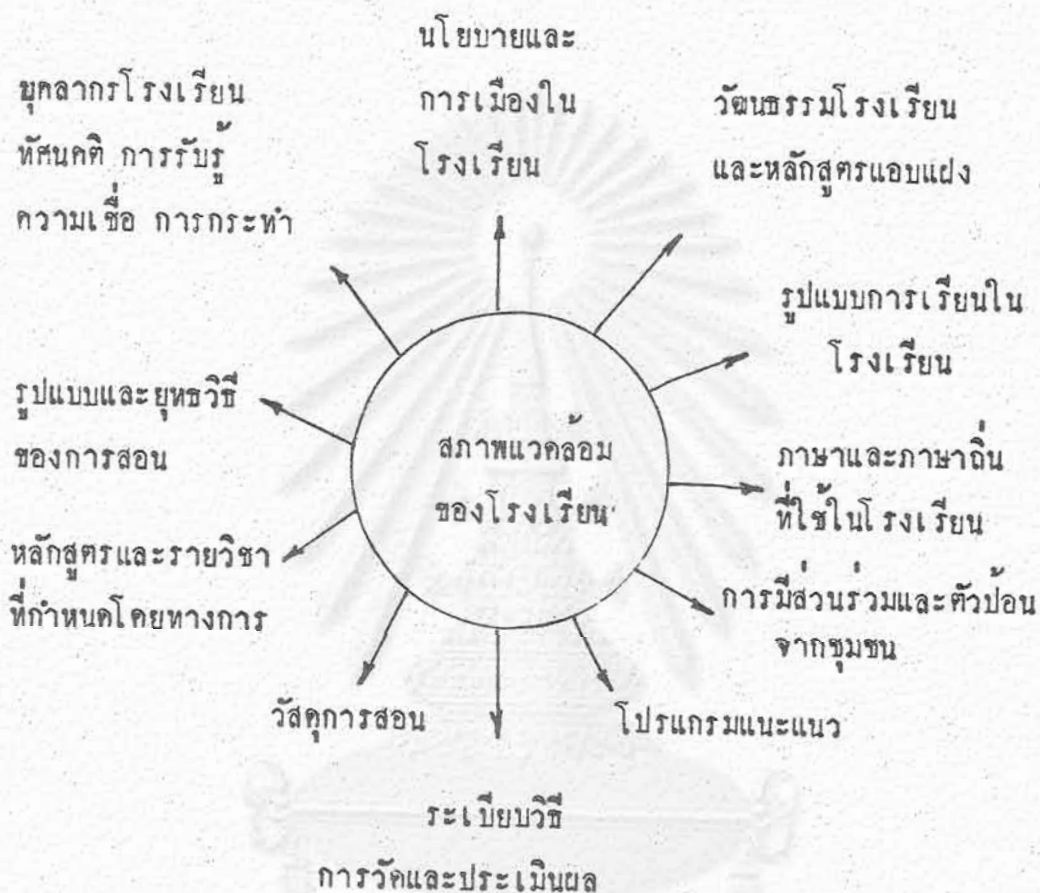

หากการให้การศึกษาสัมฤทธิ์ผลตามความมุ่งหมาย ทำให้ชาวเขายังเกิดความ
รู้สึกที่ต่อประเทศไทยก็ย่อมจะบังเกิดผลต่อการอยู่ร่วมกัน และการที่จะผสมกลมกลืน
(Assimilation) ให้ชาวเขาเขามาสู่สังคมไทยในอนาคตย่อมมีทางเป็นไปได้มากขึ้น
ทั้งนี้เพราะ "การศึกษา" ทำหน้าที่สำคัญต่อสังคมหลายประการ โดยเฉพาะการทำหน้าที่
ชักเถลาทางสังคม หรือสังคมประภคต (Socialization) ทำหน้าที่ถ่ายทอดวัฒนธรรม
ธรรม (Cultural Transmission) ทำหน้าที่สร้างบูรณาการหรือความเป็นอันหนึ่ง
อันเดียวกันทางสังคม (Social integration)¹ รวมทั้งอบรมสมาชิกในสังคมให้
รู้จักวิถีการดำเนินชีวิตในสังคม เตรียมผู้เยาว์ให้เป็นผู้ใหญ่ที่ดีของสังคม มีทัศนคติและมี
บุคลิกภาพเหมาะสมกับสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลง อีกทั้งยังเป็นกระบวนการที่ปลูกฝังให้บุคคล
มีความภาคภูมิใจ ยุกพันและมีความรู้สึกรักชาติรวมชาติ จึงเป็นการช่วยเสริมสร้างความ
เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เนื่องจากสามารถสื่อสารสัมพันธ์กันโดยการใช้ภาษาเดียวกัน อยู่
ในกรอบของวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีอันเป็นที่ยอมรับซึ่งกันและกัน ทำให้
สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีสันติสุข

อนึ่ง "การศึกษา" ในที่นี้ หมายครอบคลุมทั้งการศึกษาที่จัดในโรงเรียน
(Formal Education) และการศึกษาซึ่งให้โดยสถาบันสังคมอื่น ๆ อันมี ครอบครัว
วัด และชุมชน เป็นสื่อ (Agent) ที่สำคัญ ดังจะเห็นได้ว่าสังคมไทยได้อาศัย บ้าน วัด
และวัง เป็นสิ่งสำคัญในการให้ศึกษามาช้านานแล้ว และจากการศึกษาของชาวต่าง-
ประเทศก็ได้แสดงให้เห็นว่าครอบครัวและโรงเรียนเป็นสื่อสำคัญในกระบวนการสังคม
ประภคตสำหรับเด็กในชนบทไทย ทั้งในส่วนองโรงเรียนได้แสดงการวิเคราะห์ที่มีส่วน
สำคัญในกระบวนการสังคมประภคต 3 มิติ คือ เป้าหมายของการเข้าเรียน (Goal of
Schooling) บริบทของการเข้าเรียน (Context of Schooling) ในแง่ของ
บริบททางกายภาพและสภาพแวดล้อมทางสังคม และเนื้อหาของการเรียน

¹ Jeanne H. Ballantine, The Sociology of Education (N.J.:
Prentice - Hall, 1983), pp. 5 - 7.

(Content of Schooling)¹ นอกจากนี้ในเชิงวิชาการได้มีผู้ให้ความเห็นว่าการที่จะวิเคราะห์โรงเรียนซึ่งให้การศึกษาในสังคมที่ประกอบด้วยเชื้อชาติหลายเชื้อชาตินั้น ควรศึกษาตัวแปรต่าง ๆ ดังปรากฏในแผนภาพข้างล่างนี้²

¹ Miriam Frances Redding Maneevone, The Socialization of the Rural Thai Child in Family and School (Claremont Graduate School, Ph.D. dissertation, 1974).

² James K. Banks, Multiethnic Education: Theory and Practice (Mass: Allyn and Bacon, 1981), p. 31.

ตัวแปรต่าง ๆ เหล่านี้ต่างส่งผลถึงสภาพการศึกษา เช่น ในกรณีของครูซึ่งเป็นบุคลากรหนึ่งในโรงเรียน ได้มีนักวิชาการเสนอว่าการวิเคราะห์คุณสมบัติของครูที่จะสอนในโรงเรียนที่มีนักเรียนหลายเชื้อสาย หรือต่างวัฒนธรรมนั้น ควรมีคุณสมบัติใน 6 มิติ คือ

มิติต่างวัฒนธรรม (Cultural/Contextual Dimension) อาทิ เชื้อชาติของครูต่างกับนักเรียนหรือไม่

มิติต่างจริยศีล (Moral/Affective Domain) อาทิ นโยบายในการเลือกครูให้คำนึงถึงความสัมพันธ์กับชนกลุ่มน้อยหรือไม่

มิติต่างพุทธิศีล (Cognitive Domain) อาทิ ความรู้พื้นฐานของครูเกี่ยวกับชนต่างวัฒนธรรม

มิติต่างพฤติกรรมวิชาการ (Pedagogical Performance Domain) อาทิ การได้รับการฝึกอบรม หน่วยงานวิจัย การเข้าร่วมโครงการเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อย / ชนต่างวัฒนธรรม ในระหว่างการปฏิบัติงาน

มิติต่างผลที่ตามมา (Consequential Domain) ศึกษาคูจากพฤติกรรมที่นักเรียนแสดงต่อครูและผู้บริหาร เป็นอาทิ

มิติต่างประสบการณ์ (Experiential Domain) อาทิ ประสบการณ์ของครูในการทำงานกับชนกลุ่มน้อย / ชนต่างวัฒนธรรม

นอกจากนี้ในการวิเคราะห์การศึกษาในโรงเรียนในแนวการวิเคราะห์ (Systems Analysis) นั้นนักสังคมวิทยาการศึกษาในระยะหลังตั้งข้อสังเกตว่าระบบที่เกิดขึ้นในโรงเรียนมิได้มีแต่ระบบที่จัดเป็นทางการ หรือมีระเบียบแบบแผนตามหลักสูตรที่กำหนดไว้ชัดเจนเท่านั้น แต่ยังมีระบบไม่ทางการ (Informal System) ซึ่งเกิดขึ้นโดยมิได้มีการกำหนดไว้ชัดเจนในหลักสูตร ระบบไม่ทางการนี้เน้นถึงความสัมพันธ์ของผู้เรียนกับโรงเรียน เพื่อนักเรียนและครู ระบบนี้จะส่งผลกระทบต่อความรู้สึกนึกคิด และทัศนคติของผู้เรียนทั้งต่อตนเอง ต่อโรงเรียน หรือแม้กระทั่งต่อสังคม เช่น ความรู้สึกของผู้เรียนต่อโรงเรียนส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากบรรยากาศในห้องเรียน ความรู้สึกและทัศนคติของครูและ

นักเรียนส่งผลกระทบต่อบรรยากาศการเรียนในห้องเรียน¹ ระบบไม่เป็นทางการนี้ต่อมาได้รับชื่อว่า "หลักสูตรแอบแฝง หรือ Hidden Curriculum"

แนวความคิดเรื่อง "หลักสูตรแอบแฝง" ได้รับการพัฒนาขึ้นโดย สไนเดอร์ อาร์เบนสัน (Snyder R. Benson) ในปี 1971 โดยหมายถึง "ความต้องการที่ไม่เปิดเผย หรือ Implicit Demand" ซึ่งจะพบได้ในทุกสถาบันที่มีการเรียนการสอน และนักเรียนจะต้องพยายามหาความต้องการนั้นให้พบ และตอบสนองความต้องการนั้นเพื่อที่จะอยู่รอดในสถาบัน"² ต่อมาฟิลลิป คับบิว แจ็คสัน (Philip W. Jackson) ก็ได้ให้ความหมายว่า หลักสูตรแอบแฝง หมายถึง สามประการคือ Rules, Regulations และ Routines ซึ่งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในโรงเรียนจะต้องปรับตัวเข้าหา ยกตัวอย่างเช่น การจัดห้องเรียน ระบบการให้รางวัล และการชักจูงทางด้านจริยธรรม (Moral Socialization) ซึ่งผ่านมาจาก สามประการนั้น³

หลังจากนั้นก็ยังมีนักวิชาการศึกษาเรื่องหลักสูตรแอบแฝงนี้อีกหลายคนเรียกชื่อกันต่าง ๆ อย่างไม่รู้คำมั่งที่เห็นพ้องต้องกันว่ามีส่วนสร้างหลักสูตรแอบแฝงในโรงเรียนมีตัวอย่างดังนี้⁴ บรรยากาศในโรงเรียน บรรยากาศในห้องเรียน เช่น ปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียน รูปแบบนิเทศภาพและปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียนในห้องเรียน การจัดห้องเรียน ขนาดและรูปลักษณะของโรงเรียน

¹ Jeanne H. Ballantine, The Sociology of Education: A Systematic Analysis (New Jersey: Prentice - Hall, 1983), p. 176.

² Snyder R. Benson, The Hidden Curriculum (New York: Knopf, 1971).

³ Philip W. Jackson, "The Students' World" in Melvin L. Silberman, et al. (eds.), The Psychology of Open Teaching and Learning: An Inquiry Approach (Boston: Little Brown, 1972), p. 81.

⁴ Jeanne H. Ballantine, op. cit., pp. 186-196.

จากสภาพการจัดการศึกษาสำหรับชาวเขาที่ยังคงประสบปัญหาหลายประการ ทั้งกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาเฉพาะกรณีชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอ เป็นตัวแทนกลุ่มชาวเขาที่ช่วยเหลือได้ ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอคือกลุ่มเป้าหมายหลักในการพัฒนาของทางการ และจากสถิติล่าสุดของกองสงเคราะห์ชาวเขา กระทรวงมหาดไทย ระบุว่าในปี 2528 มีชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงอยู่ในประเทศไทยถึง 237,163 คน จากจำนวนชาวเขาทั้งหมด 460,328 คน นับเป็นชาวเขาที่มีประชากรมากที่สุด สำหรับถิ่นที่อยู่อาศัยในจังหวัดชายแดน ไทย - พม่า เฉพาะในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และ แม่ฮ่องสอน มีดังนี้

จังหวัดเชียงใหม่	77,460 คน (สถิติปี 2522)
จังหวัดเชียงราย	5,458 คน (สถิติปี 2529)
จังหวัดแม่ฮ่องสอน	51,088 คน (สถิติ 2523)

การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาสภาพและปัญหาของการศึกษาในระบบโรงเรียน ซึ่งจัดโดยรัฐบาลไทยเป็นหลัก แต่จะศึกษาดังการศึกษานอกโรงเรียนซึ่งถ่ายทอดโดยครอบครัวและชุมชนควบคู่กันด้วย โดยมีจุดเน้นของการวิเคราะห์สภาพและปัญหาการศึกษาซึ่งอาศัยแนวการวิเคราะห์ระบบ (System approach) ประกอบกับคัดเลือกตัวแปรบางประการจากแนวคิดของ Banks เป็นแนวทางดังนี้¹

1. การศึกษาในระบบโรงเรียน มีจุดเน้นที่ศึกษาดังนี้
  - 1.1 ตัวป้อน (input) ของการศึกษา เน้นศึกษา เป้าหมายและแนวการดำเนินงานด้านการศึกษาของรัฐ ประเภทและหน่วยงานที่จัดการศึกษาสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ภูมิหลังของครูและนักเรียน
  - 1.2 กระบวนการ (Process) ให้การศึกษา เน้นการวิเคราะห์หลักสูตรและเนื้อหาของการศึกษา
  - 1.3 ผลผลิต (Output) ของการศึกษา เน้นการศึกษาค้นคว้าในค่านิยมทัศนคติเห็นของผู้เรียนที่เป็นชนกลุ่มน้อยที่มีต่อการเข้าโรงเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความคาดหวังและโอกาสในการศึกษาต่อของนักเรียนที่เป็นชนกลุ่มน้อย

¹กองสงเคราะห์ชาวเขา ข้อมูลประชากรชาวเขาที่กรมประชาสงเคราะห์สำรวจ พบ ปี 2528.

- 1.4 ปัญหาและผลกระทบของการให้การศึกษาในโรงเรียน
2. การศึกษานอกโรงเรียน จะเน้นการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้
  - 2.1 ตัวป้อน (input) ของการศึกษา ศึกษาถึงสถาบันทางสังคมอื่น ๆ นอกจากโรงเรียนที่ให้การศึกษาแก่สมาชิกสังคมของชนกลุ่มน้อยแต่ละกลุ่ม และเป้าหมายของการให้การศึกษา เพื่อสำรวจว่าเน้นการถ่ายทอดความรู้วิชาการ อาชีพ หรือวัฒนธรรม
  - 2.2 กระบวนการ (Process) ให้การศึกษา ศึกษาเนื้อหาและวิธีการที่ถ่ายทอดให้แก่สมาชิกสังคม
  - 2.3 ผลผลิต (Output) ของการศึกษา ศึกษาความคิดเห็นของสมาชิกสังคมที่ได้รับการถ่ายทอดการศึกษาต่อการศึกษาที่ได้รับ
  - 2.4 ปัญหาและผลกระทบของการให้ศึกษานอกโรงเรียน

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษานี้จะเป็นข้อมูลพื้นฐานที่ทำให้ทราบสภาพการให้การศึกษา ปัญหา และผลกระทบที่การศึกษามีต่อบุคคล และสังคมของชาวเขา นอกจากนี้จากสาเหตุประการหนึ่งที่รัฐบาลไทยได้ให้โอกาสแก่บุตรหลานของชนเหล่านี้ได้รับการศึกษาก็เพื่อให้เกิดความรู้สึกที่คุ้นเคยกับแผ่นดินไทย ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวในท้ายที่สุดอาจนำไปสู่การผสมกลมกลืนชนกลุ่มน้อยเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย หรืออย่างน้อยจะทำให้อยู่ร่วมกันโดยสันติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพและปัญหาทางการศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียนของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอเฉพาะกรณีหมู่บ้านผาแตก อันจะได้ข้อมูลพื้นฐานสำหรับเป็นแนวทางวางนโยบายการจัดการศึกษาแก่ชุมชนในเขตภูเขาต่อไป

กรอบของการวิจัย

1. สภาพทางสังคมของหมู่บ้าน
  - ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน
  - สภาพทั่วไปของหมู่บ้าน
  - ประชากรและการตั้งถิ่นฐาน

- การปกครอง
- เศรษฐกิจ
- สังคม - วัฒนธรรม
- การศึกษา

2. สภาพและปัญหาการศึกษาในโรงเรียน

- ประวัติความเป็นมาและสภาพโรงเรียน
- สภาพการศึกษาในโรงเรียน

o ปัจจัยป้อนของการศึกษา

1. นโยบายและเป้าหมายของการศึกษา
2. บริบทของการศึกษา

2.1 บริบทด้านเศรษฐกิจ สังคมของโรงเรียน

2.1.1 บริบทด้านสังคม - วัฒนธรรม

2.1.2 บริบทด้านเศรษฐกิจ

2.1.3 บริบทด้านการเมืองการปกครอง

2.2 บริบททางการศึกษาของโรงเรียน

2.2.1 สภาพแวดล้อมภายนอกโรงเรียน

2.2.2 สภาพแวดล้อมของโรงเรียน

o กระบวนการให้การศึกษา

1. หลักสูตรทางการ
2. หลักสูตรแอบแฝง

o ผลผลิตทางการศึกษา

1. คุณภาพการศึกษา

1.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา

1.2 โอกาสในการศึกษาต่อและการมีงานทำ

1.3 การนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิต

1.4 ทักษะคตินักเรียน

1.4.1 ทักษะคติต่อการเข้าโรงเรียนและการรู้หนังสือ

1.4.2 ทักษะคติต่อสังคมไทยและความพอใจในเชื้อชาติ

2. ปริมาณทางการศึกษา
  - 2.1 อัตราการตกซ้ำชั้นและการออกกลางคัน
  - 2.2 อัตราการศึกษาต่อ
    - ปัญหาการศึกษาในโรงเรียน
3. สภาพและปัญหาการศึกษานอกโรงเรียน
  - = สภาพการศึกษานอกโรงเรียน
    - o ปัจจัยป้อนของการศึกษา
      1. แหล่งการเรียนรู้
        - 1.1 หน่วยงานทางการที่จัดการศึกษานอกโรงเรียน
        - 1.2 กลุ่มต่าง ๆ ทางสังคมที่ให้การศึกษ
      2. เป้าหมายในการให้ความรู้นอกโรงเรียน
    - o กระบวนการให้การศึกษ
      1. ความรู้ที่ถ่ายทอด
      2. วิธีการให้ความรู้
    - o ผลผลิตของการศึกษา
      1. ความคิดเห็นของผู้เรียนต่อความรู้ที่ได้รับนอกโรงเรียน
      2. ความคิดเห็นของผู้เรียนเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้
  - ปัญหาและความต้องการการศึกษานอกโรงเรียนของชาวไทยภูเขา

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

กะเหรี่ยง หมายถึง ชาวเขากลุ่มชิเบต - พม่า (Tibeto Burma) จำแนกออกเป็นกลุ่มย่อยหลายกลุ่มตามความแตกต่างด้านภาษา ในที่นี้ศึกษากะเหรี่ยงเผ่าสะกอ ซึ่งเป็นกะเหรี่ยงเผ่าใหญ่ที่สุด เลือกเฉพาะพวกที่ได้สัญชาติไทยแล้วเท่านั้น

การศึกษาในโรงเรียน หมายถึง การศึกษาที่จัดโดยรัฐ โดยมีสถาบันการศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินงาน

หลักสูตรทางการ หมายถึง หลักสูตรที่ใช้ในโรงเรียน อันได้แก่หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 หรือหลักสูตรอื่น ๆ ที่สร้างเฉพาะ

หลักสูตรแบบแฝง หมายถึง บรรยากาศในโรงเรียน บรรยากาศในห้องเรียน และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่างๆ ในโรงเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเอกสารและการวิจัยเชิงสำรวจภาคสนาม (Field Research) ซึ่งมีขั้นตอนและรายละเอียดในการดำเนินการดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร เป็นการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา วัฒนธรรม และการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับชนชาวกะเหรี่ยง

2. การวิจัยเชิงสำรวจ ศึกษาเฉพาะกรณีในหมู่บ้านชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอ ที่เลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสำรวจชุมชนและสัมภาษณ์

สำหรับรายละเอียดของวิธีดำเนินการวิจัย มีดังต่อไปนี้

2.1 หมู่บ้านชาวกะเหรี่ยงที่ศึกษา ผู้วิจัยได้เลือกบ้านผาแตก อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ประชากรในหมู่บ้านนี้เป็นชาวกะเหรี่ยงสะกอ เป็นหมู่บ้านที่มีโรงเรียนบ้านผาแตก สังกัดกรมประชาสงเคราะห์ ปัจจุบันใช้หลักสูตรประถมศึกษา 2521 และเป็นโรงเรียนของชาวกะเหรี่ยงในภาคนี้เพียงแห่งเดียวที่เปิดสอนถึงชั้น ป.6 โดยมีนักเรียนจากหมู่บ้านบริวารมาเรียนด้วยคือ บ้านแม่หลอกเหนือ บ้านแม่หลอกใต้ บ้านผาแค่น บ้านแม่จิว และบ้านแม่ตอน

เนื่องจากโรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก กลุ่มนักเรียนที่จะศึกษาจึงต้องศึกษานักเรียนตั้งแต่ชั้น ป.3 - ป.6 รวมจำนวน 33 คน ในจำนวนนี้มีเด็กนักเรียนชาวพื้นเมืองเรียนอยู่ด้วยประมาณ 3 คน

2.2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ครูและผู้บริหารโรงเรียนบ้านผาแตก จำนวน 4 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาที่กำลังศึกษาในโรงเรียนบ้านผาแตก ปีการศึกษา 2530 จำนวน 30 คน และผู้ปกครองนักเรียนอีก 27 คน รวมทั้งพ่อหลวง ผู้อาวุโสของหมู่บ้าน หัวหน้าหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านผาแตก คุณประวิตร โพธิอาศน์ นักวิจัยชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงศูนย์วิจัยชาวเขาเชียงใหม่ และผลงานวิจัยบทบาททางสังคมและเศรษฐกิจของสตรีชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอ ของ นางวิไลพร ชะมะณลิน : 2522

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.3.1 การวิจัยเอกสารที่เกี่ยวข้อง

2.3.2 แบบสำรวจชุมชน รวบรวมข้อมูลโดยการสังเกต การถ่ายภาพ เพื่อศึกษาลักษณะทางกายภาพ ด้านสภาพความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อมของหมู่บ้านที่ศึกษา และสภาพแวดล้อมของโรงเรียน

2.3.3 แบบสัมภาษณ์

- สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับชนกลุ่มน้อย เพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน แนวนโยบาย แนวการดำเนินงาน ปัญหาและผลกระทบของการศึกษา

- สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน หรือ หัวหน้าครอบครัว หรือ สมาชิกในครอบครัว เพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน ปัญหาและผลกระทบของการศึกษา ตลอดจนความคิดเห็นต่อการศึกษาในโรงเรียน และการศึกษา นอกโรงเรียนที่ได้รับ

- สัมภาษณ์ผู้บริหารและครูในโรงเรียนที่มีบุตรหลานของชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ เข้าศึกษา รวมทั้งผู้เรียน เพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน ความคิดเห็น ปัญหาและผลกระทบของการศึกษา

การสัมภาษณ์นั้นเป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) โดยใช้กรอบของการวิจัยเป็นแนวทางการสัมภาษณ์ นอกจากนี้ยังใช้เทคนิคหลายอย่างประกอบได้ข้อมูลมาเสริมให้ครบถ้วนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น อาทิเช่น การให้นักเรียนแสดงทรรศนะความรู้สึกนึกคิดต่อหมู่บ้านของตน ด้วยการวาดภาพและเขียนเรียงความประกอบ เพื่อทราบทัศนคติของนักเรียนเกี่ยวกับชนเผ่าของตน การทำ "สังคมมิติ" ในการค้นหาปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียน รวมทั้งใช้แบบการสังเกตพฤติกรรม การเรียนการสอนศึกษาพฤติกรรมซึ่งเกิดขึ้นในห้องเรียนด้วย

หลังจากการสร้างเครื่องมือวิจัยหลักคือ แบบสำรวจชุมชน และแบบสัมภาษณ์แล้ว นำเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ เครื่องมือวิจัย ผู้ทรงคุณวุฒิประกอบด้วย

ศาสตราจารย์ ดร.สมหวัง พิธิยานุวัฒน์	ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์
รองศาสตราจารย์อุณา นพคุณ	ภาควิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์พูนสุข บุญยสวัสดิ์	ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์
นายชจักษณ์ บุรุษพัฒน์ รองเลขาธิการ	สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ

เมื่อเครื่องมือวิจัยได้รับการตรวจสอบแล้ว ได้นำไปทดลองใช้ที่บ้านหยวนน้ำขุ่นในระหว่าง
การออกสำรวจนำร่อง นำมาปรับปรุงแล้วสร้างเครื่องมือวิจัยที่สมบูรณ์อีกครั้งก่อนนำไป
ใช้จริง

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจะประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ
ชนกลุ่มที่ศึกษา อาทิ สภาความมั่นคงแห่งชาติ กองส่งเสริมชาวเขา กระทรวงมหาดไทย
และองค์การยูนิเซฟ ศูนย์วิจัยชาวเขา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่
ขอความร่วมมือด้านข้อมูลพื้นฐานและเอกสารอ้างอิงต่าง ๆ

ผู้วิจัยได้เดินทางไปเก็บข้อมูลในหมู่บ้านด้วยตนเอง 3 ครั้ง มีระยะ
ดำเนินการ คือ

- ครั้งที่ 1 การสำรวจชุมชนและสัมภาษณ์ผู้นำชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านผาแตก
ระหว่างวันที่ 13 - 19 กุมภาพันธ์ 2530 เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของ
หมู่บ้านด้านความเป็นอยู่ เศรษฐกิจสังคม ประวัติความเป็นมาเรื่อง
ราวเกี่ยวกับหมู่บ้านและโรงเรียน วัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ของ
ชนเผ่า
- ครั้งที่ 2 การสำรวจสภาพทั่วไปในโรงเรียนบ้านผาแตก ระหว่างวันที่ 9 - 13
กันยายน 2530 รวมทั้งสัมภาษณ์ครู นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน
เกี่ยวกับการจัดการศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียน

ครั้งที่ 3 การสำรวจสภาพการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน โรงเรียน บ้านตาแตก และรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในจังหวัดเชียงใหม่ เรื่องแนวนโยบายและการปฏิบัติ ตลอดจนความเห็นเกี่ยวกับการศึกษาสำหรับชาวเขา ระหว่างวันที่ 22 - 29 ธันวาคม 2530

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยแยกข้อมูลที่รวบรวมได้และวิเคราะห์ตามลักษณะของเครื่องมือวิจัย ดังนี้

- 2.5.1 ข้อมูลจากแบบสำรวจหมู่บ้าน รวบรวมผลจากการสังเกตและสอบถามประกอบกับข้อมูลเอกสาร นำเสนอในรูปการบรรยายความ รวมทั้งแสดงภาพถ่าย
- 2.5.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ รวบรวมข้อมูลนำเสนอในเชิงพรรณนา ในกรณีที่มีข้อมูลเชิงปริมาณ นำเสนอโดยตัวเลขสถิติ ตาราง และประกอบตาราง
- 2.5.3 ข้อมูลจากการวิเคราะห์ภาพวาดเรียงความประกอบ นำเสนอโดยการบรรยายผลการวิเคราะห์
- 2.5.4 ข้อมูลจากแบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนการสอนนำมาสรุปความแล้วนำเสนอโดยการบรรยาย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทราบสภาพปัญหาและผลกระทบของการศึกษาของชาวเขา สำหรับเป็นข้อมูลในการวางแผนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
2. ทราบข้อมูลด้านกระบวนการถ่ายทอดการศึกษา อันจะเป็นประโยชน์ในการดำเนินงานของโรงเรียนและหน่วยงานที่รับผิดชอบจัดการศึกษา
3. ทราบข้อมูลพื้นฐานเพื่อเป็นแนวทางในการเสริมสร้างความสำนึก ความจงรักภักดี และการอยู่รวมกันอย่างสันติสุขในสังคมไทย

ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับชาวกะเหรี่ยง

ตอนที่ 1 ภูมิหลังและวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยง

ประวัติความเป็นมา

"กะเหรี่ยง" เป็นนามที่คนไทยภาคกลางเรียกชาวเขาเผ่าหนึ่ง ในภาษาอังกฤษเรียกชื่อชนเผ่านี้ว่า "คาเรน" (Karen) พม่าเรียกว่า "กะยีน" คำเมืองทางภาคเหนือเรียกว่า "ยาง" แต่ชาวเขาเผ่านี้เรียกตัวเองว่า "ปกกา-เกอะ-ฉู"

นายบุญช่วย ศรีสวัสดิ์ เขียนไว้ในหนังสือเรื่อง "ชาวเขาในไทย" กล่าวว่า

กะเหรี่ยง ถูกจัดอยู่ในตระกูลทิเบต - พม่า (Tibeto Burman) นักประวัติศาสตร์บางท่านสันนิษฐานว่า เดิมอยู่ในดินแดนคานตะวันออกของทิเบต แล้วเข้ามาตั้งอาณาจักรอยู่ในประเทศจีนเมื่อ 733 ปี ก่อนพุทธกาลหรือประมาณ 3238 ปี ล่วงมาแล้ว ชาวจีน เรียกว่าชนชาติโจว ภายหลังถูกกษัตริย์ในราชวงศ์จิ้นรุกรานเมื่อ พ.ศ. 207 พวกกันแตกพ่ายหนีลงมาอยู่ตามลำแม่น้ำแยงซี เกิดปะทะกับชนชาติไทย จึงถอยร่นลงมาอยู่ตามลำแม่น้ำโขงกับแม่น้ำสาละวินในเขตประเทศพม่า

เนื่องจากการอยู่ตามพื้นที่ราบมักถูกรบกวนอยู่เสมอ จึงพากันอพยพไปอยู่ตามป่าลึกและบนภูเขา เพราะเมื่อเกิดศึกสงครามจะได้พากันหลบหนีไปสะดวก ซึ่งเป็นการยากที่ชนเจ้าของประเทศจะเข้าไปเก็บภาษีอากร เก็บตุนคนเสบียงอาหาร หรือเข้าไปทำการปกครอง เพราะภูมิประเทศที่อยู่นั้นล้อมรอบไปด้วยป่าทึบและภูเขาสูง มีภัยอันตรายจากไข้ป่าและสัตว์ร้าย

กะเหรี่ยง เคลื่อนย้ายลงมาอยู่ตอนใต้ก่อนชนชาติไทย แต่ภายหลังพวกตระกูลมอญ - เขมร ชนชาตินี้อาศัยอยู่ทางทิศตะวันออกในเขตสหภาพพม่ามากกว่าอยู่ในประเทศไทย และมีรัฐของตนเองต่างหาก ถึง 2 รัฐ คือรัฐกะยาซึ่งเป็นดินแดนของกะเหรี่ยงแดงกับรัฐกอกูเล อันเป็นดินที่อยู่ของกะเหรี่ยงขาว นอกจากนี้ยังกระจัดกระจายอยู่ตามป่าตามเนินเขาในรัฐฉาน (รัฐไทยใหญ่) กับตอนกลางและตอนใต้ของรัฐใหญ่ของพม่า

กะเหรี่ยงในสหภาพพม่ามีนามเรียกต่างๆ กัน ตลอดจนขนบธรรมเนียมการแต่งกาย ชีวิตความเป็นอยู่ เช่น พวกแขก กะเหรี่ยงดำ ยินตะแล ยินบอ ปะคอง ชาเยียน

กะแล โป้ว ขวอย ฯลฯ ภาษาที่ใช้พูดกันนับว่าใกล้เคียงกันมาก ผลการสำรวจสำมะโนครัว เมื่อ พ.ศ. 2497 สมัยอังกฤษยังปกครองพม่า มีกะเหรี่ยง 1,367,673 คน จำนวนนี้ นับถือศาสนาพุทธ 1,049,613 คน นับถือศาสนาคริสต์ 218,700 คน นับถือผี 99,270 คน เมื่อรวมกันเขาเป็นสหภาพพม่าแล้วไม่มีการสำรวจพลเมืองอย่างชนิดแบ่งแยกชนชาติอีก

กะเหรี่ยง อาศัยในเขตไทย ก่อนที่ไทยเราจะเคลื่อนย้ายลงมาสู่แหลมสุวรรณภูมิ แต่เป็นจำนวนเล็กน้อยและเข้ามาอยู่ภายหลังพวกละว้าหรือลัวะ ดังปรากฏข้อความอยู่ในตำนานพระชาตและพงศาวดารเมืองเหนือหลายฉบับว่า นอกจากมีพวกลัวะ หรือละว้า ยังมีพวกยางหรือกะเหรี่ยงอยู่ตามป่ารอบ ๆ เมือง ชาวกระเหรี่ยงเองเล่าว่า พวกเขาเป็นพี่ชายของไทย¹

พวกกะเหรี่ยงเพิ่งอพยพเข้ามาอยู่ในเขตประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ในสมัยเมื่อพระเจ้าอลองพญา (อองเจยะ) ทำสงครามกับพวกมอญ พวกมอญพ่ายแพ้ตกกองทัพพม่าไล่ติดตามฆ่าฟันอย่างชนิดจะล้างเผ่าพันธุ์ชนชาติมอญให้สิ้นสูญไปจากโลก ในเวลานั้นพวกกะเหรี่ยงเป็นมิตรกับมอญ ไต่ให้ทัพกษัตริย์หลบภัยแก่พวกมอญ เมื่อพม่ายกกองทัพติดตามมา พวกกะเหรี่ยงเกรงภัยจึงพากันอพยพหลบหนีเข้ามาสู่เขตไทย ดังที่ Stern 1968 : 299 เขียนไว้ว่า

"ในปี พ.ศ. 2318 เมื่อขบถพม่าภายใต้การนำของอลองพญาได้พิชิตอาณาจักรพะโคของพวกมอญได้นั้น กะเหรี่ยงและมอญได้รับความกดขี่อย่างหนัก โดยเฉพาะพวกกะเหรี่ยงรู้สึกว่าตัวเขาถูกกดขี่และปราศจากความคุ้มครอง และเช่นเดียวกับคนต่างชาติอื่น ๆ พวกเขาถูกบังคับให้เสียภาษีรายตัวอย่างหนักโดยให้จ่ายด้วยของป่าแทนการรับใช้เช่นเดาพม่า บางคนหลบหนีการปฏิบัติเช่นนี้ข้ามภูเขาสู่สยามเพียงเพื่อเปลี่ยนนายจากกลุ่มหนึ่งเป็นอีกกลุ่มหนึ่ง"²

¹สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการปฏิบัติการจิตวิทยาแห่งชาติ, ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, 2518) หน้า 1 - 2

²ปีเตอร์ ฮันตัน, รายงานเบื้องต้น เรื่องกะเหรี่ยงไปในภาคเหนือของประเทศไทย
หน้า 3.

นอกจากนั้น Truxton ได้บันทึกไว้ใน พ.ศ. 2395 ว่า "พวกพม่าทราบว่า พวกกะเหรี่ยงมีทรัพย์สินและพวกบริติชว่าเป็นผู้เข้ามาไปรบกวนพวกเขา จึงทำการแก้แค้นพวก กะเหรี่ยงโดยการเผาหมู่บ้านกะเหรี่ยงทุกแห่งที่อยู่ภายในรัศมี 50 ไมล์ของกรุงย่างกุ้ง เข้ายึดหรือทำลายยุ้งข้าว และฆ่าผู้ชาย ผู้หญิง และเด็ก ๆ อย่างป่าเถื่อน 1958. 18 เป็นข้อความที่เขาคัดมาจาก Judson , E. ในหนังสือเรื่อง Life of Judson, New York, 1883)

กะเหรี่ยงเข้ามาอีกครั้งหนึ่งคือ เมื่ออังกฤษยึดมาเนโอไตใน พ.ศ. 2428 จอละผอหัวหน้าชาวกะเหรี่ยงไม่ยอมอ่อนน้อมต่ออังกฤษ ครั้นอังกฤษส่งกองทัพใหญ่มาปราบปรามพวกกะเหรี่ยงจึงพากันเข้ามาอยู่ในไทย

นายชาร์ลส เคยส์ ได้รายงานใน พ.ศ. 2514 เกี่ยวกับผลการค้นคว้าเรื่อง ประวัติความเป็นมาของกะเหรี่ยงในประเทศไทยว่า จากประวัติศาสตร์ของประเทศพม่า มีหลักฐานแสดงว่ากะเหรี่ยงได้อาศัยอยู่ในบริเวณพรมแดนระหว่างไทยและพม่า เมื่อประมาณ 600 - 700 ปีมาแล้ว

กรมพระยาคำรงราชานุภาพ ได้เขียนไว้ในหนังสือ ไทยรบพม่า ว่า ครั้งเมื่อ พระนเรศวรมหาราชทรงยกทัพไปตีเมืองตองอู ได้มีแม่ทัพคนหนึ่งเป็นชาวกะเหรี่ยงชื่อ สีน ภูมิโลกเพชร แสดงว่าได้มีกะเหรี่ยงอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาแล้ว

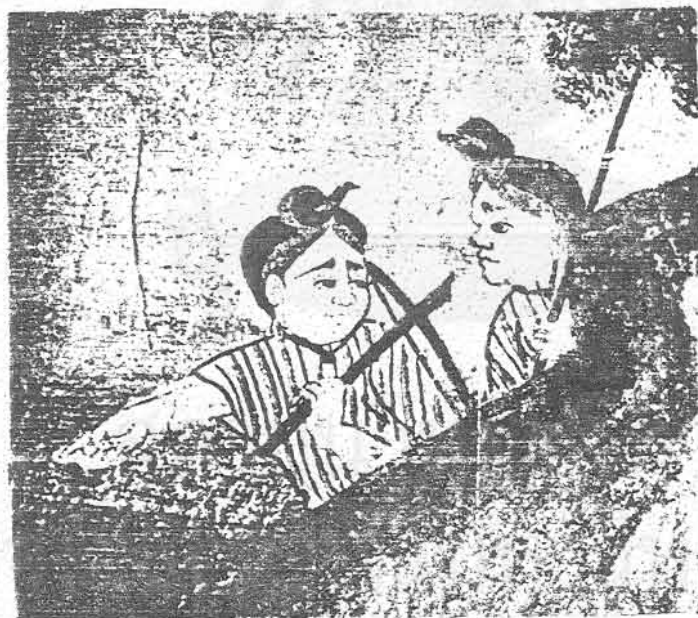
พจนกะเหรี่ยงในไทยมีหลักฐานทางเอกสารและคำบอกเล่าส่วนใหญ่อยู่ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ หรืออย่างคึกคักสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย หลักฐานที่เก่าที่สุดในขณะนี้เห็นจะได้แก่ภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเป็นของที่เขียนขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 มีภาพกะเหรี่ยงถือหน้าไม้อยู่ตามซอกเสา ร่องลงมากได้แก่ภาพเขียนในวัดพระเชตุพนฯ และวัดบางขุนเทียนนอก ซึ่งล้วนแต่มีอายุอยู่ในสมัยรัชกาลที่ 2-3 ทั้งสิ้น ในตำนานเอกสารที่กล่าวถึงพวกกะเหรี่ยงที่เด่นชัดกว่าที่อื่น ๆ ได้แก่โคลงนิราศสุพรรณของสุนทรภู่ ซึ่งก็คงแต่งขึ้นในราวรัชกาลที่ 3 เป็นอย่างมาก² ได้กล่าวถึงกะเหรี่ยงที่ตั้งถิ่น

¹เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน

²ข้อมูลเหล่านี้วินัย ศิริเสวีรภพ เขียนไว้ในบทความ "กะเหรี่ยงกระหว่างในจิตรกรรมไทย" ในวารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับพิเศษ 40 ปี

ฐานอยู่ในเขตป่าทางเมืองสุพรรณ แต่หลักฐานที่กล่าวถึงความสำคัญทางการเมืองของพวกกะเหรี่ยงอย่างเด่นชัดเห็นจะไดแก่ สารตรา (เลขที่ 21 จ.ศ. 118) พ.ศ. 2369 ซึ่งอยู่ในสมัยรัชกาลที่ 3 เป็นสารของพระยาจักรีมีมาถึงพระยาอุทัยธานีว่าหัวหน้าชาวกะเหรี่ยงชื่อ กางคู้ มีหนังสือมาแจ้งราชการมีความว่า "กางคู้จัดให้กางกระดัมไพร่ 15 คน ออกไปลาดตระเวนถึงคลองมิกหลาน พบจางกางแก้วะ กง กะเหรี่ยงพม่า คนบอกวา เมืองเมาะตะมะมีอังกฤษอยู่ 500 คน อังกฤษตีพม่าได้..."

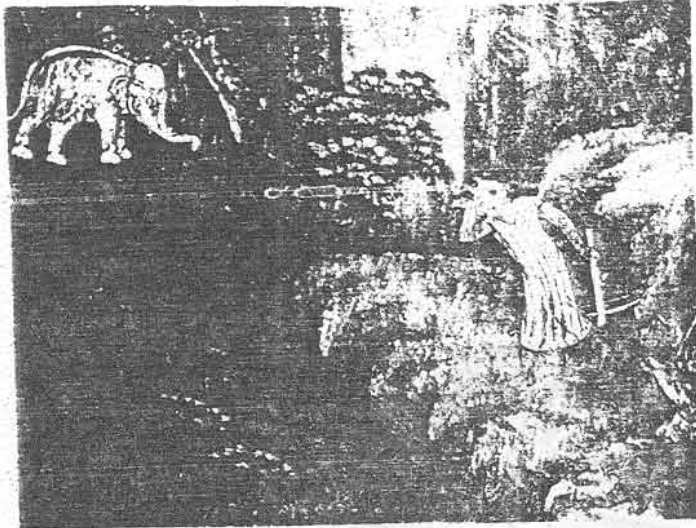
หลักฐานดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่าพวกกะเหรี่ยงช่วยทำหน้าที่สอดแนมให้กับทางฝ่ายไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์นี้เอง ในสมัยรัชกาลที่ 5 ก็มีปัญหาเขตแดนเมืองอุทัยธานีกับเมืองเมาะคำเลิม ซึ่งอยู่ในเขตปกครองของอังกฤษ มีการเจรจาทกลงเรื่องเขตแดนกันปรากฏมีหลักฐานกล่าวคือ หลวงชมภูชาวกะเหรี่ยง อพยพครอบครัวจากเมืองตากมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ตำบลอุมผาง เป็นต้น จากข้อมูลเท่าที่กล่าวมานี้ก็แสดงให้เห็นว่าพวกกะเหรี่ยงในเขตแดนประเทศไทยนั้น น่าจะเข้ามาตั้งถิ่นฐานเพียงแค่อสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นเท่านั้นเอง¹

จิตรกรรมสีฝุ่นรูปกะเหรี่ยง บนเสาพระวิหารหลวง วัดสุทัศน์ฯ กรุงเทพฯ

¹ ข้อมูลที่เกี่ยวกับกะเหรี่ยงนี้ พลาศิษฐ์ สิทธิชัยกิจ หรือวัณนทิส ค้นและเขียนไว้ในหนังสือเรื่องเมืองอุไทยธานี

จิตรกรรมสลักรูปกะเทวี่ียง
บนผนังพระอุโบสถ
วัดบางขุนเทียนใน
ฝั่งธนบุรี

จิตรกรรมสลักรูปกะเทวี่ียง
บนบานหน้าต่าง พระอุโบสถ
วัดบางขุนเทียน นอก
ฝั่งธนบุรี

ในอดีตกาล เจ้าเมืองทางเหนือให้สิทธิแก่ลัวะในการเก็บค่าเช่าที่ดิน เมื่อพวกเขาเที่ยวอพยพเข้ามาอยู่ในที่ดินของลัวะ กะเหรี่ยงก็จะให้ผ้าทอเป็นบรรณาการแก่ลัวะ และเจ้าเมืองทางเหนือ แต่เมื่อทางเหนือถูกไทยทางกรุงเทพฯ ปกครอง เจ้าทางเหนือก็หมดสิทธิที่จะเก็บบรรณาการและจัดสรรที่ดิน และรัฐบาลไทยก็ได้ยอมรับสิทธิลัวะว่าเป็นเจ้าของที่ดินดั้งเดิมแต่อย่างใด และก็มิยอมให้ลัวะเก็บค่าเช่าที่ดินต่อไป กะเหรี่ยงก็เลยได้โอกาสจับจองที่ดินบนเขาเพิ่มขึ้น และในที่สุดกลายเป็นความสองคม เพราะทำให้เกิดไปขัดแย้งกับแมว

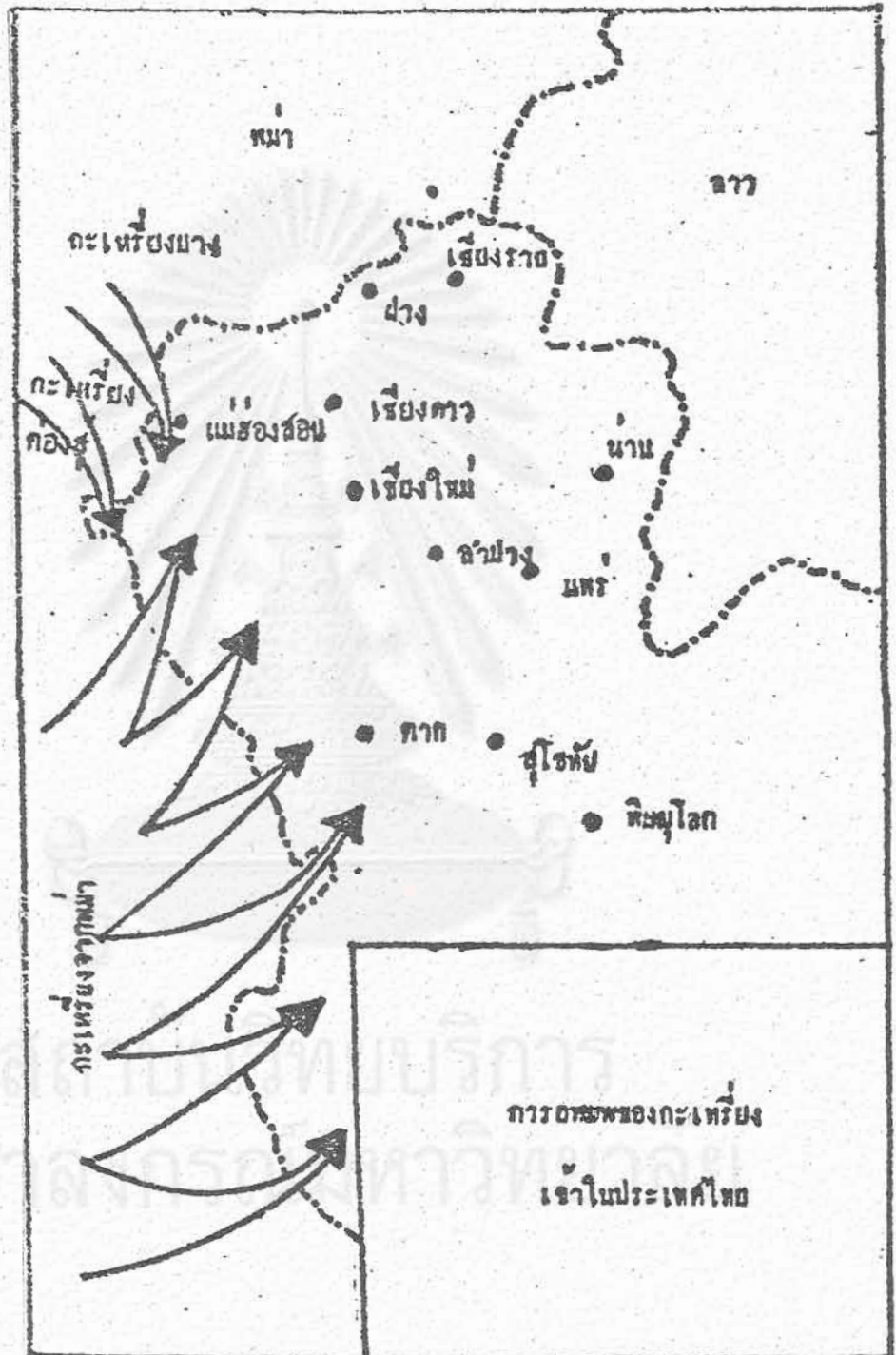
กะเหรี่ยงในภาคกลางตอนใต้ติดต่อกับพรมแดนพม่ามีอยู่มากในจังหวัดกาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี ส่วนจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีผู้อยู่ในกิ่งอำเภอกุยบุรี อำเภอเมือง และอำเภอหัวหิน บางพวกถูกเรียกว่า "กะหร่าง" ขนบธรรมเนียมการแต่งกาย ความเป็นอยู่แตกต่างกับกะเหรี่ยงในภาคเหนือเพียงเล็กน้อย ตลอดจนภาษาก็แปร่งผิดจากกันไปบ้าง เช่นเดียวกับกับชาวไทยในภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคอีสาน และภาคใต้ของเรา

กะเหรี่ยงในจังหวัดกาญจนบุรี อาศัยอยู่ตามป่าและเป็นเขาแถบพรมแดนไทยพม่า มากกว่าทางด่านตะวันออก พวกนี้ชอบอาศัยตั้งบ้านเรือนอยู่ตามคาน้ำห้วยลำธาร ซึ่งเป็นสาขาของแม่น้ำแควน้อย แม่น้ำแควใหญ่

ประวัติ มีอยู่ว่า เดิมพวกเขาอยู่บ้านเมกะวะ เขตเมืองมอละแม่ง ประเทศพม่า ได้เข้ามาอยู่ในเขตไทยที่ห้วยช่องกะเลี้ย อำเภอสังขละบุรีเมื่อ 187 ปีมาแล้ว ต่อมาพวกเขาเที่ยวบ้านเดียวกันในเขตพม่าอพยพติดตามมาอยู่รวมตัว ภายหลังต่างแยกย้ายออกไปตั้งบ้านเรือนอยู่คนลำธารต่าง ๆ เมื่อมีจำนวนมากเข้า เจ้าเมืองกาญจนบุรี จึงแต่งตั้งหัวหน้ากะเหรี่ยงให้เป็นเจ้าเมืองสังขละบุรี ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระยาศรีสุวรรณคีรี (ภาวะโพ) บรรดาบุตรหลานเหลนได้เป็นเจ้าเมืองสืบแทนต่อมาอีก 3 คน จนมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมีนายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ใน ร.ศ. 120 พระยาศรีสุวรรณคีรี (หะเจียงโปรย) ผู้สืบตระกูลคนที่ 4 ได้รับแต่งตั้งให้เป็นนายอำเภอ จนถึง พ.ศ. 2467 จึงลาออกจากราชการรับเบี้ยบำนาญ¹

¹สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการปฏิบัติการจิตวิทยาแห่งชาติ, ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง. (กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, 2518) หน้า 2 - 3

นายกร็กรอน ยัง ได้แสดงแบบแผนการอพยพของกะเหรี่ยงเข้ามาอยู่ในไทย ดังนี้-

แหล่งข้อมูล Young O.G. The Hilltribes or Northern Thailand Bangkok The Siam Society 1962

นับแต่อดีตมาจนกระทั่งปัจจุบัน มีการเคลื่อนไหวของชนชาติกะเหรี่ยงตามชายแดนไทย - พม่า อยู่เสมอมา ในสงครามมหาเอเชียบูรพา กะเหรี่ยงได้อาวุธยุทโธปกรณ์ที่ตกค้างกระจัดกระจายจากทหารญี่ปุ่นมาก จึงทำให้กะเหรี่ยงรู้จักการใช้ปืน เรามักจะได้ยินข่าวอยู่เสมอว่า พยายามกองทหารไปปราบพวกกะเหรี่ยงที่ก่อความยุ่งยากในทางการเมือง แต่ชาวกะเหรี่ยงชานาญภูมิประเทศป่าเขามาก จึงยากแก่การปราบปรามให้สงบราบคาบ วันดีคืนดีก็ยกกำลังเข้าปล้นสะดมชาวบ้านชาวช่อง ให้ได้รับความเดือดร้อน แม้แต่ในเขตไทย ก็ถูกพวกกะเหรี่ยงยกกำลังเข้าปล้นบ้านราษฎรตามชายเขตแดน ถึงกับตำรวจตะเวนชายแดนยกกำลังไปปราบ นับตั้งแต่หลังสงครามเป็นต้นมา กะเหรี่ยงเริ่มเคลื่อนไหว เพราะได้อาวุธจากทหารญี่ปุ่นจะโดยวิธีใดก็ตาม แม้แต่การใช้ปืนก็มีทหารจีนคณะชาติที่ตกค้างฝึกสอนให้ หรือไม่ก็นักการเมืองที่ลี้ภัย¹

กะเหรี่ยงเป็นชนชาติกลุ่มน้อยในพม่าซึ่งรวมตัวเป็นกลุ่มทางการเมือง ขึ้นรถต่อสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิปกครองตนเองจากพม่าอย่างเข้มแข็ง ดังจะเห็นได้จากการตั้งองค์การป้องกันแห่งชาติกะเหรี่ยง (Karen Nation Defence Organization) และนับตั้งแต่อังกฤษได้มอบเอกราชให้แก่พม่าแล้ว กะเหรี่ยงกอทูเล ก็ถือว่าชนชาติของตนเป็นชนชาติหนึ่งและเป็นรัฐหนึ่งที่ไม่ได้ขึ้นกับพม่า กะเหรี่ยงได้ประกาศตนเป็นรัฐอิสระ เป็นเอกราชไม่ฟังคำสั่งใด ๆ จากรัฐบาลพม่า เรียกว่า รัฐกอทูเล และต่อมาได้ประกาศตนเองเป็นสาธารณรัฐ กะเหรี่ยง พม่าได้ใช้กำลังทหารออกโจมตีกวาดล้าง มีการรบต่อสู้กันจนทุกวันนี้ กะเหรี่ยงจึงมีลักษณะเช่นเดียวกับชนเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ ในพม่าที่ได้สะสมฝึกฝนทหารของตนเพื่อต่อสู้กับรัฐบาลพม่า เพื่อแยกเอกราชรวมกัน เรียกว่า แนวร่วมประชาธิปไตยแห่งชาติ หรือ The Consolidated National Democratic Front (NDF) มีสมาชิก 9 ชนเผ่า อาทิ กลุ่มไทยใหญ่ คือ พรรคก้าวหน้าแห่งรัฐชาน (Shan State Progress Party-S.S.P.P.) ส่วนกลุ่มกะเหรี่ยงรวมเรียกว่า สหภาพแห่งชาติกะเหรี่ยง (Karen National Union-K.N.U.) และสภาปฏิวัติแห่งชาติกะเหรี่ยงสตรี (Karenni National Revolutionary Council-K.N.R.C.)

¹ เสรี อัจฉาดี, 15 เหนือในไทย (พระนคร: สำนักพิมพ์พิทยาสาร, 2506)

² ปราวณี ศิริขร, เหนือแคว้นแดนสยาม (เชียงใหม่: โรงพิมพ์ข้างเนือง 2528),

ภัยอันตรายและการสูญเสียทรัพย์สินของราษฎร จากการสู้รบระหว่างทหารพม่า กับทหารกะเหรี่ยงอิสระ เกิดขึ้นบริเวณดินแดนไทยติดต่อกับรัฐกอลูเลและรัฐกะยาของสหภาพพม่าอยู่เสมอ รัฐทั้งสองรัฐนี้ถึงแม้อำนาจอธิปไตยทางนิตินัยจะอยู่กับพม่าก็ตาม แต่ทางพฤตินัยแล้วชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง (ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่) ได้รวมกำลังตั้งตนเองเป็นอิสระขึ้น 2 รัฐคือ รัฐกอลูเล มีนายพลโบบะเมียะ เป็นประธานาธิบดี และรัฐกะยามีนายพลชอมอแหล เป็นประธานาธิบดี (ทั้งสองรัฐนี้ไม่ขึ้นต่อกัน แต่มีนโยบายประสานงานกันและช่วยเหลือกันในการต่อสู้กับรัฐบาลพม่า) นอกจากนี้กะเหรี่ยงในแต่ละรัฐยังจัดตั้งกองกำลังทหารติดอาวุธของตนเอง (เท่าที่ทราบ ทหารกะเหรี่ยงดังกล่าวมีอาวุธส่วนใหญ่ทันสมัยประจำกาย เช่น คาร์บิน เอ็ม 1 เอ็ม.2 05 นาโต้ และ เอ.อาร์ 15 รวมทั้งระเบิดขว้างและระเบิดทำลายชนิดต่าง ๆ) รัฐบาลพม่าพยายามส่งกำลังทหารเข้ามาโจมตีเพื่อทำลายล้างทหารนอกกฎหมายเหล่านี้เป็นประจำ ทำให้เกิดการปะทะต่อสู้ขึ้น ทหารกะเหรี่ยงสู้ไม่ได้จะต้องถอยร่นเข้ามาพักพิงในเขตไทย เพราะกะเหรี่ยงมีวัตถุประสงค์เช่นนี้เห็นได้จากที่ตั้งแนวร่วมรับการโจมตีและค่ายทหารไว้ชุกชุมในเขตแดนไทย ซึ่งเป็นปัญหาในท่านปกครองเป็นอย่างมาก ครอบคลุมแทบทุกวันนี้

กะเหรี่ยงได้เปรียบชนชาติกลุ่มน้อยในพม่ากลุ่มอื่น เพราะมีเขตแดนติดกับไทย เป็นระยะทางยาวตั้งแต่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ถึงจังหวัดกาญจนบุรี สามารถใช้ดินแดนไทยเป็นฐานปฏิบัติการได้ในบางครั้ง และอาศัยไทยเป็นแหล่งหาเสบียงตลอดจนอาวุธยุทโธปกรณ์อื่น ๆ ได้ รัฐกะเหรี่ยงอุดมด้วยทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ เหมืองแร่ ฯลฯ มีพลเมืองอยู่รวมกลุ่มกันหนาแน่น และมีความสามัคคีในชนชาติดีมาก ไม่แตกแยกเป็นก๊ก เป็นเหล่าอย่างไทยใหญ่ มีการป้องกันตนเองดี จนรัฐบาลพม่าไม่ค่อยกล้าเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับ

อย่างไรก็ดี กะเหรี่ยงก็เป็นชนชาวเขาที่สำคัญเผ่าหนึ่งที่เดียว ซึ่งนับเวลาหลายร้อยปีมาแล้ว การรบระหว่างไทยกับพม่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับชาวกะเหรี่ยงอยู่มากเพราะเมื่อเกิดศึกสงครามครั้งใด ชาวกะเหรี่ยงไม่มากนักน้อยได้ถูกกวาดต้อนมาด้วยหรือหลบหนีภัยจึงทำให้ชาวกะเหรี่ยงกระจัดกระจายอยู่ในท้องที่หลายจังหวัด ในเขตแดนไทยและพม่า

เชื้อชาติและภาษา

การศึกษากลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง สรุปความมาจาก " Ethnic Group Category and Identity: Karen in Northern Thailand 1979. พิจารณาวัฒนธรรม

ในลักษณะที่มีความหมายต่อการกำหนดการเป็นสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ไว้ดังนี้

ใครคือกะเหรี่ยง จากธรรมชาติของกะเหรี่ยงเอง กะเหรี่ยงต้องพูดภาษา กะเหรี่ยง ควรจะรู้ทันภาษากะเหรี่ยง กินเหมือนกะเหรี่ยง แต่งตัวอย่างกะเหรี่ยง และ ปฏิบัติตัวแบบกะเหรี่ยง แต่ที่จริงแล้วภาษาเป็นมาตรการสำคัญเพราะว่าไม่มีใครที่พูด กะเหรี่ยงไม่ได้แล้วจะเป็นกะเหรี่ยงได้ การกินเหมือนกะเหรี่ยง หมายถึงสภาพการ ที่มีอาหารเป็นประเภทข้าว พริกหรือเกลือ แต่ก็มีโซ่เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เป็นกะเหรี่ยง และโดยข้อเท็จจริงถึงไม่ได้ใส่เสื้อแบบกะเหรี่ยง ก็ยังถูกมองว่าเป็นกะเหรี่ยงได้

โดยทั่วไปแล้วกะเหรี่ยงจะจำแนก "กะเหรี่ยง" ออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ อีก หลักการสำคัญในการจำแนกมีอยู่ 2 ประการคือ ภาษาท้องถิ่นและสภาพภูมิศาสตร์ ตัวอย่าง เช่น กะเหรี่ยงจะแยกแยะกะเหรี่ยงออกเป็นกะเหรี่ยงโป และกะเหรี่ยงสะกอ และบาง กะเหรี่ยงสะกอออกเป็น ยางแดง ยางขาว ตามสีเสื้อผ้า ไม่มีความหมายในสังคมกะเหรี่ยง แต่อย่างไร

อำเภอแม่สะเรียง อยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน และเป็นอำเภอชายแดนที่ติดอยู่กับ พม่า กะเหรี่ยงจะอาศัยอยู่ทั่วไปทั้งในที่ราบและบนภูเขา จำนวนที่แน่นอนยังกำหนดไม่ได้ แต่มีอัตราสูงมากโดยเฉพาะบนภูเขา ซึ่งกะเหรี่ยงมีจำนวนมากกวากลุ่มชาติพันธุ์อื่น และ ชุมชนในหุบเขาชุมชนก็เป็นชุมชนเก่าแก่มากกว่า 5 - 6 ชั่วอายุคน และแม้ว่าจะมีกะเหรี่ยง อยู่เป็นจำนวนน้อยในหุบเขาชุมชน แต่พวกเขาสามารถรักษาสติเห็นที่ดินและเอกลักษณ์ กะเหรี่ยงไว้ได้ แม้ว่าจะถูกบีบจากการขยายตัวของประชากรไทย (ทางเหนือ) และไทย-ใหญ่ในบริเวณนี้ก็ตาม

กะเหรี่ยงบางคนอพยพเข้าไปอยู่ในหมู่บ้านลัวะ เนื่องจากการแต่งงาน แต่ก็ยัง รักษาเอกลักษณ์ของกะเหรี่ยงไว้ในบ้านของตน และต่อมาพวกเขาเหล่านั้นก็มักจะอพยพออกไป ตั้งหมู่บ้านของตนต่างหาก และในบางหมู่บ้านก็พลอยเปลี่ยนลัวะให้มาเป็นกะเหรี่ยงด้วย

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากะเหรี่ยงที่ใดก็ตามทั้งภูเขาและที่ราบจะยอมรับว่ามีความ แตกต่างทางวัฒนธรรมอยู่บ้าง แต่ก็ยังยอมรับว่าเป็น "กาเรน" เหมือนกัน และการที่มี

การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต โครงสร้างการเมือง ก็ไม่ทำให้เปลี่ยนเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ของคนแต่อย่างใด กล่าวได้ว่า ยังสามารถรักษาเอกลักษณ์ชาติพันธุ์ไว้ได้ แม้ว่าเปลี่ยนแปลงประเพณีของคน

ตัวอย่างที่จะชี้ให้เห็นข้อสังเกตดังกล่าวก็คือ การเปลี่ยนแปลงในเรื่องศาสนาของกะเหรี่ยงที่แม่สะเรียง กะเหรี่ยงมีได้มีศาสนาใดร่วมกัน บางกลุ่มก็มีการทำพิธีสักการะบูชาบรรพบุรุษ บางพวกก็หันไปนับถือคริสต์ศาสนา บางคนก็รับเอาศาสนาพุทธเข้าไป ฉะนั้นเอกลักษณ์ของกะเหรี่ยงก็มีได้ เกียวข้องหรือผูกพันกับศาสนาแต่อย่างใด สิ่งที่แยกกะเหรี่ยงออกจากคนไทยมากที่สุดก็คือ ภาษา อาจจะมีบางคนพูดไทยได้ เพราะจำเป็นต้องใช้ และก็อาจจะภูมิใจที่พูดไทยได้ แต่ก็เป็นที่เขาใจว่าภาษาที่เหมาะสมสำหรับกะเหรี่ยงก็คือ ภาษากะเหรี่ยงเท่านั้น ในทรรณะของกะเหรี่ยงคนที่พูดภาษากะเหรี่ยงไม่ได้ไม่มีวันจะเป็นกะเหรี่ยงไปได้ แม้ว่าพ่อแม่จะเป็นกะเหรี่ยงก็ตามที่

พูดอย่างกะเหรี่ยง

ประวิตร โพธิอาสน์

อยู่กับกะเหรี่ยงน่าจะรู้ภาษากะเหรี่ยง มีใช้เพียงยิ้มอยู่กับภาษาใบ้ และหากจะพูดก็ควรจะต้องขจัดอคติความ

ภาษากะเหรี่ยงเป็นภาษาที่หัดพูดได้ง่ายที่สุดในหมู่ภาษาชาวเขาทั้งหมด ในที่นี้หมายถึงภาษากะเหรี่ยงสะกอ ซึ่งเป็นเผ่าย่อยของชาวกะเหรี่ยงที่พบเห็นกันมากกว่าเผ่าย่อยอื่น ๆ

ลองมาพิจารณาที่ละหมวดหมู่ก็ได้

1. เสียงพยัญชนะเดี่ยว

กะเหรี่ยงไม่มีเสียงตัว "พ,ผ" นอกนั้นก็เหมือนกับเสียงตัวพยัญชนะไทยทั่วไป จะมีที่แตกต่างไปบ้างก็เพียงเสียงพยัญชนะ 3 ตัว คือ

กะเหรี่ยงมีเสียง "ก" 2 แบบ

แบบแรก ง่าย ๆ คือเหมือนเสียง "ก" ในภาษาไทยนั่นเอง เช่น "กี"

แปลว่า เห็ด

แบบหลัง อภิธานยประสาชาบ้านคือ เหมือนออกเสียง "ก" และ "ค" ติดต่อกันไว้ ๆ เช่น ออกเสียงคำว่า "กะเท" ให้ติดต่อกันอย่างรวดเร็วจนกลายเป็นคำว่า "เก" แปลว่า "สวย, ดี"

ในที่นี้ต้องบัญญัติให้เข้าใจตรงกันก่อนว่า "ก" กับ "กฺ" นั้นต่างกัน

ถ้ากะเทเรียกว่า "เก" แปลว่า "กลับ" แต่ "เกฺ" แปลว่า "สวย" หรือ "ดี"

ไม่ยากหรอก ลองขอให้เพื่อนชาวกะเทเรียงพูด 2 คำนี้ให้ฟังสัก 2 - 3 ครั้ง

ก็เข้าใจ

คู่อีกตัวหนึ่ง

กะเทเรียงมีเสียง "ค" 2 แบบ

แบบแรก เสียง "ค" เหมือนในภาษาไทยนั้นแหละ เช่น "คอ" แปลว่า "เท้า"

แบบหลัง ขอเรียกว่าเสียง "ข" เพราะมีเสียงในลำคอมาก เช่น "ขอ"

แปลว่า "บันได"

วานเพื่อนกะเทเรียงออกเสียงคำว่า "คอ" และ "ขอ" ให้ฟังเปรียบเทียบ หน่อยเถอะ ความแตกต่างฟังได้ชัดเจนแน่นอน

เหลืออีกตัวเดียว

กะเทเรียงมีเสียงตัว "ย" 2 แบบ

แบบแรกก็เสียง "ย" แบบภาษาไทย

แบบหลัง สมมติว่าเขียนเป็น "ญ" ก็แล้วกัน เป็นเสียงชั้นจุมก เหมือนคนเหนือ พูดคำว่า "แมหญิง" นั้นแหละ

วานเพื่อนกะเทเรียงพูดคำว่า "หยื่อ" เทียบกับคำว่า "ญาโพ" ให้ลองฟังดู คำแรกแปลว่า "หนู" คำหลังแปลว่า "ปลา"

ประวัติ โทษิอาศน์, ชาวสารคณวิจัยชาวเขา ปีที่ 4 ฉบับที่ 2, 2523

เสียง "ย" อาจมีเหมือนตัว "ซ" ออกมา ตามไรฟัน แต่ยากิคมมากกว่า
 หักฟังเสียงพยัญชนะแค่ 3 คู่แค่นั้นเอง นอกนั้นก็คือ เสียงพยัญชนะแบบในภาษา
 ไทยทั้งสิ้น

2. เสียงพยัญชนะควบกล้ำ

กะเหรี่ยงมีตัวควบกล้ำอยู่ 5 ตัว ซึ่ง 3 ตัวแรกก็เหมือนในภาษาไทย คือกล้ำ
 ควบคู่ "ร" "ล" และ "ว"

อีก 2 ตัว คือกล้ำควบคู่ "ย" และ "ก" ตัวสุดท้ายนี้แปลกกว่าเขาอื่น เพราะ
 ตัว "ก" นี้ไม่มีในภาษาไทยอยู่แล้ว แต่ก็อธิบายไปแล้ว

ลองดูตัวอย่างที่มักจะออกเสียงกันผิด ๆ สักหน่อย ก็ คำที่กล้ำด้วยตัว "ว"
 "ย" และ "ก"

"ชวี" แปลว่า "สุนัข" มักจะออกเสียงเป็น "ชุย" หรือคำว่า "สวี" แปลว่า "ดี"
 ก็มักออกเสียงเป็น "ลุย" ซึ่งทำให้เสียงไม่ชัดเจน

คำว่า "สบู" ในภาษากะเหรี่ยงว่า "ชะ-ปะยะ" มักออกเสียงว่า "ชะ-เปี้ยะ"
 ซึ่งไม่ชัดเจนอีกคำหนึ่ง

คำว่า "เซอะ-ปกา" แปลว่า "คนเฒ่าคนแก่" ต้องระลึกรว่าเป็นเสียง "ก"
 ไม่ใช่ "ก"

ง่ายที่สุดที่จะลองออกเสียงคำเหล่านี้ โดยการฝึกฝนกับเพื่อน ๆ ชาวกะเหรี่ยง

3. สระ

ไม่มีอะไรแตกต่างไปจากสระในภาษาไทยเลย เพราะกะเหรี่ยงมีสระอยู่แค่ 9 คู่
 คือ "อะ-อา" "อิ-อี" "อึ-อึ" "อุ-อู" "เอะ-เอ" "แอะ-แอ" "โอะ-โอ" "เออะ-เออ"
 และ "เออะ-ออ"

เห็นได้ว่าซับซ้อนน้อยกว่าภาษาไทย

4. วรรณยุกต์

ในภาษากะเหรี่ยงมีเสียงวรรณยุกต์อยู่เหมือนในภาษาไทย แต่เสียงสามัญมีทั้งเสียงปกติและอีกเสียงหนึ่งยาวกว่าปกติชนิดหนึ่ง ซึ่งก็ไม่ก่อให้เกิดความยุ่งยากในการจะพูดอย่างชาวกะเหรี่ยงแต่ประการใด

ทั้งหมดที่จะทำให้เกิดการ "พูดอย่างกะเหรี่ยงก็มีประการสำคัญ ๆ อยู่แก่ตัวเอง ภาษาเขียนของกะเหรี่ยงนั้นเป็นตัวอักษรพม่า ดร.โจนาธาน เวคค์ มีชชันนารี คณะอเมริกันแบปติสต์ คิดใช้เมื่อปี พ.ศ. 2375 ตอนยังอยู่ถิ่นพม่า

หากฟังกะเหรี่ยงพูดไม่ชัด ลองให้คนที่เขียนตัวกะเหรี่ยงได้เขียนให้ดู ก็จะออกเสียงได้ถูกกว่าเป็นตัว "ก" หรือ "ก" "ค" หรือ "ข" และ "ย" หรือ "ญ"

ภาษา (Language)

ภาษาของพวกกะเหรี่ยงมีความเกี่ยวข้องกับภาษาพม่า และความเกี่ยวพันอันนี้ทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดถิ่นที่มาของชนเผ่านี้ ขออ้างอิงถึงการสำรวจสำมะโนประชากรครั้งหลังสุดของพม่า (ทำขึ้นในปี พ.ศ. 2454) ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า ภาษากะเหรี่ยงเป็นแบบหนึ่งของภาษาซินติค (Sinitic) หรือ พวกกะเหรี่ยงที่เป็นเผ่าไทย - จีน ซึ่งใช้ภาษาธิเบต - จีน กะเหรี่ยงพวกนี้ได้แบ่งแยกออกไปอีก 3 สาขา คือ กะเหรี่ยง - สะกอ กะเหรี่ยงพโว (Pwo) (รวมทั้งพวกทงสู้ววย) และพวกกะเหรี่ยงบเว (Bwe) ซึ่งได้รวมสาขานี้เล็ก ๆ ของพวกกะเหรี่ยงใน Toungoo และพวกกะเหรี่ยงแดงเข้าไว้ด้วย ภาษาเหล่านี้บางภาษาได้มีการสอนและเรียนรู้น้อยมาก มีหนังสือจำนวนน้อยได้พิมพ์ออกมาในภาษาบเว แต่ปัจจุบันได้พิมพ์ออกมาเป็นภาษากะเหรี่ยงสะกอ และภาษากะเหรี่ยงสะกอได้ถูกดัดแปลงแก้ไขให้เป็นภาษาเขียนโดย ดร.โจนาธาน เวค (Dr. Jonathan Wade) ในปี พ.ศ. 2375 โดยใช้ตัวอักษรพม่าเป็นหลักในการออกเสียง แต่การใช้ตัวอักษรหรือสัญลักษณ์ของแต่ละคำนั้นแตกต่างออกไป ด้วยเหตุนี้พวกกะเหรี่ยงจึงได้มีภาษาที่มีสำเนียงอย่างสมบูรณ์ใช้

ลักษณะอันสำคัญของภาษากะเหรี่ยง คือตำแหน่งของคำที่ใช้ในประโยคของภาษานี้ใช้แบบเดียวกับภาษาอังกฤษ ซึ่งมีความสมบูรณ์ดีพอ ๆ กับภาษาจีน และภาษาไทย กล่าวคือ มีประธาน กริยา และกรรม เป็นภาษาที่มีพยางค์เดียวนอกจากที่แยกย่อยออก

ไปเล็กๆ น้อย ๆ เท่านั้น รากศัพท์แต่ละตัวจะถูกใช้ในแบบประโยคของคำพูด เป็น
คำนาม คำคุณศัพท์ คำกริยา หรือคำกริยาวิเศษณ์ โดยรวมอนุภาคเข้าด้วยกัน หรือ
รวมกับรากศัพท์คำอื่น ๆ ขึ้นเป็นประโยคที่เหมาะสม แต่ละพยางค์จะมีความหมาย
ในตัวของมันเองโดยเฉพาะคล่องจองหรือสัมพันธ์กับอีกพยางค์หนึ่งหรือหลายพยางค์
รวมกันขึ้นเป็นไวยากรณ์หรือผสมกันขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของประโยคคำพูดทั้งหมด

คร. เวต ได้อธิบายไว้ว่า พวกกะเหรี่ยงชอบใช้คำเป็นคู่ ๆ การใช้คำกริยา
เป็นคู่ ๆ นั้นก็เพื่อเพียงแต่จะให้เกิดความไพเราะในสำเนียงของภาษาเท่านั้น ถึงแม้
ว่าการใช้หรือไม่ใช้คำคู่กันมันจะมีความหมายสมบูรณ์แล้ว หรือจะทำให้ความหมายแย้ง
กันในข้อความนั้น ๆ ก็ตาม คำที่เป็นคู่ ๆ ไม่ว่าจะเป็นคำนาม คำกริยา หรือวลีต่าง ๆ
เหล่านั้นเอง คร. เวต ถือว่าเป็นความใกล้เคียงของภาษากะเหรี่ยง ซึ่ง "ไม่มีภาษาใด
ที่จะมีต้อยคำสำนวนที่ดีและมีสำเนียงไพเราะกว่านี้อีกแล้วในโลก" คำคู่เหล่านี้พวก
กะเหรี่ยงเรียกว่า "คำพ้อคำแม่" ซึ่งอาจจะรวมกันหรือแยกกระจายออกจากกันอยู่ใน
ตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งของประโยคก็ได้ มันอาจจะประกบด้วยรากศัพท์สองคำ ซึ่ง
มีความหมายเหมือนกัน หรือเป็นคำที่มีความหมายติดต่อกันเป็นคำเดียว ซึ่งถ้าแยกออก
จากกันแล้ว อาจจะไม่มีความหมายอะไรเลยก็ได้ การที่จะก่อให้เกิดความเข้าใจใน
ความหมายของคำผิด ๆ นั้นจะถูกหลีกเลี่ยงโดยใช้คำคู่ดังกล่าวนี้ ตัวอย่างเช่น "นิ"
(Ni ออกเสียงสั้น) แปลว่า "ปี" แต่ถ้าออกเสียงยาวจะแปลว่า "วัน" ซึ่งคำพยางค์
เดียวนี้ออกเสียงไม่ระวังก็จะทำให้เกิดความเข้าใจในความหมายที่ผิด ๆ ไปได้
แต่ถ้าใช้คำว่า "นิ-ซอ" (Ni-thaw) ซึ่งเป็นคำคู่ก็จะทำให้ได้ความหมายที่ชัดเจน
ขึ้น แปลว่า "วัน" เพราะคำว่า "ซอ" ซึ่งแปลว่าระยะของเวลาหรือช่วงของเวลา
อันสั้น และ "นิ-ลา" (Ni - La) แปลได้ความหมายอย่างชัดเจนว่า "ปี" แต่
เฉพาะคำว่า "ลา" คำเดียว แปลว่า "เดือน" คำที่มาผสมเหล่านี้จะช่วยขยายความ
เพื่อให้คำที่ผสมนั้นมีมีความหมายชัดเจนยิ่งขึ้นเมื่อนำมาใช้ให้เห็นชัดในการต้องการ
ความหมายที่แตกต่างกัน

ภาษาของกะเหรี่ยงสะกอมีอยู่ 6 เสียง เหมือนกับภาษากะเหรี่ยงทิว (ของ
ไทยมี 5 เสียง คือ เสียงสามัญ เอก โท ศรี และจัตวา - คู่แปล) ภาษาอื่น ๆ ก็มี
ต่างเสียงออกไปแต่ก็ไม่มากนัก และออกเสียงมากพอ ๆ กับภาษาจีน

ตัวอักษรในภาษาสะกอมีพยัญชนะทั้งหมด 25 ตัว และสระ 10 ตัว แต่ละตัวจะมีลักษณะในการออกเสียงเน้นหนัก กระโชกโกลกลากซึ่งไม่มีภาษาใดเหมือน ส่วนภาษาทวามีเสียงขึ้นจมูก 3 เสียง ซึ่ง ดร.กิลมอร์ (Dr. Gilmore) ก็ถือว่าเป็นภาษาที่มีเสียงของภาษากะเหรี่ยงดั้งเดิมเหลืออยู่ สาเหตุหรือหลักฐานในการอ้างอิงเช่นนี้ก็โดยการเปรียบเทียบคำว่า ฮพอ (Hpaw) ในภาษาสะกอ ซึ่งพวกกะเหรี่ยงได้ออกเสียงขึ้นจมูกเพื่อให้ได้ความหมายชัดเจน เช่นเดียวกับภาษาทวอ ซึ่งคำว่า "ฮพอ" (Hpaw) แปลได้ 3 ความหมาย คือ การปรุงอาหาร (Cook) ดอกไม้ (Flower) หรือยุ้งข้าว (Granary) ซึ่งมาจากคำที่ออกเสียงขึ้นจมูกว่า "ฮพอน" (Hpawn) ฮพอ (Hpaw) และ ฮแพน (Hpan) ตามลำดับ รากศัพท์ต่าง ๆ จากสองภาษานี้ได้ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างเหล่านี้ ซึ่งแสดงว่าพวกกะเหรี่ยงสะกอได้ทิ้งคำที่ออกเสียงขึ้นจมูกอันเป็นคำดั้งเดิมของภาษากะเหรี่ยงแล้วโดยสิ้นเชิง

ภาษาสะกอไม่มีประพันธสรรพนาม (Relative Pronoun) ที่เหมาะสมเลยอนุภาคหรือคำสันธาน "ลิว" (Leu) จะทำหน้าที่โดยตรงในการกล่าวถึงบุรุษที่สาม เช่นเดียวกับทำหน้าที่เป็นคำบุพบทหรือคำบุพบทผสม ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญอันสุดท้ายของภาษานี้ คำสรรพนามที่ยอนกล่าวถึงตัวผู้พูดเอง (เช่นคำว่า myself ในภาษาอังกฤษ - ผู้แปล) เป็นส่วนน้อยหนึ่งของภาษาสะกอ นิยมสรรพนาม (Demonstrative) จะมีคำนำหน้านามที่ระบุแน่นอน จำนวนอุปสรรค (A numeral affix) หรือคำคุณศัพท์ จะใช้เป็นตัวกำกับสิ่งที่ใช้บอกจำนวนตัวเลข คำอุปสรรคที่บอกจำนวนแต่ละคำเหล่านี้จะถูกใช้แทนลักษณะนามซึ่งเหมือนกับภาษาอังกฤษที่ว่า วัควาย 5 ตัว หรือ ชนมบัง 4 กอน เป็นต้น

คำกริยาจะถูกใช้แบบกรรกรรมกริยา (คือกริยาที่ไม่มีกรรม) และถ้าไม่มีกรรมที่เหมาะสมในการแสดงลักษณะจำนวน จะมีคำว่า "ตา" (Ta) เพิ่มเข้ามาช่วยขยายด้วยกริยาช่วย (Verb "to be") จะใช้กับคำคุณศัพท์ ประโยคปฏิเสธที่ซ้อนกันจะใช้คำกริยาตามหลัง เช่นเดียวกับสำนวนในภาษาฝรั่งเศสและหมา เช่น "ทะ-บา" (T'-ba) ตรงกับ "มะ-บู" (M - bu) ในภาษาพม่า

การใช้ตัวเลขของพวกกะเหรี่ยงนั้นใช้ระบบเลขทศนิยม ไม่ใช่จากหลักหนึ่งถึงหลักสิบเท่านั้น แต่จาก 10 ถึง 100 ... และจนถึงหลักล้านด้วย นอกจากนี้พวกบเวยัง

มีการนับที่แปลกประหลาดเป็นพิเศษออกไปอีก คือมีการนับจากหกถึงเก้าเท่านั้น ซึ่ง ทก ก็หมายถึง สามคู่ เจ็ดก็หมายถึงสามคู่กับอีกหนึ่ง แต่ทหมายถึง สี่คู่ และเก้าก็หมายถึง สี่คู่กับอีกหนึ่ง นั่นเอง

โครงสร้างหรือรากศัพท์ที่สำคัญ ๆ โดยทั่วไปของภาษาไท ไม่แตกต่างกันไป จากภาษาสะกอเท่าไรนัก คร.เวท โค้แสดงให้เห็นถึงค่ากลาวนี้โดยการเปรียบเทียบ กันของคำที่สืบสามในสะกอกับคำที่สืบสี่ในภาษาไท ซึ่งมาจากรากศัพท์คำเดียวกัน แต่ คำในภาษาสะกอกำนี้เข้าใจยากกว่าคำในภาษาไท เพราะเสียงขึ้นจุมกนั้นเอง ภาษา พเวและภาษากองกู (Toungoo) อื่น ๆ ดูเหมือนจะมีเสียงขึ้นจุมกและสำเนียงต่าง ไปมากเช่นกัน พวกนี้จะมีตัวอักษรที่ภาษาสะกอไม่มี เช่น ก (G) จ (J) ข (Z) และ คจ (DJ) ซึ่งไม่มีในภาษาอังกฤษด้วย ภาษามอพกา (Mopgha) มีอักษร ฟ (F) ซึ่งออกเสียงสระอะสูงมาก ภาษาสะกอจะไม่มีตัว ก (G) จ (J) ว (V) หรือ ข (Z) พวกนี้จะออกเสียงและไม่ออกเสียงสระอะสูงในตัวอักษร ค (K) ท (T) และ พ (P) พวกเขาจะออกเสียงหนักโดยกลิ้งคั่นเพดานปากออกมาเป็นเสียงพยัญชนะ ประสมซึ่งไม่มีในประโยคของภาษาทาง ตะวันตก

ถึงแม้ว่าในสมัยก่อนนั้นพวกเขาจะไม่มีภาษาเขียนก็ตาม แต่ก็ไม่ใช่ ว่า พวกเขาจะไม่มีวรรณคดี ตรงกันข้าม พวกเขามีจินตประพันธ์จำนวนมาก ซึ่งได้ถ่ายทอด กันมาหลายชั่วอายุคนแล้ว คนเก่าแก่จะคอยพร่ำอบรมสั่งสอนให้แก่บุตรหลานที่จะเติบโต ขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่เพื่อให้ดำรงรักษาจินตประพันธ์อันนี้ไว้หลังจากพวกเขาสิ้นอายุขัยแล้ว จินตประพันธ์ที่กล่าวนี้ประกอบด้วยเรื่องราว ตำนาน และนิยายปะราปะราต่าง ๆ ไม่ ต่ำกว่า 200 เรื่อง ซึ่งกล่าวถึงเรื่องราวเกี่ยวกับประเพณี หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่แต่ง ขึ้นตั้งแต่ได้พบเห็นบ่อย ๆ ที่อินเดีย ยุโรป และแอฟริกา ตำนานหรือจินตนิยายบางเรื่อง จะเป็นคำร้อยกรอง และมักจะนำมาเล่ากันในพิธีเกี่ยวกับงานศพ และงานเลี้ยงรื่นเริง อื่น ๆ หรือร้องเป็นเพลงคลอกับเสียงซิง และมีนิยายคำประพันธ์อยู่ในตำนาน "ยวาท" (Y'wa) ด้วย ซึ่งทอ ๆ มากี่ถูกแก้ไขเรียบเรียงขึ้นใหม่ให้สั้นเข้า กลายเป็นคติพจน์หรือสุภาษิตสอนใจ และเป็นอุทาหรณ์ที่เหลืออยู่จนกระทั่งถึงปัจจุบัน ข้อความที่เป็นคำสั้น ๆ หรือเป็นท่านองกลอน

ความนับน้อมที่จะกล่าวคำขอ หรือแม่เจ้าจะเคยไต่กล่าวคำขอไว้บ้างแล้วก็ตาม แต่เจ้าก็ยังไม่ได้รับผลสมใจจากคำขอนั้น เพราะเจ้าขอในสิ่งที่ผิด ๆ โดยหวังว่า เจ้าจะนำสิ่งที่ขอได้ไปใช้ในทางชั่วร้ายตามจิตใจอันชั่วช้าของเจ้า*

สภาวะจิตของกะเหรี่ยงส่วนมากเขาจะว่ากันเป็นบทเพลง ซึ่งจะนำไปขับร้องคลอเสียงซึ่ง คอบโตกันระหว่างชายกับหญิง ในคืนเดือนแจ่มฟ้า นอกจากกะเหรี่ยงจะมีสภาวะจิตเป็นผู้นำบทเพลงแล้ว ก็ยังมีคำคมอีกมากที่ เขามันทักไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งเป็นของโบราณเก็บมาใช้สั่งสอนลูกหลานกะเหรี่ยงในปัจจุบัน

ประชากรและถิ่นอาศัย

กะเหรี่ยงในประเทศไทย มีหลายพวกหลายเผ่า กระจายอยู่ตามจังหวัดต่างๆ รวม 15 จังหวัด เริ่มจากทางเหนือในจังหวัดแม่ฮ่องสอนเรื่อยลงมาจนถึงชายแดนไทยทางคานตะวันตก คือ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ในทำเนียบหมู่บ้านชาวเขาได้จำแนกกะเหรี่ยงตามความแตกต่างด้านภาษา เครื่องแต่งกาย ออกเป็น 4 เผ่า และได้กำหนดชื่อเป็นทางการ คือ กะเหรี่ยงเฒ่าสะกอ กะเหรี่ยงเฒ่าโป่ว กะเหรี่ยงเฒ่าตองสูง (พอโอ) และกะเหรี่ยงเฒ่าเว (กยา)

การรวบรวมจำนวนประชากรชาวกะเหรี่ยงในเมืองไทย ปี พ.ศ. 2526 ปรากฏมีชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงประมาณ 246,000 คน คิดเป็นร้อยละ 55 ของจำนวนชาวไทยภูเขาทุกเผ่าที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ทั้งหมดในจำนวนดังกล่าว ร้อยละ 80 เป็นกะเหรี่ยงสะกอ และอีกร้อยละ 20 ที่เหลือเป็นกะเหรี่ยงโป่ว¹

* คัดลอกจากหนังสือพิมพ์สยามรัฐ ฉบับวันที่ 30 พฤศจิกายน 2529 (หน้า 8)
 คุ้ยคุ้ย - ชวนชวน - วันอาทิตย์ กะเหรี่ยงยอดนักสภาวะจิต

¹ กรมการศึกษานอกโรงเรียน, รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา
 หน้า 243.

จากรายงานของกอร์คอน ยัง กะเหรี่ยงเผ่าสะกอ และเผ่าโปร๋ ส่วนใหญ่ ตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดแม่อองสอน เชียงใหม่ ตาก ลำปาง ลำพูน และเชียงใหม่ ตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่ง ส่วนเผ่า บเว และทองสู่นั้นเพิ่งอพยพเข้ามา ส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานในคาบทิศตะวันตกของจังหวัดแม่อองสอน¹

ลักษณะบุคคลและการแต่งกาย

ลักษณะกายภาพกะเหรี่ยง

กะเหรี่ยงโดยทั่วไปมีความสูงขนาดปานกลาง กะเหรี่ยงในพื้นที่ราบมีความสูงเฉลี่ยประมาณ 5 ฟุต 4 นิ้ว และกะเหรี่ยงบนภูเขาต่ำกว่าประมาณ 3 นิ้ว พวกผู้หญิงมีรูปร่างเล็กกว่าชาย กะเหรี่ยงบนภูเขาทำงานหนักมาก เกี่ยวกับการดำรงชีวิตและของคณูกับโซมาเลเรียอยู่เสมอ ทำให้ร่างกายแคระแกรนข้างเล็กน้อย ผู้หญิงมีรูปร่างอวบสมบูรณ์ พันมีรอยเปื้อนคราบหมาก เพราะกินหมากกันเป็นประจำ²

กะเหรี่ยงมีสีผิวแตกต่างกันตั้งแต่สีเหลืองไปจนถึงสีน้ำตาลคล้ำ หน้าแบน มีโหนกแก้ม คามิลักษณะหยาบเล็กน้อย ลักษณะจมูกแบนกว้าง ไม่มีสัน คมสีดำ เที้ยยตรง และเส้นคอนข้างหยาบ บางคนหยักเป็นคลื่น แต่กะเหรี่ยงไม่ใคร่นิยมผมที่หยักเป็นคลื่นเท่าไรนัก กะเหรี่ยงส่วนมากไม่นิยมไว้เครา มักจะใช้เชนนวดอนเคราเสมอ

กะเหรี่ยงเผ่าต่าง ๆ มีลักษณะทางกายภาพคล้ายกันแต่การแต่งตัวแตกต่างกัน
ดังนี้

1. กะเหรี่ยงสะกอ กะเหรี่ยงสะกอผู้ชาย สวมกางเกงขายาวแบบจีน สีดำหรือขาว กับเสื้อแดงยกคอกหูเป็นตอน ๆ แขนสั้น เสื้อขาวแคกรั้งขา บางคนสวมเสื้อเชิ้ต

¹ ข้อมูลจาก Lewis, P. and E, PEOPLE OF THE GOLDEN TRIANGLE, 1984 THAMES and Hudson.

Young D.G. The Hilltribe of Northern Thailand Bangkok: The Siam Society, 1962.

² สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการปฏิบัติการจิตวิทยาแห่งชาติ, ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง. (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, 2518), หน้า 1 - 2.

สีข้าวแล้วทับด้วยเลือดคนแดง ผู้ชายบางคนสวมเสื้อชุกสีค่า แต่ทุกคนต้องมีเสื้อชุกสีแดง เตรียมไว้เสมอ โลกคือระหว่งผาแพรสีชมพูหรือสีต่าง ๆ เว้นแต่สีค่า บางคนตัดผมสั้นแบบผู้ชายไทยทั่ว ๆ ไป

ผู้หญิงสาวทุกคนสวมกระโปรงยาวลงไปจนถึงข้อเท้า บางคนทอเป็นเส้นสีแกงเล็ก ๆ รอบตะโพก และกลางขา ตัดกับสีข้าว เสื้อแบบนี้ทอไว้กันเอง เย็บเอง เป็นรูปคล้ายดุนกระสอบหรือที่เรียกว่าทรงกระบอกมีแขนสั้น ตรงคอผ้าเป็นรูปสามเหลี่ยม ผมนัวมวยข้างหลังพันหลายรอบด้วยเส้นสายดักสีแดง หรือโปกด้วยผ้าสีข้าวอย่างสั้น ๆ เจาะรูเอาคางหูเป็นรูปกลมใสและห้อยปุยเส้นฝ้ายย้อมสีต่าง ๆ เป็นพู่ลงมา รอบคอพันด้วยเส้นค้าย หรือสร้อยลูกเคี้ยวหินลูกปัดหลายรอบ บางคนใช้คดลองคอหลายเส้น เค็กหญิงแต่งกายอย่างเดียวกับหญิงสาว นอกจากบางคนใส่กระโปรงยาวจนลากกับพื้นดิน ชุกสีข้าวยังถือว่าเป็นสาวพรหมจารีย์ การแต่งกายของหญิงมีสามีแล้ว แบ่งออกเป็นสองส่วน คือสวมเสื้อสั้นลงมาแค่ใต้เอวใช้สีค่าเป็นพื้น ตรงครึ่งกลางเย็บด้วยค้ายกับลูกเคี้ยวหินสีข้าว เป็นรูปตารางหมากรุก หรือเป็นจุด ๆ สีขาว ๆ เป็นเครื่องหมายแสดงว่าเป็นหญิงแต่งงานแล้ว ทั้งชายหญิงและเค็กชอบสูบกลองยาสูบ สุราเป็นของโปรดที่สุด

2. กระเหรียงโป่ว มีรูปร่างลักษณะชีวิตความเป็นอยู่คล้ายคลึงกันกับกระเหรียงสะกอ ทั้งสองเผ่าอาศัยอยู่ใกล้เคียงกัน

ส่วนเครื่องแต่งกายต่างกันไปเล็กน้อย คือเสื้อติดกระโปรงสีข้าวของผู้หญิงสาวพรหมจารีย์เผ่าโป่วมีแถบผ้าสีแดงกว้างประมาณ 1 คืบ ปิดคอครอบลำตัวตอนหน้าอก และชายผ้าข้างล่างปักลวดลายสีแดง บางคนกว้างเกือบ 1 ฟุต พวกเขาติดตามป่าลึกออกไปเก็บผลไม้ ผสมสูงเป็นกระพุ่มกลมแบนและชมวกจุกไว้ มีผ้าแถบเล็กสีข้าวหรือชมพูปิดนมตอนเหนือหน้าอกโดยรอบแถมมองเห็นทรงผมข้างบนโศยอย่างฉับ ใต้แขนเสื้อซึ่งสั้นมีผ้าสีค่าเป็นปลอกแขนยาวถึงข้อมือ มีหวายกลม ๆ คาดเป็นตอน ๆ นอกจากนี้ยังมีปลอกโลหะซ้อนกันจากข้อมือถึงข้อศอกหลายชั้น

เครื่องแต่งกายอย่างอื่น นอกจากมีสร้อยลูกปัดลูกเคี้ยวหินร้อยเป็นพวงพันคอ หรือคดลองคอหลายรอบแล้วยังใช้สาค่างค่างแบบเการ้อยเป็นพวงสะพายคล้ายสายสะพายที่ข้อมือและข้อเท้ามีลูกกระพรวนหรือกระดิ่งเล็ก ๆ ร้อยพันอยู่รอบ เวลาเดินจะจะได้ยินเสียงกังกระพรวนกันน่าฟัง พวกเขาอยู่ใกล้เมืองมีเครื่องประดับน้อยกว่าพวกเขาอยู่ทางไกลออกไป

ผู้หญิงแม่เรือนใช้เสื้อผ้า 2 ส่วน เสื้อทรงกระสอบ คอเสื้อเป็นรูปตัววี เหมือนกัน แต่สั้นเพียงแค่ออกคอ ตัวเสื้อตอนบนมีพื้นเป็นสีค่า ใต้อกลงมาเป็นสีแดง เย็บปักถักร้อยหรือติดลูกปักลูกเคี้ยวหินหรือหลอดไม้สีขาวไว้ทั่วกันเป็นลายตารางหรือลายคั้ง ตามแต่จะประคินรู้ให้สวยงาม ฉะนั้นสีแดงมีลายสีขาว ส่วนผู้ชายปกติใช้เสื้อสีค่าตามงานพิธีใช้สีแดงตัดด้วยเส้นสีขาว บางคนใช้สีขาวมีลายสีแดงเล็ก ๆ ยาวลงไปขนาดครึ่งขา ใช้กางเกงสีค่าแบบกางเกงจีนแค่วางและกนหย่อน

ผู้หญิงชอบสักหมึกเป็นเครื่องหมายสวัสดิภะที่ข้อมือส่วนน้องสักเป็นรูปกระดูก เชื่อกันว่าสามารถป้องกันเวทย์มนต์คาถาและภูติผีปีศาจจิ้งจอก ทุกคนไม่ว่าหญิงหรือชายเด็กหรือผู้ใหญ่มีกลองยาเส้นคาบอยู่ที่ปากเสมอ จนมีผู้ลือเลื่องว่าพวกเขาจะเหวี่ยงดีดกลองยาเส้นมาเกิด กลองยาเส้นนี้ทำด้วยรากเงาไม้ไผ่ บางอันทำด้วยโลหะเงินเป็นรูปโคงงอ มีลวดลายสวยงาม เขาสูบยาเส้นเป็นของโปรดไม่น้อยกว่าการดื่มสุรา

3. กะเหรี่ยงบเว ชาวเหนือและไทยใหญ่เรียกว่า "ยางแดง" คงเป็นเพราะพวกนี้ชอบสวมชุดสีแดงมากกว่าสีอื่น ๆ นั่นเอง ส่วนการแต่งกายคล้ายคลึงกับกะเหรี่ยงชาวหรือสะกอ และโปว

พวกผู้หญิงทั้งสาวและแม่เรือน สวมชุดสีค่าและสีแดง มีผ้าสีขาวพันรอบเอวแล้วห้อยยาวลงมาด้านหน้าเป็นสองแฉก มีผ้าผืนใหญ่คลุมไหล่ คลุมนม บางทีโพกผ้าสีแดงผืนใหญ่ ผู้ชายนอกจากสวมเสื้อสีแดง สีค่าแล้ว ยังนิยมเสื้อกางเกงลายแดงสลับขาวเป็นเส้นตรงลงมาจนถึงล่าง

4. กะเหรี่ยงตองสุ พม่าเรียกว่ากะเหรี่ยงขาว ส่วนกะเหรี่ยงสะกอเรียกตองสุว่า กะเหรี่ยงดำ ผู้หญิงใส่ชุดคำหมค

ชุดแต่งกายของผู้หญิงจะแตกต่างกันไปในแต่ละเผ่า และในบางอย่างทุกหมู่บ้านก็จะมีลักษณะการปักหรือการทอเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละหมู่บ้าน เสื้อผ้าของพวกกะเหรี่ยงโดยทั่ว ๆ ไป จะมีลักษณะคล้ายคลึงอยู่มากทีเดียว กับชาวพื้นเมืองใน มาเลเซีย บอร์เนียว และฟิลิปปินส์ แต่ลักษณะการแต่งกายของผู้หญิงเผ่าสะกอมีแตกต่างกันน้อยมาก ทั้งนี้มีเรื่องเล่ากันว่า ได้รับมาจากงูเหลือม เรื่องราวนี้มีอยู่ว่า มีหญิงสาวคนหนึ่งชื่อ นอมู้อ์ ไคถองเหลือมชาวตัวหนึ่งลักพาตัวเธอเอาไปซ่อนไว้ในถ้ำ ต่อมาสามีของเธอทราบเรื่องเธอก็ได้ติดตามไป และได้ช่วยชีวิตเธอไว้ได้ แต่ตัวเองก็ต้องเสียชีวิตลง ณ ปากถ้ำนั้น และนางไคถองทำในบางอย่างเพื่อจะช่วยให้ เขาได้ฟื้นคืนมาอีก

ก็คือโคปักลวดลายต่าง ๆ ลงบนซากของงูเหลือมที่ยังเหลืออยู่ ทำให้งูเหลือมมีลายมา
ทุกวันนี้ และนางโคเอาซากงูเหลือมที่ปักลวดลายต่าง ๆ นั้นมาปรุงเป็นการประกาศถึง
ชัยชนะ และเป็นการไว้อาลัยและระลึกถึงความกล้าหาญของสามีของนาง ต่อมาแบบ
อย่างอันนี้ ก็กลายเป็นความนิยมในหมู่หญิงกะเหรี่ยงทั่ว ๆ ไป นั่นคือที่นางที่ใส่จะ
ปักเป็นลวดลายต่าง ๆ

นอกจากลายปักแบบงูเหลือมแล้ว ยังมีลายปักอีกหลาย ๆ แบบ เช่น ลาย
คล้ายกับรูปพระเจดีย์เล็ก ๆ รูปเบ้า และรูปเมล็ดถั่วไม่ เป็นต้น

เครื่องแต่งกายที่เรียกว่า "Hse" ซึ่งพบเห็นในรูปร่างลักษณะที่แตกต่างกัน
ไปในเผ่าต่าง ๆ เครื่องแต่งกายแบบนี้ มีลักษณะหลวมใส่สบายไม่คับจนเกินไป โดยสวม
ปล่อยสบายตั้งแต่ไหลลงมาคลุมตลอดร่างกาย เครื่องแต่งกาย "Hse" นี้ เย็บขึ้นมาโดย
การใช้แถบผ้าแคบ ๆ 2 ชิ้น มาเย็บติดกันเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หรือรูปยามีไสอาหาร
นั่นเอง มุมบนทั้งสองตะเข็บจะไม่เย็บติดกันเพราะจะได้ใช้เป็นที่สอดเอาไว้สำหรับใส่แขน
ด้านบนก็เช่นเดียวกัน จะไม่เย็บติดกัน เพราะจะได้ใช้เป็นคอเสื้อต่อไป

ผ้าโพกศีรษะของผู้หญิงเผ่าสะกอที่เรียกว่า "hko peu ki" นั้น เป็นชิ้น
ผ้าที่ยาวประมาณ 2 หลา และกว้าง 1 ฟุต ตรงกลางเป็นสีขาว ที่ปลายทั้งสองของ
แถบผ้า ได้ปักเป็นลวดลายต่าง ๆ ตามความชอบของแต่ละคนควยสีสรรต่าง ๆ กัน ยาว
ประมาณ 20 นิ้ว และมีเส้นตะแยงสีแสดพาดข้ามในระยะห่างกัน 2 นิ้ว ตรงปลายของ
ลายจะมีเส้นหยัก (ซิกแซก สีขาว มีความหมายถึงงูเหลือมขาว เส้นถักสีอื่น ๆ จะวาง
อยู่ห่างกันเป็นคำ มีระยะห่างจากเส้นหยักทั้งบนและล่างเท่า ๆ กัน คล้ายกับจะเป็น
ลักษณะโดยเฉพาะของพวกเขา ลักษณะของลายต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นสิ่งที่มีความหมายแล้ว
และไม่มีใครที่รู้ความหมายของลายเหล่านี้ใดคั่นัก มีเส้นขลิบริมสีขาวอยู่ที่ปลายของผ้า
โพกศีรษะ ซึ่งสั้นกว่าเส้นสีแสดที่พาดข้ามนั้น ในเวลาใช้ ก็เอามาคลุมที่ศีรษะและชมวก
ไว้โดยให้ส่วนที่ถักหรือทอเป็นสีต่าง ๆ นั้นอยู่ทางด้านหน้าผาก และส่วนที่ขลิบริมเป็นสี
ขาวห้อยลงมาทางด้านหลัง

กะเหรี่ยงทุกคนจะสพายยาม (hteu) คล้องไว้กับไหลเหมือนกับเครื่อง
ประดับภายนอกส่วนหนึ่ง ซึ่งมันก็คือกระเป๋านั้นเอง โดยใส่ทุกสิ่งทุกอย่างตั้งแต่เงินทอง
ไปจนถึงสัตว์ที่ยังได้จากป่า ยามจะทอแบ่งเป็น 2 ชั้น ชั้นหนึ่งจะมีแถบแคบ ๆ คล้าย

สายหนึ่ง ซึ่งมีขนาดกว้าง 5 - 6 นิ้ว และยาวขนาด 5 - 6 ฟุต ชายแต่ละด้านปล่อยทิ้งไว้ อีกชิ้นหนึ่งกว้างประมาณ 6 - 8 นิ้ว และยาวประมาณ 2 - 3 ฟุต ชายผ้าชิ้นยาวในแต่ละด้านจะนำมาพับเป็นสองทบ แล้วเย็บติดกัน ซึ่งทำให้เกิดเป็นมุมของยามขึ้น ส่วนชิ้นสั้นนำมาพับตามขวางในคอนกลาง แล้วเย็บถึงมุมทั้งหมดซึ่งจะกลายเป็นท่านข้างชายของผ้าชิ้นสั้นจะกลายเป็นปากยาม ผ้าที่ทอทำยามสวนใหญ่จะใช้สีแดง และมีแถบคามยาวสีขาว เหลือง หรือดำ กะเทรียงในแต่ละเผ่าต่างก็มีแบบและเงาของสีไม่เหมือนกัน

ในระหว่างชาวกะเทรียงเผ่าต่าง ๆ มีเครื่องประดับอย่างหนึ่งของผู้หญิงกะเทรียงที่มีลักษณะแปลกกว่าของชนพวกอื่น เครื่องประดับที่เวลานี้ได้แก่หวงทองเหลือง ซึ่งมีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณหนึ่งในสามของนิ้ว การสวมหวงที่ค่อนั้น พวกนี้มีจุดประสงค์เพื่อเป็นการยึดลำคอให้ยาวขึ้นกว่าเดิม การยึดจะเป็นไปแบบช้า ๆ โดยในตอนแรกจะใช้เพียง 2 - 3 หวงก่อน แล้วจะค่อย ๆ เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งความสูงของหวงเหล็กเพิ่มขึ้นเป็น 20 - 25 หวง ยังมีหวงมาก และคอยาวมากขึ้นเท่าไร ก็ถือว่าเป็นการเพิ่มความงามมากขึ้น เป็นเงาตามตัว รูปร่างของผู้หญิงเหล่านี้จะแลดูน่าชื่นมาก คือจะเห็นศีรษะเล็กผิวกายคั่งแต่บนคอที่ยาว ๆ และร่างกายที่ห่อหุ้มด้วยเครื่องแต่งกาย รุ่มร่าม ทำให้มองดูแล้วไม่ได้สัดส่วนเลย ในเวลานอนเธอจะต้องเอาศีรษะพาดไว้บนหมอนไม้ไผ่สูง ๆ เพื่อไว้เป็นที่รองรับคอที่หุ้มด้วยหวงทองเหลืองเหล่านั้น

ลักษณะนิสัยของกะเทรียง

การอยู่ด้วยกันอย่างปรองคองเป็นวัฒนธรรมที่กะเทรียงยึดถืออย่างแน่นแฟ้น ลักษณะเฉพาะของชนเผ่านี้อยู่รวมกันกับผู้นำ อยู่กับสิ่งแวดล้อม อยู่กับผีในลักษณะปรองคอง และสันติสุข ชนเผ่ากะเทรียงมีนิสัยโอบอ้อมอารี รักสงบ ไม่ชอบเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ให้ความสำคัญต่อผู้มีอาวุโสมาก ลูกหลานเคารพเชื่อฟังปฏิบัติตามคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ ความสามัคคีของชนในหมู่พวกเดียวกันนับว่าดีเลิศ การเป็นคู่ชีวิตเมียก็ยั่งยืน ไม่ค่อยมีการหย่าร้าง กะเทรียงจะยกให้เป็นเรื่องของโชคชะตากรรมหรือกรรม ถ้าหากตัวเองต้องพบกับความทุกข์ยากหรือการถูกลักขโมย

ความเชื่อและตำนาน*

บ่อยครั้งที่เคียวที่ในเวลาเกิดป่าของชาวกะเหรี่ยง ไทอาศัยดวงดาวเพื่อช่วยเป็นเครื่องชี้ทางไป สำหรับดาวฤกษ์ที่มีแสงสุกใสนั้นชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า Hsa T'so ซึ่งมักจะเป็นดาวที่รู้จักกันดี มีชื่อเรียกโดยเฉพาะ เช่น ดาวจรเข้หรือดาวหมาใหญ่ นั้นชาวกะเหรี่ยงเรียกดาวดวงนี้ว่า ดาวข้างและดาวว่าวหรือดาวไถนั้นก็มีชื่อเรียกในภาษากะเหรี่ยงว่า Hsa T'so ซึ่งดาวทั้งสองนี้ได้ถูกอ้างถึงบ่อยครั้งที่สุด ทั้งนี้เพราะดาวทั้งสองดวงนี้เป็นดาวที่ซบออกทิศเหนือและใต้ ดาวทั้งสองนี้ตำนานเก่าเล่าว่า เป็นพี่น้องกัน ต่อมาได้เกิดทะเลาะกัน และในที่สุดได้แยกกันไปอยู่คนละด้านของสวรรค์ ดาวใดก็เป็นดาวอีกดวงหนึ่งที่รู้จักกันในนามของผีทุ่งไต้ที่มาอย่างแอบเร้น ชาวกะเหรี่ยงเรียกดาวไถนี้ว่า Hsa kwa hka ส่วนตำนานที่เกี่ยวกับดาว 3 ดวงที่อยู่ในตอนกลางของกลุ่มดาวไถ ซึ่งชาวกะเหรี่ยงเรียกดาว 3 ดวงนี้ว่า Hsa ya ma (ดาวที่เป็นที่ยึดถือของกุสมรส) นั้นมีว่า ดาวทั้งสามดวงนี้ได้ลักพาบุตรสาวของดาวลูกไก่ซึ่งถือกันว่าเป็นผู้ยิ่งใหญ่แห่งสวรรค์คนหนึ่งไป และต่อมาสามดวงกระทำผิดนี้ไต่ถูกจับได้ และถูกลดชั้นให้ไปเป็นคนเฝ้าของพอคคาเมยายของเขา คนเฝ้าขุ่นในดาวกลุ่มราศีขุ่นนั้นคือ ดาวหัวขุ่น (Bow-head Star) ซึ่งกะเหรี่ยงเรียกดาวดวงนี้ว่า Hsa hkli hko หมายถึงหัวลูกศรที่อยู่รวมกันในของหน้าไม้ ดาวลูกไก่ที่ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า Hsa deu ma นั้น หมายถึงความสัมพันธ์ของกลุ่มชนที่มีต่อกันอย่างใกล้ชิด และขณะที่ดาวทั้งสามอยู่ไปทางตะวันออกของดาวลูกไก่ จะดูเหมือนว่ามีนอยุ่แยกห่างออกไปจากกลุ่มเดิม ชาวกะเหรี่ยงเรียกดาวทั้งสามนี้ว่า Den mil hpa (การแยกห่างจากกลุ่ม) ตำแหน่งของดาว 3 ดวงที่อยู่ทางใต้ของดาวลูกไถนั้น จะอยู่ในลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยม ดาวทั้งสามดวงนี้มีชื่อว่าหูกหรือเครื่องทอผ้า (ภาษากะเหรี่ยงเรียกดาว 3 ดวงนี้ว่า Hsa hta hko) ทั้งนี้เพราะตำแหน่งที่มีนอยุ่มีลักษณะคล้ายกับ เครื่องทอผ้าที่ตั้งอยู่ในห้องนั่งเล่นของบ้านชาวกะเหรี่ยง ดาวนี้ถ้าขึ้นในตอนเช้าซึ่งชาวกะเหรี่ยงเรียก Hsa tu ghaw ก็เป็นเครื่องหมายบอกให้รู้ว่าถึงเวลาตื่นนอนแล้ว ถ้าขึ้นในตอนเย็น ซึ่งชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า Hsa tu ha ก็เป็นสัญญาณบอกให้รู้ว่าถึงเวลาสิ้นสุดการทำงานในวันหนึ่งแล้ว และได้เวลาแล้วที่เขาจะต้องกลับบ้านเพื่อพักผ่อน

* ปิเตอร์ ฮินตัน, รายงานเบื้องต้น เรื่อง กะเหรี่ยงไปในภาคเหนือของประเทศไทย.
(ไม่มีปี พ.ศ. ที่พิมพ์)

กะเหรี่ยงสังเกตุผีฟ้าโต ซึ่งเขาเรียกมันว่า Hsa hpo tha หรือ
 คาวบินและบางครั้งก็เรียกมันว่า Hsa hpo tha ซึ่งหมายถึงคาวที่เพิ่งเกิด การ
 ปรากฏตัวของผีฟ้าโตนั้น ชาวกะเหรี่ยงกล่าวว่ามันกำลังจะไปหาหญิงสาว สำหรับ
 คาวหางนั้นมีชื่อเรียกในภาษากะเหรี่ยงว่า Hsa meh htaw และมีความเชื่อใน
 โขลกต่างที่เกี่ยวกับคาวหางนี้ ไม่แตกต่างกันกับความเชื่อของชนกลุ่มอื่น ก็มีความ
 เชื่อว่าการปรากฏตัวของมันจะนำความทุกข์ยากมาสู่ ส่วนคาวนพเคราะห์นั้น ชาว
 กะเหรี่ยงถือว่า เป็นคาวที่ทองเที่ยวไป ส่วนคาวฤกษ์นั้นส่วนใหญ่ไม่มีชื่อเรียก นอก
 จากคาวเหนือ ซึ่งชาวกะเหรี่ยงเรียกมันว่าหนู และสำหรับคาวที่อยู่ใกล้ดวงจันทร์นั้น
 ซึ่งชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า Hsa mo la นั้น เขาพบว่ามันมีแรงดึงดูดกับดวงจันทร์
 ส่วนทางข้างเผือกบนท้องฟ้านั้น เตือนใจให้ชาวกะเหรี่ยงระลึกถึงนาข้าวในยามที่ข้าว
 กำลังออกรวงชูยอดไสวไปทั้งท้องทุ่ง มองดูสวยงามมาก เขาจึงเรียกทางข้างเผือกนี้
 ว่า กลุ่มดาวรวงข้าว หรือเรียกในภาษากะเหรี่ยงว่า Hsa bu hpaw

เหมือนกับชาวจีนและชาวตะวันออกทั่ว ๆ ไป ชาวกะเหรี่ยงเชื่อว่า การเกิด
 จันทรคราส หรือสุริยคราสนั้นเกิดจากสัตว์ร้ายบางชนิดเป็นผู้กลืนกินดวงจันทร์ และดวง
 อาทิตย์ แต่ชาวกะเหรี่ยงไม่คิดว่าสัตว์ร้ายนั้นเป็นมังกร แต่เชื่อว่าสัตว์ร้ายนั้นเป็น
 สุนัข ซึ่งตามตำนานเล่าว่า มีผู้ยิ่งใหญ่คนหนึ่ง เป็นเจ้าของยาอายุวัฒนะ เขามีสุนัขอยู่
 4 ตัว เป็นบริวาร วันหนึ่งเมื่อเขาไม่อยู่บ้าน ดวงจันทร์ไต่ลงมายังพื้นโลก และได้ชะโมย
 ยาอายุวัฒนะของเขาไป เมื่อเขากลับมาและพบว่ายาอายุวัฒนะของเขาได้ถูกชะโมยไป
 และเขาได้สืบทราบมาว่า ดวงจันทร์เป็นผู้ชะโมยไป เขาก็ได้ขอก็คัดตาม โดยได้สร้างบันได
 ซึ่งทำด้วยฟางข้าวพาดขึ้นไปบนสวรรค์ แล้วเขาก็ไต่ขึ้นไปบนบันไดนั้น พร้อมกับบริวาร
 ทั้งสี่ ขณะที่กำลังจะขึ้นไปถึงดวงจันทร์ บันไดก็หักตกลง เขาพร้อมกับสุนัขซึ่งเป็นบริวารที่
 ชื่อสัตย์ของเขาได้ตกลงมาเสียชีวิต ส่วนสุนัขสามตัวที่เหลือเคราะห์ดีที่ไม่ได้หล่นลงไปด้วย
 เมื่อขึ้นมาถึงสวรรค์แล้ว มันก็มีความโกรธเคืองดวงจันทร์ซึ่งเป็นต้นเหตุที่ทำให้นายของมัน
 ต้องมาเสียชีวิตในครั้งนี้จึงเข้ากัดกินดวงจันทร์ทันที สุนัขตัวสีดำซึ่งเป็นหนึ่งในจำนวน
 สุนัขที่ชื่อสัตย์นั้นไม่รู้วิธีที่จะกลืนกินดวงจันทร์ให้หมดได้ ฉะนั้นมันจึงกลืนกินดวงจันทร์ได้
 บางส่วน ส่วนสุนัขสีเหลืองเป็นผู้กลืนกินดวงจันทร์ไว้ได้ทั้งหมด แต่ดวงจันทร์ก็ยังส่องแสง
 ฉายาณผิวหนังของมันออกมาได้ ซึ่งเราจะมองเห็นได้ในเวลาที่เกิดจันทรคราสขึ้น และใน
 ที่สุดดวงจันทร์ก็จะหาทางหนีเล็ดรอดออกมาทางไส้ของสุนัข และยังคงมีแสงสุกใสอยู่ได้
 ตามเดิม

ประเพณี

ประเพณีงานศพ เมื่อมีคนตายภายในหมู่บ้าน ชาวกะเหรี่ยงถือว่าเป็นงานสำคัญยิ่ง ทุกคนจะคงช่วยกันไปร่วมงานพิธีศพนั้น โดยเฉพาะหนุ่มสาวจะถือโอกาสทำความรู้จักสนิทสนมกัน อันเป็นจุดแรกที่จะเริ่มรัก และนำไปสู่การแต่งงานในภายหลัง ผู้มีฐานะดีจะเก็บศพไว้บนบ้านนานวัน มีการทำบุญอย่างเต็มที่ ถ้าหากผู้ตายเป็นภรรยาของหัวหน้าครอบครัว บรรดาสัตว์เลี้ยง เช่น หมู ไก่ จะถูกฆ่าทิ้งและบ้านหลังนี้จะถูกรื้อถอนทำลาย เพราะตามประเพณีของกะเหรี่ยงสะกอนัน บ้านเรือนและสัตว์เลี้ยงประเภท หมู ไก่ เป็นสมบัติของหญิงแม่บ้าน ฝ่ายชายหรือบุตรหลานเก็บไว้จะไม่เป็นมงคล ต้องจัดการทำลายเสีย

งานศพจะใหญ่โตมโหฬารและเก็บไว้นานหรือไม่ ต้องอาศัยกำลังเงินเป็นหลัก ถ้าเป็นคนฐานะดี ศพจะถูกบรรจุไว้ในโลงซึ่งประดับประดาไว้อย่างสวยงาม ถ้าฐานะอตกก็ใช้เสื้อห่อหุ้ม แล้วเอาเสนค้ายึดพันรอบ นำไปฝังหรือเผาตามความประสงค์ของญาติผู้ใหญ่

บรรดาเครื่องนุ่งห่ม ทุกอย่างของผู้ตายตลอดจนเครื่องใช้สอยต่าง ๆ จะถูกฉีกทำลายแล้วนำไปทิ้งไว้ในป่าช้า บางทีมีการฉีกชนบัตรชนิดต่าง ๆ ทิ้งไว้บนหลุมฝังศพ กะเหรี่ยงชอบนำเอาเหรียญเงินรูปี่ ซึ่งเป็นเหรียญโลหะเงินไปฝังไว้ตามสถานที่ต่าง ๆ โดยไม่มีผู้ใดทราบ ทั้งนี้เพื่อผู้ตายจะได้นำไปเป็นทุนรอนใช้จ่ายในเมืองผี บางรายพวกบุตรหลานซึ่งเป็นทายาทของผู้ตาย นำเอาเงินเหรียญไปเพลงตามรูของหินบนภูเขาหรือเหวลึก หรือไม้ก้อนไว้ตามโพรงไม้ เพื่อเป็นการทำบุญให้แก่ผู้ตาย

กะเหรี่ยงจะมีความเศร้าโศกเสียใจอาลัยต่อผู้ตายมาก แม้จะตายกลายเป็นศพส่งกลิ่นเหม็นคลุ้งเขาก็มิได้รังเกียจ เพราะเขาถือว่า "คนเราจะเห็นใจกันก็ตอนที่ตายนี้แหละ" จึงเก็บศพไว้นานเท่าที่จะกระทำได้ เจ้าภาพจะสิ้นเปลืองเงินทองหรือสัตว์เลี้ยงเพื่อนำมาเลี้ยงดูแก่ผู้มาในงานศพสักเท่าไรก็ไม่เสียค่า

ตอนกลางคืน พวกหนุ่มสาวจะพากันเดินเป็นแถวเรียงหนึ่งรอบ ๆ ศพ พร้อมกับร้องเพลงรำพันถึงผู้ตาย พวกหญิงสาวใส่คางซุกซาวยาวลงไปถึงข้อเท้า มีลูกกระพรวนเล็ก ๆ ผูกเป็นเครื่องประดับกาย เวลาเดินเสียงกระทบกันดังกรังกรังไพเราะ ไซฆาหมทอด้วยค้าย สี่ขาวสลับลีแคงปิดหลังผืนละ 3 คนบาง 2 คนบาง ต่างผลัดเปลี่ยนกันเผาศพ เดินกอดคอกันร้องเพลงด้วยเสียงโหยหวน ในงานนี้หนุ่มสาวกอดคอกันร้องเพลงไว้อาลัยแก่ผู้ตายตลอดคืน ตกึกพวกผู้ชายพากันตีฆ้องกลองประโคม และโอกาสอันดีเช่นนี้หนุ่มสาวต่างแสดงความรักต่อกัน จนถึงกับตกลงปลงใจที่จะแต่งงานกันก็มีไม่น้อย

ตอนที่ 2 นโยบายของรัฐบาลต่อชาวเขา

ชาวเขาเป็นกลุ่มที่รัฐบาลให้ความสนใจมานานแล้ว ในปี 2499 กระทรวงมหาดไทย ได้จัดตั้งคณะกรรมการสงเคราะห์ประชาชนไกลคมนาคม ให้เจ้าหน้าที่บรรเทาความเดือดร้อนเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า คณะกรรมการซึ่งทำหน้าที่ในลักษณะเช่นนี้ได้รับการปรับปรุงแก้ไขเรื่อยมาจากชุดข้างต้น เป็นคณะกรรมการสงเคราะห์ชาวเขา (2511) คณะกรรมการชาวเขา (2511) คณะกรรมการชาวเขา (2516) และคณะกรรมการชาวเขา (2519) ซึ่งมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นประธานกรรมการ อธิบดีกรมประชาสงเคราะห์ เป็นกรรมการและเลขาธิการ คณะกรรมการชุดนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงอนุกรรมการสาขาในปี 2523 ให้เหลือเพียง 4 อนุกรรมการคือ คณะอนุกรรมการนโยบายและแผนคณะอนุกรรมการจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ คณะอนุกรรมการการศึกษาและคณะอนุกรรมการพิจารณาเข้าไปดำเนินการกับชาวเขาของเอกชน

ในด้านนโยบายคณะกรรมการชาวเขาสุดคั้งกล่าวได้กำหนดนโยบายดำเนินการเกี่ยวกับชาวเขาซึ่งเป็นแนวทางที่ใช้ในปัจจุบัน สรุปสาระสำคัญดังนี้

- 1) ใช้ "นโยบายการรวมพวก" เป็นแนวการดำเนินงานพัฒนา และสงเคราะห์ชาวเขา
- 2) วัตถุประสงค์ของนโยบาย "เพื่อให้ชาวเขาเป็นพลเมืองไทยที่มีคุณภาพสามารถช่วยตัวเองได้"
- 3) ให้เร่งรัดจัดทำทะเบียนชาวเขา ความระบือยกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการพิจารณาลงสัญชาติไทยในทะเบียนบ้านแก่ชาวเขา พ.ศ. 2517
- 4) ดำเนินการลดอัตราค่าเพิ่มประชากรของชาวเขา โดยเร่งวางแผนครอบครัวให้โดยลแพร่หลาย
- 5) แต่งตั้งคณะกรรมการชาวเขาเพื่อรับผิดชอบนโยบายเกี่ยวกับชาวเขาในทุกกรณี ดังนี้

- คณะกรรมการชาวเขา
- คณะกรรมการชาวเขาสวนจังหวัด

นอกจากนี้ ในประกาศของกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 6 กรกฎาคม 2519 ได้มีข้อความที่ระบุถึงนโยบายรวมพวกต่อชาวเขาไว้ชัดเจนดังนี้¹

¹กรมการศึกษานอกโรงเรียน, รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา, หน้า 14

"...ซึ่งเรียกร้องให้มีการรวมพวกชาวเขาเข้าเป็นส่วนหนึ่งของชาติไทย ทั้งนี้ ชาวเขาได้รับสัญชาติไทยเป็นคนไทย และมีสิทธิ์เต็มที่ในการเลือกนับถือ ศาสนา และเข้าร่วม รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ของตนไว้ นโยบายดังกล่าวยังเปิดโอกาสให้ชาวเขา ได้เข้าไปมีส่วนในการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศได้อย่างเต็มภาคภูมิอีกด้วย และ จากจุดนี้ชาวเขาจะต้องปฏิบัติต่อประชาชนชาวไทย และปฏิบัติตัวตามกฎหมายและข้อบังคับ ของประเทศไทย..."

หลังจากนั้นตั้งแต่ปี 2524 ก็ได้มีการกำหนดแนวนโยบาย "การพัฒนาชาวเขา" ไว้ในแผนพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 เพื่อยึดเป็นแผนแม่บททุกหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องกับแผนพัฒนาชาวเขา

ต่อมาในปี 2525 คณะรัฐมนตรีได้แต่งตั้งคณะกรรมการคณะใหม่ คือคณะกรรมการ พิจารณาแก้ไขปัญหาความมั่นคงแห่งชาติ เกี่ยวกับปัญหาชาวเขาและการปลุกผี คณะกรรมการ ชุดนี้ได้ทบทวนนโยบายมาตรการกรมการบริหาร การปกครอง และการพัฒนา รวมทั้งการประสาน ปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาข้างต้น และได้เสนอนโยบายซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

"นโยบาย

1. ด้านการปกครอง : สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและความผูกพันทางจิตใจต่อ สังคมไทย และให้ดำรงชีวิตอยู่ภายใต้กฎหมายของบ้านเมือง * กำหนดพื้นที่ที่พิจารณาอย่างเหมาะสม ในด้านให้ชาวเขาได้อยู่อาศัยและทำกิน จัดระเบียบความเป็นอยู่และเร่งรัดสำรวจจำนวน ชาวเขาที่แน่นอน

2. ด้านการปลูกและเสฟผืน : ส่งเสริมให้มีรายได้จากอาชีพอื่นแทนการปลุกผี ประชาสัมพันธ์และปฏิบัติการให้ชาวเขาเข้าใจถึงพิษภัยของผืนและจูงใจให้เลิกเสฟผืน ปรับปรุงประสิทธิภาพและการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ให้สามารถคุ้มครองชาวเขา ส่งเสริมให้ชาว เขาสามารถพึ่งและป้องกันตนเองได้ และแสวงหาความช่วยเหลือจากต่างประเทศเพื่อแก้ไข ปัญหาชาวเขาและการปลุกผี

3. ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ปรับปรุงให้ชาวเขามีรายได้จากอาชีพ

---

*ให้ชาวเขาเหล่านั้นดำรงชีวิตโดยเข้าใจสิทธิและหน้าที่ในฐานะพลเมืองไทยโดย เคารพกฎหมายและระเบียบกฎเกณฑ์ของทางราชการ โดยเฉพาะเกี่ยวกับการห้ามตัดไม้ทำลาย ป่า และการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งต้นน้ำลำธาร

อื่นที่เพียงพอกับการยังชีพ และเป็นประโยชน์แก่ชาวไทยพื้นราบด้วย กระจายบริการ
สาธารณสุขขั้นพื้นฐานโภชนาการ การศึกษาภาคบังคับและชาวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
ดำเนินการวางแผนครอบครัว และควบคุมการย้ายถิ่นที่อยู่ ประชาสัมพันธ์และปฏิบัติการ
จิตวิทยาต่อชาวไทยและชาวเขา สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในการช่วยเหลือราชการ
พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาคตามสภาพปัญหาในพื้นที่ตามแผนและโครงการที่จะจัดทำขึ้น
โดยมีหน่วยงานหลักและรองตามลักษณะของปัญหา การแก้ไขปัญหาลเฉพาะ และเมื่อการ
แก้ไขปัญหาลเฉพาะคลี่คลายลง"

สำหรับกระทรวงมหาดไทยปัจจุบันได้กำหนดแนวนโยบายการพัฒนาชาวเขา
ไว้ในแผนมหาดไทยแม่บท ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2530 - 2534) ดังนี้

"หลักการสำคัญของนโยบายการพัฒนาชาวเขาคตามแผนมหาดไทย ฉบับที่ 4
ให้ความสำคัญต่อประเด็นปัญหาเรื่องการมีจำนวนประชากรชาวเขาเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะ
การเพิ่มขึ้นจากการอพยพเข้ามาของชาวเขาคจากนอกประเทศ รวมทั้งการเคลื่อนย้ายถิ่น
ของชาวเขา จึงได้มีการกำหนดเป็นนโยบายเร่งดำเนินการเพื่อให้มีการควบคุมการเคลื่อน
ย้ายถิ่นของชาวเขาในประเทศ และควบคุมรวมทั้งผลักดันชาวเขาคจากนอกประเทศด้วย
นอกเหนือไปจากการควบคุมการเคลื่อนย้ายถิ่นของชาวเขาในประเทศ และควบคุมรวมทั้ง
ผลักดันชาวเขาคจากนอกประเทศด้วย นอกเหนือไปจากการควบคุมจำนวนประชากรด้วย
การวางแผนครอบครัวเพียงอย่างเดียว และในแง่ของการพัฒนาชาวเขาเป็นจุดสำคัญ
เช่น ชาวเขาที่ยังไม่มีความพร้อมทางด้านโครงสร้างพื้นฐานการพัฒนาจะมุ่งเน้นให้ชาวเขา
มีสภาพพอมีพอกินตามสมควรแก่สถานภาพ ทั้งนี้เพื่อมิให้เกิดปัญหาที่ว่าชาวเขาคยากจนลง
เนื่องจากการพัฒนาและความเจริญเข้าถึง ทำให้ชาวเขาเกิดความต้องการมากเกินไปจาก
สถานภาพของตนเอง นอกจากนั้นนโยบายตามแผนมหาดไทยแม่บทฉบับที่ 4 ยังมุ่งเน้นให้
มีการดำเนินงานทางจิตวิทยาแก่ชาวเขา และควบคุมการดำเนินงานพัฒนาชาวเขาคของภาค
รัฐ เอกชน และองค์กรระหว่างประเทศให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

ดังนั้นเพื่อให้แนวทางของการพัฒนาชาวเขาในช่วงแผนมหาดไทยแม่บท ฉบับที่ 4
มีแนวนโยบายที่ชัดเจนเพื่อหน่วยราชการต่าง ๆ รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ สามารถ
นำไปดำเนินการได้ในทิศทางเดียวกัน จึงได้กำหนดแนวนโยบายของการพัฒนาชาวเขา
ไว้ดังนี้

(1) เร่งดำเนินการด้านการควบคุมการเคลื่อนย้ายถิ่นที่อยู่ชาวเขาในประเทศ และผลักดันชาวเขาจากนอกประเทศ โดยเร่งทำการสำรวจสำมะโนประชากรของชาวเขา และจัดตั้งถิ่นฐานที่อยู่ถาวรสำหรับชาวเขา ตลอดจนให้มีการจัดตั้งหมู่บ้านชาวเขาเป็นหมู่บ้านที่มีการจัดระบบการปกครองท้องถิ่นที่ตามปกติ และการให้สัญชาติไทยแก่ชาวเขา

(2) ควบคุมจำนวนประชากรชาวเขาด้วยการกระจายการวางแผนครอบครัวให้ทั่วถึง

(3) เร่งให้มีการเคลื่อนย้ายหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา เคลื่อนที่ของกรมประชาสงเคราะห์ออกจากพื้นที่ที่เคยเข้าไปทำการพัฒนาแล้วและให้กรมการปกครองเข้ารับผิดชอบการพัฒนาโดยใช้แผนพัฒนาจังหวัดเป็นแนวทางในการประสานการพัฒนา

(4) เร่งดำเนินการพัฒนาชาวเขาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมให้สอดคล้องกับลักษณะและสถานภาพของชุมชนชาวเขา โดยมุ่งพัฒนาหมู่บ้านชาวเขาที่ยังไม่มีความพร้อมทางด้านโครงสร้างพื้นฐานหรือเป็นหมู่บ้านที่ห่างไกลจากความเจริญสามารถดำรงชีพอยู่ได้พอมีพอกิน และสามารถช่วยเหลือตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ ส่วนหมู่บ้านชาวเขาที่มีความพร้อมทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน และมีสภาพที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาระบบเศรษฐกิจ ระบบการตลาดมุ่งพัฒนาการส่งเสริมให้มีการปลูกพืชเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพแผนใหม่ สำหรับหมู่บ้านชาวเขาที่มีสภาพทางภูมิศาสตร์ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ควรแก่การอนุรักษ์ และส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว จะมุ่งพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

(5) ใช้การดำเนินงานทางจิตวิทยาเสริมสร้างให้ประชากรชาวเขามีความสำนึกในการเป็นพลเมืองไทย

(6) ควบคุมและพัฒนาการดำเนินงานพัฒนาและการเข้าถึงชาวเขาของภาคเอกชน และองค์การต่างประเทศให้สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานของรัฐ¹

สภาพการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ และสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ของชาวเขาทำให้เกิดปัญหาและผลกระทบต่อสังคมส่วนรวมหลายประการ และนับวันจะทวีความรุนแรงซับซ้อนยิ่งขึ้น จากการสรุปงานพัฒนาชาวเขาตามแนวพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

¹กระทรวงมหาดไทย, แผนมหาดไทยแม่บทฉบับที่ 4, หน้า 424 - 425.

ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) พบปัญหาต่าง ๆ คือ

ก. ปัญหาค้นประชากร การเพิ่มประชากรโดยธรรมชาติ และโดยการอพยพของชาวเขาเองทั้งจากภายใน และภายนอกประเทศ และการอพยพขึ้นไปทำกินบนภูเขาของประชากรพื้นราบพบว่า ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนมีชุมชนที่มีความหนาแน่นสูงสุดเฉลี่ย 13 คน ต่อ ตร.กม. ในบางอำเภอของ จ. เชียงราย และ เชียงใหม่ และขนาดชุมชนโดยเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 10,000 - 25,000 คนขึ้นไป อัตราการเกิดของชาวเขายังคงอยู่ในระดับสูงที่สุดถึงร้อยละ 4.3 ในชาวเขาเผ่าแม่อักรการตายของทารกมีแนวโน้มลดลง เนื่องจากบริการสาธารณสุขของรัฐเริ่มเข้าไปถึง โดยสาเหตุการเพิ่มประชากรทางธรรมชาติดังกล่าวทำให้คาดการณ์ได้ว่าในระยะ 5 ปี ข้างหน้า ประชากรชาวเขาจะเพิ่มปีละ 10,000 คน เป็นอย่างมาก

ข. ปัญหาค้นเศรษฐกิจและสังคม

- อาชีพ และรายได้ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตรเพียงเพื่อเลี้ยงตนเอง และครอบครัวเป็นหลัก ผลผลิตที่เหลือจากการบริโภคจึงนำออกจำหน่ายประมาณรายได้ของชาวเขาโดยเฉลี่ย 3,500 - 10,000 บาท ต่อครอบครัวต่อปี

อย่างไรก็ตาม ชาวเขายังนิยมทำการเพาะปลูกด้วยวิธีการทำไร่เลื่อนลอย เพราะจากความรู้ความเทคนิคการผลิตในสาขาเกษตรเป็นผลให้ผลผลิตต่ำ และมีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ชาวเขายังเผาหลายหมู่บ้านโดยเฉพาะบริเวณพื้นที่ภาคเหนือตอนบนส่วนใหญ่ยังคงปลูกฝิ่น เนื่องจากผลผลิตนี้มียาราคาสูงเมื่อเทียบกับพืชเศรษฐกิจอื่น

- สุขภาพอนามัย ชาวเขามีสุขภาพอนามัยไม่สมบูรณ์ ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา สภาพดังกล่าวได้แก่ สุขภาพบาล และที่อยู่อาศัยไม่ถูกสุขลักษณะ บริการทางการแพทย์ไม่เพียงพอ ขาดความรู้ในด้านโภชนาการ และสุขภาพอนามัย มีทัศนคติและความเชื่อในการใช้ฝิ่นเป็นยารักษาโรค ซึ่งทำให้ชาวเขาคิดผิด การรักษาโรคส่วนมากใช้หมอประจำหมู่บ้าน

ค. ปัญหาการทำลายป่าแหล่งต้นน้ำลำธาร มีสาเหตุสำคัญเนื่องมาจากการทำมาหากินของชาวเขาที่ใช้วิธีการแนวตางป่าเพื่อเพาะปลูก โดยเฉพาะการทำไร่เลื่อนลอย ชาวเขากลุ่มปลูกฝิ่นทำลายป่าไม้ และความอุดมสมบูรณ์ของดินสูงกว่ากลุ่มอื่น ประกอบกับการที่ชาวเขายุกินอย่างกระจัดกระจาย และพื้นที่ที่เหมาะสมในการทำการเกษตรดวรมีจำกัด

จึงทำให้ป่าไม้ แหล่งต้นน้ำลำธารถูกทำลายอย่างรวดเร็ว ความเสื่อมโทรมของป่าไม้ที่ปรากฏจากภาพถ่ายทางดาวเทียม ซึ่งส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากการประกอบอาชีพของชาวเขา คือ ระหว่างปี 2516 - 2520 พื้นที่ป่าไม้ของภาคเหนือลดลงจาก 95,842 ตร.กม. เป็น 68,688 ตร.กม. (เนื้อที่ป่าลดลง 27,255 ตร.กม. หรือร้อยละ 5.69 ต่อปี)

ง. ปัญหาด้านความมั่นคงปลอดภัยทางชายแดน หมู่บ้านชาวเขาประมาณร้อยละ 70 ยังไม่ได้จัดให้เป็นไปตาม พรบ. ลักษณะการปกครองท้องถิ่น และอีกประมาณกว่า 1,000 หมู่บ้าน ยังคงเป็นช่องว่างที่ไม่มีหน่วยงานของรัฐเข้าไปดำเนินการ ประกอบกับสภาพภูมิศาสตร์ที่ชาวเขาคึงหมู่บ้านเป็นบริเวณชายแดน ทุรกันดาร และห่างไกลคมนาคม และความแตกต่างทางภาษา และขนบธรรมเนียมประเพณีไปจากสังคมส่วนใหญ่ ทำให้เป็นจุดล่อแหลมต่อการชักจูงของฝ่ายตรงข้าม และกลุ่มผู้หวังประโยชน์ต่าง ๆ บนพื้นที่สูง

จ. ปัญหาเสถียรภาพ ภูมิประเทศทางภาคเหนือมีพื้นที่เหมาะสมในการปลูกพืช ชาวเขาเผ่ามีความชำนาญ และปลูกมาเป็นเวลานาน พื้นที่ปลูกพืชที่สำรวจพบระหว่างปี 2518 - 2519 มีประมาณ 60,000 ไร่ ให้อผลผลิต 571 กรัมต่อไร่ ราคาซื้อขายในหมู่บ้านในปี 2523 กรัมละ 15 บาท ทำให้ชาวเขาบางหมู่บ้านที่เลิกปลูกพืชไปแล้วหันกลับมาซื้อพืชปลูกใหม่อีก และมีแนวโน้มที่จะนำเทคโนโลยีการเกษตรเข้ามาใช้ในไร่ดินมากยิ่งขึ้น ทดแทนความจำกัดของพื้นที่เพาะปลูกตามธรรมชาติ

ฉ. ปัญหาที่ดินทำกิน แบ่งตามลักษณะปัญหาที่ต้องดำเนินการแก้ไขเป็น 2 บริเวณ คือ

1) บริเวณพื้นที่ที่มีการใช้ที่ดินผิดประเภทในการเพาะปลูก ขาดการใช้เทคนิคที่เหมาะสมทางการเกษตร สภาพที่ดินส่วนใหญ่เป็นดินเสื่อม ขาดการบำรุง

2) บริเวณที่มีการทำลายป่าต้นน้ำลำธารมาก เกิดการกัดเซาะทำลายดิน ชารน้ำต้นเขิน และสมรรถนะของดินเสื่อมลง ประกอบกับชาวเขาอยู่กันอย่างกระจุกกระจาย และเคลื่อนย้ายไปมาอยู่เสมอ สามารถขยายการทำลายป่าต้นน้ำลำธารได้อย่างรวดเร็ว

ช. ปัญหาการบริหาร มีสาเหตุจากการที่มีหน่วยงานของรัฐหลายหน่วยงาน ควบคู่กัน เข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่ โดยยังขาดแผนงานหลัก และแผนปฏิบัติงานที่กำหนดขอบเขตของแต่ละหน่วยงานให้ชัดเจน และสัมพันธ์กัน การปฏิบัติงานในปัจจุบันจึงมีลักษณะซ้ำซ้อนกัน ทั้งในภาคของรัฐบาล และภาคเอกชนทั้งภายในและนอกประเทศ และยังไม่มีความชัดเจน

ทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการประสานการทำเนิงาน หากไม่ควบคุมให้ประสานและสอดคล้องกันแผนหลักของชาติแล้ว จะก่อให้เกิดความสับสน และมีปัญหาในด้านความมั่นคงยิ่งขึ้น

ตามนโยบาย "รวมพวก" ชาวไทยภูเขาซึ่งรัฐบาลมีนโยบายให้สัญชาติไทย จึงได้รับความสนใจที่จะให้การพัฒนาด้านการศึกษา คณะอนุกรรมการชาวเขาสาขาการศึกษา ได้รับการแต่งตั้งเป็นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. 2506 ประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องคือ ผู้แทนกรมสามัญศึกษา ผู้แทนตำรวจตระเวนชายแดน ผู้แทนกรมประชาสัมพันธ์ และผู้แทนสำนักงบประมาณ ต่อมาปี 2507 ได้แต่งตั้งเพิ่มอีก 4 คน คือ ผู้แทนกรมการปกครอง ผู้แทนกรมวิชาการ ผู้แทนหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา และอธิบดีกรมสามัญศึกษา เป็นประธานอนุกรรมการฯ อนุกรรมการชุดนี้ได้เสนอหลักการเกี่ยวกับการให้การศึกษแก่ชาวเขาเป็นครั้งแรก ในปี 2509 โดยมีสาระสำคัญดังนี้

"การให้การศึกษแก่ชาวเขานั้นควรดำเนินการเป็นกรณีพิเศษแตกต่างจากโรงเรียนประจำบาลในพื้นที่ราบทั่วไป เพราะนอกจากในเรื่องการอ่านออกเขียนได้แล้ว ประการสำคัญยังมุ่งสร้างความจงรักภักดีให้ชาวเขาเกิดแก่รัฐบาล เพื่อความปลอดภัยของประเทศ ดังนั้น การสอนจึงควรมีหลักสูตรพิเศษ และควรต้องได้รับการอบรมพิเศษแตกต่างไปจากโรงเรียนประจำบาลในพื้นที่ราบทั่วไป ควรจัดในรูปแบบการศึกษาสงเคราะห์ซึ่งกรมสามัญศึกษาคำเนิการอยู่"

"สำหรับโครงการการศึกษาแก่ชาวเขา เห็นควรดำเนินการดังนี้ จัดตั้งโรงเรียนขึ้นตามหมู่บ้านชาวเขาที่เหมาะสม โดยใช้หลักสูตรพิเศษแตกต่างจากโรงเรียนพื้นราบทั่วไป รับโอนโรงเรียนชาวเขาจากตำรวจตระเวนชายแดนมาดำเนินการ ให้ทุนนักเรียนเรียนดี เพื่อเรียนสูงขึ้นในพื้นที่ราบ แล้วกลับไปเป็นครูในโรงเรียนชาวเขาต่อไป ให้ค่าเครื่องแต่งกายนักเรียน อุปกรณ์การเรียน และความสะดวกแก่ครูที่ขึ้นไปสอน เช่น บ้านพัก เบี้ยเลี้ยง เป็นต้น"

ต่อมาได้มีการปรับปรุงคณะกรรมการชาวเขาสาขาการศึกษาเป็นคณะกรรมการชาวเขาสาขาการศึกษาและอนามัย ใน พ.ศ. 2512 และได้มีการพิจารณากำหนดหลักการในการจัดการศึกษาแก่ชาวเขาอีกครั้ง ดังมติของคณะกรรมการสงเคราะห์ชาวเขา เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2513 ดังนี้

"การให้การศึกษาแก่ชาวเขา ควรทำเป็นกรณีพิเศษแตกต่างจากโรงเรียนประชาบาลพื้นราบโดยทั่วไป โดยมีหลักสูตรพิเศษ และครูควรได้รับการอบรมพิเศษ เพื่อมุ่งสร้างชาวเขาให้เกิดความจงรักภักดีต่อประเทศชาติ ไม่ใช่แต่การอ่านออกเขียนได้แต่อย่างเดียว"

"ส่วนการดำเนินการนั้น มีหน่วยงานรับผิดชอบ คือ กรมสามัญศึกษา กรมประชาสงเคราะห์ กรมการปกครอง และตำรวจชายแดน โดยกรมสามัญศึกษารับผิดชอบในการจัดทำหลักสูตร แบบเรียน การฝึกอบรมครู และการจัดตั้งโรงเรียนสำหรับชาวเขาในแบบพิเศษ ในจังหวัดที่มีชาวเขาจังหวัดละ 1 แห่ง กรมประชาสงเคราะห์รับผิดชอบในการสอนแบบโรงเรียนชั่วคราวตามหมู่บ้าน ซึ่งมีหน่วยเคลื่อนที่ของกรมประชาสงเคราะห์ให้ปฏิบัติงานอยู่แล้ว สำหรับโรงเรียนที่ดำเนินการโดยตำรวจชายแดนในขณะนั้น โรงเรียนใดที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดสามารถรับไปดำเนินการได้ก็ให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดรับไปดำเนินการ โรงเรียนใดที่หน่วยเคลื่อนที่กรมประชาสงเคราะห์เข้าไปปฏิบัติงานในหมู่บ้านนั้น ให้กรมประชาสงเคราะห์รับไปดำเนินการ จนกว่าองค์การบริหารส่วนจังหวัดจะสามารถรับต่อไปได้"

คณะกรรมการชุดนี้มีการปรับปรุงอำนาจหน้าที่และอนุกรรมการอีกหลายครั้ง ในปี พ.ศ. 2522 กรมประชาสงเคราะห์ได้ทำการแต่งตั้ง คณะอนุกรรมการชาวเขาสาขาการศึกษา มีอธิบดีกรมการศึกษานอกโรงเรียนเป็นประธาน และมีผู้อำนวยการโครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (โครงการ ศศช.) รวมเป็นอนุกรรมการด้วย

ในปี 2524 คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้พิจารณารายงานเรื่องสภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจสังคมและการศึกษาของชนต่างวัฒนธรรม : ชาวเขามีมติสรุปได้ดังนี้ คือ ให้ความเห็นชอบในหลักการ การกำหนดนโยบายด้านการศึกษาแก่ชาวเขาโดยการหาแนวทางในการจัดการศึกษาภาคบังคับแก่ชาวเขา บังเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างกว้างขวาง ประการที่สองจัดให้มีแผนพัฒนาการศึกษาสำหรับชาวเขา ซึ่งในระยะแรกเน้นการศึกษาภาค

บังคับ การศึกษานอกโรงเรียนอันได้แก่การศึกษานักเรียนใหญ่และการฝึกฝนอาชีพต่าง ๆ โดยมีการจัดทำหลักสูตรใหม่ให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมสำหรับชาวเขา รวมทั้งขยายการพัฒนาการศึกษาแก่ชาวเขาออกไปยังท้องที่ห่างไกลมากขึ้น เพื่อให้การศึกษาได้มีส่วนช่วยแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของชาติ ช่วยให้ชาวเขาอ่านเขียนพูดภาษาไทยได้คิดเป็นและคิดชอบ และช่วยตนเองได้ แต่ควรมีวิธีการดำเนินงานเพื่อให้เกิดแรงจูงใจแก่ทุกฝ่ายที่จะช่วยให้การศึกษาของชาวเขามรรลุลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ อาทิ พยายามหาวิธีแนะนำจูงใจให้ชาวเขาเห็นประโยชน์และความสำคัญของการส่งบุตรหลานมาเรียนหนังสือ มีสวัสดิการหรือเงินเพิ่มแก่ครูที่ออกไปสอนท้องที่ทุรกันดาร เป็นต้น ทั้งนี้กระทรวงศึกษาธิการจะเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง ในกรณีกระทรวงศึกษาธิการได้มอบหมายให้กรมการศึกษานอกโรงเรียนเป็นหน่วยงานรับผิดชอบในการดำเนินงานและประสานงานทั้งในกระทรวงศึกษาธิการ และระหว่างกระทรวงศึกษาธิการ

คณะอนุกรรมการชาวเขาสาชาการศึกษา ชุดที่ตั้งเมื่อ พ.ศ. 2522 ได้ประชุมรับทราบมติคณะกรรมการการศึกษา พ.ศ. 2524 และการดำเนินงานของคณะทำงานโครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.) ตลอดจนกรมการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่รับผิดชอบเรื่องการศึกษาของชาวเขา ขณะนี้โครงการให้การศึกษาชาวเขา 3 รูปแบบ คือ รูปแบบที่หนึ่ง โครงการพัฒนาการศึกษาของชาวไทยภูเขา ซึ่งทำร่วมกับสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ปปส.) ในจังหวัดเชียงใหม่ รูปแบบที่สอง โครงการศึกษานักเรียนใหญ่แบบเบ็ดเสร็จชาวเขาคำเนินงานใน 8 จังหวัด และรูปแบบที่สาม คือ โครงการ ศศช. ซึ่งทางการกรมการศึกษานอกโรงเรียนจะหลอม 2 รูปแบบแรกให้เป็นไปตามรูปแบบที่สาม คือ โครงการ ศศช. นอกจากนี้กรมการศึกษานอกโรงเรียนยังได้จัดทำและเสนอแผนพัฒนาการศึกษาสำหรับชาวเขาระยะที่ 5 ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งจะเป็นแม่บทในการดำเนินงานของหน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการต่อคณะอนุกรรมการชาวเขา สาชาการศึกษาเสนอกระทรวง มติที่ประชุมในเรื่องนี้ก็คือ กรมการศึกษานอกโรงเรียนควรเป็นแกนกลางในการดึงวิทยากรจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่มาช่วยจัดการศึกษาให้ชาวเขา เช่น กองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา กรมการฝึกหัดครู ฯลฯ ควรประสานงานกับหน่วยงานเอกชนที่จัดการศึกษาให้แก่ชาวเขา เช่น มิชชันนารี โดยเป็นผู้ให้แนวทางและสนับสนุนการใช้หลักสูตรประถมศึกษา สำหรับชุมชนในเขตภูเขา ควรพิจารณาพื้นที่ในการใช้หลักสูตรประถมศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา เพื่อมิให้เกิดซ้ำซ้อน

เพราะกรมสามัญศึกษาก็ได้จัดการศึกษาให้ชาวเขาส่วนหนึ่ง

นอกจากนี้แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ในส่วนของนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาก็คือ "พัฒนาชาวเขาให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและสามารถช่วยตนเองได้ โดยเน้นการเสริมสร้างความรู้ เพื่อให้ชาวเขาได้พัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง เร่งสร้างความสัมพันธ์เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจ และเป็นการผูกพันทางจิตใจของชาวเขาให้มีความนิยมในชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ รวมทั้งขยายขอบเขตให้บริการสาธารณสุข การศึกษาภาคบังคับ และการศึกษานอกระบบได้ทั่วถึงยิ่งขึ้น...."

ครั้นในปี 2525 คณะรัฐมนตรีได้แต่งตั้ง คณะกรรมการอำนวยการแก้ไขปัญหาคความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับปัญหาชาวเขาและการปลุกผี (พ.ศ. 2525) คณะกรรมการชุดนี้ได้เสนอเป้าหมายและนโยบายการแก้ไขปัญหามาตรฐานชาวเขาและการปลุกผี 3 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการปลูกและเสถียร และด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม (ดูรายละเอียดหน้า 22) ซึ่งได้ระบุนโยบายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสรุปได้ คือ "... กระจายบริการการศึกษาภาคบังคับเพื่อที่จะให้ชาวเขามีความสำนึกว่าเป็นคนไทยหรือเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย ไม่สร้างปัญหาด้านความมั่นคง และก่อกวนด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองให้กับประเทศ...."

ในด้านนโยบายการจัดการศึกษา กรมประชาสงเคราะห์ได้วางนโยบายให้แก่ชาวเขาสรุปความได้ดังนี้คือ

- ส่งเสริมให้ชาวเขาเรียนรู้อาษาไทยขั้นพื้นฐานในระดับอ่านออกเขียนได้
- ร่วมมือและประสานกับกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานอื่นของรัฐและเอกชนในการจัดบริการศึกษาทุกรูปแบบ
- พัฒนาชาวเขาให้เป็นพลเมืองไทยที่มีคุณภาพและช่วยตนเองได้โดยเน้นการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ปลุกฝังให้ชาวเขารักถิ่นฐานที่อยู่ให้รู้สึกเป็นหน้าที่ที่จะต้องปรับปรุงถิ่นฐานที่อยู่ให้เจริญ ให้รู้สึกเป็นหน้าที่ที่จะต้องร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการอนุรักษ์ดิน น้ำ และป่า และให้ความรู้ ความเข้าใจในวิธีการเกษตรแบบถาวรด้วย

กรมประชาสงเคราะห์เป็นหน่วยงานสำคัญที่ทำหน้าที่ประสานงานในเรื่องที่เกี่ยวกับชาวเขาโดยทั่วไปและยังได้รับมอบหมายให้เป็นหน่วยงานหลักดำเนินการพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาในด้านอาชีพ การเกษตร การอนามัย และการศึกษา ในส่วนเกี่ยวกับการศึกษานั้น กรมประชาสงเคราะห์ได้ดำเนินงานตามหลักการที่คณะกรรมการชาวเขาสงเคราะห์ศึกษากำหนดไว้เมื่อปี 2529 โดยกำหนดรูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับชาวเขา ดังนี้.-

โรงเรียนชั่วคราว จัดตั้งในเขตพื้นที่ปฏิบัติการของศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาขึ้นเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2508 โดยให้หลักสูตรโรงเรียนชาวเขา พ.ศ. 2508 ของกระทรวงศึกษาธิการ มีพนักงานการเกษตรและพนักงานอนามัยทำหน้าที่ครูไปพลางก่อน โดยเน้นหนักให้เด็กชาวเขาสามารถพูด อ่านและเขียนภาษาไทยได้ และมีความรู้เกี่ยวกับเมืองไทยพอสมควร ซึ่งปรากฏว่า ได้รับความสนใจและร่วมมือจากชาวเขาเป็นอย่างดีจนต้องขยายโรงเรียนเพิ่มขึ้นในชุมชนต่าง ๆ ทุกปี จนถึงปี 2528 มีโรงเรียนชั่วคราว รวม 237 โรงเรียน ครู 288 คน นักเรียน 7,210 คน ปัจจุบันให้หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ของกระทรวงศึกษาธิการในการจัดการเรียนการสอน โดยได้รับความสนับสนุนด้านคู่มือครู แผนการสอนและแบบเรียนส่วนหนึ่งจากกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ และได้ประสานงานกับสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด (สพจ.) ในการส่งเด็กนักเรียนเข้าสอบสมทบเพื่อรับประกาศนียบัตร และการขอเข้าเป็นโรงเรียนสาขา ตลอดจนการโอนโรงเรียนให้ สพจ. รับผิดชอบดำเนินการ จนถึงปี 2528 สพจ. ได้รับโอนไปแล้ว 58 โรงเรียน

สำหรับครูของโรงเรียนชั่วคราวนั้น เนื่องจากพนักงานเกษตรและพนักงานอนามัยมีภาระกิจประจำอยู่แล้ว ทำให้ไม่สามารถทำหน้าที่ครูได้อย่างเต็มที่ จึงได้คัดเลือกชาวเขาที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือมัธยมศึกษาตอนปลายจากวิทยากรของคณะครูศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ต่อมาเมื่อชาวเขามีการศึกษาสูงขึ้นจึงคัดเลือกจากผู้ที่จบการศึกษาระดับ ม.3 มาเข้ารับการอบรม ซึ่งปัจจุบันกรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้ดำเนินการอบรมให้ โดยมีหลักสูตรระยะเวลา 3 เดือน โดยใช้วิทยากรจากวิทยาลัยครูท้องถิ่น นอกจากนี้ในระหว่างทำหน้าที่ครูสอนชาวเขา ยังได้จัดให้มีการอบรมเพิ่มพูนความรู้ อีกด้วย สำหรับการอบรมครูสอนชาวเขา ตั้งแต่แรกถึงปี 2528 มี 12 รุ่น ผู้สำเร็จการอบรม 583 คน และการอบรมเพิ่มพูนความรู้ มี 7 รุ่น ผู้สำเร็จการอบรม 302 คน

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กรมประชาสงเคราะห์ ได้จัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. 2520 จำนวน 4 แห่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเตรียมความพร้อมเด็กก่อนเข้าสู่วัยเรียน ในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ตลอดจนให้ความคุ้นเคยกับภาษาไทย นอกจากนี้ยังเป็นการแบ่งเบาภาระของผู้ปกครองในการประกอบอาชีพได้เต็มที่ยิ่งขึ้น จนถึงปี 2528 มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอยู่ในหมู่บ้านชาวเขา จำนวน 65 แห่ง มีผู้ดูแลเด็กเล็กจำนวน 74 คน เด็กเล็กชาวเขา จำนวน 1,863 คน

ผู้ดูแลเด็กเล็กประจำศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จะได้รับการอบรมก่อนประจำการโดยความร่วมมือจากกรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ ในด้านวิทยากร โดยใช้วิทยาลัยครูท้องถิ่นเป็นสถานที่ฝึกอบรม ซึ่งผู้เข้ารับการอบรมจะคัดเลือกจากชาวเขาที่จบการศึกษาภาคบังคับ เข้ารับการอบรมประมาณ 45 วัน และภายหลังเมื่อกลับไปทำหน้าที่ผู้ดูแลเด็กแล้วยังมีโอกาสได้รับการเพิ่มพูนความรู้ อีกด้วย สำหรับการอบรมผู้ดูแลเด็กก่อนประจำการตั้งแต่แรกถึงปี 2528 มีจำนวน 6 รุ่น ผู้สำเร็จการอบรม 168 คน

การศึกษานักเรียนผู้ใหญ่ชาวเขา การเรียนรูมิได้จำกัดเฉพาะเด็กเท่านั้น ผู้ใหญ่ควรมีโอกาสได้รับการศึกษา เช่นเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษานอกโรงเรียนอันได้แก่ การฝึกวิชาชีพ การอนามัยแม่และเด็ก โภชนาการ และสาธารณสุขมูลฐาน เป็นต้น เพื่อให้ชาวเขาสามารถพัฒนาคุณภาพของชีวิตให้ดีขึ้น และสิ่งสำคัญอันจะเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ต่าง ๆ ก็คือ ภาษาไทย ซึ่งกรมประชาสงเคราะห์ได้เล็งเห็นความสำคัญ และเริ่มดำเนินการจัดการศึกษานักเรียนผู้ใหญ่ ตั้งแต่ พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา โดยจัดการเรียนการสอนทั้งในรูปแบบเพื่อให้อ่านออกเขียนได้ และรูปแบบการศึกษานักเรียนผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จหลักสูตร 6 เดือน เพื่อรับประกาศนียบัตรของกระทรวงศึกษาธิการ โดยความร่วมมือของศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียน จังหวัดต่าง ๆ ในปี พ.ศ. 2528 ได้ดำเนินการจัดการศึกษานักเรียนผู้ใหญ่จำนวนประมาณ 30 แห่ง และผู้เรียนประมาณ 3,000 คน

โครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.) กรมประชาสงเคราะห์ ร่วมกับกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำโครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.) เป็นโครงการทดลองระยะเวลา 5 ปี (2523 - 2528) โดยได้รับเงินสนับสนุนจากองค์การยูเนสโก ผ่านกรมวิเทศสหการ ทำเนียบงานจัดการศึกษาสำหรับชาวเขาทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ในลักษณะ "กลุ่มหมู่บ้าน" ตามรูปแบบการดำเนินงานของกองสงเคราะห์ชาวเขา โดยมีพื้นที่ทดลองโครงการใน 6 กลุ่มหมู่บ้าน บ้านบริวาร 45 หมู่บ้าน

ครอบครัวชาวเขาทั้ง 6 เผ่า คือ แม่ เย้า ลีซอ มูเซอ อีกอ และกะเหรี่ยง ในความ
รับผิดชอบของศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน
และลำปาง

วัตถุประสงค์ของโครงการฯ เพื่อพัฒนารูปแบบและวิธีการจัดการศึกษาที่เหมาะสม
สำหรับชาวเขา สอดคล้องกับความเป็นอยู่ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนชาวเขา โดยได้
จัดทำหลักสูตรประถมศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา พ.ศ. 2524 เสร็จเรียบร้อยและกระทรวง
ศึกษาธิการได้ประกาศใช้แล้ว ซึ่งเป็นหลักสูตรที่มุ่งจะจัดการศึกษาชาวเขาทั้งเด็กและผู้ใหญ่
ในรูปแบบนอกระบบโรงเรียน เมื่อผู้เรียนเรียนจบตามหลักสูตรก็จะมีศักดิ์และสิทธิ์เทียบเท่า
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 นอกจากนี้ยังได้จัดทำคู่มือ สื่อการ
เรียนการสอนที่เหมาะสมอีกด้วย ปัจจุบันโครงการฯ ได้ขยายพื้นที่จัดการศึกษาลักษณะดังกล่าว
ไปในเขตชุมชนชาวเขาของจังหวัดน่าน และกำแพงเพชรด้วย

การจัดการศึกษาตามแนวทางโครงการ ศศช. นี้ จะเป็นการให้การศึกษาระดับ
ผสมผสานกับการพัฒนา ครอบคลุมกิจกรรมสอนเด็กในภาคเช้า กิจกรรมชุมชน เช่นการให้บริการ
ค่านอนามัย การเกษตร และการพัฒนาหมู่บ้านในภาคบ่าย และกิจกรรมการสอนผู้ใหญ่ใน
ภาคกลางคืน กิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวจะยึดหยุ่นตามความต้องการของชาวบ้าน โดยความ
ร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่กองสงเคราะห์ชาวเขาในพื้นที่

โครงการสงเคราะห์เด็กยากจน ซี.ซี.เอฟ. (Christian Children's Fund)
มูลนิธิสงเคราะห์เด็กยากจน ซี.ซี.เอฟ.ในประเทศไทย ได้ให้ความสนับสนุนค่าใช้จ่าย
ในการศึกษาของเด็กชาวเขาที่ยากจน จำนวน 700 คน ของศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาว
เขา จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน และลำปาง ตั้งแต่ปี 2526 เป็นต้นมา นอกจากนี้
ยังให้การสนับสนุนโครงการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาครอบครัวและชุมชนอีกด้วย ต่อมาในปี 2528
ได้รับความช่วยเหลือจากโครงการเพิ่มขึ้นในศูนย์ฯ จังหวัดดังกล่าวอีก 800 คน รวมเป็น
เด็กที่ได้รับความช่วยเหลือทั้งสิ้น 1,500 คน

การนำชาวเขาศึกษาต่อ กรมประชาสงเคราะห์ได้คัดเลือกเด็กชาวเขาที่เรียนดี
แต่ฐานะยากจน หรือกำพร้า อนาคต อยู่ในความอุปการะของสถานสงเคราะห์ต่าง ๆ
ทั้งส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค โดยสนับสนุนให้ศึกษาต่อในระดับ ป.1 - ม.6 ปัจจุบันมีเด็ก
ชาวเขาอยู่ในสถานสงเคราะห์ จำนวน 490 คน

การจัดหาทุนการศึกษา สำหรับชาวเขาที่เรียนดีแต่ยากจน ซึ่งประสงค์จะศึกษา
 ต่อในสายอาชีพ หลักสูตรไม่เกิน 3 ปี หลังจากจบ ม.3 แล้ว กรมประชาสงเคราะห์ได้จัด
 หาทุนจากแหล่งทุนต่าง ๆ ให้ เช่น ทุนวาทกษ ของมูลนิธิช่วยนักเรียนที่ขาดแคลน ทุนการ
 ศึกษาบุตรชาวเขาของมูลนิธิเผยแผรพระพุทธศาสนาแกชนดินกันดาร เป็นต้น

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

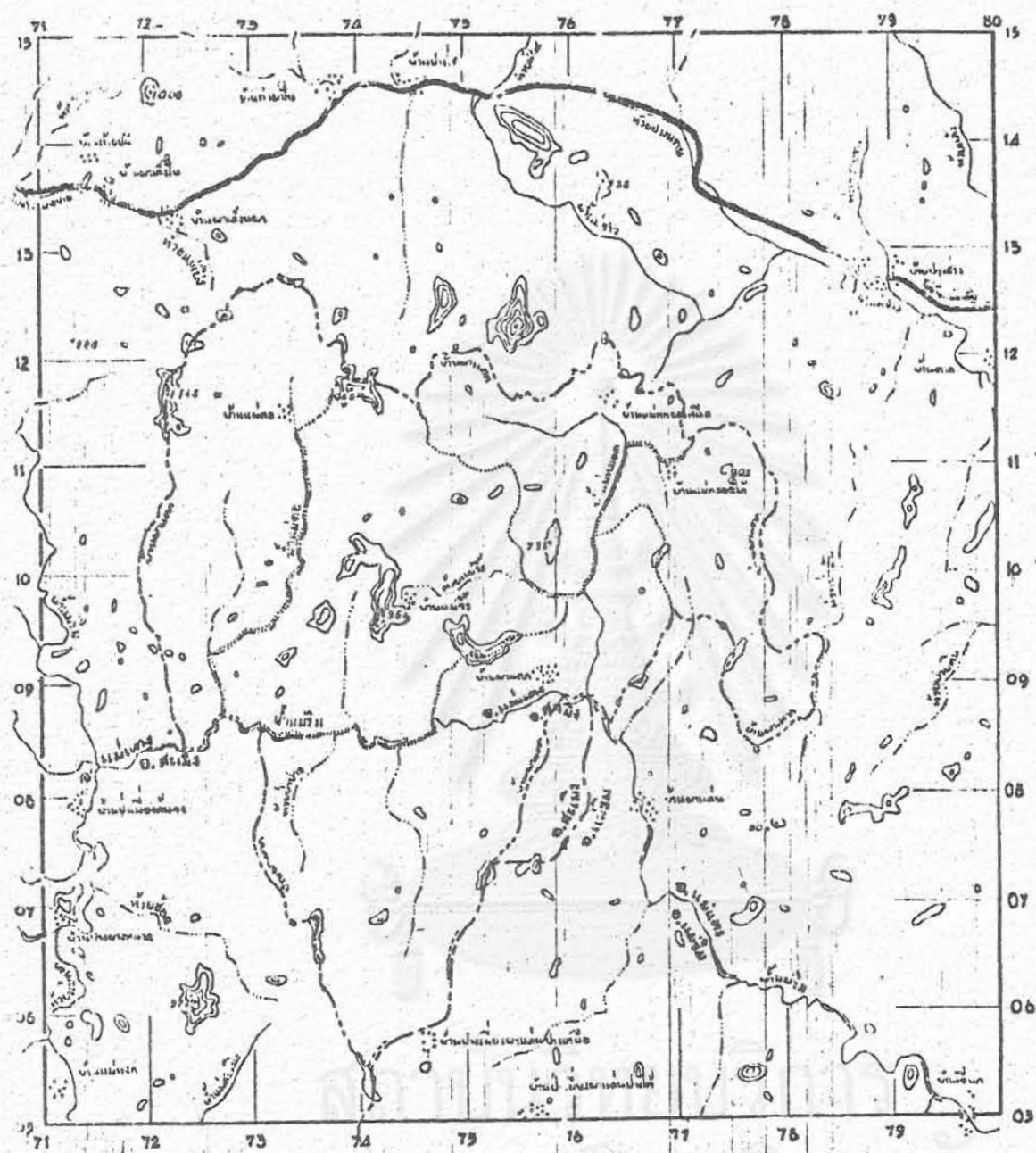
สภาพชุมชนชาวกะเหรี่ยงสะกอบ้านผาแตก

สภาพทั่วไปในชุมชนประวัติความเป็นมาของชุมชน

ในอดีตเมื่อ 39 ปีที่ผ่านมา อัยชาว สาโท ปัจจุบันอายุ 78 ปี ผู้เฒ่าผู้แก่ประจำหมู่บ้านเล่าว่า ครอบครัวกะเหรี่ยงซึ่งอยู่กระจัดกระจายตามบริเวณเชิงเขาโคกพยอมมาตั้งหลักแหล่งท่ามาหากินที่บริเวณใกล้ลำห้วยแม่มิม เนื่องจากบริเวณนี้มีทำเลดี มีแหล่งน้ำธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูกข้าวเพื่อการดำรงชีพ ระยะแรกที่อยู่พยอมเข้ามานั้นมีเพียง 18 หลังคาเรือนเท่านั้น สภาพภูมิประเทศเป็นป่ารก มีสัตว์ป่ามากมาย ชาวบ้านช่วยกันตัดรางวางป่าจนโล่งเตียนสำหรับใช้ทำไร่ทำนาได้ จึงตั้งรกรากถิ่นฐานอยู่ตั้งแต่นั้นมาจนทุกวันนี้¹ เมื่อพื้นที่ถูกถางให้โล่งเตียนแล้วก็มีชาวกะเหรี่ยงบริเวณใกล้เคียงพากันมาตั้งหลักแหล่งมากขึ้น ประกอบกับการแต่งงานกันระหว่างชนเผ่าเดียวกันทำให้ครอบครัวขยายใหญ่ขึ้นเรื่อย ๆ ตามลำดับ เกิดสภาพเป็นหย่อมบ้านหลายหย่อมบ้าน ซึ่งมีสายสัมพันธ์เกี่ยวคองเป็นเครือญาติกันทั้งสิ้น หย่อมบ้านในบริเวณนี้ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า เลอแตะพะเกี แปลว่า บ้านผาแตก ชาวบ้านเรียกชื่อตามสภาพภูมิประเทศที่เป็นอยู่ กล่าวคือ มีหินก้อนใหญ่มีลักษณะดูกระแสน้ำพัดผ่านมานานทำให้ดูเหมือนแตกออกจากกัน หินดังกล่าวก็ยังคงสภาพให้เห็นเหมือนเช่นเดิม หมู่บ้านนี้ไม่ปรากฏชื่ออย่างเป็นทางการของอำเภอ แต่ไปขึ้นทะเบียนร่วมกับบ้านของคนพื้นเมืองในละแวกเดียวกัน คือบ้านแม่หลอด หมู่ 10 ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่²

¹ สัมภาษณ์ อัยชาว สาโท, ผู้เฒ่าประจำหมู่บ้านผาแตก ขึ้นกับหมู่ที่ 10 ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่, 18 กุมภาพันธ์ 2530

² สัมภาษณ์ นางวิยะดา โพธิอาศน์, หัวหน้าหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านผาแตก ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่, 17 กุมภาพันธ์ 2530

เครื่องหมายแผนที่

- แม่น้ำ ลำห้วย
- บ้าน
- ที่ตั้งโรงเรียน
- ถนน ทางหลวง
- รถไฟ
- ชายแดน
- เส้นแบ่งเขตอำเภอ

ลำดับชุดแผนที่ L 701
 รายการแผนที่ 4747 III
 4747 II

แผนที่แสดง ขอบเขตหมู่บ้าน และขอบเขตรับผิดชอบ
 หน่วยฯ บ้านผาตาก อ.แม่แตง เชียงใหม่

น
 ↑
 มาตราส่วน
 1 : 50,000

ที่ตั้งและอาณาเขต

บ้านผาแตก ขึ้นกับหมู่ที่ 10 ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ พิกัด เอ็มบี 758091 ตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 19 22 58 เหนือถึง 19 97 49 เหนือ และเส้นแวงที่ 98 44 07 ตะวันออก ถึง 98 47 48 ตะวันออก ในเขตพื้นที่ประกอบ ด้วยลำห้วยหลัก 3 สายคือ ห้วยน้ำแม่จิว ห้วยน้ำแม่หลอด ห้วยน้ำแม่ริม ความสูงจากระดับ น้ำทะเล 500 เมตรถึง 700 เมตร เนื้อที่ทั้งหมด 37 ตารางกิโลเมตร หรือ 23,125 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลและอำเภออื่น ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับบ้านแม่หลอด หมู่ที่ 10 ตำบลสบเปิง
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอแม่อริม อำเภอสะเมิง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับบ้านผาแค่น หมู่ที่ 5 ตำบลสันป่ายาง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับบ้านผาเค็ง หมู่ที่ 3 ตำบลป่าแป๋

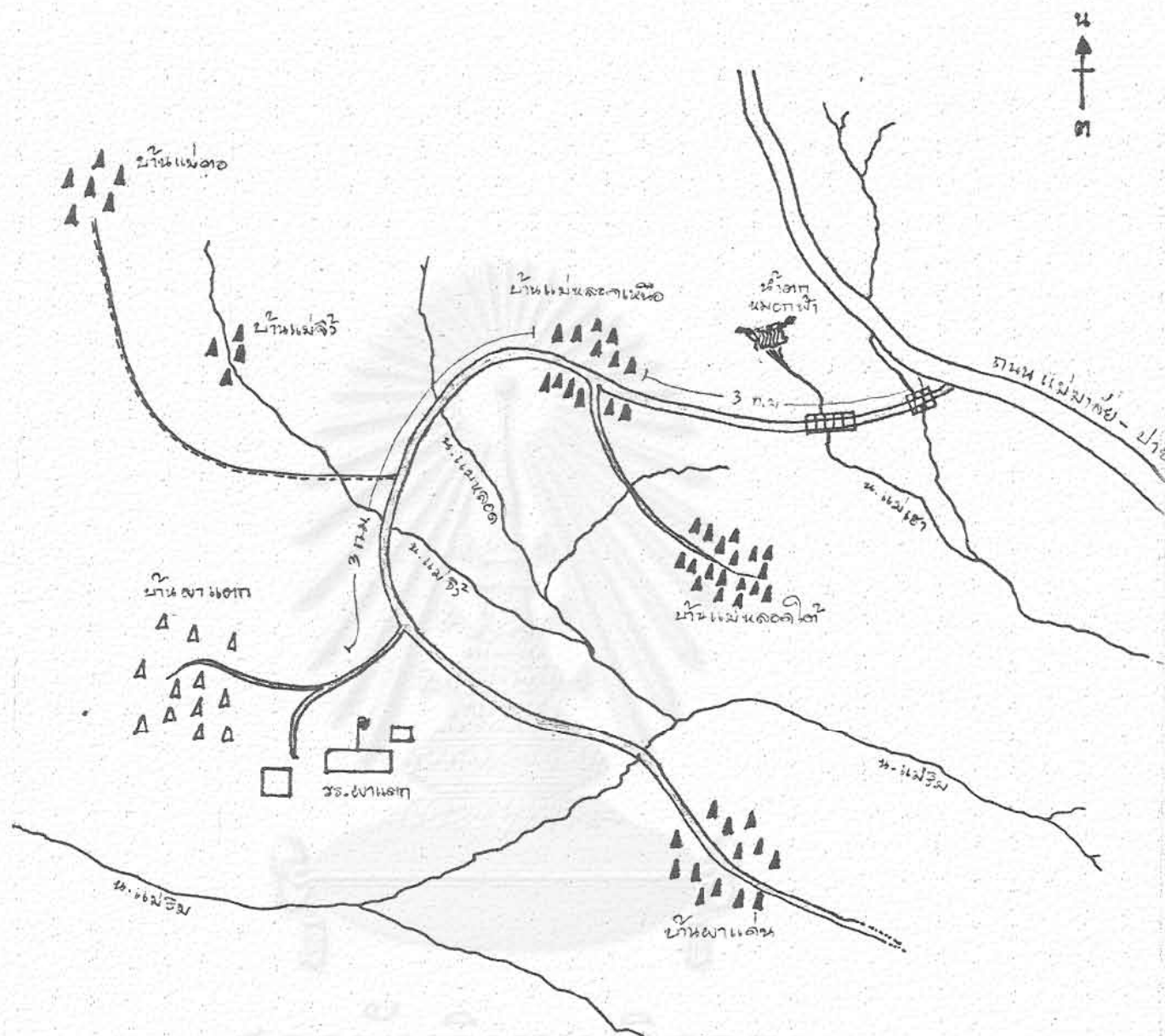
การคมนาคม

บ้านผาแตกอยู่ห่างจากจังหวัดเชียงใหม่ 62 กิโลเมตร เส้นทางเข้าหมู่บ้านนั้น เป็นทางลาล่อง สภาพถนนขรุขระ ในฤดูฝนทางลำบากมาก รถขึ้นไม่ได้ แยกจากทางหลวงสายแม่มาลัย อ.ป่าาย ที่หลักกิโลเมตร 19 การเดินทางเข้าหมู่บ้านนั้นไปตามถนนลูกรัง ระยะห่างจากทางแยกเข้าหมู่บ้านยาว 8 กิโลเมตร ผ่านน้ำตกหมอกฟ้า และบ้านแม่หลอด ซึ่งเป็นหมู่บ้านคนเมืองแล้วถึงบ้านผาแตก โดยใช้ระยะเวลาเดินทางประมาณ 2 ชั่วโมง

นอกจากเส้นทางหลักทางเดียวที่ใช้เป็นเส้นทางคมนาคมติดต่อกับภายนอกแล้ว ก็ยังมีเส้นทางเดินเท้าซึ่งใช้ติดต่อกันภายในระหว่างบ้านผาแตกกับห่อมบ้านของชาวกะเหรี่ยง บริเวณใกล้เคียงคือ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. ระยะทางจากทางแยกถึงบ้านผาแตก 8 ก.ม. ใช้เวลาเดิน 2 ชั่วโมง
2. ระยะทางจากผาแตกถึงบ้านผาแดง 2 ก.ม. ใช้เวลาเดิน 20 นาที
3. ระยะทางจากผาแตกถึงบ้านแม่หลอด 4 ก.ม. ใช้เวลาเดิน 40 นาที
4. ระยะทางจากผาแตกถึงบ้านแม่ใจ 3 ก.ม. ใช้เวลาเดิน 30 นาที

	ถนนหลวง		โรงเรียน
	ทางลำลอง		ทางเท้า
	สะพาน		ลำน้ำ
			บ้าน

โครงสร้างเชื้อชาติ ประชากร

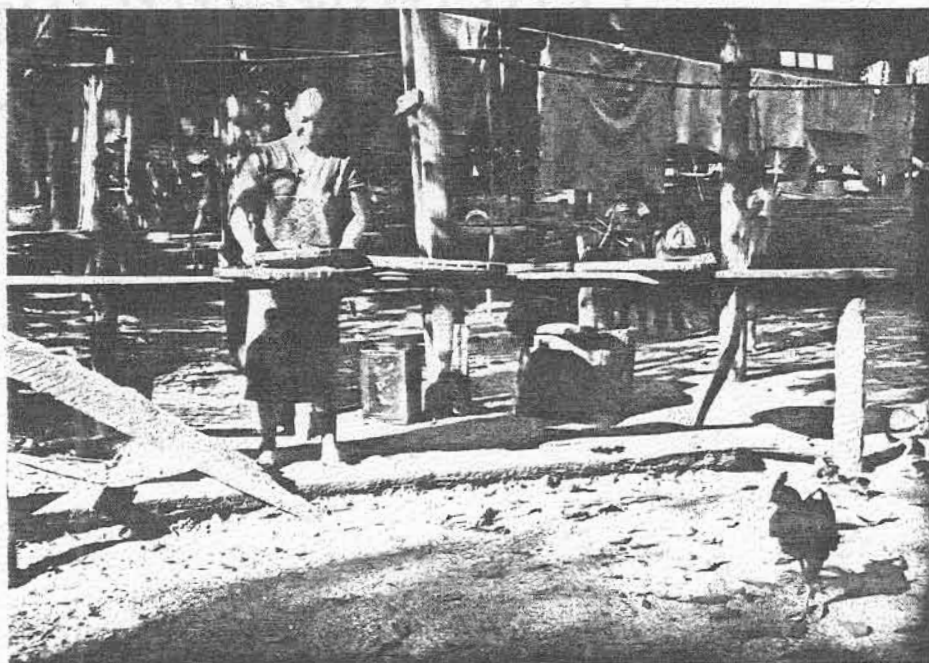
ประชากรของบ้านฉาแตกและหอยมบ้านอื่น ๆ สะแวกเดียวกันคือ บ้านแม่ตลอดไต่ บ้านแม่เจียว บ้านแม่ตอ ส่วนใหญ่เป็นชาวกะเหรี่ยงเฒ่าสะกอ มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 100 ครัวเรือน จำนวนราษฎร 487 คน

ข้อมูลการสำรวจสถิติประชากรในกลุ่มบ้านฉาแตกของหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ ชาวเขาบ้านฉาแตก ปี 2530 ปรากฏดังนี้คือ

ชื่อหมู่บ้าน	เผ่า	หลังคาเรือน	ครอบครัว	ชาย	หญิง	เด็กชาย	เด็กหญิง	รวม
บ้านฉาแตก	กะเหรี่ยง	24	28	37	37	28	24	125
บ้านแม่ตลอดไต่	คนเมือง	23	27	35	31	12	13	91
บ้านแม่เจียว	กะเหรี่ยง	31	38	48	43	37	26	154
บ้านแม่ตอ	กะเหรี่ยง	13	18	20	17	18	12	67
บ้านแม่ตอ	กะเหรี่ยง	9	12	16	12	13	8	49
รวม		100	123	156	140	108	82	487

ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน

รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชาวกะเหรี่ยงบ้านฉาแตก เป็นไปในลักษณะที่ไม่มีการวางผังบ้าน การตั้งบ้านเรือนอยู่รวมกันเป็นหอยม ๆ พื้นที่ไร่นาอยู่ห่างออกไปจากกลุ่มบ้านเรือน บ้านเรือนของแต่ละหอยมบ้านอยู่เรียงรายกันหนาแน่นบริเวณพื้นที่ลุ่มริมแม่น้ำลำธาร ซึ่งเป็นแหล่งน้ำสำคัญในการอุปโภค บริโภค และใช้ในการเกษตร หอยมบ้านหนึ่งมีขนาดราว 20 ถึง 30 หลังคาเรือน มีหัวหน้าหอยมของตนเองสืบทอดกันตามประเพณีของชนเผ่า

สถาปัตยกรรมอีสาน

บ้านผาแตกตั้งอยู่บริเวณที่ราบระหว่างเขา สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่ล้อมรอบไปควยเนินเขา อากาศจะร้อนเวลากลางวันและค่อนข้างหนาวเวลากลางคืน มีลำห้วยแม่ริมไหลผ่านด้านทิศใต้ของหมู่บ้าน

บ้านเรือนส่วนใหญ่จะปลูกสร้างด้วยไม้ไผ่ทั้งหลัง หลังคามุงด้วยใบคาหรือตองติ่ง มีเพียงสองสามบ้านเท่านั้นที่ปลูกสร้างด้วยเสาไม้เนื้อแข็ง หลังคามุงสังกะสีและกระเบื้อง เรือนของแต่ละครอบครัวปลูกชิดกัน ไม่มีรั้วกั้นบริเวณ มีลานโล่งตรงกลางหมู่บ้าน

โครงสร้างสร้างขึ้นตามแบบบ้านกะเหรี่ยงทั่วไป ตัวบ้านไม้สูงแข็งแรงนัก ยกพื้นด้วยเสาไม้สูงจากพื้นดินกว่าเมตร ชายคาคกลมตัวบ้านหมด (ผ่าค้ำหลังคาสูง) ปีกั้นและกั้นฝาบ้านด้วยไม้ไผ่ ลักษณะบ้านแบ่งออกเป็น 2 ตอน จากบันไดขึ้นสู่ห้องหัวเรือน (นอกชาน) และห้องใหญ่ ห้องใหญ่เป็นที่ประกอบ

กิจกรรมทุกอย่าง เป็นที่นอน ที่ประกอบอาหาร รับประทานอาหารและรับแขกผู้มาเยือน ภายในห้องใหญ่มีเตาไฟบนกะบะดินอยู่เกือบกลางบ้านซึ่งใช้เป็นที่ปรุงอาหารและแหล่งให้ความอบอุ่นยามเหน็บหนาว เหนือเตาไฟเจ้าของบ้านสร้างเป็นชั้นสำหรับเก็บของ เก็บพันธุ์พืช เช่น ข้าวโพด หรือเก็บอาหารอื่น ๆ เพื่อป้องกันแมลงมากัดกินด้วยการรมควันไฟไว้ นอกจากนั้นก็ยังเป็นที่เก็บกระดูกค้างหมูซึ่งถือเป็นหมูตัวแรกของครัวเรือน ด้วยความเชื่อกระดูกค้างหมูนี้เป็นสิริมงคลและจะรักษาปกป้องบ้านจากไฟไหม้หรือจากโจรผู้ร้าย เวลาไม่มี

โครอยู่บ้าน รวมทั้งกำหนดข้อห้ามการส่งของให้กันและกันลอกชั้นเนื้อเตาไฟอีกด้วย

บริเวณลานกว้างรอบตัวบ้านใช้ทำสวนครัวขนาดเล็ก ปลูกพืชผัก กล้วย มะม่วง ชุนุน มะละกอ ไม้บริเวณในครัวเรือน สัตว์เลี้ยงต่าง ๆ เช่น หมู ไก่ สุนัข วัว ถูกปล่อยให้หากินอยู่ตามใต้ถุนบ้าน โถนั้นจะเลี้ยงปล่อยตลอดวัน พอตกเย็นชาวเขาก็จะจับไก่ใส่กระบุงไปไว้ในที่สูงตรงชานคานหลังบ้านเพื่อป้องกันสัตว์ร้ายอื่นมาขบกัด ส่วนคุ่นพื้นเก็บกองไว้บริเวณใต้ถุนบ้านเช่นกัน

แต่ละบ้านมียุ้งข้าวแยกจากตัวบ้าน ชาวในยุ้งฉางเป็นเครื่องแสดงให้เห็นความมั่งคั่งจะกินของครัวเรือน ยุ้งฉางนี้สร้างแบบง่าย ๆ เป็นห้องสี่เหลี่ยมใต้ถุนสูง บางหลังคาเรือนคอบานส่วนหลังออกไปเป็นยุ้งเก็บข้าวเพื่อสะดวกที่จะนำมาใช้ทั้งป้องกันกาชมิยด้วย ครัวเรือนที่ปลูกข้าวได้ผลผลิตเพียงเล็กน้อย จะเก็บข้าวเปลือกปริมาณน้อยไว้ในกระบุงขนาดใหญ่แล้วตั้งไว้ตรงชานบ้าน ปริมาณข้าวเปลือกที่ไซบรีโลกหมดลงอย่างรวดเร็วจึงไม่จำเป็นต้องสร้างยุ้งข้าวให้เปลืองเวลาและแรงงาน ทุกบ้านมีครกกระเดื่องไว้ใช้ตำข้าว และกระตังไม้ไผ่จักสานขึ้นเองไว้สำหรับต้กข้าว

โครงสร้างทางครอบครัว

ครอบครัวของชาวกระเหรี่ยงเผ่าสะกอ บ้านผาแตก ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family)¹ กล่าวคือ แต่ละครอบครัวประกอบด้วยสมาชิกเพียง 2

¹ สุพัทธรา สุภาพ, สังคมวิทยา (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2529)

ช่วงอายุเหล่านั้น คือพ่อแม่ ลูกที่ยังไม่ได้แต่งงานหรือเพิ่งแต่งงานในระยะแรกเท่านั้น

เป็นข้อตกลงของสังคม ที่ฝ่ายชายสามีมักจะไปอยู่บ้านภรรยาพร้อมญาติภรรยา (Matrilocal) อย่างน้อย 1 ปี แล้วจึงจะแยกครัวเรือนได้ และหลังเหตุการณ์เกิดเกี่ยวเมื่อจะแยกครัวเรือน ไปอยู่อีกหมู่บ้านหนึ่ง ทั้งคู่จะแบ่งเอาข้าวเปลือกตามจำนวนที่เหลือไปควย และถ้าข้าวไม่พอกก็อาจจะกลับมาเอาอีก แต่ถ้ายกอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน ทั้งคู่จะกินข้าวในยุ้งฉางเดียวกันกับพ่อและแม่ฝ่ายหญิงจนกว่าจะถึงฤดูกาลทำไร่ ซึ่งจะทำความตนเองในปีต่อไป ทั้งสาม ภรรยาจะหาเลี้ยงครอบครัวตนเองตามความสามารถที่จะทำได้ ครัวเรือนอยู่ใกล้ตามควรแก่สภาพ รวมทั้งการเลี้ยงดูบุตรธิดาให้เจริญเติบโต สมาชิกทุกคนในครัวเรือนช่วยกันทำงานบ้าน ทำให้มีความใกล้ชิดกันระหว่างพ่อ แม่ และลูก

การเลือกคู่ครองของหนุ่มสาวกะเหรี่ยงส่วนใหญ่นิยมเลือกคนในสังคมกะเหรี่ยงด้วยกัน โดยเฉพาะหญิงสาวกะเหรี่ยงมักจะได้รับการศึกษาไม่ให้แต่งงานกับคนพื้นเมือง ทั้งนี้กะเหรี่ยงมองเห็นว่าผู้ชายคนไทยไม่มีความซื่อสัตย์ต่อภรรยา มักจะเป็นคนเจ้าชู้ ไม่เหมือนลักษณะการครองเรือนในสังคมกะเหรี่ยง ซึ่งเป็นแบบตัวเดียวเมียเดียวมาโดยตลอด

จากการสัมภาษณ์ชาวกะเหรี่ยงในชุมชนนี้พบว่า แบบแผนการแต่งงานของชาวกะเหรี่ยงบ้านผาแตกเป็นการแต่งงานแบบเอกคู่ครองหรือคู่ครองเดี่ยว (Monogamous Marriage) กล่าวคือ ชายคนหนึ่งจะมีภรรยาเพียงคนเดียว ดังคำเปรียบเทียบเป็นภาษากะเหรี่ยงว่า ซิเคอพู อะพอเคอค แคนาเคอคา (แปลว่า คนไม่มีดอกอยู่ดอกเดียว เหมือนกับที่ฉันมีเซอเพียงคนเดียว) กฎประเพณีที่ให้สามีภรรยาอยู่แบบตัวเดียวเมียเดียว และเลือกคนในสังคมเดียวกันนี้ เปิดโอกาสให้หญิงที่สามีตายแล้วมีโอกาสได้แต่งงานใหม่อีกครั้ง แต่หญิงที่หย่าร้างหรือแยกกันอยู่จะไม่ค่อยมีโอกาสได้แต่งงานใหม่

ในครัวเรือน แม้ว่ากะเหรี่ยงสะกอจะมีการสืบสายบรรพบุรุษทางฝ่ายมารดา แต่สังคมกะเหรี่ยงที่บ้านผาแตก ยังนับถือบิดาเป็นหัวหน้าครัวเรือน การเลี้ยงผีเรือนชาย หัวหน้าครัวเรือนจะเป็นผู้ทำพิธี การสืบสายมารดานั้นถือเพียงแต่ว่าหลานซึ่งเกิดจากบุตรสาวนั้นเป็นลูกหลานในครัวเรือน ดังนั้นเมื่อชายหัวหน้าครัวเรือนทำพิธีเลี้ยงผีเรือน บุตรทุกคนรวมทั้งลูกชายหรือลูกหญิงที่แต่งงานแยกครัวเรือนไปแล้วต้องมาร่วมในพิธี และหลานที่เกิดจากลูกสาวคนแรกจนถึงคนเล็กที่สุดก็จะต้องร่วมในพิธีด้วย

ครัวเรือนเป็นศูนย์กลางของสมาชิกทุกคน และยังเป็นจุดเริ่มต้นความสัมพันธ์ทางสังคมอื่น ๆ อีกด้วย ความผูกพันกันตามจารีตประเพณี เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดความร่วมแรงร่วมใจกันในการประกอบกิจกรรมทางสังคมและเศรษฐกิจของหมู่บ้าน

สังคมกะเหรี่ยงทุกคนช่วยกันทำงานในไร่นาและในบ้าน การทอดผ้ากำหนดให้เป็นบทบาทเฉพาะของผู้หญิง การไถนาสร้างบ้านและการจักสานกับเข้าป่าล่าสัตว์ เป็นบทบาทกำหนดเฉพาะผู้ชาย สำหรับงานบ้านเช่นหาฟืน ตักน้ำ ตำข้าว ปรุงอาหารและเลี้ยงลูกนั้นส่วนใหญ่แล้วผู้หญิงทำ แต่ผู้ชายก็ทำได้และเต็มใจช่วยภรรยาของตนเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยามภรรยาเจ็บป่วยหรือมีบุตรซึ่งยังกินนมแมอยู่

บทบาทสตรีในครัวเรือนกะเหรี่ยงสะกอ นั้น มีส่วนคล้ายบทบาทสตรีในชนบทไทย กล่าวคือ ทำงานตั้งแต่รุ่งไปจนกระทั่งยามค่ำคืน แมบ้านประกอบกิจวัตรประจำวันหลายอย่าง เช่น

การตำข้าว หญิงกะเหรี่ยงนั้นยังใช้ครกกระเดื่องเป็นเครื่องมือในการตำข้าว และยังไม่มียังมีโรงสีภายในหมู่บ้าน ข้าวเปลือกที่ตำเสร็จจะถูกคัดแยกเอาเปลือกออก หญิงกะเหรี่ยงต้องใช้แรงงานและเวลากับการตำข้าว ซึ่งปกติตำข้าววันละครั้ง หรืออาจจะ 2 ครั้งถ้าจำเป็นต้องใช้ข้าวสารจำนวนมากขึ้น และในเวลา 1 เดือน หญิงกะเหรี่ยงจะหยุดตำข้าว 2 วัน คือวันขึ้นหรือแรม 15 ค่ำ

แรงงานหญิง 2 คน ตำข้าวเปลือก 1 ปีป (ข้าวเขากะเหรี่ยงทั้ง 4 หมู่บ้านนี้นิยมใช้มาตรวัดข้าวเป็นปีปประมาณ 19 ลิตร) ต้องใช้เวลาประมาณ 90 นาที ซึ่งจะได้อาหารข้าว 11 ลิตร

การเก็บไม้ฟืน หญิงกะเหรี่ยงนิยมไปเก็บไม้ฟืนกันเป็นกลุ่ม ไม้ฟืนนั้นหาง่ายจากป่าบริเวณคอกที่อยู่ใกล้หมู่บ้าน ป่าไม้ใช้สอยนั้นกะเหรี่ยงเก็บรักษาไว้เพื่อประโยชน์ใช้เป็นฟืน ไม้ฟืนอาจจะเป็นเศษกิ่งไม้แห้ง หรือฟันจากต้นไม้ใหญ่ที่ล้มแล้ว ไม้จะถูกฟันเป็นท่อนเล็ก ๆ จนได้ปริมาณเต็มกวย ซึ่งกะเหรี่ยงใช้เป็นที่ขนในการบรรทุกนียมแบกไว้ด้านหลังโดยใส่สายคาดหัวรับน้ำหนัก

เวลาที่ใช้เก็บไม้ฟืนนั้นไม่นานนอน อย่างน้อยก็ประมาณ 30 นาที หรือนานเป็นชั่วโมง ขึ้นอยู่กับระยะทางและรอให้เพื่อน ๆ ตักฟืนให้เสร็จแล้วกลับพร้อมกัน

การประกอบอาหาร การประกอบอาหารทำกันแบบง่าย ๆ ปกติประกอบด้วย ข้าวและกับข้าวเพียงอย่างเดียว

- ข้าว นิยมทานข้าวจ้าว ไม่นิยมล้างข้าวก่อนหุง หุงแบบไม่เช็ดน้ำและให้พอดีเหมือนกับการนึ่ง

- กับข้าว เป็นแบบง่าย ๆ ประเภทผักต้ม น้ำพริก หรือแกงผัก ผสมพริก และเกลือ หรือถ้าจับแมลงได้ (กะเหรี่ยงจะบริโภคแมลงทุกชนิดที่จับได้) เช่นแมลงผ่น ค้าง หมู เป็นต้น กะเหรี่ยงจะนำมาเผาย่างกินและเนื้อสัตว์ใหญ่ที่ได้จากการล่าสัตว์ของผู้ชายมักจะเป็นหมูป่าและไก่ป่าจะนำมาแกงผสมพริกและเกลือหรือการย่างกิน เช่นเดียวกับปลาที่จับได้มาจากน้ำแม่มิม แต่หากไม่มีผักหรือเนื้อก็จะรับประทานข้าวกับพริกหรือเกลือเปล่า ๆ

การประกอบอาหาร เวลาที่ใช้ส่วนใหญ่ใช้หุงข้าวประมาณ 30 นาที และในขณะที่ต้มข้าวอยู่ก็จะใช้เวลาทำกับข้าวไปพร้อมๆกัน โดยจะใช้เวลาอีกประมาณ 15 นาที

การหาอาหาร ผาแตกไม่มีตลาดที่จะมีการซื้อขายสินค้า นอกจากจะมีคนพื้นราบนำของขึ้นไปขายเป็นครั้งคราว นอกจากนั้นชาวเขายังไม่มีเงินมากพอที่จะซื้อกับข้าวทุก ๆ มื้อได้ ต้องเสาะหาเองจากป่าหรือในไร่ที่ปลูกทิ้งไว้ หญิงกะเหรี่ยงจะต้องรู้จักผักชนิดต่าง ๆ ที่สามารถจะนำมาบริโภคได้ เช่น ผักกูด ซึ่งมักจะขึ้นเองตามริมลำน้ำแม่มิม เป็นต้น

นอกจากนั้น หญิงกะเหรี่ยงบ้านผาแตกหาปลาในน้ำแม่มิมโดยวิธีจับปลาด้วยมือเปล่า หรือการใช้เครื่องมือที่ทำจากการจักสาน ซึ่งจะออกไปจับปลาทั้งเวลากลางวันและกลางคืนในฤดูน้ำลด

การตักน้ำใช้ ผาแตกมีบ่อน้ำชุกไว้ใช้ หญิงกะเหรี่ยงจะไปตักน้ำมาเพื่อใช้ดื่มและปรุงอาหาร ปริมาณที่ใช้น้ำไม่มาก กะเหรี่ยงจะขนน้ำด้วยกระบอกไม้ไผ่ซึ่งจะใช้เป็นที่เก็บน้ำด้วย บางครั้งก็ใช้น้ำที่ซื้อจากร้านค้าคนไทยพื้นราบ

ปกติหญิงกะเหรี่ยงไม่ได้คำนึงถึงภารกิจนี้เท่าไรนัก จะไปตักน้ำเมื่อพบว่าน้ำที่ใช้นั้นหมดแล้ว ซึ่งมักจะเป็นเวลาเช้าและเย็นที่จะตักน้ำใช้ในการประกอบอาหาร

การเลี้ยงสัตว์ สัตว์เลี้ยงของบ้านผาแตกมีไก่ หมู เป็ด และสุนัข ส่วนใหญ่เลี้ยงไว้เพื่อใช้ในพิธีกรรมและเป็นอาหาร นิยมเลี้ยงสัตว์เลี้ยงตัวเมียเพื่อจะได้เอาลูกเลี้ยงต่อ ๆ ไป แต่สำหรับหมูถ้าเกิดออกมาเป็นตัวเมียทั้งคอกถือเป็นกาลกิณี เจ้าของจะทบลงหมตตาย และนำไปฝังดินหมต และสำหรับไข่ ไม่ว่าจะเป็ไข่ไก่ ไข่เป็ด ไข่ไก่ มักจะตกทิ้งให้ไก่ฟักเป็นตัว เพราะกะเหรี่ยงมีข้อห้ามการรับประทานไข้อยู่มาก เช่น ห้ามหญิงที่ยังเลี้ยงทารกควยนมบริโภค เพราะเชื่อว่าเด็กทารกจะเป็นผ่นคันตามผิวหนัง

กะเหรี่ยงนิยมเลี้ยงสุนัขไว้เฝ้าบ้าน และเวลาเดินทางไปทีต่าง ๆ จะนำสุนัขไปควย กรณีนี้เชื่อว่ามิประโยชน์อยู่บ้างเพราะจะทำให้หญิงกะเหรี่ยงได้ทราบว่าจะพบคนในระหว่างทาง เพราะสุนัขจะเห่าให้รู้ตัวหญิงกะเหรี่ยงจะกลัวคนแปลกหน้ามาก จะหลบเมื่อจะต้องเผชิญหน้า หรือสุนัขจะเห่าเมื่อพบสัตว์อื่น จะทำให้ชายกะเหรี่ยงได้นำเนื้อสัตว์เป็นอาหาร

กะเหรี่ยงมีข้อห้ามไม่ให้ซื้อไก่สีขาวทำอาหารเลี้ยงแขกที่มาพักในครัวเรือน เพราะจะทำให้เกลียดกัน ระหว่างแขกและคนในครัวเรือน

การเลี้ยงสัตว์ของหญิงกะเหรี่ยงนั้น ส่วนใหญ่ปล่อยให้หากินเอง ไก่และเป็ดจะหากินปลายข้าวที่ผัดทิ้ง เวลาทำข้าว สุนัขก็อาจจะตามเจ้าของไปกินอุจจาระที่ถ่ายทิ้งไว้ หรือข้าวที่ตกหล่นกับพื้นหรือที่เหลือจากการรับประทานของสมาชิกในครอบครัวในตอนเย็น หมูก็มักจะถูกปล่อยให้หากินผักในป่าตอนกลางวัน สำหรับเวลาเช้าและเย็นหญิงกะเหรี่ยงจะตมปลายข้าวผสมรำให้หมูกิน

นอกจากงานประจำวัน 6 ประการดังกล่าวมาแล้ว หญิงกะเหรี่ยงยังมีงานด้านอื่นที่ปฏิบัติเมื่อมีเวลาว่างจากงานในครัวเรือน คือ

การทอผ้า เป็นงานของหญิงที่จะต้องจัดหาเส้นด้ายสิ่งทอแก่สมาชิกในครัวเรือน เส้นด้ายประจำเผ่าปัจจุบันยังมีการทอไข้อยู่ แม้ขั้นตอนบางอย่างจะเปลี่ยนไป เช่น ไม่มีการปั่นด้ายเป็นเส้นหรือการย้อมสีเอง แต่จะซื้อด้ายที่ทำสำเร็จแล้วจากตลาด หรือซื้อด้ายเป็นชิ้นจากพันราบ เช่น ผาคำ แล้วนำมาปักลูกเต๋าเป็นเส้นของหญิงที่แต่งงานแล้ว

การเปลี่ยนแปลงในสภาพดังกล่าว เวลาที่ใช้ในการทอผ้าจะน้อยลง ปัจจุบันการทอผ้า 1 ชิ้น เริ่มตั้งแต่การนำด้ายที่ซื้อมาชุปแต่งเพื่อตั้งทอ จนกระทั่งทอเสร็จจะใช้เวลาประมาณ 7 - 8 วัน ซึ่งการทอผ้าหญิงกะเหรี่ยงจะทอเมื่อว่างจากกิจกรรมในไร่

ประมาณเดือนมกราคม และจะโค่นไซ้ในวันพิธีปีใหม่ของหมู่บ้าน

การทำเหล้า เป็นงานที่หญิงกะเหรี่ยงจะต้องได้เรียนรู้อีกก่อนการแยกไปอยู่กับสามีตามลำพัง หญิงกะเหรี่ยงจะต้องรู้วิธีการทำ เชื้อหมักเหล้าและการต้มเหล้า

การทำเชื้อหมักเหล้า กะเหรี่ยงมีวิธีทำง่าย ๆ โดยการเอาข้าวที่หุงเสร็จแล้ว แชน้ำไว้ 5 - 6 ชั่วโมงนำมาตากแดดให้แห้ง แล้วเอาข้าวแห้งนี้ไปตำให้ละเอียด นำแบ่งที่ได้ผสมน้ำปั่นเป็นลูก ๆ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 4 - 5 เซนติเมตร เอาเก็บไว้ในที่ชื้น เป็นเวลา 3 วัน เสร็จแล้วนำไปตากแดดแห้งแล้วถือเป็นเชื้อหมักเหล้าได้

การทำเหล้า ชาวเขาจะคลุกข้าวที่หุงเสร็จแล้ว กับเชื้อหมักเหล้าให้ทั่ว หมักทิ้งไว้ 1 - 3 วัน แล้วเติมน้ำแช่ข้าวทิ้งกลาว จนกระทั่งมีกลิ่นเหล้า ซึ่งจะใช้เวลา 2 - 3 วัน

การต้มเหล้า ชาวเขาจะนำข้าวแช่ทิ้งกลาวมาต้ม ใส่น้ำเหล้าจะพุ่งขึ้นสู่ให้วางไว้บนหม้อต้มซึ่งชาวเขาเตรียมไว้ ไหจะถูกปิดด้วยภาชนะที่บรรจุน้ำคานบน และชาวเขาจะคอยเปลี่ยนน้ำในภาชนะนี้ให้เย็นอยู่ตลอดเวลา ใส่น้ำกระหนบความเย็นก็จะกลั่นตัวเป็นหยดน้ำไหลออกมาทางท่อที่เจาะให้ไว้เป็นเหล้า ชาวเขาจะรอตรวจรับเหล้าจนกว่าเหล้าที่ได้เจือจางจึงจะหยุด

การต้มเหล้านี้ใช้เวลาประมาณ 2 - 3 ชั่วโมง

บทบาทในกิจกรรมดังกล่าวข้างต้นเป็นงานทั่ว ๆ ไปสำหรับผู้ที่เป็นแม่บ้าน แต่ภารกิจนี้จะลดน้อยลง เมื่อสมาชิกในครัวเรือนมีบุคคลที่จะใช้แรงงานได้ เช่น มีบุตรสาว จะช่วยงานเก็บไม้ฟืน ตำข้าว ตักน้ำ เป็นต้น หรือบุตรชายจะช่วยในการเอาอาหารให้สัตว์เลี้ยง เช่น หมู เป็นต้น

การครองชีพ

ชาวกะเหรี่ยงบ้านผาแตกยังชีพอยู่ได้โดยการหาไร่เลื่อนลอยแบบหมุนเวียน นิยมปลูกข้าวเจ้าไร่บริโลกเป็นส่วนใหญ่ ปลูกข้าวเหนียวบ้างเพียงจำนวนน้อย ข้าวเป็นปัจจัยที่สำคัญในการยังชีพ ชาวเขาจะอยู่อย่างสบายถ้าปริมาณข้าวมีเพียงพอแก่การบริโภคตลอดปี แต่จากการสำรวจสภาพทางเศรษฐกิจของหมู่บ้านพบว่า บ้านผาแตกทุกหลังคาเรือนผลผลิตข้าวไม่พอกินตลอดปี ความต้องการบริโภคข้าวในแต่ละครัวเรือนนั้นเดือนหนึ่งใช้ 5 - 6 ถึง

แม้ว่าที่หมู่บ้านผาแตกจะมีธนาคารชาวจังหวัดขอนแก่นซึ่งจำนวนชาวปลูกที่ชาวบ้านจะยืมได้ขึ้นอยู่กับคณะกรรมการหมู่บ้าน 6 คนด้วยกัน แต่จำนวนชาวในยุ้งนางธนาคารชาวมพอเพียงที่จะให้ยืมทุกหลังคาเรือน หัวหน้าครัวเรือนจึงต้องช่วยเหลือตนเองหารายได้จากอกุศลกรรมในครัวเรือน เช่น การจักสาน หรือการรับจ้างแรงงาน เพื่อหาเงินมาซื้อข้าวไว้บริโภค ซื้อหมู วัว ควาย มาเลี้ยงไว้ใช้งานและขายต่อ สัตว์เลี้ยงต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วัว และหมูนั้นจะมีพ่อค้าจากพื้นราบขึ้นไปหาซื้อถึงบนภูเขา ส่วนโกนั้นมักเลี้ยงไว้ทำพิธีกรรมมากกว่าหรืออาจจะแบ่งขายให้ชาวกะเหรี่ยงด้วยกันที่ขาดแคลนโกสำหรับทำพิธีกรรมเลี้ยงผี ส่วนการทอผ้า ทอเสื่อ ทอไม้ไผ่มากกว่าทอขาย บางบ้านที่ซัดสนเงินทองก็อาจนำมาขายเป็นรายได้เสริมเพิ่มขึ้น นอกจากนั้นก็อาจจะมีรายได้จากการขายงาชาวที่ปลูกแซมในไร่ข้าว และการขายของป่า เช่น หน่อไม้ น้ำผึ้ง เป็นต้น

สำหรับของใช้ที่จำเป็นบางอย่าง ชาวบ้านผาแตกได้รับการบริจาคช่วยเหลือจากคนพื้นราบเป็นครั้งคราว เช่น เสื้อผ้า เครื่องหมักกันหนาว เกลือ พริก ช่วยให้มีไม่ต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อมาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน

แม้จะอยู่ในป่าเขาทุรกันดาร ห่างไกลการคมนาคมก็ยังมีมีการติดต่อค้าขายกับคนพื้นราบอยู่บ้าง โดยเฉพาะการเดินเท้าไปหาซื้อเกลือ และของใช้ที่จำเป็นที่ตลาดในอำเภอปีละสองสามครั้งก็พอ คนพื้นราบไปหาซื้อวัว หรือหมู รวมทั้งการซื้อขายพริกแห้งหรือการแลกเปลี่ยนสิ่งของกันทั้งในและนอกหมู่บ้าน ฐานะครอบครัวส่วนใหญ่ยากจน มีเงินเพื่อซื้อของกินของใช้ที่จำเป็นไปวันหนึ่งเท่านั้น ไม่มีเงินเหลือไว้เพียงพอที่จะเก็บออม

ชีวิตซึ่งเรียบง่าย ปลูกข้าวให้พอกิน ทำข้าวนาคำ ข้าวไร่ เลี้ยงไก่ หมู วัว ควายไว้ใช้ในครัวเรือน ไม่ต้องพึ่งพาตลาดที่อำเภอมากนัก ชาวกะเหรี่ยงบ้านผาแตกก็สามารถดำรงชีพอยู่รอดมาได้ตราบนานเท่าทุกวันนี้

จากสภาพการครองชีพดังกล่าว แม้ว่าจะสุขสันต์ ยากลำบาก ชาวบ้านผาแตกก็พอใจในสภาพความเป็นอยู่ของตน มากกว่าจะคำนึงถึงความยากจนที่ตนเผชิญอยู่

สภาพเศรษฐกิจ

อาชีพหลักของชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้าน คือ การปลูกข้าวไร่แบบหมุนเวียน และการทำนาคำ จังหวะชีวิตของกะเหรี่ยงทางคานเศรษฐกิจอยู่ภายใต้อิทธิพลของการเริ่มต้น

และสิ้นสุดของมรสุมเป็นสิ่งสำคัญ ชายหัวหน้าครัวเรือนจะเลือกพื้นที่เพาะปลูกข้าวโดยความเห็นชอบจากแม่บ้าน แล้วจะโค่นถางป่า หลังจากตัดฟันโค่นล้มต้นไม้ใหญ่และตากไม้จนแห้งดีแล้ว กะเหรี่ยงจะเผาไร่ก่อนหน้ามรสุมเล็กน้อย เริ่มประมาณเดือนเมษายน ขณะที่ชายหัวหน้าครัวเรือนไปเผาไร่ หญิงภรรยาอยู่ที่บ้านก็จะเอาพันธุ์พืชที่ปลูกในไร่ เช่น ข้าวโพกเผือก มัน อย่างละไม่มากนัก ใส่กระตังวางไว้ชานบ้านเอาเคลือบเพื่อที่จะให้พืชที่นำไปปลูกได้ผลดีคงาม และจะไปปลูกเอาฤกษ์หลังจากเผาไร่เสร็จแล้ว

แรงงานที่ใช้ในการเก็บเศษไม้ในไร่หลังเผาขึ้นอยู่กับสภาพการเผาไหม้ครั้งแรก ถากการเผาไร่โดยดี คือให้ไหม้หมดจริง ๆ แรงงานที่จะใช้ก็น้อย และการเก็บเศษไม้ในไร่ก็ถือเป็นงานเบาที่หญิงกะเหรี่ยง คนชราหรือเด็กจะทำได้ ชายหัวหน้าครัวเรือนจึงมักจะใช้เวลาในระยะนี้หันมาซ่อมแซมบ้านก่อนจะเข้าฤดูฝน หรือเอาเวลาไปล่าสัตว์กับเพื่อนบ้าน เพราะสภาพป่าส่วนใหญ่จะถูกเผาทำไร่ สัตว์จะหลบหนีไปอยู่ในบริเวณไร่ข้าว เกาสะควกแกการล่า แต่ชายบางคนก็เอาเวลาไปหาไม้มาจักสานนำออกขายเป็นเงินรายได้ให้แกครัวเรือน

พื้นที่ที่เผาไร่เสร็จจะปลูกกระท่อมขึ้นในไร่เพื่อใช้หลบฝน และเป็นสถานที่ทำพิธีสำคัญเกี่ยวกับการเกษตรในฤดูเก็บเกี่ยว และจะทำรั้วล้อมไร่ให้เสร็จก่อนลงมือเพาะปลูก ทั้งนี้เพื่อป้องกันสัตว์เลื้อยคลานโดยเฉพาะ วัว ควาย ซึ่งเลี้ยงกันแบบปล่อยให้เล็มหญ้ากินเอง มีให้รูกล่าเข้าไปทำความเสียหายแก่พืชผลที่จะปลูกภายหลัง

การเพาะปลูกเริ่มขึ้นเมื่อถางไร่ เผาไร่ เสร็จสิ้นลงแล้ว เป็นงานที่อาศัยความร่วมมือทั้งแรงงาน ชาย หญิง เด็ก และคนชราทั้งหมู่บ้าน ผู้ชายทำหน้าที่ขุดหลุมด้วยทอกโลหะมีค้ำไม้ไผ่ยาว พวกผู้หญิงเดินตามผู้ชายหยอดเมล็ดข้าวลงหลุม วัตถุประสงค์ของการขุดหลุมเพื่อแยกกอข้าวให้ห่างกัน สะควกแกการถอนวัชพืช และถึงแม้ฝนจะตกครั้งแรกจะชะเมล็ดข้าวไปบ้าง แต่หลุมจะช่วยรักษาเมล็ดข้าวไว้ได้มาก

พืชที่ปลูกแซมในไร่ข้าวมีพืชสมุนไพร ถั่ว งา ลูกเคี้ยว และแตงชนิดต่าง ๆ จะปลูกพร้อมกันกับการปลูกข้าวประมาณต้นเดือนพฤษภาคม ข้าวโพกปลูกในไร่ข้าวเช่นเดียวกัน แต่ปลูกภายหลังจากวันปลูกข้าว

ปกติกะเหรี่ยงจะรอให้บ้านขี้โตะเป็นผู้ลงมือปลูกข้าวไร่ก่อน เพราะเชื่อว่าการปลูกทีหลังจะทำให้ข้าวได้ผลผลิตดี ถ้าหากจะปลูกก่อนบ้านขี้โตะก็ทำได้ แต่ต้องเชิญขี้โตะ

ปลูกเป็นคนแรกในไร่ของคน แต่ไม่นิยมทำ

ก่อนลงมือปลูกข้าว กระเหรียงจะทำ "คอดีไร่" เรียกภาษากระเหรียงสะกอว่า "ตะแตะทุ" เป็นหน้าที่ของชายหัวหน้าครัวเรือนที่จะตอกเสาหลักของต้นไม้สูงขนาด 3 เมตรที่เหลืงตั้งไว้ในไร่ใกล้ ๆ กับที่ปักในไร่แล้วหาท่อนไม้เล็ก ๆ สั้นขนาด 1 เมตร 4 ท่อนวางเป็นสี่เหลี่ยมบนดินเชิงคอดี แล้วชายหัวหน้าครัวเรือนจะปลูกข้าวในตารางสี่เหลี่ยมนี้ ก่อนเพื่อเอาฤกษ์ เมื่อปลูกเสร็จจะเอาค้ำมเสียมซึ่งนิยมตัดไม้ไผ่บริเวณนั้นยาวขนาด 4 - 5 เมตร วางบนดินในตารางพาดกับคอดี จากนั้นก็จะช่วยกันปลูกข้าว และปลูกพืชบางชนิดเช่น งา ข้าวโพก เผือก มัน เป็นต้น

ในเวลากลางวันก่อนจะกินอาหาร ชายที่มาช่วยปลูกข้าวและชายหัวหน้าครัวเรือน จะนำเอาข้าวที่จัดไว้เป็นคำ ๆ ไปบูชาผีเจ้าที่ตามคอดีต่าง ๆ แล้วจึงจะกินอาหารกลางวัน

หลังจากปลูกข้าวไร่เสร็จ กระเหรียงจะตอกค้ำมเสียมพาดไว้กับที่ปักในไร่ ชายหัวหน้าครัวเรือนก็จะทำพิธีที่คอดีไร่ โดยหากกระบอกไม้ไผ่เอาน้ำใส่วางบนดินในตารางสี่เหลี่ยม เอาปลายค้ำมเสียมอันแรกที่วางไว้จุ่มลงในกระบอกและเอาอันอีก 2 อันจากที่วางพาดที่ปักมาจุ่มลงในกระบอกวางพาดรวมกับอันแรก จากนั้นก็จะพนมมือไหว้อธิษฐานให้ผีไร่ปกป้องไร่และให้ข้าวไร่ได้ผลผลิตดี จากนั้นกระเหรียงที่มาร่วมงานจะช่วยกันเอาน้ำสาคชายหัวหน้าครัวเรือนที่ทำพิธีให้เปียก และให้ร้องเป็นเสร็จพิธี

ไม่เคยปรากฏว่าหญิงกระเหรียงเป็นผู้ทำพิธี "ตะแตะทุ" มาก่อน ถ้าชายหัวหน้าครัวเรือนไม่มีก็จะให้บุตรชายเป็นคนทำ ถ้าบุตรชายยังเล็กอยู่จะให้ชายเครือญาติที่สนิทกันช่วยทำ และไม่มีหญิงที่จะนำข้าวเป็นคำ ๆ ไปกล่าวบูชาผีเจ้าที่ในตอนกลางวัน ทั้งนี้หญิงกระเหรียงไหนเหตุคุณลว หน้าที่นี้เป็นของผู้ชายโดยเฉพาะ และกล่าวคำอธิษฐานไม่เป็นและไม่เคยทำมาก่อน

หญิงกระเหรียงแม่บ้านช่วยในการหุงหาอาหารเลี้ยงเพื่อนบ้านที่มาช่วยงานในไร่ ในมือกลางวัน ซึ่งการปลูกข้าวไร่นี้จะใช้เวลาเพียงวันเดียว ไม่เคยปรากฏว่าการปลูกข้าวไร่ใช้เวลา 2 วันมาก่อน จากการสำรวจจำนวนแรงงานที่ใช้ในการปลูกข้าวไร่ในครัวเรือน หลังหนึ่งบ้านผาแตกมีจำนวนกระเหรียง 26 คน เป็นแรงงานหญิง 9 คน ชาย 5 คน เด็ก 9 คน คนชรา 3 คน

สำหรับพันธุ์ข้าวที่เหลืองหึ่งกะเหรียงจะนำไปทำเหล้าเลี้ยงกันในหมู่บ้านเพราะ
เชื่อว่าจะทำให้ผลผลิตข้าวในไร่ที่ปลูกไปแล้วจะได้มากพอจะเลี้ยงคนอื่นได้

ระหว่างเดือนมิถุนายนถึงปลายเดือนกันยายน เป็นระยะที่อากาศร้อนฟ้าครึ้มฝน
อยู่ตลอดเวลา เส้นทางการเดินเป็นหลุมเป็นปลัก กะเหรียงใช้เวลาและแรงงานที่มีอยู่เพื่อ
การควบคุมวัชพืช หึ่งกะเหรียงจะช่วยแรงงานในการกำจัดวัชพืชขึ้นได้มาก เป็นการใช้
แรงงานในระยะยาว เริ่มตั้งแต่ปลูกข้าวเสร็จ ชาวเขาจะคอยระวังไม่ให้มีหญ้าขึ้นสูงคลุม
ต้นข้าว เพราะจะทำให้คนข้าวถูกแย่งปุ๋ยและมีแมลงศัตรูพืชรบกวน และจะกำจัดวัชพืชไปจน
กว่าคนข้าวจะสูงและแตกรวง

หึ่งกะเหรียงนิยมแลกเปลี่ยนแรงงานกันเป็นกลุ่ม 4 - 5 คน และผลัดเปลี่ยน
กันไปทำงานในไร่ของแต่ละคนจนครบรอบ ปกติจะทำกันไต่ประมาณ 2 - 3 ทอบ และใน
บางวันที่ไม่มีการแลกเปลี่ยนแรงงาน ก็อาจจะไปทำงานในไร่กับสมาชิกในครอบครัวที่พอจะ
ใช้แรงงานได้ นับเป็นเวลาที่ทำในครัวเรือนหนึ่ง ๆ ประมาณ 15 วัน นอกนั้นเป็น
เวลาที่ชายหัวหน้าครัวเรือนหรือแรงงานเด็ก ๆ ทำประมาณ 15 วัน

บางครัวเรือนมีการจ้างแรงงานกำจัดวัชพืชในไร่ เป็นข้าวสารเหนียว ซึ่ง
ชายหรือหญิงจากครัวเรือนที่ไม่มีข้าวในยุ้งจะกินมารับจ้างแลกเปลี่ยนแรงงาน

บ้านเขาแตกในปีที่ทำการศึกษ ทุกครัวเรือนข้าวในยุ้งฉางไม่พอกิน หัวหน้าครัว
เรือนจะมอบงานกำจัดวัชพืชให้หญิงแม่บ้านเป็นผู้ทำ ตนเองจะทำหน้าที่ในการหาเงินสด
เพื่อไปซื้อข้าวมาบริโภคในครัวเรือน เช่น การออกไปรับจ้างกำจัดวัชพืชครัวเรือนอื่น
หรือจัดสาน เป็นต้น

พืชแซมชนิดแรก ๆ จะเก็บเกี่ยวได้ในเดือนมิถุนายน ประมาณกลางเดือนกรกฎาคม
ชาวไทดำก็จะให้ผักพร้อมที่จะบริโภคได้แล้ว ส่วนรวง ฟักทอง จะสุกติดเถาในไร่ข้าวประมาณ
เดือน ตุลาคม

การเก็บเกี่ยวข้าวเริ่มต้นประมาณปลาย ๆ เดือนตุลาคม ชาวเหนียวซึ่งปลูกไว้ใช้
ในพิธีกรรมเป็นสิ่งสำคัญ จะสุกก่อนข้าวขาว กลุ่มเกี่ยวข้าวแบ่งกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ เดินเกี่ยว
ข้าวไปเป็นตอน ๆ จนตลอดไร่ รวงข้าวจะมีคเป็นพ่อนด้วยฟางข้าววางห้ามมกับกอข้าวที่ถูก
ตัดสูงจากพื้นดินประมาณ 6 นิ้ว เมื่อเสร็จการเก็บเกี่ยวแล้ว จะเอาพ่อนข้าวที่แห้งก็แล้ว
เรียงขึ้นเป็นกองอย่างประณีตคล้ายรวงผึ้ง

การนวดข้าวเริ่มประมาณเดือนพฤศจิกายนจนถึงกลางเดือนธันวาคม เป็นงานที่ทำเฉพาะในครัวเรือน ข้าวที่นวดแล้วจะขนไปเก็บไว้ในยุ้งฉาง ต่อจากนั้นก็เหลืองานเพียงอย่างเดียวคือการเก็บเกี่ยวพืชรวง ๆ ซึ่งได้แก่ งาม ข้าวฟ่าง ลูกเดือย และแตงชนิดต่าง ๆ เมื่อข้าวในยุ้งฉางหมด กะเหรี่ยงจะนวดข้าวที่เก็บเกี่ยวไว้โดยการใส่เท้าเหยียบและเอาข้าวเปลือกปริมาณพอจะใส่กบวยไค้แบกหลังกลับมาบ้าน และจะนวดข้าวหลังการเก็บเกี่ยวเสร็จ ทุกคนในครัวเรือนไม่ว่าจะเป็น พ่อ แม่ เด็ก หรือคนวัยชราที่พอจะทำงานได้จะไปช่วยกันนวดข้าว

ชายวัยแรงงานคนหนึ่งจะนวดข้าวได้วันหนึ่งประมาณ 20 ปิบ โดยใช้แรงแขนฟาดข้าวเป็นมัด ๆ กับท่อนไม้ตรงกลางลาน ส่วนหญิงวัยแรงงานอาจจะได้ข้าวเปลือกประมาณ 15 ปิบ

การขนข้าวเก็บไว้ในยุ้งฉาง ชาวเขาใช้แรงงานคนในการแบกใส่กบวยไปเก็บไว้ในยุ้งฉาง ปริมาณที่ขนได้แต่ละวันขึ้นกับระยะทาง การขนข้าวในระยะทางไกลเดินนับเป็นชั่วโมง อาจจะขนข้าวได้วันละ 2 - 3 ครั้ง แต่จะไค้ 5 ครั้งหรือมากกว่าสำหรับระยะทางไกล ๆ

ทั้งชายและหญิงในวัยแรงงานจะมีความสามารถในการแบกข้าวน้ำหนักเท่า ๆ กัน สำหรับเด็กและคนชราจะแบกน้ำหนักไค้น้อยกว่า ซึ่งถ้าหากข้าวในไรมีจำนวนมากอาจจะมีการว่าจ้างแรงงานมาช่วยในการขนข้าวในอัตรา 10 ปิบ ให้ข้าวเปลือกเป็นค่าจ้าง 2 ปิบสำหรับระยะทางไกล ๆ

ส่วนการทำนาคำนันพื้นที่เพาะปลูกแคบ เพราะถูกจำกัดด้วยสภาพพื้นที่และแหล่งน้ำบนภูเขา การใช้แรงงานน้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับชาวไร่ งานจะหนักเพียงตอนเริ่มต้น โดยการซุกดินหรือไถเทียมควาย การทำนาคำนันจะต้องลงทุนเช่าควายมาไถนาจนกว่าจะแล้วเสร็จ

สาธารณสุขปก

หมู่บ้านนี้ไม่มีไฟฟ้าใช้ ไม่มีที่ทำการไปรษณีย์ การสื่อสารสารผ่านทางผู้ใหญ่บ้านหรือเดินไปแจ้งควยตนเอง

สุขภาพและอนามัย

การสุขภาพในบ้านไม้ที่เท่าที่ควรทั้งหมู่บ้านมีเพียงครอบครัวเดียวที่สร้างสามไว้ใช้ นิยมเดินเข้าไปถ่ายในป่า หมูหรือสุนัขที่เลี้ยงไว้ก็ตามไปกิน การอาบน้ำมักอาบน้ำโคลน ๆ กับบ่อน้ำหรือลำน้ำแม่ริม น้ำแม่ริมนอกจากใช้อาบน้ำแล้วยังใช้ในการซักเสื้อผ้าอีกด้วย ปัจจุบันโครงการ C.C.F (Christain Children Fund) ได้อนุเคราะห์ก่อสร้างประป้าน้ำจากแหล่งน้ำซับบนดอยมาให้ชาวบ้านใช้ได้สะดวกขึ้น

ชุมชนแห่งนี้ไม่มีสถานอนามัย แต่มีเจ้าหน้าที่อนามัย ของหน่วยพัฒนาและส่งเสริมการขยายงานผาแตก รับผิดชอบเกี่ยวกับงานด้านสาธารณสุขขั้นพื้นฐานของหมู่บ้าน

จากการสังเกตและสนทนากับชาวบ้าน เรื่องปัญหาสุขภาพอนามัย พบว่าการเจ็บป่วยของชาวตะเหรีียงเป็นผลอันเนื่องมาจากการขาดแคลนอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ การตรากตรำทำงานหนักขาดการพักผ่อน รวมทั้งการที่ชาวตะเหรีียงไม่เข้าใจและเห็นความจำเป็นในการรักษาความสะอาดบ้านเรือนและการกำจัดขยะมูลฝอยสิ่งปฏิกูลเพื่อทำลายแหล่งเพาะพันธุ์และป้องกันการแพร่กระจายเชื้อโรคซึ่งเป็นบ่อเกิดของโรคต่าง ๆ ทั้งนี้เป็นเพราะเชื่อกันว่าสาเหตุป่วยไข้ขึ้นเนื่องจากผีเป็นผู้กำหนดลงโทษให้เป็นไปนั่นเอง

เมื่อมีผู้เจ็บป่วยไม่ถึงขั้นสาหัสจะรักษาโดยพิธีทางไสยศาสตร์ ด้วยการใช้คาถาเป่าเสกควบคู่กับการใช้ยาสมุนไพรพื้นบ้าน อูยขาว หมอผีประจำหมู่บ้านเป็นผู้กระทำการรักษาด้วยวิธีการต่าง ๆ เป็นคนว่า การร่ายคาถาเสกเป่าให้เลือดหยุด คาถาทำน้ามนต์รักษาโรค การใช้ใบไม้เป็นยาไปะเวลาปวดศีรษะ การเจาะใช้ร่ายคาถาขจัดปัดเป่าอาการเจ็บตามตัว ฯลฯ อีกมากมาย

การวางแผนครอบครัว ตะเหรีียงสมัยก่อนถือการมีลูกมากเป็นแรงงานในครัวเรือนไม่ว่าจะเป็นบุตรเพศหญิงหรือชาย ไม่มีการวางแผนครอบครัว สดแล้วแต่การตั้งครรภ์ การคุมกำเนิดที่หญิงบางผาแตกนิยมก็คือการฉีดยาอย่างเดียว ไม่มีการกินยาคุมกำเนิดหรือการทำหมันหญิง การฉีดยาคุมกำเนิดก็มีเชื่อว่าฉีดยาเพื่อควบคุมระยะห่างของการมีบุตร แต่จะฉีดยาต่อเมื่อไม่ต้องการจะมีบุตรอีกต่อไปเท่านั้น เหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะยังมีความเชื่อว่า การฉีดยาจะทำให้คลอดลูกยาก

จากการสำรวจไม่มีการทำหมันชาย เพราะชายเชื่อว่าการทำหมันจะทำให้ทำงานหนักในไร่ไม่ได้ ดังนั้นชายตะเหรีียงจึงมักจะยินยอมให้ภรรยาคนไปรับการฉีดยาคุมกำเนิดตามที่ขอต้องการ

อันที่จริง การคุมกำเนิดของกะเหรี่ยงแบบโบราณก็มี โดยใส่ยาสมุนไพรที่ได้มาจากป่านำมาต้มดื่มกัน ซึ่งมักจะใช้กับหญิงที่อายุมากแล้ว และไม่ต้องการมีบุตรอีกต่อไป เนื่องจากการกินยาสมุนไพรดังกล่าวกะเหรี่ยงถือว่าเป็นการทำบาป ชายสามีจะเป็นผู้คุมยาให้ภรรยาของตนดื่ม โดยไม่บอกว่าเป็นยาอะไรเพื่อป้องกันการทำบาป และยาชนิดนี้ จะบอกเล่าต่อ ๆ ไปก็ไม่ได้ เพราะผู้เล่าจะเป็นผู้ทำบาป ยาชนิดนี้จึงไม่รู้จักกันแพร่หลาย ที่บ้านผาแตกมีชายเพียง 2 คนเท่านั้นที่รู้จักยาสมุนไพรชนิดดังกล่าว

ศาสนา

กะเหรี่ยงบ้านผาแตกนับถือศาสนาพุทธมาเป็นเวลานานหลายชั่วอายุคน ก่อนที่จะมีการสร้างอาศรมพระธรรมจาริกขึ้น ชาวกะเหรี่ยงไปทำบุญวันพระที่วัดผาแตก ซึ่งมีหลวงปู่ชอบ ฐานสโม จากจังหวัดเลยมาสร้างวัดจำพรรษาอยู่ปัจจุบันนี้พุทธศาสนาได้เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับในวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงบ้านผาแตกมากขึ้น การปฏิบัติตนในการไปทำบุญวันพระ นำอาหารไปถวายพระและฟังเทศน์ในวันสำคัญทางศาสนากระทำเช่นเดียวกันกับคนไทยพื้นราบ

ตั้งแต่อีกกล่าวมาแล้ว กะเหรี่ยงในชุมชนแห่งนี้แม้จะนับถือศาสนาพุทธ แต่ก็ยังผูกพันความเชื่ออยู่กับผีและวิญญาณอย่างแน่นแฟ้น การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ตามจารีตประเพณีกะเหรี่ยงก็ยังคงยึดถืออยู่เช่นเดิมไม่เปลี่ยนแปลง

วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี

ภาษา กะเหรี่ยงทั้งชายและหญิงแต่โบราณส่วนใหญ่อ่านและเขียนไม่ได้ทั้ง ๆ ที่กะเหรี่ยงสะกอมีภาษาประจำเผ่าของตน ที่บ้านผาแตกมีชายอาวุโสเพียงคนเดียวที่ยังพอจะจดจำอักษรสะกอได้ แค่นั้นหมู่บ้านแมค อ.แม่แตง ได้มีการรื้อฟื้นเอาตัวอักษรกะเหรี่ยงสะกอมาสอนเด็ก ๆ โดยคณะกรรมการศาสนาคริสต์นิกายซึ่งได้นำเอาพระคัมภีร์เป็นตัวอักษรกะเหรี่ยงสะกอจากประเทศพม่ามาใช้ในการเผยแพร่ศาสนา

กะเหรี่ยงมีนิทานเล่าให้ฟังถึงเรื่องนี้เหมือนกัน เขาบอกกันว่า สาเหตุที่เขาอ่านและเขียนไม่ได้นั้นเพราะพวกเขาแม้จะไปทำไร่กันอยู่ ในขณะที่เทพเจ้าผู้สร้างโลกได้ประท้วงความรู้ให้แก่เผ่าพันธุ์ต่าง ๆ เมื่อไปไม่ทันเทพเจ้าจึงฝากไว้กับผี ๆ น่อง ๆ (ซึ่งหมายถึงคนไทย ผรั่ง และชาติต่าง ๆ) แต่ผู้รับฝากก็นำไปทิ้งไว้ในไร่ เมื่อหามาพบเขา

ก็กินเข้าไปและถ่ายออกมา ไก่ยังไปคุ้ยเหยี่ยวเข้าอีก เมื่อกะเหรี่ยงมาพบเข้าจึงนำไก่ไป
ฆ่าเสีย แล้วนำความรูจากไก่มาใช้ ซึ่งได้แก่การศึกษาเรื่องการทำนายจากกระดูกไก่
ของกะเหรี่ยงในปัจจุบัน

ความเชื่อ

ความเชื่อในเรื่องการนับถือผีและวิญญาณนั้น มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและวิถีการ
ดำเนินชีวิตประจำวันของชาวกะเหรี่ยงบ้านผาแตกเป็นอย่างมาก เพราะถือกันว่าสิ่งใด ๆ
ที่เกิดขึ้นนั้นล้วนแต่เป็นอำนาจหรือการกระทำของผีทั้งสิ้น อีกทั้งเชื่อกันว่ารอบ ๆ ตัวเขา
จะเต็มไปด้วยผีต่าง ๆ เช่น ผีป่า ไร่ นา ภูเขา ลำธาร และผีเจ้าที่ รวมทั้งผีบรรพบุรุษ
ด้วย ดังนั้นในชีวิตประจำวันของพวกเขาจึงต้องมีพิธีกรรม การบวงสรวงต่าง ๆ มากมาย
ทั้งนี้เพื่อให้ผีเหล่านั้นช่วยปกป้องคุ้มครอง ให้อยู่รอดปลอดภัย เกิดความมั่งมีศรีสุขพืชพันธุ์
ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์

ผี 2 ประเภทใหญ่ที่ชาวกะเหรี่ยงสกอนนับถือคือ ผีบ้านและผีเรือน ผีบ้านเป็นผี
ประจำหมู่บ้าน โดยมี "ยี่โคะ" เป็นผู้นำทางผ่าน ผีเรือนเป็นผีบรรพบุรุษที่ตายไปแล้ว
วิญญาณยังวนเวียนอยู่ประจำครัวเรือนด้วยความเป็นห่วงลูกหลานผู้สืบสกุลซึ่งสืบสายทางฝ่าย
มารดา

ความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษของฝ่ายมารดาและเชื่อในการกลับชาติมาเกิด
กะเหรี่ยงยึดถือกันว่าทารกจะคงได้รับการคุ้มครองจากมารดาผู้ให้กำเนิดเท่านั้น ถ้ามารดา
ตายไปการคลอด เด็กทารกก็จะต้องถูกปล่อยให้ตายตามไปด้วย¹

กะเหรี่ยงมีข้อห้ามหญิงมีประจำเดือนเด็ดดอกไม้หรือผักผลไม้ เพราะเชื่อว่า
ต้นไม้จะเฉาตาย เช่นเดียวกับหญิงหลังคลอด หากมีการคลอดที่ผิดปกติ กะเหรี่ยงจะถือว่า
มีการกระทำที่นอกวิสัยนอกรอย หรือสาเหตุจากผีหรือวิญญาณต่าง ๆ เช่น กรณีบ้านผาแตก
มารดาตายในการคลอด 2 ราย ทารกรอดตาย กะเหรี่ยงบริเวณใกล้เคียงเชื่อกันว่าเป็น

* Marshall, H.I.Rev. "The Karen People of Burma." 1922.

¹นางวิไลพร ชะมะณลิน, บทบาททางสังคมและเศรษฐกิจของสตรีชาวเขาเผ่า
กะเหรี่ยง(สะกอ) ศูนย์วิจัยชาวเขา กองสงเคราะห์ชาวเขา กร ประชาสงเคราะห์, 2522

เป็นเพราะเงาป่าช้าซึ่งอยู่บนเขาทอดทับหมู่บ้านพอดี ทำให้เกิดกาลกิณีขึ้นภายในหมู่บ้าน¹

จากการสนทนากับครูสาวชาวกะเหรี่ยง และหัวหน้าหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ ชาวเขานบ้านผาแตก ให้ความเห็นเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องนับถือผีนั้นว่า ความเชื่อบางอย่าง น่าเปลี่ยนแปลงแก้ไขหรือปรับปรุงแต่บางอย่างก็ควรอนุรักษ์และส่งเสริมเพราะช่วยให้สังคม กะเหรี่ยงอยู่อย่างสงบสุข ไม่เบียดเบียนกัน ไม่วุ่นวาย เสื่อมทราม ยกตัวอย่างเช่นความ เชื่อของกะเหรี่ยงที่ว่า การกระทำต่าง ๆ นั้น ไม่ว่าจะดีหรือเลว แม้ไม่มีใครรู้แต่ผีรู้เห็นตลอด สิ่งนี้ความเชื่อนี้จึงทำให้คนกะเหรี่ยงไม่กล้าทำผิด เพราะกลัวผีลงโทษ และเมื่อทำผิดไปแล้วไม่ว่าควยสาเหตุใดคงขอสมานลาโทษผีให้ยกโทษให้แก่ตน เพื่อความอยู่ดีมีสุขในระยะ ต่อ ๆ มา ความเชื่อหลายข้อเป็นข้อเกิดของคุณธรรม มิใช่เรื่องโง่เขลาเบาปัญญา*

ประเพณีต่าง ๆ

กะเหรี่ยงบ้านผาแตกปฏิบัติพิธีกรรมต่าง ๆ มากมายซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่าง ความเชื่อเรื่องการนับถือผีและความเชื่อทางพุทธศาสนา ชาวกะเหรี่ยงทุกคนถือว่าการเลี้ยง ผีบ้านและผีเรือน เป็นพิธีที่มีความสำคัญมาก และยังปฏิบัติกันอยู่ทุกปี ส่วนพิธีอื่น ๆ เช่นการ เลี้ยงกู่ พิธีแต่งงาน พิธีศพ งานประเพณี วันขึ้นปีใหม่ ก็ยังมีการปฏิบัติอยู่บ้างแต่ไม่เคร่งครัด เหมือนสมัยก่อน รูปแบบของการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ได้ถูกคัดทอนลงหรือเปลี่ยนแปลงไป บ้างเพื่อให้เหมาะสมกับภาวะเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน ดังรายละเอียดของพิธีต่างๆ คือ

การเลี้ยงผีบ้าน กะเหรี่ยงสะกอเรียกพิธีนี้ว่า "ถ่อกะจา" แปลว่า การขึ้นเจ้า จักขึ้นปีละประมาณ 2 ครั้ง หรือมากกว่าถ้าเกิดเหตุการณ์ไม่สงบภายในหมู่บ้าน

สถานที่เลี้ยงผีทำกันที่ศาล ซึ่งชาวเขาสร้างให้สถิตอยู่ ปกติอยู่ไม่ไกลไปจาก หมู่บ้าน แต่จะอยู่ในระดับพื้นที่สูงกว่าหมู่บ้าน อาจจะมีการสร้างศาลนี้ใหม่ถ้ามีการเปลี่ยน

¹ เรื่องเดิม, หน้า 13.

*สัมภาษณ์ นางวิยะดา โพธิอาสน์, หัวหน้าหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขานบ้านผาแตก ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่, 17 กุมภาพันธ์ 2530.

ยี่โตะผู้ทำพิธี หรือเมื่อยี่โตะพิจารณาว่าสมควรจะสร้างขึ้นใหม่

การเลี้ยงผีบ้านนั้น จากการสอบถามผู้อาวุโส เคยปรากฏว่ามีสตรีไปร่วมพิธีเหมือนกัน แต่เป็นเพราะส่วนใหญ่สตรีไม่สนใจที่จะเกิดขึ้นเขาไปร่วมงานพิธี และพิธีจะพากันในเวลาเย็นเกือบหัวค่ำ ซึ่งเป็นเวลาที่หญิงแม่บ้านจะต้องประกอบอาหารให้แก่สมาชิกในครัวเรือนจึงไม่ว่างที่จะไปร่วมพิธี จนในปัจจุบันบ้านผาตากแห้งหญิงไปร่วมในงานพิธีโดยให้เหตุผลว่าไม่เคยมีหญิงไปร่วมในพิธี

ก่อนงานพิธี ทุกครัวเรือนจะต้องนำข้าวสารไปให้ยี่โตะ ซึ่งจะเป็นผู้รับผิดชอบที่จะทำเหล้าและจัดทำกระทงดอกไม้ไปใช้ในงานพิธี และในเวลาทำพิธีชายจากทุกครัวเรือน อาจจะเป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือบุตรชาย จะเป็นตัวแทนไปร่วมงานพิธี โดยจะนำไก่และข้าวสวยไปร่วมในงานพิธี จะมีสาวโกทำพิธีและหุงต้ม ทำแกง เช่นไหว้ หลังจากนั้นชายที่ร่วมในพิธีจะรับประทานที่เหลือจนหมดแล้วแยกย้ายกันกลับบ้าน ซึ่งจะเป็นเวลาเกือบ 21 นาฬิกา

ในวันทำพิธี ยี่โตะและผู้อาวุโสจะบอกลให้สมาชิกในหมู่บ้านทราบว่า จะทำพิธีห้ามไม่ให้ชาวเขาออกจากหมู่บ้านไปไร่หรือที่ไกล ๆ รวมทั้งห้ามแขกเข้าไปในหมู่บ้านของคนมีเด่นั้นจะต้องเสียค่าปรับตามคำบอกเล่าของยี่โตะ แต่สำหรับเจ้าหน้าที่หน่วยพัฒนาเคลื่อนที่ที่อยู่ประจำนั้น ชาวเขาถือเป็นสมาชิกร่วมในหมู่บ้านคน

พิธีการเลี้ยงผีบ้านนี้ แต่โบราณมาเมื่อครบ 3 ปี จะต้องเลี้ยงผีบ้านด้วยสัตว์ 4 เท้า เช่น หมู หรือควาย 1 ครั้ง แต่เนื่องจากชาวเขาผาตากแห้งปัจจุบันฐานะยากจนมาก สัตว์เลี้ยงหายากและไม่มีเงินที่จะซื้อได้จึงไม่ไปปฏิบัติตาม นอกจากนั้นในปีที่ทำการศึกษายู ชาวเขาไม่ต้องการจะเลี้ยงผีบ้านนี้อีกต่อไป เพราะแม่ไก่ที่จะใช้ในพิธีก็หาได้ยาก และชาวกัมพูไม่เพียงพอแก่การบริโภค ยี่โตะได้ไปหากนทรงผีซึ่งเป็นคนพื้นเมืองเรียกกันว่า "เจ้านาย" และเจ้านายลงความเห็นว่า ไม่สมควรเลิกเพราะจะทำให้ผลผลิตชาวไร่ได้จำนวนน้อยลง ยิ่งขึ้นจำเป็นที่จะต้องจัดพิธีนี้ต่อไป

การเลี้ยงผีเรือน แม่ว่าจะเหยิงจะถ่อสืบสายบรรพบุรุษมาทางมารดา การเลี้ยงผีเรือนชายหัวหน้าครัวเรือนจะเป็นผู้นำพิธี การสืบสายมารดานั้นถ่อเพียงแต่वालหลานที่เกิดจากบุตรสาวนั้นเป็นลูกหลานในครัวเรือน ดังนั้น เมื่อชายหัวหน้าครัวเรือนทำพิธีเลี้ยงผีเรือน บุตรทุกคนรวมทั้งลูกชายหรือลูกหญิงที่แต่งงานแยกครัวเรือนไปแล้วต้องมาร่วมในพิธี

และหลานที่เกิดจากลูกสาวคนแรกจนถึงคนเล็กที่สุดก็จะมาร่วมในพิธีด้วย

พิธีนี้เริ่มในเวลาเย็น หลังจากฆ่าไก่ทำพิธีและหุงต้มทำแกงเสร็จ สมาชิกทุกคนจะนั่งเป็นวงกลม การนั่งจะนั่งเรียงลำดับจากหัวหน้าครัวเรือน ภรรยา ลูกคนหัวปี เรียงจนคนสุดท้าย จากนั้นเป็นหลานหัวปี เรียงไปจนกว่าหลานคนสุดท้าย ทุกคนจะเริ่มรับประทานอาหารเพียงคำเดียว เรียงลำดับไป จากหัวหน้าครัวเรือนจนครบทุกคน จากนั้นหัวหน้าครัวเรือนก็จะเอาข้าวและแกงเหนียวไปเป็นอันเสร็จพิธี

การเลี้ยงผีเรือนนี้ถ้าหากพอถึงแก่กรรมไปแล้ว แม้ก็จะเป็นหัวหน้าในการทำพิธีแทน

อนึ่ง ถ้าเป็นการเลี้ยงผีบรรพบุรุษของฝ่ายมารดา หญิงแม่บ้านก็จะเป็นผู้ทำพิธีร่วมกับลูก ๆ ของตน สามีจะไม่ให้ความร่วมมือและไม่ได้มาร่วมรับประทานอาหารด้วย เช่นเดียวกับการเลี้ยงผีบรรพบุรุษของฝ่ายชาย ชายหัวหน้าครัวเรือนก็จะเป็นผู้ทำพิธีคนเดียว

การเลี้ยงผีไร่ พิธีนี้ทำหลังจากปลูกข้าวไปได้ประมาณ 2 เดือน ซึ่งข้าวกำลังจะเริ่มแตกรวง กะเหรี่ยงจะทำพิธีนี้ที่บริเวณคอกผีไร่ ในบริเวณไร่ข้าว การเลี้ยงผีไร่นี้ทุกคนในครัวเรือนจะไปร่วมในพิธีก็ได้ หรือจะอยู่ที่บ้านก็ได้ หญิงกะเหรี่ยงจะช่วยจัดหุงหาอาหารเตรียมไว้ในพิธี

พิธีนี้จะทำในตอนกลางวัน ถ้าชายหัวหน้าครัวเรือนไปทำพิธีเพียงคนเดียว ไก่ที่ใช้ทำพิธีเช่นไก่ที่เหลือนในพิธี ชายหัวหน้าครัวเรือนจะนำกลับมาให้สมาชิกได้ร่วมรับประทานกันทุกคน

ประเพณี

การเลือกคู่ หญิงสาวจะเลือกชายหนุ่มที่ตนชอบพอ เช่นเดียวกับหนุ่มซึ่งจะเลือกหญิงสาวใดก็ตามชอบใจ ชายหนุ่มจะเที่ยวไปตามหมู่บ้านต่าง ๆ เพื่อหาหญิงสาวที่ตนพอใจ นอกจากนั้นหนุ่มสาวอาจพบกันในงานประเพณีต่าง ๆ เช่น ประเพณีงานศพ ซึ่งชายหญิงกะเหรี่ยงยกเว้นหญิงที่แต่งงานแล้ว จะมีโอกาสแสดงความสามารถของตน โดยออกไปร้องเพลงขอภามาแก่หญิงที่ใช้ในงานศพ เป็นการทดสอบไหวพริบของหนุ่มสาวที่จะต้องฝึกร้องเพลงที่ใช้ในงานศพไปด้วย สาวก็จะชอบหนุ่มที่ร้องเพลงเก่ง หนุ่มก็จะชอบสาวที่ร้องเพลงเก่งเช่นกัน นอกจากนั้น อาจจะพบกันในงานบงแซกปลูกและเกี่ยวข้าว แต่มีน้อยมาก เมื่อชายพบสาวที่ถูกใจก็จะหาโอกาสไปเที่ยวบ้านหญิงสาวในเวลากลางคืน ถ้าหญิงสาวพอใจ

ก็จะอยู่เป็นเพื่อนจนตึก แต่ถาหากไม่พอใจสาวก็จะเข้านอนแต่หัวค่ำ ไม่สนใจที่จะอยู่เป็นเพื่อนคุย*

การแต่งงาน ฝ่ายหญิงจะมีบทบาทในการแต่งงานมาก กล่าวคือ เมื่อหนุ่มสาวชอบพอกันแล้ว พ่อและแม่ฝ่ายหญิงจะไปพบกับพ่อและแม่ฝ่ายชายก่อน ใ้รับทราบวาบุตรชายไปชอบพอกับบุตรสาวของคน และเพื่อย้ำความแน่ใจถึงความต้องการ ของฝ่ายชายว่าจะแต่งงานกับบุตรสาวของคนแน่นอน จากนั้นพ่อและแม่ของฝ่ายชายจะไปสู่ขอและปรึกษารหัสหรือพ่อแม่ฝ่ายสาวว่า จะจัดงานแต่งงานกันอย่างไร เมื่อไร การกำหนดพิธีแต่งงานนั้นเป็นการกำหนดคร่าว ๆ ไว้ก่อน ชาวเขาจะกำหนดวันหมักคองเหล้าที่จะใช้ในงานพิธีก่อน เมื่อคัมเหล้าเสร็จจึงจะกำหนดวันแต่งงานที่แน่นอน

เหล้าเป็นสิ่งจำเป็นในงานพิธี และในการเลี้ยงแขก การทำเหล้าของกะเหรี่ยงเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน และเนื่องจากไม่มีเครื่องมือใหญ่ ๆ ที่จะทำกราวละมาก ๆ ได้ จำเป็นต้องให้เพื่อนร่วมในหมู่บ้านช่วยกันทำ หญิงจะเป็นฝ่ายไปขอความช่วยเหลือจากเพื่อนบ้าน และถาหากแต่งงานในระยะชาวในยุ่งฉางของเพื่อนบ้านมีไม่พอเพียง หญิงสาวจะคองเขาชาวไปให้ควย

กะเหรี่ยงทั้ง 4 หมู่บ้านนี้เรียกงานแต่งงานเป็นภาษาไทยเหนือว่า "การกินแขก" เริ่มควยจะมีการสร้างศาลาทำกับข้าวที่บ้านฝ่ายหญิง เพื่อใช้ทำพิธีเลี้ยงแขก และกล่าวบูชาเจ้าที่ มีการเลี้ยงแขกในตอนค่ำ โดยเพื่อนบ้านจะรวมมือกันทำกับข้าว หุงข้าว มาชวยงานกับข้าวจะถูกจัดเป็นสำรับไว้ หมอผีจะเป็นผู้ทำพิธี เสร็จการเลี้ยงกัน ชาวหนุ่มยังคองกลับไปนอนที่บ้านของตน

รุ่งขึ้นจากการเลี้ยง เขามีคจะมีพิธี "ป้อนข้าว" ซึ่งถือว่าสามี ภรรยา มีผีประจำครัวเรือนตน และเป็นสามี ภรรยาตองตามประเพณี เจ้าบาวจะมาบ้านเจ้าสาว แต่เขามืด เพื่อมารับการป้อนข้าว ทั้งเจ้าบาวและเจ้าสาวจะเลือกเด็กที่จะป้อนข้าวให้แก่คน โดยเลือกเป็นเพศเดียวกับตนที่ยังมีพ่อและแม่อยู่ครบ ของที่ใช้ป้อนคือโกคัมทั้งตัว 1 คู่ เด็กจะป้อนให้เพียงคำเดียว โกที่เหลือเด็กจะโคคนละตัว สำหรับเด็กหญิงอาจโคสรอยประดับเป็นของคอบแทนอีกควย

* สนิท วงศ์ประเสริฐ, รายงานการสำรวจเขตพื้นที่บ้านผาแตก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่, ปี พ.ศ. 2520

ในตอนกลางวัน จะมีการเปลี่ยนเสื้อผ้าของเจ้าบ่าวเจ้าสาว ทั้งเจ้าบ่าวเจ้าสาว จะเลือกคู่สามีภรรยาที่ตนสนิทและมีชีวิตครองเรือนเป็นสุขมาเปลี่ยนเครื่องแต่งกายให้ เจ้าสาวจะถูกเปลี่ยนเสื้อผ้าก่อนจากชุดขาวยาวเป็นผ้าถุงแดง เสื้อผ้าปักลายเชิง ในเวลาต่อมาจะมีขบวนแห่เจ้าบ่าวมาเปลี่ยนเสื้อผ้าที่บ้านฝ่ายหญิง จากชุดที่ใส่เหมือนคนพื้นราบทั่วไป เป็นกางเกงดำแบบกะเหรี่ยงและเสื้อแดง เสร็จแล้วเจ้าบ่าวจะตองกลับบ้านของตน

ในตอนเย็นจะมีขบวนแห่เจ้าบ่าวมาส่งให้กับเจ้าสาว เจ้าสาวจะไปยืนรอรับที่หัวบันได และไล่จี้เตรียมน้ำล้างเท้าให้เจ้าบ่าว และห็นผ่นมีคให้เจ้าบ่าวเหยียบก่อนขึ้นบ้าน เพราะเชื่อว่าจะทำให้อยู่เย็นเป็นสุขเหมือนห็นผ่นมีค ซึ่งกะเหรี่ยงมักจะวางไว้อีก ๆ น้ำ ทำให้มีความเย็นอยู่ตลอดเวลา นับจากเวลานั้นไปคู่บ่าวสาวเป็นสามีภรรยากันตองติดตามประเพณี

สำหรับคู่หนุ่มสาวที่ได้ร่วมประเพณีถือเป็นการผ่นมีคกะเหรี่ยง เมื่อจะอยู่ร่วมกัน จะทำพิธีอย่างง่าย ๆ โดยจัดการเลี้ยงกันในหมู่เครือญาติ คู่บ่าวสาวเลือกคู่สามีภรรยาที่ตนชอบ ผ่นมีคมือและเปลี่ยนเสื้อผ้าให้ แล้วรับประทานอาหารร่วมกัน และเนื่องจากการแต่งงานเป็นการขอขมาผ่นมีคโดยหม่อมเป็นคู่ทำพิธี ซึ่งจะต้องทำทั้งฝ่ายหญิงและชาย

หลังจากแต่งงาน 3 วันแรก เป็นการอยู่กรรม จะออกไปที่ไหนไกล ๆ ไม่ได้ และจะมีการผ่นมีคมือรับเป็นลูกหลานในครัวเรือน โดยพ่อแม่ฝ่ายหญิงจะต้องเป็นผู้ผ่นมีคมือรับก่อนพ่อแม่ฝ่ายชาย เสร็จแล้วคู่สามีภรรยาใหม่จะผ่นมีคมือรับพ่อแม่ทั้งของฝ่ายหญิงและฝ่ายชายเป็นพ่อแม่ของตน

การกำหนดให้สามีภรรยาอยู่ช่วยงานในครัวเรือนของฝ่ายหญิงอย่างน้อย 1 ปี นั้น บุตรสาวในครัวเรือนนั้นจะแต่งงานไม่ได้จนกว่าคู่สามีภรรยาจะแยกครัวเรือนไปเสียก่อน น้องสาวหรือน้องชายจะแต่งงานก่อนที่สาวหรือพี่ชายก็ได้ แต่ต้องนำข้าวของเครื่องใช้ เช่น ผ้า มาขอมาค่อพี่สาวหรือพี่ชายเสียก่อน ที่บ้านผ่นมีคมีอยู่ 2 คนที่แต่งงานก่อนพี่ชายของตน

เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้สะโกไม่ได้อยู่บ้านของสามี ถ้าหากบ้านฝ่ายหญิงและชายอยู่ในหมู่บ้านเดียวกันหรืออยู่ไม่ไกลกัน หญิงลูกสะโกคงหาเวลาไปช่วยงานในครัวเรือนพ่อแม่สามีบ้าง ไม่ว่าจะเป็นงานบ้าน เช่น การตำข้าว การคักน้ำ หรือการไปช่วยงานในไรข้าวเป็นต้น และถ้าหากครัวเรือนพ่อแม่สามีไม่มีแรงงานอื่นที่จะช่วยในขณะที่บ้านพ่อแม่

ฝ่ายหญิงมีแรงงานหลายคน ฝ่ายชายก็อาจจะชวนให้ภรรยาของคนแยกไปปลูกบ้านอยู่ใกล้กับพ่อแม่ของคนเพื่อจะได้ช่วยแรงงาน

การขึ้นปีใหม่ วันขึ้นปีใหม่ในราวปลายเดือนมกราคมของทุกปี หมอผีจะเป็นผู้กำหนดว่า จะเอาวันใดเป็นวันขึ้นปีใหม่ โดยก่อนหน้าที่จะกำหนด หมอผีและคนอาวูโสในหมู่บ้านจะบอกให้ชาวเขาทุกหลังคาเรือนเตรียมตนเหล่าไว้ มักจะเป็นช่วงวันข้างขึ้นตั้งแต่ 2 ค่ำเป็นต้นไป เมื่อตนเหล่าเสร็จทุกหลังคาเรือนแล้ว หมอผีก็จะกำหนดวันขึ้นปีใหม่ที่เหมาะสมอีกที

หญิงกะเหรี่ยงจะจัดเตรียมขนมที่ใช้ในวันขึ้นปีใหม่ตั้งแต่ตอนเย็นก่อนวันทำพิธีขนมที่มักจะทำในวันขึ้นปีใหม่ คือข้าวคุก ข้าวผสมน้ำอ้อยและขนมข้าวต้มมัด ซึ่งทำเป็นลักษณะรูปสามเหลี่ยมมุมแหลมยาวดีดเป็นขนมตัวผู้และสามเหลี่ยมหน้าจั่วเป็นขนมตัวเมีย ข้าวต้มนี้เป็นขนมข้าวเปล่า ๆ มักจะไม่มีไส้ หรือถ้ามีก็ในลักษณะผสมกับถั่วลิสงซึ่งจะตองชื่อมาจากในเมือง

ในวันทำพิธี หญิงกะเหรี่ยงจะต้องตื่นแต่เช้ามืดเพื่อหุงข้าวและประกอบอาหารที่จะใช้ในการทำพิธี โดยที่ชายหัวหน้าครัวเรือนจะช่วยข่าไก่ที่จะใช้ในพิธีและในการประกอบอาหาร อาหารที่กะเหรี่ยงมักจะแกงในวันขึ้นปีใหม่นี้คือแกงข้าวเบือ คือการแกงข้าวผสมกับไก่หรือบางครั้งก็ผสมผักกาดแห้ง ซึ่งกะเหรี่ยงเก็บผักกาดไว้กินโดยการเอาผักกาดตากแดดทอดแห้งแล้วไปตำให้ละเอียดคองกับเกลือประมาณ 3 วัน แล้วนำตากแห้งเป็นผักกาดแห้งเก็บไว้ในกระบอกไม้ไผ่ไว้กินในเวลาอาหารขาดแคลน

ที่บ้านผาแตก หลังจากการประกอบอาหารเสร็จ สมาชิกในครัวเรือนจะไปเชิญผู้อาวุโสที่คนนับถือขอมือให้ ก่อนการขอมือ ผู้อาวุโสจะเอาเส้นค้ายแกะเหล่า ข้าวและกับข้าวซึ่งวางสำหรับทรงหน้า และให้ศีลให้พรในขณะที่ขอมือ หลังจากนั้นผู้ถูกขอมือจะต้องดื่มเหล่าในจอก เสร็จจากการขอมือทุกคนแล้วจะรับประทานอาหารร่วมกัน ผู้อาวุโสที่จะขอมือให้จะเป็นหญิงหรือชายก็ได้ แต่มักนิยมเอาชายอาวุโส

ตลอดทั้งวันขึ้นปีใหม่ ชาวเขาจะไปเยี่ยมคุยกันระหว่างครัวเรือน มีการยกส่วรับกับข้าว ขนม และเหล้ามาเลี้ยงกันภายในหมู่บ้าน ในตอนค่ำก็จะมีการร้องเพลงขอพื้นเมืองของกะเหรี่ยงกันอย่างสนุกสนาน

งานประเพณีปีใหม่ จากคำบอกเล่าของผู้อาวุโสบ้านผาแตก แยกต่างไป จากที่เคยทำพิธีแต่โบราณ โดยที่ทุกครัวเรือนจะต้องเอาเหล่าไปรวมพิธีวันรดพระชวัน ที่บ้านยี่โคะ และทุกหลังคาเรือนจะรอให้ยี่โคะมาผูกข้อมือให้แค่เพียงผู้เดียว ซึ่งถ้าเป็น หมู่บ้านใหญ่ เช่นบ้านกะเหรี่ยงโปว์ดงหลวง อำเภอแม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน หมอฉี่ จะต้องใช้เวลา 2 วัน ในการที่จะผูกข้อมือทุกคนให้ครบ ซึ่งชาวเขาจะต้องเตรียมสำหรับ ที่จะใช้ในพิธีนั้นไว้ก่อน จะต้องทำพิธีให้แล้วเสร็จเสียก่อน จึงจะทานอาหารที่เตรียมไว้

เพลงพื้นบ้าน

ถึงแม้สภาพชีวิตของชาวกะเหรี่ยงที่หมู่บ้านนี้จะต้องคืนชนกับการยังชีพที่ค่อนข้าง ซัดสน ซากแค้น แต่ในอีกส่วนหนึ่งของชีวิต พวกเขายังมีความบันเทิงรื่นรมย์ใจกับการ ขับลำนำเพลงกะเหรี่ยงที่มีความหมายลึกซึ้งที่เราเรียกกันว่า เพลงพื้นบ้านหรือเพลงแบบ คังเค็ม ซึ่งเราเรียกกันว่า "ทา" หวังท่านองเอื้อนเสียงสูงต่ำ บทเพลงมีรูปแบบแน่นอน แต่หลากหลายด้วยเนื้อหา เนื้อหาที่คล้ายคลึงกันในแต่ละกลุ่ม จะถูกจัดไว้เป็นประเภทต่าง ๆ และมีชื่อเรียกประเภทของบทเพลงเหล่านั้นแตกต่างกันออกไป

- บทเพลงเกี่ยวกับผี วิญญาณ จะร้องได้เฉพาะในบรรยากาศของงานศพ เท่านั้น ในสถานการณ์ปกติจะนำไปร้องไม่ได้เลย มีชื่อเรียกย่อย ๆ ไป ได้แก่ ทาปล้อ ทาเนมือ ทาโคเส
- บทเพลงเกี่ยวกับความรัก ชีวิตระหว่างหนุ่มสาว วิถีชีวิตทั่วไป บทเพลงใน กลุ่มนี้มีเนื้อหาหลากหลาย และมีชื่อเรียกย่อย ๆ ออกไป ได้แก่ ทาหนอเคจจ (เพลงหญิงสาวกับชายหนุ่ม) ทาชะโอ (เพลงรัก) ทาพคำ (เพลงลา) ทาจีแวง (เพลงอวยพร) ฯลฯ

บทเพลงเหล่านี้ใช้ร้องได้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งส่วนมากแล้วชาวกะเหรี่ยง นิยมนำไปร้องเมื่อทำงานอยู่กลางไร่นา ไม่ค่อยปรากฏว่าจะนำมาร้องในบ้านหรือในหมู่บ้าน เหมือนกับเพลงไทยทั่วไป

---

* จากคำบอกเล่าของนายสมภพ สาขโรจน์ นักวิจัยประจำเผ่ากะเหรี่ยง ศูนย์ วิจัยชาวเขา จ.เชียงใหม่

บทเพลงดั้งเดิมของชาวกะเหรี่ยงเหล่านี้ จะได้รับการสั่งสอนจากปากสู่ปาก คนเฒ่าคนแก่ฝึกสอนรุ่นลูกรุ่นหลานไม่มีการจดบันทึกไว้ และปัจจุบันเป็นที่น่าเสียดายว่า เยาวชนหนุ่มสาวในหมู่บ้าน เริ่มหันไปนิยมการขับร้องเพลงลูกทุ่งไทยมากกว่าการฝึกหัด บทเพลงประจำเผ่าของตน โดยเฉพาะเยาวชนชาย จึงนับวันบทเพลงเหล่านี้จะถูกลืม เลือนตามความเปลี่ยนแปลงของสังคมไป :

ตัวอย่างบทเพลงกะเหรี่ยง

บทที่คัดมาจกประเภทต่าง ๆ กัน เช่น

- เตเตเวเปกค่อเตาะที่   เปกคียัวเจอคัย
(ความหมาย .- นกกรรอกบินดลเอาเตาเลียบนพื้นผิวน้ำ กรรอกนานเอาไฟเรากี่ทางไกลกันเท่านั้น)
- สูลอเซอโคอะโบชิ   จอเกอะวอเกมื่อเตอนี้
(ความหมาย .- น้องปลุกตะไคร้ไว้สักสิบตน อ้ายจะกลับมาอยู่ใกล้สักวันหนึ่ง)
- คำลู่โคพอแวงแลขอ   คำเซอเยอเจอแลคำเตอจอ
(ความหมาย .- บนคอยคอกไม้สีเหลืองมีมากมาย คิดถึงยามที่น้อยไปกับอ้าย)
- กอนาเลอคออเนอเมคู   กอนาเลอคงูเหมาะะยี่ปู
(ความหมาย .- ทักทักเรียกเซอเป็นแฟนเซอจะโกรธ จะเรียกเซอว่าเป็นเพื่อนบ้านเดียวกัน)
- ยูเซอแพกะชะวาเลอที่   เนอค่อปกกาเจอคงูละอปลี้
(ความหมาย .- เซอโบบินจากบ้านมา แต่เท้าของเซอถูกถูกมัทค้ายเส้นเชือก)
- จอแวงเมพอเคาะลีลา   กิลอโคลอเจอเลอชะ
(ความหมาย .- ที่เหมือนคอกไม้มีกลิ่นหอม น้องวางไว้ที่บนหัวซิมลงถึงในใจ)
- หนอแวงเหมพอเตอะเนอมู   แกวโพทวาโพเตอะจอบู
(ความหมาย .- คำน้องเหมือนคอกไม้ไร้กลิ่น ลูกหลานฝั่งต่างไม่มาใกล้)
- แลคำกีกาโคกลอเจะ   เนอปือเตแกเจอปือคา
(ความหมาย .- ไปทำงานด้วยกันสองคนวงผมเป็นเงิน น้องชั่ว(หรือเมีย)ของเธอก็คือน้องสุดทองของฉัน)

- แลค่าก็กาโคกลอทะ เเนอป้อตาแกเจอป้อเต
(ความหมาย .- ไปทำงานด้วยกันสองคนวางผมเป็นเหล็ก น้องสุดท้อง ของเธอ ก็คือน้องตัว (หรือเมีย) ของนั้น)
- หนอตาหลูจอเหมตากรอ หนอเหมมื่อจอเหมบ้อพอ
(ความหมาย .- ตัวน้องเปรียบเหมือนภูเขากับที่เป็นหุบเขา ถ้าน้องเป็น
ชาวเปลือกที่เป็นยุ้ง ชาว)

ตัวอย่าง พาชะ (เพลงเกี่ยวกับหัวใจ) ไซริงค์โคกอกัน

<u>เนื้อเพลงกะเหรี่ยง</u>	<u>ความหมาย</u>
- บ้ออะเบะป้ออะชะวา	เปลือกขาวเล็ก ๆ มีเมล็ดสีขาว
เจอะเซอแหละแคะอากอฮา	เหมือนที่ควายมีแฟนมากมาย
ชะโอเนนาโอเนนแด	หัวใจอยู่ที่เธออยู่เช่นนั้นจริง ๆ
ทิสลอลชวาลอชะ	เหมือนกิ่งไม้ปักทิ่มลงในดิน
ชะโอเนนา ลอปกี้ลี	หัวใจอยู่ที่เธอเมื่อปีก่อนแล้ว
หลอกอเจอะชะตะอะโอติ	แต่หัวใจของพี่ไม่มีรักให้
ชะโอน่าจิชะโอน่า	รักเธอก็บอกกว่ารัก เธอ
ชะตะอะโอปกาลอ้ออากา	หัวใจไม่ให้แก่คนอื่นเลย
ชะโอเนนาแหละเจอะเออ	หัวใจอยู่ที่พี่นะพี่จ๋า
หะเหยอะพอกลอลอตะแตะล่อ	เหมือนขอกกล้วยที่ตัดไม่ขาด
โถลวีแปกเลอเกอเจอเคลอ	นกเขาร้องเรียกก้อยูนโหลลคอย
ชะเมโอแปกเซอเกอะเซอ	ถ้ามีใจตอบก็ร้องตอบกลับไป
ตะอะบ้ออี่ชะตะอเกอเลอ	เกี้ยวนี้ใจไม่คอยดีเลย
ชะบะลาซาเอะโกเปอ	หัวใจโคกใบไม้เจ็บปวดมาก
ชะโอเนนาแหละพอแคะ	หัวใจอยู่ที่เธอนะแม่คอกหอม
โอเลอพอชะพอตะแตะ	อยู่ที่ใจน้องแต่น้องไม่บอกมา
ชะโอเนนา ลอหนอชี่	หัวใจอยู่ที่เธอตั้งแต่เป็นสาวน้อย
เกอะลือทอแพะเกอะนือ	แต่ได้เปล่งเสียงบอกเกี้ยวนี้เอง
ชะเคอนาชะจิชะเกล่อ	ใจอยู่ที่เธออย่างมั่นคง
เจอะชะเกะแกวเบอหนาเนอ	แต่ใจพี่คิดเหมือนเขากวาย

การเมืองการปกครอง

คำว่า "หมู่บ้าน" ของชาวกะเหรี่ยงนั้นจะมีที่หลังคาเรือนก็ได้ ขอให้มากกว่าหนึ่ง เขาก็เรียกว่าหมู่บ้านแล้ว แต่คำว่า "หมู่บ้าน" ของทางการ (อำเภอ) นั้น ต้องมีจำนวนหลังคาเรือนหลายสิบและประชากรหลายร้อยคน จึงเป็นโดยคำที่ความหมายและความเข้าใจต่างกันโดยสิ้นเชิง ด้วยเหตุนี้หมู่บ้านผาแตก จึงถูกนับเข้าเป็นประชากรกลุ่มหนึ่ง ของหมู่ที่ 10

บ้านแม่หลอก ต. สบเปิง อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ รวมกับประชากรหมู่บ้านกะเหรี่ยงอีก 2 หมู่บ้าน และหมู่บ้านคนเมือง 1 หมู่บ้านคือบ้านแม่หลอก โดยที่ทางอำเภอก็จะรู้จักชื่อหมู่ที่ 10 ว่าเป็นบ้านแม่หลอกเท่านั้น ในขณะที่ชื่อของหมู่บ้านผาแตก หมู่บ้านแม่เจ็ญ หมู่บ้านแม่หลอกใต้ (กะเหรี่ยง) นั้นทางอำเภอไม่รู้จักนัก

ผู้ใหญ่บ้านของทางการ จึงตกอยู่ที่บ้านแม่หลอกคนเมืองมาเป็นช่วง ๆ และมีอำนาจปกครองกลุ่มถึงบ้านผาแตก และบ้านกะเหรี่ยงอีก 2 หมู่บ้านด้วยโดยปริยาย

แต่ในสังคมกะเหรี่ยงเองนั้น ในหมู่บ้านของเขาเอง จะต้องมียุวกาหมู่บ้านตามประเพณีเป็นชาย เป็นผู้อาวุโส และเป็นผู้สืบทอดตำแหน่งมาตามสายเลือดฝ่ายบิดา

ภาษากะเหรี่ยงสะกอ เรียกผู้ครองตำแหน่งนี้ว่า ฮี-โซ ซึ่งฮี-คือ หมู่บ้าน และโซ - คือหัว แปลตรง ๆ ตามรูปศัพท์ ก็แสดงถึงความสำคัญของคน ๆ นั้นแล้ว แต่ในภาษาไทยกลางมักจะเรียกบุคคลผู้นี้ว่า "หมอผี" ซึ่งให้ความหมายที่ดูลึกลับเต็มไปด้วยไสยศาสตร์ และฟังดูมอมเมาเต็มเปี่ยมในความรู้สึกของคนไทยทั่วไป ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้ว ฮี - โซ คือผู้นำทางพิธีกรรม เช่นพิธีปีใหม่ของกะเหรี่ยง ซึ่งก็คือการเลี้ยงผีเจ้าที่ประจำปี เพื่อขอให้คุ้มครองทุกชีวิตในหมู่บ้าน ให้อยู่เย็นเป็นสุข

ฮี - โซ คือผู้ที่ศึกษารักษาจารีตประเพณี ผู้ศักดิ์สิทธิ์ ผู้กำหนดบทลงโทษในกรณีที่มีผู้ทำผิดประเพณีกะเหรี่ยง

ฮี - โซ ยังมีบทบาทอีกมากมายหลายด้าน ซึ่งในสังคมของพวกเขาให้การยอมรับนับถือ

และฮี - โซ ส่วนมากก็คือผู้อาวุโสสูงสุดในหมู่บ้าน ถึงแม้จะมีฐานะยากจน ความเป็นอยู่ต่ำกว่าอีกหลายครอบครัวในหมู่บ้าน แต่กะเหรี่ยง เขาก็นับถือกัน เช่นที่บ้านผาแตกนี้ ฮี - โซก็คือลุงขาว ซึ่งขาวไม่พอกันทุกปี สภาพครอบครัวต้องกินร่นต่อสู่มาก แต่บุคคลผู้นี้คือผู้มี ความสำคัญในหมู่บ้าน

กะเหรี่ยงบ้านผาแตกเกือบทั้งหมดมีทะเบียนบ้าน ใ้รับสัญชาติไทยมานาน และมีบัตรประชาชนกันถ้วนทั่ว คนที่มีปัญหาอยู่บ้างก็คือคนที่สูงอายุ และสืบทอดฉบับเอกสารของทางราชการเดิมไม่พบเท่านั้น หัวหน้าครอบครัวหลายคนเคยถูกเกณฑ์ทหารมาก่อน ปัจจุบันก็ถูกเรียกว่าเป็นทหารกองหนุน และปีที่ผ่านมา หนุ่ม ๆ ในหมู่บ้านก็ถูกคัดเลือกไปเป็นทหาร เช่นเดียวกับคนไทยทั่วไป

ชาวบ้านผาแตกไม่ค่อยมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมือง ส่วนใหญ่จะพูดคุยกันถึงเรื่องท่ามาหากิน ถึงแม้จะมีคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้านฝ่ายต่าง ๆ คือฝ่ายปกครอง ฝ่ายการศึกษา ฝ่ายอนามัย ฝ่ายพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และฝ่ายป้องกันปราบปราม ฝ่ายละ 5 คน คัดเลือกมาจากการเรียกประชุมชาวบ้านผู้ใหญ่ของทางารจัดขึ้น แต่คณะกรรมการเหล่านั้นก็มิได้มีอิทธิพลหรือบทบาทสำคัญทางด้านการปกครองของหมู่บ้านเท่าใดนัก คำนิยมในการเลือกผู้นำยังคงให้ความสำคัญเคารพเชื่อฟังผู้นำตามประเพณีของชนเผ่ามากกว่าผู้นำที่ทางการแต่งตั้งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นสมัยโลกก็ตามหมอดีที่สืบทอดกันตามประเพณีแต่ดั้งเดิม ก็ยังคงความเป็นผู้นำของหมู่บ้านเสมอมา

ลักษณะของกิจกรรมในชุมชนของบ้านผาแตก ส่วนใหญ่มักเป็นกิจกรรมเชิงมาจากนโยบายของทางราชการ ได้แก่ กิจกรรมที่กำนันผู้ใหญ่บ้าน หรือหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านผาแตกรับมาดำเนินการ ชักชวนให้ชาวบ้านร่วมมือกันปฏิบัติ ตัวอย่างเช่น ช่วยซ่อมบำรุงถนนภายในหมู่บ้าน ปลูกพืชผักต่าง ๆ ตามโครงการส่งเสริมของรัฐบาล เป็นต้น การจัดตั้งธนาคารข้าวและสหกรณ์ร้านค้านั้นชาวบ้านเป็นผู้ริเริ่มจัดทำขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2519 โดยทางราชการให้การสนับสนุน คณะกรรมการหมู่บ้านควบคุมดูแลและดำเนินงานเอง แต่ยังมีข้อบกพร่องเนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจในกิจการจึงยังไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร ส่วนสหกรณ์ร้านค้านั้นได้รับความช่วยเหลือด้านวัสดุอุปกรณ์ก่อสร้างตัวอาคารจากกายอาสาสมัครมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ชาวบ้านกลุ่มหนุ่มสาว ร่วมแรงในการก่อสร้าง ร่วมหุ้นกันบริหารกิจการ แต่กิจการไม่มั่นคงเนื่องจากสภาพขาดแคลนคอกออยากยากแค้นของชาวบ้าน กิจกรรมนี้ดำเนินไปอย่างไม่ราบรื่นเท่าใดนัก

การศึกษา

ปัจจุบันบ้านผาแตกมีโรงเรียนชั่วคราวสังกัดศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา บ้านผาแตก จ. เชียงใหม่ เปิดสอนระดับประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 เด็กกะเหรี่ยงในหมู่บ้าน และบริเวณใกล้เคียงมาเรียนหนังสือที่โรงเรียนนี้

จากการสำรวจข้อมูลด้านการศึกษาของชาวกะเหรี่ยงบ้านผาแตกของอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ปี 2530 พบว่า อัตราการเรียนรู้นักเรียนไทย จำนวน 52 คน ชาย 30 คน หญิง 22 คน และอัตราการเข้าโรงเรียนประถมศึกษาของศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 31 คน ชาย 18 คน หญิง 13 คน*

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* ข้อมูลจากเอกสารของที่ว่าการอำเภอแม่แตง ลงวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2530

สภาพและปัญหาการศึกษาของกะเหรี่ยงเฝ้าสะกอบ้านผาแตก

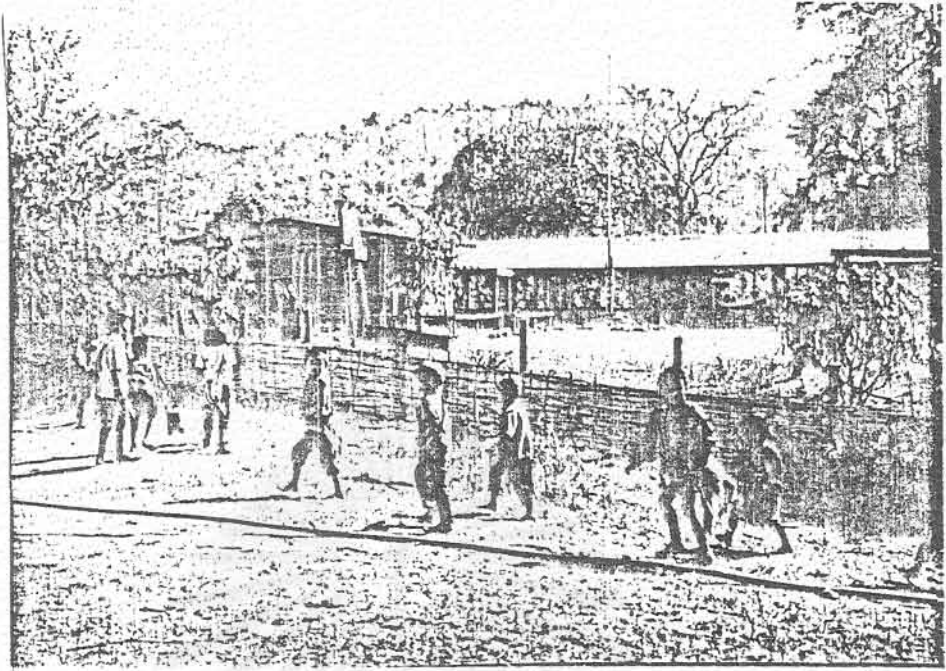
ตอนที่ 1

สภาพและปัญหาการศึกษาในระบบโรงเรียน

ประวัติความเป็นมาและสภาพโรงเรียน เทศกะเหรี่ยงบ้านผาแตกได้รับการศึกษาแบบทางการจากโรงเรียนบ้านผาแตก สังกัดกรมประชาสงเคราะห์ ตั้งขึ้นในรูปแบบโรงเรียนชั่วคราว เริ่มแรกเปิดสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 4 เมื่อปี พ.ศ. 2517 มีครูซึ่งมีวุฒิกการศึกษาระดับ ป.7 ทำการสอนอยู่เพียงคนเดียว ก่อนเริ่มปฏิบัติงานสอนได้เข้ารับการฝึกอบรมวิชาครู จากวิทยากรของคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นโยบายการให้การศึกษาเริ่มแรกนั้น เน้นหนักไปทางด้านให้เด็กนักเรียนชาวเขาสามารถพูด อ่าน และเขียนภาษาไทยได้เท่านั้น ระยะเวลาเมื่อบรรจครูเพิ่มขึ้นเริ่มใช้หลักสูตรและจัดการเรียนการสอนเช่นเดียวกับโรงเรียนพื้นราบทั่วไป และส่งนักเรียนชั้นสูงสุดเข้าสอบสมทบกับโรงเรียนบ้านปางช้าง สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อรับประกาศนียบัตรจบการศึกษาภาคบังคับไว้เป็นหลักฐานทางการศึกษาด้วย

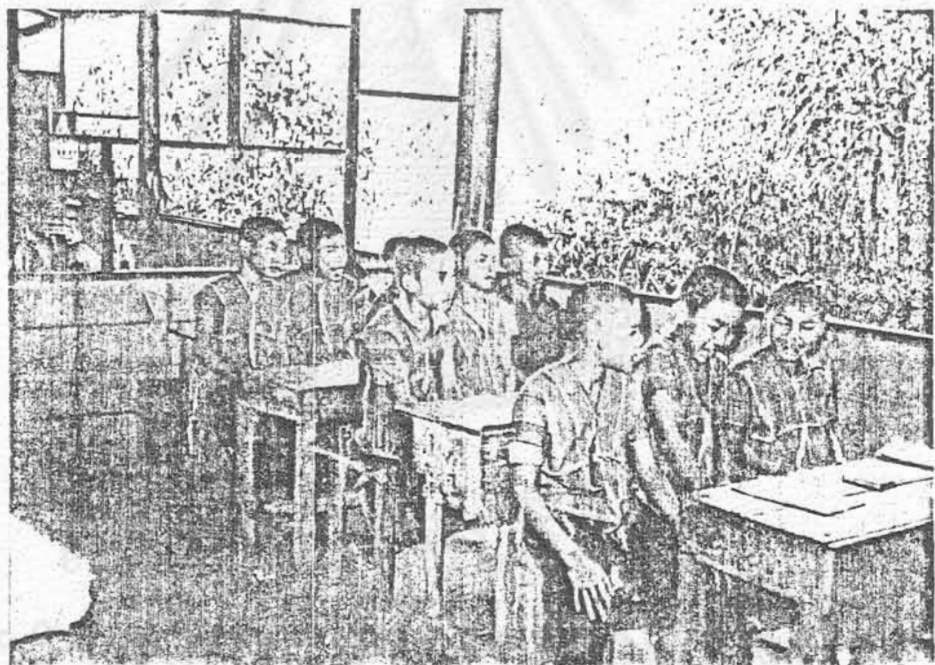
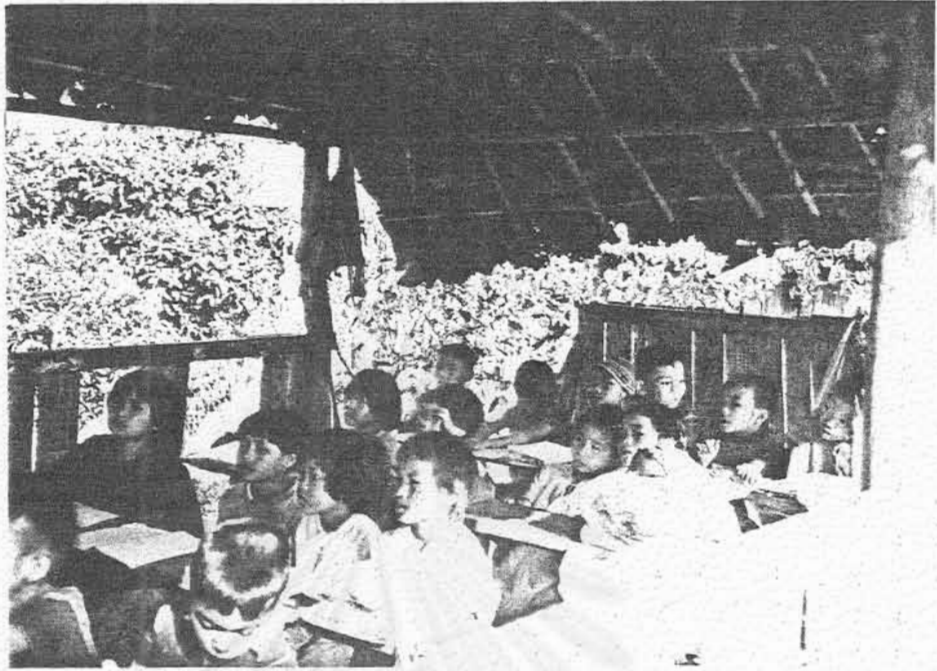
เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรการศึกษาภาคบังคับใหม่มาเป็นหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งกำหนดเกณฑ์การจบการศึกษาภาคบังคับในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทางโรงเรียนบ้านผาแตกจึงต้องขยายการศึกษาโดยเปิดชั้นเรียน ป.5 และ ป.6 เพิ่มขึ้นตามลำดับ ปัจจุบันครูโรงเรียนบ้านผาแตกสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 และยังคงใช้หลักการรวมสมทบกับโรงเรียนสบเปิงวิทยา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ อยู่เช่นเดิม

โรงเรียนบ้านตาแตกตั้งอยู่บริเวณใกล้กับหมู่บ้านตาแตก สภาพพื้นที่เป็นเนินเขา ต้นไม้ใหญ่น้อยขึ้นเรียงรายตามธรรมชาติอยู่ในอาณาเขตของโรงเรียน แลดูสวยงามร่มรื่น มีอาคารเรียนหลักหลังใหญ่หนึ่งหลังเป็นอาคารชั้นเดียวก่อสร้างด้วยอิฐบล็อก หลังคามุงสังกะสี ภายในอาคารแบ่งกันเป็นห้องเรียนโตหลายห้อง ฉะนั้นห้องเรียนโปร่งโล่ง อากาศถ่ายเทสะดวก นอกอาคารเรียนบริเวณหน้าเสาธงเป็นลานกว้างใช้เป็นที่ชุมนุมและที่เล่นของเด็กนักเรียน เรือนไม้ไผ่ซึ่งเป็นห้องเรียนตั้งเคียงอยู่ด้านข้างของอาคารหลังใหญ่ อีกด้านหนึ่งเป็นที่ตั้งของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอันประกอบด้วยอาคารไม้ชั้นเดียวหลังเล็ก และสนามเด็กเล่น ป้ายทวนหน้าประตูทางเข้าศูนย์ สลักชื่อโครงการ ซี.ซี.เอฟ. ซึ่งให้การสนับสนุนกิจการของศูนย์ นอกจากอาคารเรียนทั้ง 3 หลังแล้ว ยังมีอาคารประกอบอีก 2 หลัง ได้แก่ ศาลาไมเอนกประสงค์ ใช้เป็นที่ชุมนุมชาวบ้าน ที่รับประทานอาหารกลางวัน และที่นอนกลางวันของเด็กอนุบาลด้วย ส่วนอาคารไม้อีกหนึ่งหลังใช้เป็นที่ของสมุดแยกออกมาอยู่ทางเข้าหมู่บ้านใกล้กับศาลาที่พักผ่อนประจำหมู่บ้าน

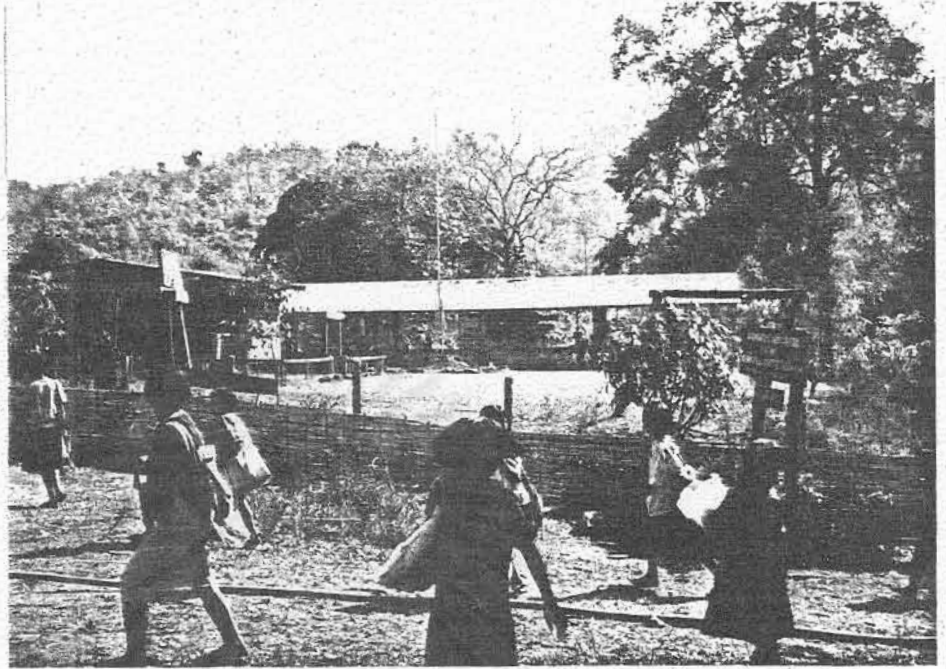
บริเวณโรงเรียนมีป้ายนิเทศติดอยู่ตามอาคารเรียนทั้งค่านนอกและในห้องเรียน ป้ายนิเทศนอกห้องเรียนป้ายหนึ่งมีใจความว่า "จงอ่อนโยน แตอย่าอ่อนแอ จงแข็งแรง แตอย่าแข็งกระด้าง" ส่วนป้ายนิเทศในห้องเรียน มีข้อความว่า "สมุนไพรรักษาโรคภัยไข้เจ็บ"

ห้องเรียนแต่ละห้องจะตกแต่งด้วยภาพ ข้อความรูปร่าง ๆ ภาพวาดของนักเรียน ความสะอาดของห้องจะมีที่แขวนยามกะเทรียงซึ่งยังคงแสดงเอกลักษณ์ของชนเผ่าให้ปรากฏเห็นอยู่

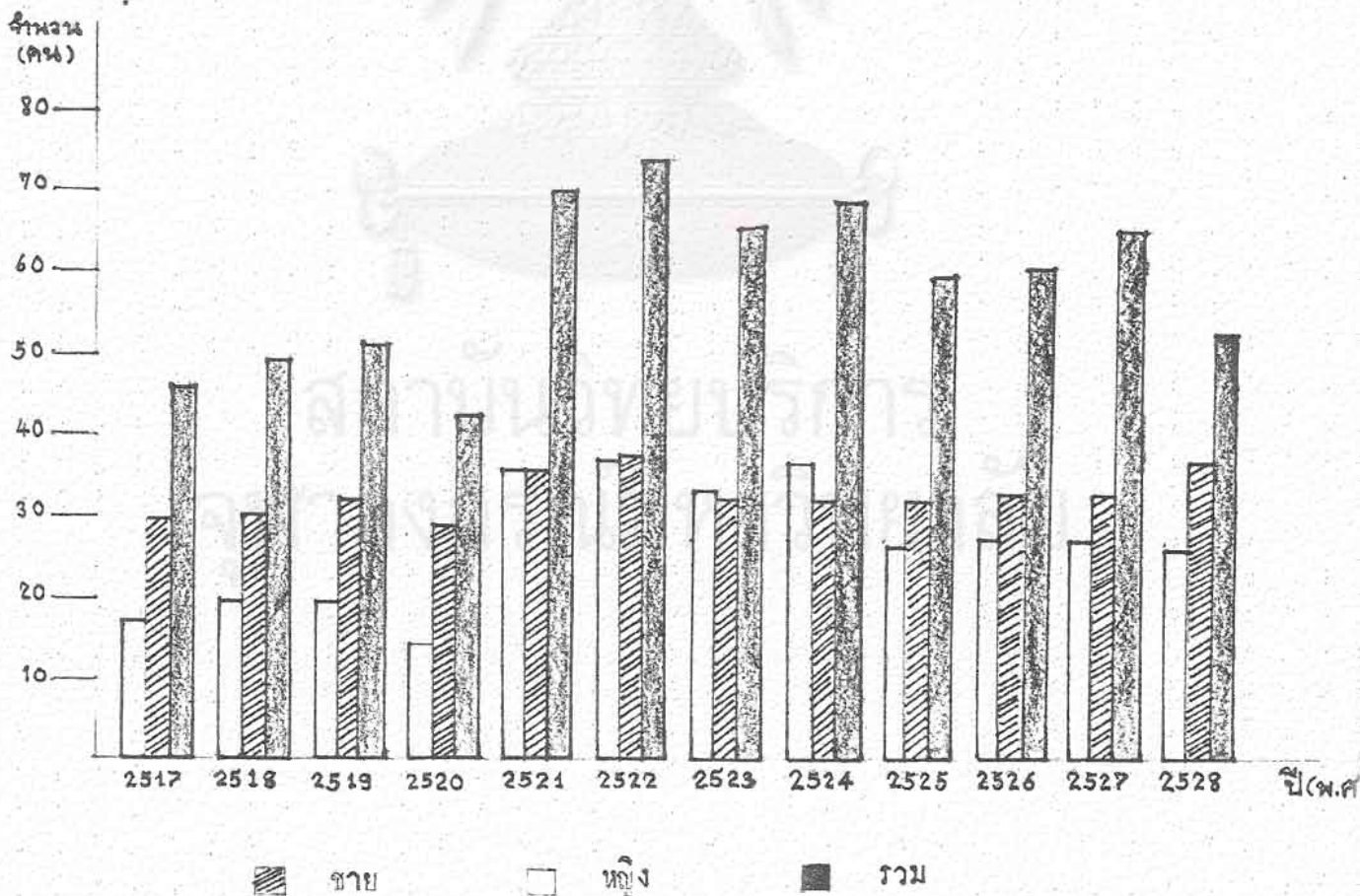
เป็นที่น่าสังเกตว่าทางโรงเรียนได้พยายามส่งเสริมให้นักเรียนให้รักษาวัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่าไว้ โดยการให้นักเรียนแต่งกายชุดกะเทรียงมาเรียนทุกวันศุกร์

เป้าหมายในการให้การศึกษาชาวกะเหรี่ยงบ้านฉาแตก

การให้การศึกษาสำหรับเด็กนักเรียนชาวกะเหรี่ยง ทางโรงเรียนปฏิบัติตามหลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ แต่ทางโรงเรียนมีเป้าหมายที่เน้นเป็นพิเศษในการสอนเด็กเหล่านี้คือ เน้นความรู้ ทักษะพื้นฐานในการประกอบอาชีพเป็นอันดับแรก การสร้างความรู้สึกรักที่ติในการอยู่รวมกันกับชาวไทย สำนึกในความเป็นคนไทยเป็นอันดับรอง สำหรับการให้สิทธิบุตรหลานชาวกะเหรี่ยง เข้ารับการศึกษาในโรงเรียนนั้น ครูและผู้บริหารโรงเรียนให้ความเห็นว่าควรกระทำอย่างยิ่ง ทั้งนี้ชาวเขาได้รับสัญชาติไทยควรจะมีสิทธิเท่าเทียมกับชาวไทยทั่วไป แต่เป้าหมายในการให้การศึกษาควรจะแตกต่างออกไปโดยการเน้นการอ่านออกเขียนได้เพื่อสื่อสารติดต่อกับคนภายนอกได้ และเนื้อหาที่สอนควรเลือกอ่านวนยตอการดำรงชีวิตในท้องถิ่นตนเอง

ชาวกะเหรี่ยงบ้านฉาแตกและห่อมบ้านใกล้เคียง ส่งบุตรหลานของตนเข้าเรียนในโรงเรียนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 เป็นต้นมา จนกระทั่งปัจจุบัน ดังรายละเอียดของแผนภูมิแท่งแสดงจำนวนนักเรียนที่ศึกษาในโรงเรียนแต่ละปี พ.ศ.

ภูมิหลัง ของนักเรียน

นักเรียนในโรงเรียนจำนวนทั้งสิ้น 102 คน (สถิติ 2529) ศึกษาอยู่ในระดับ
ชั้นอนุบาล 37 คน และชั้นประถมศึกษา 65 คน ดังรายละเอียดปรากฏในตาราง

ชั้นเรียน	จำนวนนักเรียนทั้งหมด		จำนวนนักเรียนจำแนกตามเผ่าพันธุ์	
	ชาย	หญิง	กะเหรี่ยง	คนไทยพื้นเมือง
ป.1	13	9	18	4
ป.4	9	2	10	1
ป.3	6	6	11	1
ป.4	3	2	5	
ป.5	1	5	4	2
ป.6	5	4	7	2
รวม	37	27	55	10

การเข้ารับการศึกษาเพื่อจะได้เรียนรู้ภาษาไทย และใช้ภาษาในการติดต่อ
สื่อสารกับบุคคลภายนอกได้ สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมไทยได้อย่างสงบสุขไม่ต้องถูก
หลอกลวง ได้สิทธิเท่าเทียมคนไทยทั่ว ๆ ไป เป็นความประสงค์ของผู้ปกครองนักเรียน
ส่วนใหญ่ และเป็นเหตุผลสำคัญในการส่งบุตรหลานเข้าศึกษาในโรงเรียนนี้มากกว่าการ
ให้เข้าศึกษาตามเกณฑ์บังคับของการประถมศึกษา

ภูมิหลัง ของครู

ครูที่ทำการสอนอยู่ในโรงเรียนบ้านผาแตกมีจำนวน 6 คน เป็นชาย 4 คน
หญิง 2 คน ครูชายหนึ่งคนเป็นชาวเขาเผ่าม้ง ได้รับการอบรมโครงการครูช่วยสอน
ชาวเขาของคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมาแล้ว ปกติทัศนคติทั้งมีความรู้ทักษะ
และประสบการณ์การทำงานกับชนกลุ่มน้อยเป็นอย่างดี ครูผู้หญิงชาวกะเหรี่ยงซึ่งมีภูมิลำเนา
อยู่ในหมู่บ้าน ทำหน้าที่ดูแลเด็กเล็กก็ได้รับการอบรมเกี่ยวกับการดูแลเด็กมาเป็นอย่างดี

เช่นกัน ชาวกะเหรี่ยงผู้ชายอีกหนึ่งคนทำหน้าที่ธุรการทั่วไปและสอนด้วย ส่วนครูชาย 2 คน และครูหญิงอีกหนึ่งคนเป็นชาวพื้นราบ ครูเพียงคนเดียวที่สอนในโรงเรียนนี้มาเป็นเวลานานถึง 13 ปี ครูคนอื่น ๆ เพิ่งมาสอนภายในระยะเวลาหนึ่งถึงห้าปีที่ผ่านมา วุฒิของครูมีตั้งแต่ระดับ ม.ศ.3 จนถึง ปกศ.สูง

สำหรับการเสริมความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์การทำงานกับชนกลุ่มน้อยนั้น ครูที่โรงเรียนแห่งนี้ได้รับการศึกษาและอบรมเรื่องการศึกษาเพื่อชุมชนชาวเขา, โครงการดูแลเด็กเล็ก, โครงการวางแผนครอบครัว, โครงการฝึกอบรมผู้ช่วยสอนชาวเขา ที่วิทยาลัยครูเชียงใหม่ วิทยาลัยครูลำปาง และการศึกษาออกโรงเรียนชาวเขาภาคเหนือ นอกจากการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความรู้แล้วครูยังเข้าร่วมโครงการศึกษาต่าง ๆ อีกด้วย

ครูพื้นราบ ผู้บริหารโรงเรียนบ้านผาแดงยังคงประสบปัญหาเกี่ยวกับการใช้ภาษาสำหรับติดต่อสื่อสารกับนักเรียนและชาวบ้าน ครูที่เป็นชาวกะเหรี่ยงต้องฝึกพูดภาษาไทยภาคกลาง และไทยพื้นเมือง ครูที่เป็นคนไทยนั้นก็ต้องฝึกพูดภาษากะเหรี่ยงไว้อย่างน้อย นอกจากการปรับตัวด้านภาษาแล้ว ครูยังต้องแต่งกายประจำเผ่าในวันศุกร์ทุกศุกร์ เพื่อที่จะให้มีสภาพความเป็นอยู่เหมือนกะเหรี่ยง ส่วนครูชาวเขาทั้งเผ่ากะเหรี่ยงและม้งก็ต้องปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนครูไทย การทำงานร่วมกันของคณะครูในโรงเรียน ถึงแม้ว่าจะเป็นชนต่างวัฒนธรรมกัน แต่ก็มีได้ประสบปัญหาใด ๆ ทั้งสิ้น

การจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษาในโรงเรียน ครูสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ เนื้อหาของบางกลุ่มวิชายากที่จะเข้าใจ และเป็นเรื่องไกลตัวนักเรียนมากเกินไป ยังไม่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น การนำหลักสูตรไปใช้ ครูต้องปรับเนื้อหาของบางกลุ่มวิชาให้เข้ากับสภาพชุมชน เพื่อประโยชน์ต่อการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ยกตัวอย่างเช่น กลุ่มวิชาการงานพื้นฐานอาชีพ การสอนงานประดิษฐ์นั้น นำไม้ไผ่ซึ่งเป็นวัสดุพื้นบ้านมาสานเป็นเสื่อ ตะกร้า หัก งานบ้านสอนหญิงสาว ทำอาหาร ห่อเสื้อผ้า ส่วนงานเกษตรนั้น สอนเลี้ยงไก่ ปลูกผลไม้ กาแฟ คอนกิ้ง ลินจี้ เป็นต้น

ในการสอนเนื้อหาที่ยากครูจะใช้ภาษากะเหรี่ยงช่วยในการอธิบาย เพื่อให้เด็กเข้าใจได้มากขึ้น และจะสอดแทรกเรื่องราว ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับกะเหรี่ยง รวมทั้ง

เน้นการปฏิบัติตามประเพณีของชนเผ่าเกี่ยวกับข้อห้าม กฎ ระเบียบต่าง ๆ รวมทั้งการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางการแต่งกายของชนกลุ่มไว้ โดยออกระเบียบของโรงเรียนให้นักเรียนแต่งกายชุดกะเหรี่ยงมาเรียนทุกวันศุกร์

การปรับปรุงหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ซึ่งครูใช้สอนอยู่ในปัจจุบันให้เป็นไปเพื่อชีวิตและสังคมของชุมชนชาวเขาบ้านผาแตกนั้น ครูผู้สอนให้ความเห็นเกี่ยวกับการปรับเนื้อหา วิธีการสอน กิจกรรมการสอน ในกลุ่มวิชาต่าง ๆ กล่าวคือวิชาทักษะ (ภาษาไทย) ควรปรับปรุงเรื่องเวลาที่สอนเพิ่มเวลาให้เด็กได้ฝึกทักษะการพูด การฟัง การอ่าน การเขียนภาษาไทยมากขึ้น โดยคำ ภาษาคควรปรับให้เข้าใจง่ายขึ้น การสอนคณิตศาสตร์ควรรื้อวิธีการสอนประกอบเพื่อความเข้าใจอย่างถ่องแท้ยิ่งขึ้น การสอนบทเรียนที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว ชุมชน วัฒนธรรม ประเพณีนั้น ควรสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา วัฒนธรรมและประเพณีของกะเหรี่ยงเข้าไปในการสอนเนื้อหาในกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตด้วย เนื้อหาและกิจกรรมการสอนกลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัยอันประกอบด้วยดนตรี นาฏศิลป์ ศิลปะศึกษา และพลศึกษาเหมาะสมดีแล้ว การสอนสัมฤทธิ์ผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่วางไว้

สำหรับกลุ่มประสบการณ์พิเศษ ภาษาอังกฤษนั้นเป็นความต้องการของชุมชน แต่ยังมีได้เปิดสอนเนื่องจากขาดครูที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านนี้ ส่วนความรู้และทักษะการคัดเย็บเสื้อผ้าอันจะเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพต่อไปในอนาคตนั้น ครูเสนอให้เปิดสอนแก่นักเรียน รวมทั้งบรรจุเข้าไว้เป็นเนื้อหาในกลุ่มวิชาการงานพื้นฐานอาชีพในหลักสูตรพิเศษ ซึ่งปรับใช้สำหรับชุมชนชาวเขาแห่งนี้

จากการสังเกตการสอนในชั้นเรียน ปรากฏว่า การจัดโต๊ะที่นั่งเรียนเรียงแถวหน้ากระดาน เด็กนักเรียนชายหญิง นั่งเรียนปนกันเรียงเป็นแถว เพื่อนสนิทนั่งใกล้ชิดกัน ไม่มีการแบ่งแยกที่นั่งระหว่างเด็กไทยพื้นราบกับเด็กชาวกะเหรี่ยง สิ่งบ่งบอกเอกลักษณ์ของชาวกะเหรี่ยงเห็นได้ชัดเจนนั่นคือ ยามใส่หนังสือและเสื้อที่สวมใส่มาเรียน หนังสือของเด็กนักเรียน ห้องเรียนจัดเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาดสะอาดอันดี ข้างฝาผนังห้องเรียนมีป้ายนิเทศเกี่ยวกับวันเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ตกแต่งด้วยกระดาษสีสวยสดงดงาม และป้ายนิเทศอันที่มีข้อความรู้เกี่ยวข้องกับเรื่องที่เรียนไปแล้ว สื่อการสอนมักจะเป็นรูปภาพหรือของจริง

พฤติกรรมกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนขณะผู้วิจัยเข้าไปสังเกตการณ์นั้น ครูสอนบทเรียนเรื่อง อวัยวะของร่างกาย โดยครูใช้ตัวนักเรียนเป็นสื่อการสอน เทคนิควิธีสอนของครูเร่าความสนใจเด็กนักเรียนมาก ทุกคนตั้งใจฟังคำอธิบาย และตอบคำถามของครูอย่างไม่เคอะเขินเอียงอาย การสื่อความหมายกันระหว่างครูกับนักเรียนมีอุปสรรคข้อขัดข้องบางประการเกี่ยวกับการพูดภาษาไทยกลางไม่ชัดทั้งครูและนักเรียน การสอนดำเนินไปอย่างสนุกสนาน มีบรรยากาศเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้อย่างมาก ครูนำเข้าสู่บทเรียนด้วยการตั้งคำถามให้นักเรียนคิดแล้วตอบ คำถามที่ตั้งขึ้นนั้นเชื่อมโยงกับประสบการณ์ใกล้ตัวนักเรียน ยกตัวอย่างเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันประกอบคำอธิบายเพื่อถ่ายทอดการเข้าใจ ดังเช่นการสอนเรื่องอวัยวะภายใน ก็จะยกตัวอย่างการผ่าไก่ออกดูจะเห็นอวัยวะภายในต่าง ๆ เป็นต้น นักเรียนให้ความร่วมมือเข้าร่วมกิจกรรมการสอนของครูโดยตลอด ลักษณะกิจกรรมการเรียนการสอนมิได้ให้นักเรียนทำงานกลุ่ม แต่นักเรียนรวมกลุ่มกันตามธรรมชาติอยู่แล้ว ผลการวิเคราะห์ทางสังคมมิติ (Sociometry) หากความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนชายจะเปรียบเทียบกับเด็กไทยพื้นราบจำนวนเพียงส่วนน้อยนั้น พบว่า เด็กชายจะเปรียบจะเลือกกันเองในกลุ่มชนเดียวกัน และในกลุ่มเด็กชายหญิงชายจะเปรียบ เด็กชายเลือกเพื่อนชาย ท่านองเดียวกันเด็กหญิงก็จะเลือกเด็กผู้ชายด้วยกัน นอกจากนั้น ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูสอนชาวม้ง กับนักเรียนชนตางวัฒนธรรมทั้งชาวไทยพื้นราบและชาวกะเหรี่ยงเป็นไปอย่างดี ครูให้ความรักความเมตตา เอาใจใส่ศิษย์เสมอภาคเท่าเทียมกัน ศิษย์ก็เคารพเชื่อฟังคำสั่งสอนของครู

ครูดำเนินการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ได้ประสิทธิผล กิจกรรมการเรียนการสอนพัฒนาความคิด ปีกทักษะแก้ปัญหาให้กับเด็กนักเรียน สอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ซึ่งมุ่งให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น

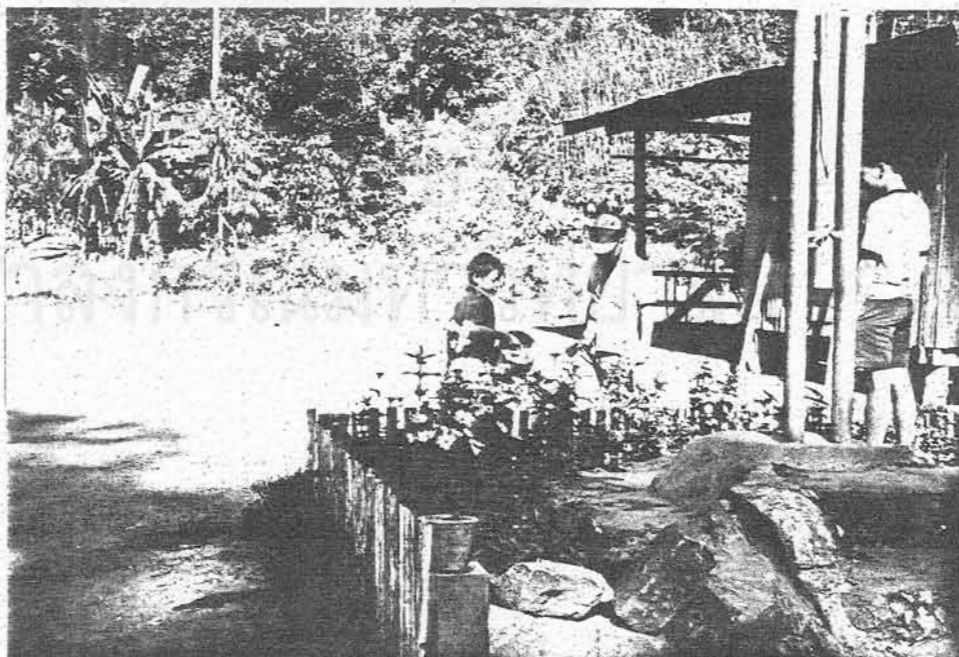
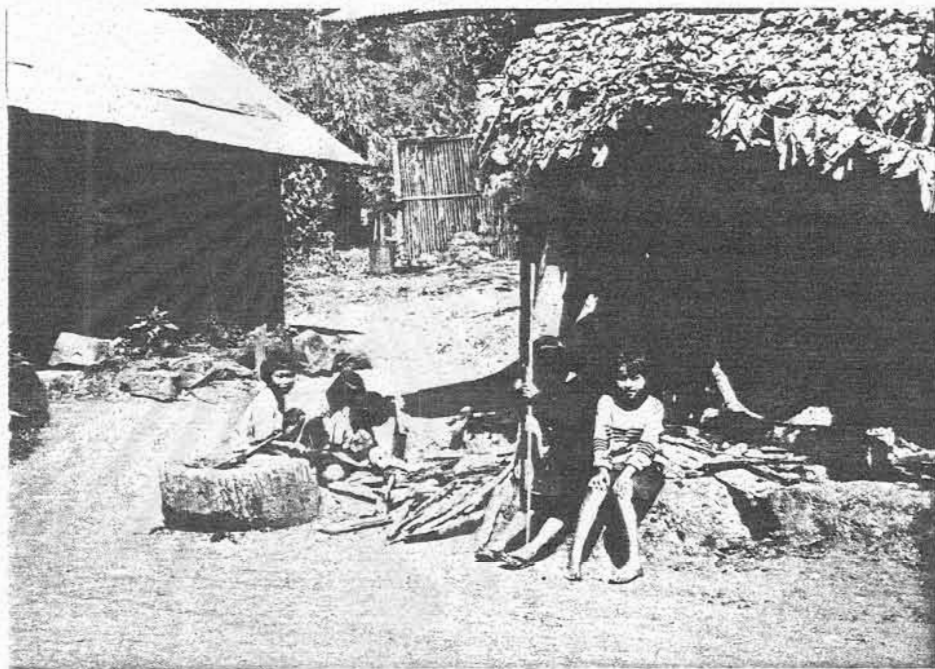
จากการสัมภาษณ์สอบถามความรู้สึกนึกคิดของนักเรียนเกี่ยวกับการเรียนการสอนกลุ่มวิชาต่าง ๆ นั้น ในหมวดวิชาทักษะนักเรียนชอบวิชาภาษาไทยมากกว่าคณิตศาสตร์ เมื่อเปรียบเทียบความรู้และทักษะวิทยาศาสตร์ในกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ซึ่งเป็นสิ่งใกล้ตัวยากแก่การเรียนรู้ กับความรู้เกี่ยวกับภูมิศาสตร์ซึ่งเป็นสิ่งใกล้ตัวนักเรียนในกลุ่มวิชาเดียวกันแล้ว นักเรียนชอบและเรียนรู้เนื้อหาวิชาภูมิศาสตร์ได้ดีกว่าเนื้อหาวิชาวิทยาศาสตร์ สำหรับหมวดสร้างเสริมลักษณะนิสัยชอบเรียนหมกหม่อมเรื่อง ทั้งดนตรี ศิลปะ พละ แต่ที่ชอบเรียนมากที่สุดคือ งานบ้านในหมวดการงานพื้นฐานอาชีพ

งานเกษตร

งานงาน

ประสมการณ์อื่นที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นเพื่อเสริมการเรียนการสอนในหลักสูตร ให้ได้ผลสมบูรณ์ขึ้น ได้แก่ การเชิญวิทยากรท้องถิ่นมาสอนการจักสานและนิมนต์พระสงฆ์ จากอาศรมพระธรรมจาริกมาอบรมจริยธรรมให้นักเรียน รวมทั้งการจัดกิจกรรมวันสำคัญ ทางศาสนา เท่าที่โอกาสจะอำนวย

จะเห็นได้ว่าโรงเรียนอาศัยชุมชนเป็นแหล่งวิทยากร และชุมชนก็ได้รับประโยชน์ จากบริการต่าง ๆ ของโรงเรียนเช่นกัน กิจกรรมหลายอย่างที่โรงเรียนทำร่วมกับชุมชน เช่น การประชุมครูกับผู้ปกครองและร่วมกันพัฒนาโรงเรียนประจำปีละครั้ง การนำบุคลากร ในโรงเรียนไปร่วมงานวันเด็กที่บ้านราชวิถี กรมประชาสัมพันธ์ (ปี พ.ศ. 2529) จัดทัศนศึกษาสวนสัตว์เชียงใหม่ นอกจากนั้น โรงเรียนยังได้มีส่วนในการส่งเสริม แนะนำ อาชีพให้แก่ชาวบ้าน โดยการจักแปรงสาขิตทกลองปลุกที่ขทางการเกษตร ปลุกกาแฟ ปลุก ที่ซึก คอถึงลันจี้ และให้ข่าวสารต่าง ๆ แก่ชาวบ้าน กิจกรรมเหล่านี้เป็นผลให้บ้านกับ โรงเรียนมีสายสัมพันธ์อันดีต่อกัน

ผลผลิตของการศึกษา

นักเรียนที่เข้าศึกษาในโรงเรียนนับตั้งแต่แรกเริ่มเปิดทำการสอน และจบการ ศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ไปแล้ว ถึง 3 รุ่น (ปี พ.ศ. 2524, 2528, 2529) จำนวน ทั้งสิ้น 21 คน เจ้าหน้าที่หน่วยพัฒนาสงเคราะห์ชาวเขาบ้านผาแดงร่วมกับโครงการ ซี.ซี. เอฟ. ให้ทุนเข้าศึกษาต่อในรูปแบบของการศึกษาทางวิทยุและไปรษณีย์ระดับ 4 (เทียบเท่า ม.3) จำนวน 6 คน ผลปรากฏว่าหยุดเรียนลาออกกลางคัน 3 คน สำเร็จการศึกษา 2 คน กำลังเรียนอีก 1 คน นอกจากนี้โครงการ ซี.ซี.เอฟ. ยังให้การสนับสนุนงบประมาณค่า ใช้จ่ายในการส่งผู้จบการศึกษาภาคบังคับแล้ว เข้าฝึกอาชีพพระยะสันต์ด้านวิชาช่าง หลักสูตร 3 เดือนครึ่ง ที่โรงเรียนสารพัดช่าง จ.เชียงใหม่ จำนวน 3 คน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อยู่ในระดับต่ำกว่า เกณฑ์มาตรฐานของ สปช. เมื่อส่งเข้าสอบสมทบกับโรงเรียนสบเปิงวิทยา สังกัด สปจ. เชียงใหม่

ความคาดหวังและโอกาสศึกษาต่อมีน้อยมาก เนื่องจากโรงเรียนที่จะเข้าศึกษา อยู่ห่างไกลจากบ้าน ไม่มีทุนทรัพย์ ต้องช่วยพ่อแม่ทำมาหากิน บางคนเรียนต่อระดับสูงขึ้นไป จบแล้วทำงานทำไม่ได้ ส่วนบางรายปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคมภายนอกไม่ได้

ต้องกลับมาหมู่บ้านอย่างเดิม นักเรียนส่วนใหญ่มุ่งหวังที่จะเรียนจบแค่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เท่านั้น หลังจากจบการศึกษาแล้วก็จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่นเดียวกับผู้ปกครอง พ่อแม่เด็กนักเรียนเลือกส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนภายในหมู่บ้านเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากท้องฟ้าบุตรหลานให้ช่วยเหลือบ้าน รวมทั้งการใช้แรงงานประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ของครัวเรือน

วิชาความรู้จากการศึกษาอบรม ซึ่งจะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ได้มากนักได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการเกษตร การรู้หนังสือไทยและคณิตศาสตร์ขั้นพื้นฐานพอเพียงแก่การประกอบอาชีพได้

การขาดทักษะในการใช้ภาษาไทยเป็นพื้นฐานการเรียนเนื้อหาวิชาต่าง ๆ มีผลต่อการเรียนของนักเรียนเป็นอย่างมาก การประเมินผลการเรียนของนักเรียน ปีการศึกษา 2528 พบว่า สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 - 6 ทุกกลุ่มวิชา อยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมวดทักษะนั้นคะแนนต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานทุกชั้นเรียน

ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมครอบครัวของนักเรียนชั้น ป.3 - 6 จำนวน 30 คน สะท้อนสภาพของชุมชนออกมาให้เห็นอย่างเด่นชัด ทั้งยังบ่งบอกให้ทราบถึงความรู้สึกทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อหมู่บ้านและชนเผ่าของตน สรุปความดังนี้

นักเรียนส่วนใหญ่ยอมรับสภาพว่าชาวบ้านยังยากจนมาก ชาวบ้านบางคนไม่มีเงินติดตัวเลยแม้แต่บาทเดียว และยอมรับว่าหมู่บ้านยังไม่เจริญเท่าที่ควร เพราะเป็นหมู่บ้านที่ไม่มีใครมีรถยนต์ใช้เลย ไม่มีไฟฟ้า สภาพทั่วไปเป็นภูเขาและมี "ป่าไม้ธรรมชาติ" ประชาชนทำสวน ทำไร่ปลูกผักขาย นักเรียนบางคนบอกว่าที่หมู่บ้านไม่มีโรงสีข้าว ทุกบ้านต้องตำข้าวเอง จากสภาพแวดล้อมจะเห็นได้ว่าจะมีภาพกรรมาข้าวเป็นองค์ประกอบของภาพเกือบทุกภาพ นักเรียนบางคนวาดภาพบ้านและบรรยายประกอบว่าหลังคาบ้านมุงด้วยหญ้าคา ซึ่งตามลักษณะความเป็นจริงบ้านเกือบทุกหลังจะมุงด้วยหญ้าคาทั้งสิ้น

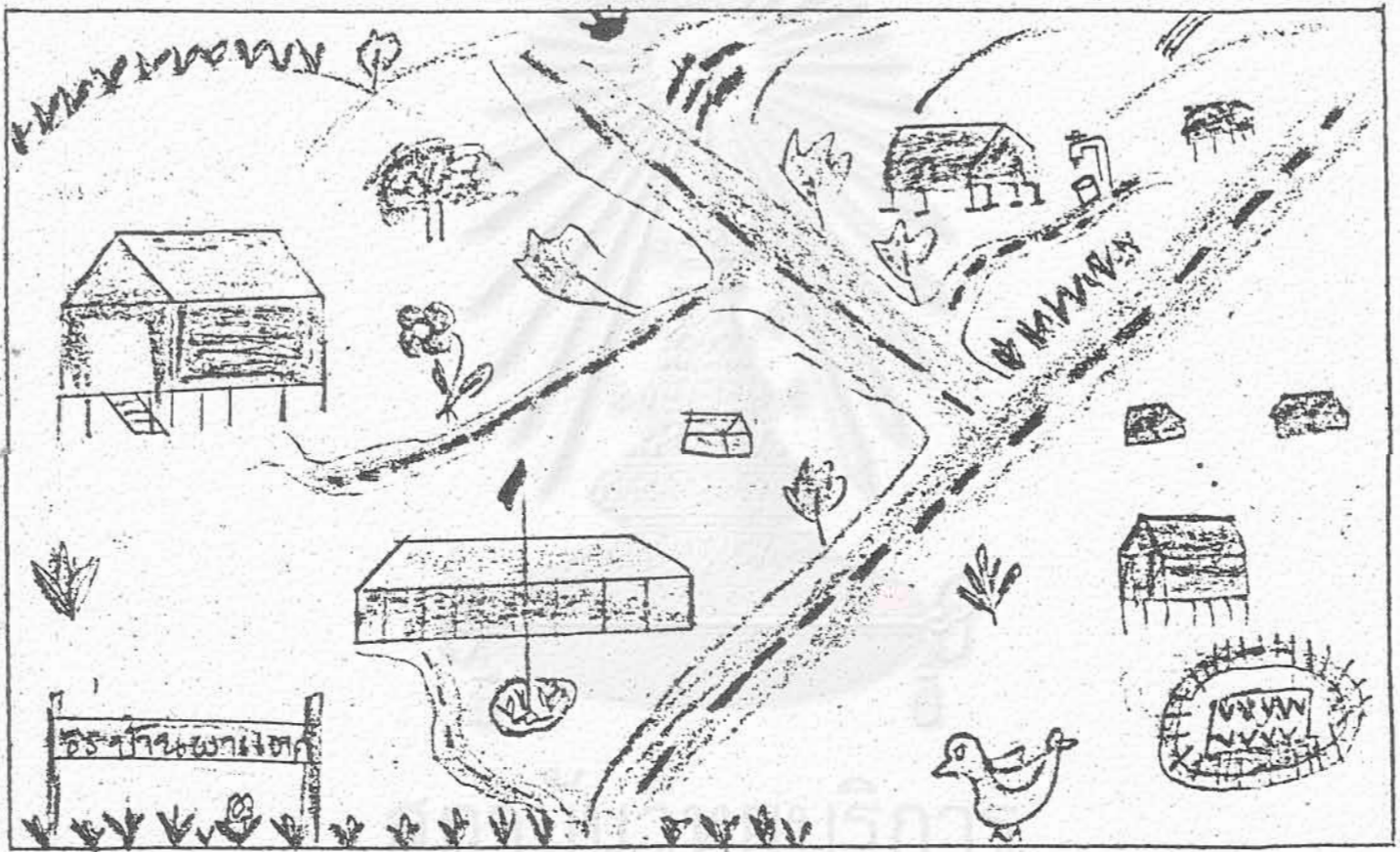
สิ่งหนึ่งที่นักเรียนบ้านผาแตกภาคภูมิใจมากคือการที่ ซี.ซี.เอฟ. หรือองค์การ Christian Children Fund ได้ช่วยเหลือต่ออุปราคาให้ได้น้ำประปาใช้ ดังจะเห็นได้จากเรียงความและรูปมีกอกอุปราคาเกือบทุกรูป ซึ่งจากการมีน้ำประปาใช้ นักเรียนจัดว่าเป็นส่วนหนึ่งที่แสดงความเจริญของหมู่บ้าน

ชื่อ ด.ญ. พรรณี ..... หามสกุล ..... จอมภักดิ์
 โรงเรียน ..... บ้าน ..... ตำบล ..... อำเภอ ..... จังหวัด .....
 วันที่ 14 ..... เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2530

นักเรียนลองวาดรูป "หมู่บ้านของฉัน"

เมื่อนักเรียนวาดรูปแล้ว ขอให้ให้นักเรียนเขียนเล่าเรื่องจากรูปที่วาด

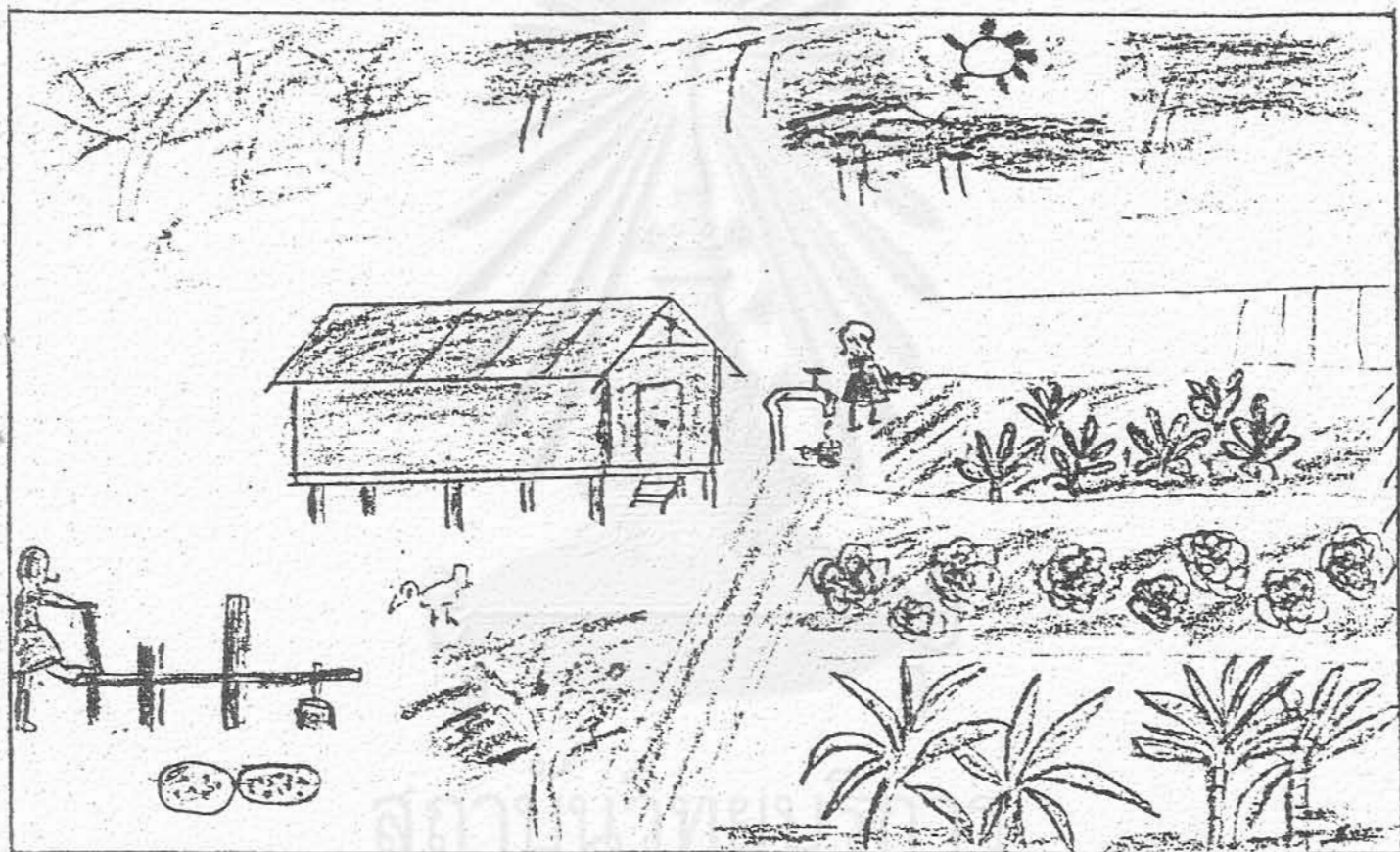
หมู่บ้านของฉันมีบ้านหลายหลังและมีทุ่งนาและปลูกผักอีกมากมาย -
 เช่น ผักกาด ผักขี้อ และผักอื่น ๆ อีกมากมาย นอกจากนั้นยังมี
 มีต้นไม้และบ้านที่สวยงามและดีมีบ้านที่สวยงามและดีมีบ้านที่สวยงามและดี
 หมู่บ้านของฉันมีโรงเรียนที่สวยงามและดีมีบ้านที่สวยงามและดีมีบ้านที่สวยงามและดี
 บ้านของฉันมีบ้านที่สวยงามและดีมีบ้านที่สวยงามและดีมีบ้านที่สวยงามและดี
 บ้านของฉันมีบ้านที่สวยงามและดีมีบ้านที่สวยงามและดีมีบ้านที่สวยงามและดี

ชื่อ สกุล อีพิมพ์ ..... นามสกุล นพรัตน์ .....
 โรงเรียน บ้านนาแซง ..... ชั้นปีที่ 6
 วันที่ 14 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2530

หน้าเขียนลของวาจกรูป "หมู่บ้านของฉัน"

เมื่อนักเรียนวาดรูปแล้ว ขอให้เขียนเขียนเล่าเรื่องจากรูปที่วาด

ในหมู่บ้านนี้คือ หมู่บ้านนาแซง มีคน ๑๐๐ คน มีโรงเรียน ๑ แห่ง

มีวัด ๑ แห่ง มีโรงเรียน ๑ แห่ง มีคน ๑๐๐ คน มีโรงเรียน ๑ แห่ง

มีโรงเรียน ๑ แห่ง มีคน ๑๐๐ คน มีโรงเรียน ๑ แห่ง

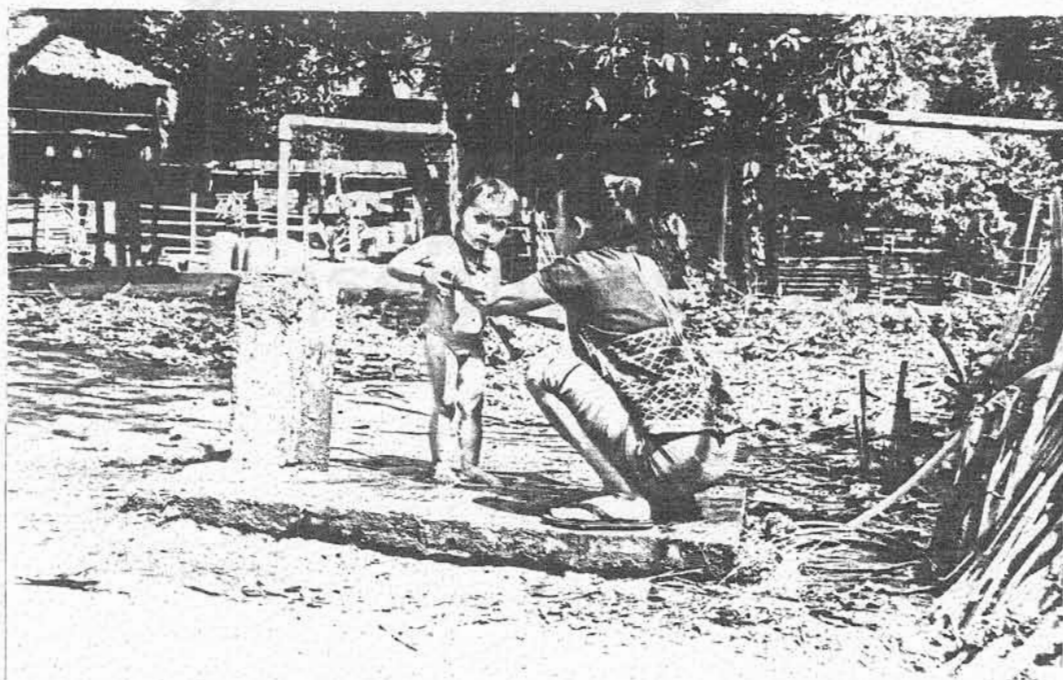
มีโรงเรียน ๑ แห่ง มีคน ๑๐๐ คน มีโรงเรียน ๑ แห่ง

เป็นที่น่าสังเกตว่ามีนักเรียนเพียงคนเดียวที่วาดรูปเกี่ยวกับตำรวจที่ไปจับ
 ชาวนาที่ "กินเงิน" และจากการไต่หุคคุยกับนักเรียนผู้นี้ได้รับว่า เคยเห็นจริงแต่ปัจจุบันนี้
 ไม่มีเหตุการณ์อย่างนั้นแล้ว

ส่วนการวิเคราะห์ภาพเขียนในเชิงการวัดเจตคติและทักษะทางกายภาพนั้น
 บ่งบอกให้ทราบว่า เด็กกะเหรี่ยงมีความสำนึกในชาติพันธุ์และถิ่นที่อยู่ของตนเป็นอันมาก

ในด้านจิตพิสัย (Affective) กลุ่มนักเรียน ป.3 - ป.4 และ ป.5 -
 ป.6 แสดงถึงความรัก ความอบอุ่น ความสุขและความภาคภูมิใจในหมู่บ้านของตนอย่างเห็น
 ใจชัด ในภาพจะแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ และความเจริญของหมู่บ้าน การให้สัตว์มีชีวิตชีวา
 สดใส สนุกสนาน นอกจากนี้ยังแสดงถึงความกตัญญู การกล้าแสดงออก แสดงความ
 สนใจสมาชิกในหมู่บ้านว่ามีตนเป็นส่วนสำคัญในหมู่บ้าน ส่วนในด้าน (Psyco - moter)
 พบว่าเด็กมีทักษะการในการวาดภาพสูง การลงสีมีระเบียบ ลายเส้นมั่นคง สามารถบังคับ
 กล้ามเนื้อนิ้วมือได้

จะเห็นได้ว่า แม้การครองชีพจะ سختสน ยากลำบาก ชาวบ้านผาแดงก็พอใจใน
 สภาพความเป็นอยู่ของตนมากกว่าจะคำนึงถึงความยากจนที่ตนเผชิญอยู่ ชีวิตเรียบง่าย มี
 ที่พำกนของตนเอง สายสัมพันธ์อันดีของครอบครัวกะเหรี่ยงสามารถดำรงตนอย่างเป็นสุข
 ในสังคมของตนได้

สถิติจำนวนนักเรียนตกซ้ำชั้นและออกกลางคัน ปีการศึกษา 2528 โรงเรียนบ้านผาแตก
ตำบลสบเปิง อำเภอ แม่แตง จังหวัด เชียงใหม่

ชั้น	จำนวนนักเรียน ชนกลุ่มน้อยทั้งหมด	อัตราการตกซ้ำชั้น			อัตราการออกกลางคัน		
		รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง
ป.1	11	3	1	2	-	-	-
ป.2	16	6	5	1	-	-	-
ป.3	10	3	2	1	-	-	-
ป.4	6	-	-	-	-	-	-
ป.5	12	3	2	1	-	-	-
ป.6	5	-	-	-	-	-	-

การตกซ้ำชั้นของนักเรียนมีสาเหตุมาจากระดับสติปัญญาต่ำ ซากเรียนเสมอ
บ้านอยู่ไกลมาเรียนไม่ทัน ช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน เกียจคร้านไม่อยากเรียน และการตก
ซ้ำชั้นมักเป็นสาเหตุสำคัญทำให้เด็กออกกลางคัน เพราะอายุเพื่อน โตเป็นหนุ่มเป็นสาว
แล้วเรียนไม่จบสักที หรือลาออกเพราะคิดท้อบิคามารคาไปอยู่พ่อแม่

สถาบันวิจัยประชากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 2

สภาพและปัญหาทางการศึกษานอกโรงเรียน

"การศึกษา" อันหมายถึงการเรียนรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ นั้น มิได้มีขึ้นเฉพาะแต่ในโรงเรียนเท่านั้น แท้จริงแล้ว "การศึกษา" เป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต บุคคลสามารถเรียนรู้จากสิ่งรอบตัวที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้

ชาวกะเหรี่ยงทุกคนมีชีวิตอยู่บนคอยตั้งแต่เกิด ไม่มีการสอนแบบเป็นทางการ แต่ผ่านวิถีชีวิตแห่งการต่อสู้เพื่ออยู่รอดตลอดไป เรียนรู้จากการลองผิดลองถูกด้วยประสบการณ์มือกระทำจริง

โดยจารีตประเพณี กะเหรี่ยงไม่มีระบบการศึกษาในโรงเรียน แต่มีระบบการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งคือ การถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ โดยผ่านกระบวนการซักเถลาทางสังคม¹

ครอบครัวเป็นหน่วยเล็กที่สุดในสังคม แต่ถือว่ามีความสำคัญมาก เพราะนอกจากจะทำหน้าที่สร้างสมาชิกใหม่แล้ว ยังทำหน้าที่อบรมสั่งสอนเลี้ยงดู และปลูกฝังค่านิยมต่าง ๆ อีกด้วย ครอบครัวจึงเป็นสถาบันแรกที่ทำให้การศึกษาแก่เด็ก ไม่ว่าจะเป็นด้านภาษา ศาสนา ความเชื่อ วัฒนธรรมและจารีต ประเพณีต่าง ๆ จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดความรู้ให้แก่บุตรหลานของชาวกะเหรี่ยงสะกอบ้านผาแตก พบว่า

สถาบันครอบครัวมีบทบาทสำคัญยิ่งในการถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณีแก่บุตรหลานของตน โดยเฉพาะเรื่องภาษา การสื่อสารกันภายในครอบครัวและชุมชนใช้ภาษากะเหรี่ยงเป็นหลัก มีการใช้ภาษาไทยพื้นเมืองหรือภาษาไทยกลาง เฉพาะภายในโรงเรียน และเมื่อติดต่อกับคนต่างถิ่นเท่านั้น

กะเหรี่ยงผูกพันความเชื่ออยู่กับผีและวิญญาณ การนับถือผีและเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษยังคงยึดถือปฏิบัติคง เช่นที่เคยกระทำกันมา ผีสำคัญ คือ ผีเรือนปกป้องคุ้มครองคนในบ้านและผีบ้านคอยคุ้มครองดูแลคน น้ำ คนไม้และไร่นา ชาวบ้านให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับการเลี้ยงผีซึ่งเกี่ยวข้องกับผลผลิตทางการเกษตร การเลี้ยงผีจะทำเป็นระยะ ๆ

¹ ประวิตร โภธิอาศน์, คู่มือการทำงานกับชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง, สถาบันวิจัยชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ พ.ศ. 2527, หน้า 64.

ความหวังและกิจกรรมของการเพาะปลูก เริ่มตั้งแต่การดำไร่ ใจนาไปจนกระทั่งเก็บเกี่ยวข้าว ในช่วงการจัดพิธีกรรมต่าง ๆ บุตรหลานก็จะได้รับการอบรมสั่งสอนให้เข้าใจเรื่องราว ความเป็นมา เกี่ยวกับพิธีกรรมเหล่านี้ การจะเป็นหมอดีหรือผู้ประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อได้นั้น บุตรหลานก็ต้องได้รับการสืบทอดวิทยาการต่าง ๆ จากหมอดีคนเดิมเสียก่อน อาทิ การร่ายเวทย์มนต์คาถาทางไสยศาสตร์ การเสี่ยงทายหาฤกษ์ยาม รวมทั้งการไยยาสมุนไพรรักษาโรค เป็นต้น

สังคมจารีตประเพณีของกะเหรี่ยงมีข้อห้ามขอนิยมอยู่มากมายตามความเชื่อ คอผีและวิญญาณ ความเชื่อบางอย่างเป็นมโนเกิดแห่งคุณธรรมและค่านิยมต่าง ๆ แนวการประพฤติปฏิบัติคนในสังคมนั้น ลูกหลานกะเหรี่ยงได้รับการบอกเล่าสั่งสอนและปลูกฝังมาตั้งแต่วัยทารกจนกระทั่งเติบโตใหญ่ ไม่ละเมิดข้อห้ามกฎระเบียบ ตำรงตนถูกต้องตามจารีตประเพณีกะเหรี่ยง ด้วยความหวังที่จะให้เกิดการอยู่ดีมีสุขแก่ผู้ประพฤติปฏิบัติ

ครอบครัวกะเหรี่ยงส่วนใหญ่ทำอาชีพเกษตรกรรม ผลผลิตข้าวในแต่ละปีไม่เพียงพอต่อการบริโภค การทำไร่เป็นงานหนักรายได้น้อย ผู้ปกครองพร่ำสอนบุตรหลานให้รู้จักการประหยัดและเก็บออม กระทำตนเป็นคนขยันขันแข็ง ช่วยเหลือครอบครัวทุกค่านขณะยังเล็กช่วยดูแลน้อง ทำงานบ้านเมื่อเติบโตใหญ่ก็ช่วยงานไร่นา นอกจากเป็นการแบ่งเบาภาระของพ่อแม่แล้ว ยังเป็นการให้ความรู้ด้านเกษตรกรรมเบื้องต้น เพื่อเป็นพื้นฐานอาชีพของบุตรหลานในอนาคตอีกด้วย ปัญหาที่ตามมาก็คือ การขาดเรียนซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่ทางโรงเรียนพยายามแก้ไขอยู่

ยามค่ำคืน ท่ามกลางวงสนทนารอบกองไฟ ช้างกะบะคินภายในบ้านกะเหรี่ยง ผู้เฒ่าเล่าเรื่องราวความเป็นมาอันหลากหลายของหมู่บ้าน มาเล่าสู่กันฟัง และขณะทำงานอยู่กลางไร่นาก็ยินยมนำเพลงพื้นบ้านซึ่งมีความหมายลึกซึ้งเรียกกันว่า "ทา" มาร้องกันบทกลอนสุภาพฉับฉานน่าเป็นบทเพลงนี้ ได้รับการถ่ายทอดจากปากสู่ปาก คนแก่คนเฒ่าพร่ำสอนรุ่นลูกรุ่นหลาน ไม่มีการจดบันทึกไว้ แต่เป็นที่น่าเสียดายว่า ปัจจุบันเยาวชนหนุ่มสาวหันไปนิยมร้องเพลงลูกทุ่งแทน นับวันบทเพลงจะถูกลืมนเลือนไปตามความเปลี่ยนแปลงของสังคม

ภาษา การแต่งกาย คนตรีและนาฏศิลป์ (การรำคาบ การเป่าเซาควาย) เป็นมรดกทางวัฒนธรรมซึ่งชาวกะเหรี่ยงสละกอบานผาแตกเห็นว่าควรค่าอนุรักษ์เพื่อคง

เอกลักษณ์ของความเป็นชาวกะเหรี่ยงไว้ สมควรถ่ายทอดให้ลูกหลานถือปฏิบัติสืบต่อไป
 ประเพณีบางอย่างควรปรับปรุงเปลี่ยนแปลง วิธีปฏิบัติให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม
 ทางเศรษฐกิจ สังคม เป็นต้นว่า การเลี้ยงผี งานแต่งงาน วันขึ้นปีใหม่ งานศพ ควร
 ลดขั้นตอนของพิธีกรรมซึ่งยุ่งยากลงบ้าง สำหรับการปฏิบัติ เมื่อมีคนตายในบ้าน จะต้อง
 ย้ายบ้านและเผาทิ้งเสีย เป็นข้อปฏิบัติที่สมควรยกเลิกเพราะขัดต่อการดำรงชีพ อย่าง
 ยากจนแร้นแค้นซึ่งชาวบ้านประสบอยู่ทุกวันนี้

แม้ชาวกะเหรี่ยงสะกอบ้านผาแตก จะยังคงยึดมั่นประเพณีและความเชื่อต่างๆ
 โดยเฉพาะการนับถือผี และวิญญาณบรรพบุรุษ แต่ก็มี ความคุ้นเคยกับวิถีชีวิตของคน
 ไทยโดยทั่วไป ปัจจุบันพุทธศาสนาได้เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยง
 มากขึ้น กิจกรรมที่ทางวัดจัดขึ้น ในช่วงเทศกาลสำคัญทางศาสนา เช่น วันเข้าพรรษา
 วันวิสาขบูชา ฯลฯ ผู้ปกครองจะพาบุตรหลานไปร่วมทำบุญที่วัด จากการเข้าร่วมกิจกรรม
 ทางศาสนากับคนไทยพื้นราบ ทำให้ลูกหลานกะเหรี่ยง เกิดความสำนึกเรื่องบาปบุญคุณโทษ
 กระทำแต่ความดี ละเว้นความชั่ว นับได้ว่าสถาบันศาสนาก็มีบทบาทในการปลูกฝังจริยธรรม
 ให้แก่เด็กโดยทางอ้อม

เมื่อหมู่บ้านรับความเจริญมาจากสังคมเมืองมากขึ้น วิทยาการสมัยใหม่แพร่
 ขยายเข้ามาสู่ชุมชนชนบ้านผาแตกแห่งนี้ วิทยุเป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่งที่มีบทบาทในการ
 สื่อข่าวสาร และถ่ายทอดความรู้ไปสู่ชุมชน ชาวบ้านชอบฟังรายการเพลง ชาวภาคภาษา
 กะเหรี่ยงจากวิทยุ สื่อมวลชนอีกประเภทหนึ่ง-ที่นักเรียนให้ความสนใจพอสมควรได้แก่
 หนังสือพิมพ์ สามารถหาอ่านได้จากห้องสมุดของโรงเรียน ทั้งนี้ครูผู้สอนได้มอบหมายให้
 นักเรียนติดตามข่าว จากสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ เสมอ บรรดาสื่อประเภทสิ่งพิมพ์ทั้ง
 หลาย นอกจากหนังสือพิมพ์แล้ว นิตยสารวารสาร เกี่ยวกับความรู้รอบตัว และการรู้
 คุณเหมือนจะเป็นสิ่งพิมพ์ที่นักเรียนชาวกะเหรี่ยงนิยมอ่านกันมาก ส่วนนิตยสารวารสาร
 ประเภทแฟชั่นแทบจะไม่ได้ได้รับความสนใจจากนักเรียนเลย สมาชิกชุมชนบางคนศึกษาหา
 ความรู้เพิ่มเติม โดยการเรียนผ่านวิทยุ-ไปรษณีย์ สถาบันสื่อมวลชนเป็นสื่อกลางการแพร่
 ขยายข่าวสารและวิทยากรก้าวหน้าจากสังคมภายนอกเข้าสู่ชุมชน

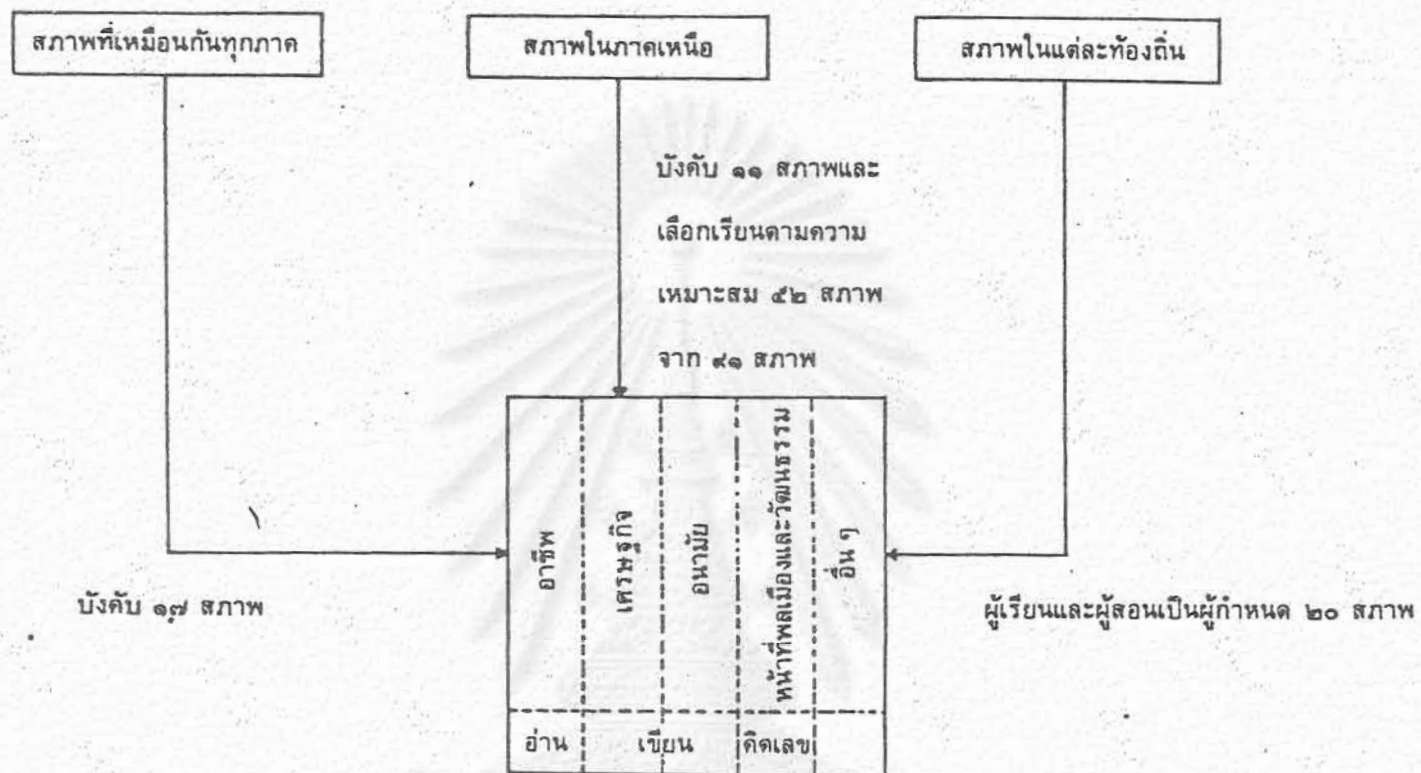
สภาพชุมชนแปรเปลี่ยนไป กระบวนการเรียนรู้ตามธรรมชาติโดยการถ่ายทอด
 จากครอบครัวและชุมชน ยังไม่อาจบรรลุเป้าหมายของการยกระดับมาตรฐานความเป็นอยู่

ของชาวบ้าน ให้ก้าวทันกับวิทยาการ สมัยใหม่ได้ การให้การศึกษาเป็นวิถีทางหนึ่ง ซึ่ง
จะยังผลให้เด็ก และผู้ใหญ่ ของชุมชน ได้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนและสังคมได้

ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคเหนือ กรมการศึกษานอกโรงเรียน เป็น
หน่วยงานของรัฐ ที่มีบทบาทต่อการพัฒนาและส่งเสริมการศึกษานอกโรงเรียนให้กับ
ชาวปะเท่องค์รวม บ้านผาแตก คือ เปิดสอน หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนแบบเบ็ด
เสร็จขั้นพื้นฐานขึ้น ให้โอกาสแก่ผู้ที่ไม่เคยเรียนในระบบโรงเรียนภาคปกติ อายุ 15 ปี
ขึ้นไป หรือผู้ที่เคยเรียนในโรงเรียนมาแล้ว แต่ยังไม่จบชั้นประถมศึกษา 4 และยังไม่อ่าน
หนังสือไม่ออกเขียนไม่ได้ เข้ารับการศึกษานอกโรงเรียนแบบให้เปล่า โดยกำหนดเป้าหมาย ของ
การจัดดำเนินการศึกษานอกโรงเรียนแบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐานไว้ 3 ประการ¹

1. เพื่อส่งเสริมให้รัฐประชา รู้จักคิดตัดสินใจแก้ปัญหาให้เหมาะสมกับสภาพ
อันจะเป็นแนวทางให้สามารถมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข และเป็นพลเมืองดีของ
ชาติ
2. เพื่อให้รู้จักใช้บริการจากหน่วยงานที่ส่งเสริมการกินที่อยู่ดีในสาขาต่าง ๆ
เช่น บริการการสอนวิชาชีพ อนามัย การวางแผนครอบครัว เกษตร และเพื่อให้รู้จักหา
ทางที่จะแสวงหาความรู้และบริการนั้น
3. เพื่อให้เรียนรู้หนังสือ อ่านออก เขียนได้คิดเลขเป็น อันจะใช้เป็นเครื่องมือ
มือในการหาความรู้ใหม่ ๆ ในการที่จะช่วยการคิดแก้ปัญหา อันจะเป็นประโยชน์ต่อชีวิต
ประจำวัน

¹ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคเหนือ, กรมการศึกษานอกโรงเรียน หน้า 3

หลักสูตร

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โครงสร้างหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จพื้นฐานภาคเหนือ มุ่งให้ผู้เรียนรู้จักตรวจสอบสภาพที่เป็นอยู่ ของตนเองและของชุมชนในท้องถิ่น คัดสนใจเลือกแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข โดยอาศัยความรู้ด้านการอ่าน การเขียนและการคิดเลขเป็นพื้นฐาน ประกอบ นอกจากนี้ยังมุ่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบในสิทธิหน้าที่พลเมืองที่ มีต่อตนเองและสังคมอีกด้วย จึงได้จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนเป็นลักษณะ ประสมประสานระหว่างสภาพที่เกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิต ตลอดจนความเป็นพลเมือง ตีกับทักษะในการอ่าน เขียนและคิดเลข ดังนี้

1. ลักษณะของสภาพที่เป็นอยู่ ได้พิจารณาเลือกมาเป็น 3 ลักษณะ คือ

1.1 สภาพที่เหมือนกับทุกภาค เป็นสภาพที่มีความสำคัญต่อประเทศชาติ ที่ทุกคนจะต้องเรียนรู้และเข้าใจในฐานะที่เป็นประชาชนชาวไทย อันจะดำรงไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม มี 17 สภาพ

1.2 สภาพในภาคเหนือ เป็นสภาพที่เป็นปัญหาพื้นฐานโดยส่วนรวมใน ภาคเหนือมี 102 สภาพ

1.3 สภาพในแต่ละท้องถิ่น เป็นสภาพที่มีอยู่ในท้องถิ่นของผู้เรียนหรือ เป็นสภาพที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นในระยะเวลาที่ดำเนินการสอนอยู่ ผู้เรียนและผู้สอนมีความสนใจ ร่วมกันในอันที่จะแก้ปัญหาเหล่านั้น ให้กำหนดเป็นสภาพขึ้นมาก่อนในชั้นเรียน ประมาณ 20 สภาพ

2. เนื้อหาทั้งหมดของหลักสูตร คือ สภาพที่เป็นอยู่ 3 ลักษณะ เป็นเรื่อง ที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ เศรษฐกิจ อนามัย หน้าที่พลเมืองและวัฒนธรรม และอื่น ๆ ที่ไม่ รวมอยู่ใน 4 ด้าน ดังกล่าวแล้ว

3. ทักษะด้านภาษาไทยและคณิตศาสตร์ (อ่าน เขียน คิดเลข) ได้จัดเนื้อหา รวมอยู่ในสภาพที่เป็นอยู่ในแต่ละสภาพ โดยมีเนื้อหาสัมพันธ์กับสภาพที่เป็นอยู่โดยมุ่งให้ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตประจำวันอย่างแท้จริง

การใช้หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน (ภาคเหนือ)

1. เนื้อหาในหลักสูตร ผู้ที่เรียนตามหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐานภาคเหนือ จะต้องเรียนจำนวน 100 สภาท ดังนี้

1.1 สภาทที่เป็นการปูพื้นฐานทางด้านทักษะภาษาไทยและคณิตศาสตร์ โดยประกอบด้วยสภาทในภาคเหนือ 11 สภาท และสภาทที่เหมือนกันทุกภาค 6 สภาท รวมเป็น 17 สภาท สำหรับสภาทในภาคเหนือนั้นจะมีเนื้อหาเกี่ยวกับพื้นฐานในการดำรงชีวิตของประชาชนในภาคเหนือ ผู้เรียนจะต้องเรียนเป็นเบื้องต้นและจะต้องเรียนตามลำดับก่อนหลัง

1.2 สภาทที่เหมือนกันทุกภาค เป็นสภาทที่ผู้เรียนจะต้องเรียนเหมือนกันในทุกภาค โดยจะเลือกเรียนสภาทไหนก่อนก็ได้ แต่จะต้องเรียนทั้ง 17 สภาท (นำไปเป็นสภาทที่เป็นการปูพื้นฐานทางด้านทักษะภาษาไทย และคณิตศาสตร์เสีย 6 สภาทจะเหลือเพียง 11 สภาท)

1.3 สภาทในภาคเหนือ สามารถจะเลือกเรียนตามความเหมาะสมของแต่ละท้องถิ่นจำนวน 52 สภาท จาก 93 สภาท

1.4 สภาทในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งผู้เรียนและผู้สอนกำหนดขึ้นมาเอง จำนวน 20 สภาท

(หมายเหตุ ข้อ 1.2, 1.3 และ 1.4 สามารถเลือกเรียนได้โดยไม่ต้องเรียงลำดับก่อนหลัง)

2. เวลาเรียน ชั้นเรียนของการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จในขั้นพื้นฐานจะเปิดในช่วงเวลาที่ชาวบ้านว่างจากงานอาชีพ ตอนกลางวัน หรือกลางคืนก็ได้ แล้วแต่มติของนักศึกษา (ไม่ใช่สอนตามความสะดวกของผู้สอนเพียงอย่างเดียว) ให้มีระยะเวลาเรียนทั้งหมด 200 ชั่วโมง และช่วงระยะเวลาทั้งหมดไม่ต่ำกว่า 6 เดือน

3. การประเมินผล การประเมินผลตามหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐานภาคเหนือ มีดังนี้

3.1 การประเมินผลก่อนการเรียน (Pre test) ให้อัตผลก่อนที่จะเริ่มเรียนว่านักศึกษามีความรู้พื้นฐานในด้านต่าง ๆ เพียงใด โดยใช้เครื่องมือทดสอบที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค เป็นผู้สร้างขึ้น

3.2 การวัดผลระหว่างเรียนจะต้องมีการวัดผลไม่ต่ำกว่า 3 ครั้ง
 ในระยะเวลา 200 ชั่วโมง ซึ่งอาจจะใช้แบบทดสอบ แบบสังเกตระหว่างการเรียนรู้
 การสอน แบบสอบถามปากเปล่า ฯลฯ โดยมีวิชาสอบดังนี้

3.2.1 การคิดเป็น

3.2.2 ความรู้ในแหล่งบริการต่าง ๆ

3.2.3 ความรู้ด้านการอ่าน เขียนและคิดเลข

3.3 การประเมินผลหลังการเรียนรู้ (Post test) ทำเป็นการ
 เมื่อจบหลักสูตร เพื่อความนักศึกษาที่มีความก้าวหน้า หรือเปลี่ยนแปลงมากน้อยแค่ไหน
 ใช้แบบทดสอบชุดเดียวกันกับที่ใช้ประเมินผลการเรียน

4. เกณฑ์การจบหลักสูตร ผู้ที่เรียนตามหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ
 พื้นฐาน (ภาคเหนือ) จะมีสิทธิ์รับประกาศนียบัตร จะต้องผ่านเกณฑ์ดังต่อไปนี้

4.1 จะต้องมีเวลาเรียนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 ของเวลาเรียนทั้งหมด
 และผ่านการวัดผลไม่ต่ำกว่า 3 ครั้ง

4.2 ผู้สอนพิจารณาว่าผู้เรียนมีความสามารถ ผ่านพฤติกรรมตามจุด
 ประสงค์ที่กำหนดไว้ในด้านการคิดเป็น รู้แหล่งบริการต่าง ๆ และการอ่านออก เขียนได้
 คิดเลขเป็น แต่ถ้าผู้เรียนไม่ผ่านพฤติกรรมตามที่กำหนดไว้ ผู้สอนสามารถสอนให้เพิ่มเติม
 จนกระทั่งผ่านจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ก็ได้

4.3 ผู้เรียนจะต้องนำกระบวนการคิดแก้ปัญหา จากที่ได้เรียนมาปฏิบัติ
 เพื่อแก้ปัญหาในชีวิตจริง ๆ ของผู้เรียนอย่างน้อย 1 กิจกรรม อันแสดงให้เห็นว่าผู้เรียน
 นอกจากจะคิดเป็นแก้ปัญหาเป็นแล้ว ยังสามารถปฏิบัติได้ด้วย

หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านผาแตก ร่วมกับมูลนิธิ ซี.ซี.เอฟ

(Christian Children's Fund) แห่งประเทศไทย จัดทำ "โครงการสงเคราะห์
 เด็กยากจน ซี.ซี.เอฟ" ขึ้น เพื่อสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กชุมชนบ้านผาแตก
 แห่งนี้ จำนวนทั้งสิ้น 64 คน (สถิติปี 2528) โดยเริ่มดำเนินงานตั้งแต่ปีงบประมาณ 2525
 เป็นต้นมา

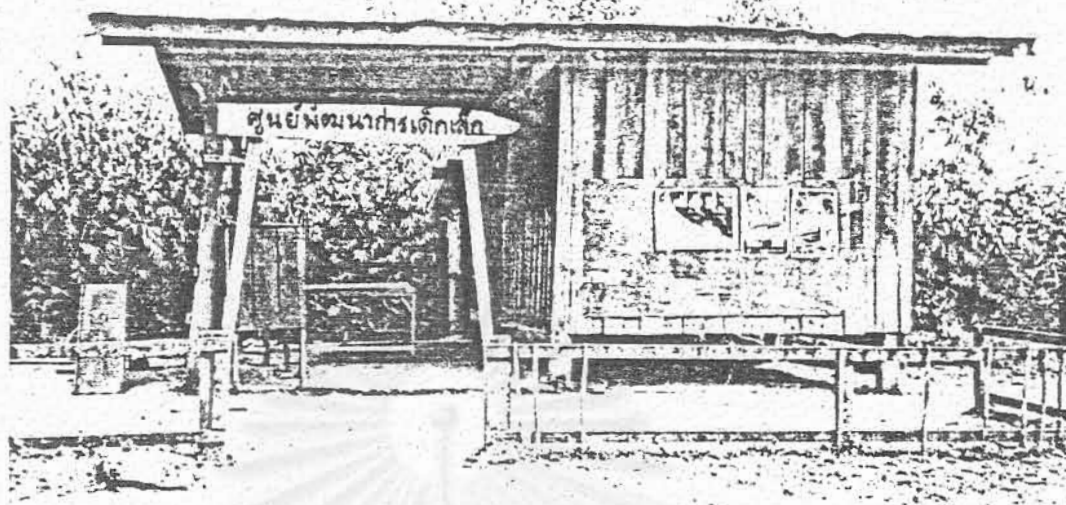

การให้การสงเคราะห์ เป็นลักษณะการช่วยเหลือของบุคคลต่อบุคคล หรือ เด็กคนหนึ่ง มีผู้ให้การอุปการะคนหนึ่ง เด็กที่ได้รับการอุปการะยังอาศัยอยู่ในครอบครัว ของตน การช่วยเหลือมีลักษณะครบวงจร คือ นอกจากช่วยเหลือเด็ก ยังขยายความ ช่วยเหลือไปยังครอบครัวของเด็กและชุมชนด้วย มุ่งเน้นการแก้ปัญหา 3 ประการ ซึ่ง เป็นวงจรต่อเนื่อง และเป็นสาเหตุซึ่งกันและกัน อันได้แก่ ความยากจน โรคภัยไข้เจ็บ และความไม่รู้

การดำเนินงานตามโครงการนั้น ให้บริการด้านสวัสดิการเด็ก พัฒนาครอบครัว และพัฒนาชุมชนควบคู่กันไปทั้งสามด้าน คือ

ด้านสวัสดิการเด็ก นั้น ให้บริการเด็กในต่าง ๆ ทุกด้าน เพื่อความเป็น อยู่ที่ดี โดยมุ่งการพัฒนาความรู้ปฏิบัติ สติปัญญา จิตใจ การปรับตัวเข้ากับสังคม สวัสดิการ ที่ให้แก่เด็ก มีดังนี้

1. การให้บริการอาหารกลางวัน ดำเนินการเลี้ยงอาหารกลางวันโดยเด็ก หอชามาจากบ้าน และหน่วยจ้างแม่ครัวชาวกะเหรี่ยงจัดทำอาหารกลางวันให้เป็นกับข้าว มีอยู่ 2 อย่าง และทางผู้ปกครองเด็กมีส่วนร่วมด้วยโดยการนำอาหารสดจำพวกพืชผัก จากไร่และสวนมาสมทบด้วยหมู่บ้านละ 1 ครั้ง/เดือน เช่นผักกาด หัก แดง หมอไม้ ฯลฯ
2. ตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จ้างผู้ดูแลเด็ก เปิดโอกาสและผู้ปกครองเด็กเข้า มามีส่วนร่วมในโครงการ โดยผลิตเปลี่ยนหมอนเวียน มาช่วยกันทำอาหารให้แก่เด็ก กิจกรรม ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กนั้น ครูสาวชาวกะเหรี่ยงดูแลรับผิดชอบ ดำเนินการตามแนวการจัด ประสบการณ์ชั้นเด็กเล็ก ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งวางนโยบายและเป้าหมายของการ จัดบริการการศึกษา เพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กในการเข้าเรียนต่อระดับชั้นประถม ศึกษาต่อไป
3. ค่าเล่าเรียน ทางโครงการให้ทุนการศึกษาเด็กที่เรียนโรงเรียนรัฐบาลภายนอก หมู่บ้าน ซึ่งต้องเสียค่าเล่าเรียน ค่าธรรมเนียม ได้แก่เด็กที่จบ ป.6 แล้ว ไปเรียนต่อชั้นสูงขึ้น การเบิกเงินประเภทนี้ จะต้องแนบใบรับรองการเก็บค่าเล่าเรียนและค่าธรรมเนียมจากโรงเรียน มาด้วย

4. หนังสือและอุปกรณ์การเรียน โครงการสนับสนุนค่าหนังสือและอุปกรณ์การเรียนแก่เด็กที่ขาดแคลน คนละ 50 บาท
  5. ชุดนักเรียน โครงการสนับสนุนให้เสื้อผ้า รองเท้า รองเท้า แก่เด็กที่ขาดแคลน คนละ 200 - 400 บาท การสนับสนุนเสื้อนักเรียน ทางผู้ปกครองเด็กออกเงินสมทบคนละ 10 บาท เพื่อนำฝากธนาคารเป็นกองทุนสวัสดิการเด็กต่อไป
  6. การรักษาพยาบาล เมื่อเด็กป่วยต้องเข้ารับการักษาพยาบาล ในโรงพยาบาล จะจ่ายค่ารักษาพยาบาลให้ตัวจ่ายคนละ 50 บาทต่อปี และยังมีบริการยาสามัญประจำบ้านไว้ให้ชุมชนที่อยู่ห่างไกลสถานีนอนามัย
  7. เครื่องกีฬาทัศนศึกษา อุปกรณ์กีฬาให้เด็กได้เล่นออกกำลังกาย สนับสนุนให้เด็กได้รวมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น จัดงานวันเด็กประจำปีในที่ในบริเวณโรงเรียน แข่งขันกีฬา การละเล่นต่าง ๆ ตอมปัญหาเด็กทุกคนมาร่วมงานจับฉลาก รับของขวัญวันเด็ก
- การให้บริการทางครอบครัว การที่จะพัฒนาเด็กให้มีคุณภาพ โดยการให้บริการด้านสวัสดิการแก่เด็กเพียงอย่างเดียวนั้น ไม่สามารถทำให้เด็กช่วยตัวเองได้ ถ้าครอบครัวยังประสบปัญหาเดือดร้อนอยู่ ดังนั้น ซี.ซี.เอฟ จึงมุ่งพัฒนาครอบครัวของเด็กควบคู่ไปกับการพัฒนาเด็กด้วย ลักษณะการให้บริการทางครอบครัวมุ่งเน้นแก้ปัญหาสุขภาพอนามัย การ

สงเคราะห์ช่วยเหลือบรรเทาความเดือดร้อน การพัฒนาอาชีพและการแก้ปัญหาความ
ไม่รู้ ผู้ปกครอง เด็กได้รับการสนับสนุนในรูปของเงินทุนหมุนเวียนซึ่งให้ยืมเพื่อปรับปรุง
ส่งเสริมการประกอบอาชีพของครอบครัว โดยมีเงื่อนไขการส่งคืนที่จะกำหนดไว้ในแต่
ละโครงการ

กองทุนหมุนเวียนนี้ ให้แก่โครงการต่าง ๆ ดังนี้

1. โครงการขยายพื้นที่นาข้าว

ใช้เงินงบประมาณ 23,900 บาท โดยให้การสนับสนุนแก่ผู้ปกครองเด็ก
14 ครอบครัว ขยายพื้นที่นาข้าวได้ 20 ไร่ โดยมีเงื่อนไขการส่งเงินคืนในระยะเวลา
2 ปี (ปีละ 50%)

ประโยชน์ของโครงการนี้คือ

- 1) ช่วยบรรเทาปัญหาหลักของชาวเขา คือ การขาดแคลนข้าวบริโภค
โดยทำให้มีพื้นที่ปลูกข้าวมากขึ้นซึ่งทำให้มีโอกาสได้ผลิตข้าวมากขึ้น
- 2) เป็นการเพิ่มและกระจายรายได้ให้แก่ชาวเขาในหมู่บ้านเดียวกัน
หรือหมู่บ้านใกล้เคียงซึ่งมาใช้แรงงานรับจ้างในการบุกเบิกพื้นที่เพื่อ
ขยายพื้นที่นาข้าว

หมายเหตุ โครงการขยายพื้นที่นาข้าวนี้ ทางหน่วยได้เริ่มต้นทดลองมาก่อน
โดยใช้เงินงบประมาณเพียง 3,000 บาท ซึ่งปรากฏว่าได้ผล
สำเร็จเป็นอย่างดีแต่เนื่องจากมีเงินกองทุนไม่มากพอ จึงขอ
รับการสนับสนุนจากมูลนิธิ ซี.ซี.เอฟ. เพื่อให้ความช่วยเหลือ
แก่ผู้ปกครองเด็กโศกวางขวางมากขึ้น

2. โครงการส่งเสริมเลี้ยงกระบือ

ใช้เงินงบประมาณ 20,000 บาท โดยให้ผู้ปกครองเด็กจำนวน 5 ราย
ได้ยืมเงินไปซื้อกระบือมาเลี้ยงเป็นของตนเอง เพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพในการ
ทำนาข้าว ผู้ปกครองเด็กจะซื้อกระบือได้รายละ 1 ตัว เป็นเงินตัวละ 4,000 บาท โดย
มีเงื่อนไขการส่งเงินคืนในระยะเวลา 3 ปี (ปีละ 33%)

ประโยชน์ของโครงการนี้คือ ชาวเขาผู้มีนาข้าวจะได้ใช้กระบือของตนเอง
ในการทำนาโดยไม่ต้องไปยืมหรือเช่ากระบือจากผู้อื่น

3. โครงการส่งเสริมเลี้ยงสุกร

ใช้เงินงบประมาณ 2,500 บาท เพื่อให้ผู้ปกครองเด็กจำนวน 6 ราย ได้ใช้ในการลงทุนทำหมอนไม้เปีย เพื่อเพิ่มพูนรายได้ โดยมีเงื่อนไขการส่งเงินคืนใน เวลา 1 ปี (เป็นโครงการที่ขอเพิ่มกลางปี)

การให้บริการทางชุมชน โครงการสงเคราะห์เด็ก ซี.ซี.เอฟ นอกจากมุ่ง พัฒนาเด็กและครอบครัว และยังให้การสนับสนุนสวัสดิการชุมชน หรือการแก้ไขปัญหาวรรวมอีกด้วย กิจกรรมทุกประเภทเป็นการยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนโดยส่วนรวม ไปด้วยกัน

โครงการประปาบ้านผาแตก ซึ่งมีผลงานคือ

1. ดึงท่อน้ำขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 2 เมตร สูง 2.4 เมตร สูง 2.4 เมตร บรรจุน้ำได้ 7,400 เมตร
2. ระยะวางท่อน้ำยาว 3,828 เมตร

อนึ่ง ชาวบ้านผาแตกได้มีส่วนร่วมในโครงการประปาหมู่บ้านนี้ โดยการสมทบเงินเพื่อจัดซื้อปูนซีเมนต์และวัสดุต่าง ๆ เป็นจำนวน 3,600 บาท และร่วมแรงงานในการขุดดินและทรายจากลำห้วยรวมทั้งแรงงานในการทำโครงการฯ คิดเป็นมูลค่า 6,400 บาท

รวมเงินและแรงงานจากชาวบ้าน 10,000 บาท

ประโยชน์จากโครงการประปานี้คือทำให้ชาวบ้านทั้ง 24 หลังคาเรือน 123 คน มีน้ำใช้ในครัวเรือนและในการทำสวนครัวและสวนกาแฟตลอดปี

นอกจากนี้ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและโรงเรียนก็มีน้ำใช้ในการอนามัยและสุขภาพของเด็กนักเรียนด้วย

รูปแบบการดำเนินงานของการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน (ภาคเหนือ) และโครงการสงเคราะห์เด็ก ซี.ซี.เอฟ นั้น เป็นกระบวนการให้การศึกษาควักกันกับการพัฒนาและเป็นไปเพื่อยกระดับความสามารถของเด็กและผู้ใหญ่ของชุมชน ให้สามารถพึ่งตนเอง อันจะเกิดผลให้ดำรงตนอย่างมีความสุขในสังคมได้

อย่างไรก็ตาม การให้การศึกษายังประสบปัญหาบางประการที่ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายอย่างสมบูรณ์ได้ เนื่องจากชาวบ้านมีฐานะยากจน ปลูกข้าวได้ไม่พอกิน เวลา

ส่วนใหญ่เข้าไปในการประกอบอาชีพในไร่ นา ทำสวน ไร่จ้าง อื่น ๆ จึงไม่มีโอกาส
ศึกษาหาความรู้เพิ่มพูนให้กับตนเอง รวมทั้งในหมู่บ้านยังขาดสถานที่ที่ชาวบ้านจะมา
รวมกลุ่มพูดคุย ปรึกษาหารือ หรือศึกษาหาความรู้นอกระบบโรงเรียน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สรุป

กะเหรี่ยงเผ่าสะกอ ชนต่างวัฒนธรรมกลุ่มหนึ่งในชุมชนเขตกูเขา ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกับชาวไทยพื้นราบอย่างสิ้นเชิง ในด้านการใช้ภาษาสื่อความหมาย รวมทั้งสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม รัฐบาลไทยดำเนินนโยบายรวมพวก (Integration) เพื่อให้ชนกะเหรี่ยงเผ่าสะกอลงมามีชีวิตร่วมกับคนไทยและอยู่ร่วมกันได้โดยสันติ การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการดำเนินนโยบายดังกล่าวข้างต้น ทั้งนี้เพราะการศึกษาทำหน้าที่สำคัญต่อสังคมหลายประการ โดยเฉพาะทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคม หรือสังคมประภค (Socialization) ถ่ายทอดทางวัฒนธรรม (Cultural transmission) และสร้างบูรณาการหรือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางสังคม (Social integration) การศึกษานี้หมายครอบคลุมทั้งการศึกษาที่จัดในระบบโรงเรียน (Formal education) และ การศึกษานอกโรงเรียน (Non-formal education) ซึ่งถ่ายทอดโดยครอบครัวและชุมชน

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะกรณีชาวกะเหรี่ยงเผ่าสะกอบ้านผาแตก เพื่อวิเคราะห์สภาพและปัญหาทางการศึกษาทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน อันจะได้ข้อมูลพื้นฐานสำหรับเป็นแนวทาง วางนโยบายการจัดการศึกษาให้แก่ชุมชนในเขตกูเขา

การดำเนินการวิจัยนั้น ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากหมู่บ้าน โดยผู้วิจัยเข้าไปสำรวจ สัมภาษณ์ สังเกตและบันทึกข้อมูลในหมู่บ้านด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล อาศัยแนวทางการวิเคราะห์ระบบ (System approach) ประกอบกับแนวคิดของ Banks เป็นหลัก จุดเน้นในการวิเคราะห์คือ ตัวป้อน (input) ของการศึกษา กระบวนการ (Process) ให้การศึกษา และผลผลิต (Output) ของการศึกษา

ข้อมูลที่รวบรวมและได้วิเคราะห์ตามกระบวนการของการวิจัย นำเสนอในรูปแบบการบรรยายความประอบตาราง แผนภูมิ และภาพถ่าย

กรณีศึกษา : สภาพและปัญหาทางการศึกษาของชาวกะเหรี่ยงเผ่าสะกอ หมู่บ้านผาแตก
 ต.สบเปิง อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

ชาวกะเหรี่ยงสะกอบ้านผาแตกตั้งถิ่นฐานอยู่ร่วมกันเป็นหย่อมบ้านหนึ่ง ขึ้นกับ
 หมู่บ้านทางการ หมู่ที่ 10 ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ แต่ละหย่อม
 บ้านมีขนาดราว 20 ถึง 30 หลังคาเรือน มีหัวหน้าหมู่บ้านของตนเองสืบทอดตามประเพณี
 ของชนเผ่า ประชากรจำนวนทั้งสิ้น 126 คน เป็นชาย 65 คน หญิง 60 คน เชื้อชาติ
 กะเหรี่ยง สัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธควบคู่กับการนับถือผี อาชีพหลัก ปลูกข้าวไร่เพื่อ
 บริโภคในครัวเรือน ผลผลิตข้าวที่ได้ไม่พอกินตลอดปี ต้องเดินทางไปทำงานทำนอกหมู่บ้าน
 ฐานะครอบครัวส่วนใหญ่ยากจนไม่มีเงินเหลือพอที่จะเก็บออม

ในชุมชนนี้ไม่มีไฟฟ้าใช้ แต่มีการต่อท่อประปาน้ำจากลำน้ำแม่จิวมาใช้บริโภค
 ไม่มีที่ทำการไปรษณีย์ การสุขาภิบาลไม่ดีเท่าที่ควร ยังไม่มีการชุดสวมใส่ เมื่อเกิดการ
 เจ็บไข้ได้ป่วยขึ้น ชาวบ้านไปรับการรักษาพยาบาลที่หน่วยอนามัยในหมู่บ้านหรือให้หมอผีรักษา
 การติดต่อสื่อสารระหว่างพวกเขาด้วยกันใช้ภาษากะเหรี่ยง และใช้ภาษาไทยติดต่อกับผู้อื่น
 ชาวบ้านแห่งนี้ยังคงรักษาเอกลักษณ์ของชนเผ่าไว้ได้ ไม่ว่าจะเป็นด้านภาษา การแต่งกาย
 ความเชื่อ และพิธีกรรมต่าง ๆ

โรงเรียนในหมู่บ้านชื่อโรงเรียนบ้านผาแตก สังกัดกรมประชาสงเคราะห์ เปิดสอนชั้น ป.1 ถึง ป.6 ทำเนิการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ปัจจุบันมีครู 6 คน และนักเรียน 103 คน (สถิติปี 2529) นักเรียนที่เข้าศึกษาในโรงเรียนส่วนใหญ่ เป็นชาวกะเหรี่ยงเผ่าสะกอบ้านผาแตก การสอบเพื่อจบการศึกษาภาคบังคับนั้น สอบสมทบกับโรงเรียนสบเปิงวิทยา สังกัดการประถมศึกษาอำเภอแม่แตง จ. เชียงใหม่

การจัดการศึกษาให้แก่เด็กกะเหรี่ยงสะกอบ้านผาแตกนั้น เป็นการสนองตอบนโยบายรวมพวกของรัฐบาล ที่มุ่งเน้นให้การศึกษาเป็นปัจจัยในการผสมกลมกลืน ชาวเขาเหล่านี้ เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยหรืออยู่รวมกันกับคนไทยได้อย่างสันติ

เป้าหมายในการให้การศึกษาซึ่งโรงเรียนแห่งนี้เน้นเป็นพิเศษ คือ การให้ความรู้พื้นฐานในการประกอบอาชีพ

กระบวนการเรียนการสอนนั้น ครูสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ เนื้อหาของบางกลุ่มวิชายากแก่การเข้าใจ ไม่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น เวลาสอนเนื้อหาของกลุ่มวิชาการงานพื้นฐานอาชีพ ครูปรับให้เข้ากับสภาพชุมชน โดยนำวัสดุท้องถิ่นมาประดิษฐ์เป็นสิ่งของเครื่องใช้ ส่วนงานบ้านและงานเกษตร ฝึกปฏิบัติงานทางบ้านซึ่งนักเรียนทำอยู่ในชีวิตประจำวันให้ เชี่ยวชาญชำนาญขึ้น

ครูสอนเป็นชาวไทยพื้นราบและชาวเขา จำนวนสัดส่วนเท่ากัน ส่วนใหญ่มีประสบการณ์พื้นฐานเกี่ยวกับชาวเขามาแล้ว ครูเพียงคนเดียวที่มีประสบการณ์ทำงานมานานถึง 13 ปี วุฒิของครูมีตั้งแต่ระดับ ม.3 ถึง ปกศ.สูง คณะครูในโรงเรียนประสบปัญหาด้านการใช้ภาษาสื่อสารกับครูปกครองและนักเรียน แต่ไม่มีปัญหาด้านการทำงานร่วมกันแต่อย่างใด

นักเรียนส่วนใหญ่เป็นชาวกะเหรี่ยงสะกอ นับถือศาสนาพุทธควบคู่กับการนับถือผี ผู้ปกครองนักเรียนประกอบอาชีพเกษตรกรรม ฐานะทางครอบครัวยากจน

ความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน ซึ่งเป็นชนต่างวัฒนธรรมกันดำเนินไปด้วยดี ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทุกชั้นเรียนอยู่ระดับปานกลาง ก่อนช่วงคำ ทุกกลุ่มวิชา คณะสอบเพื่อจบการศึกษาภาคบังคับยังอยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานของสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติอยู่มาก ความคาดหวังและโอกาสศึกษาต่อมีน้อยมาก นักเรียนส่วนใหญ่มุ่งหวังที่จะเรียนจบแค่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เท่านั้น แล้วออกไปประกอบ

อาชีพเกษตรกรรมเช่นเดียวกับผู้ปกครอง นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาจากโรงเรียนแห่งนี้ ไม่มีผู้ใดได้ศึกษาต่อในโรงเรียนมัธยมศึกษาเลย การตกต่ำชั้นและลาออกกลางคันอยู่ในอัตราสูงมาก

พรศนะของผู้ปกครองต่อการศึกษาเล่าเรียนของบุตรหลานในโรงเรียนนั้น เหตุผลสำคัญที่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาในโรงเรียนก็เพื่อรู้หนังสือไทย แต่ด้วยสภาพความจำเป็นในการประกอบอาชีพ และพื้นฐานทางการศึกษาของตนทำให้ไม่มีบทบาทในการสนับสนุนการศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนของบุตรหลานได้

ตามจารีตประเพณีกะเหรี่ยงแล้ว ไม่มีการศึกษาในโรงเรียน แต่มีกระบวนการให้ความรู้โดยการถ่ายทอดจากครอบครัวและชุมชน

ครอบครัวมีบทบาทสำคัญยิ่งในการถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณีแก่บุตรหลาน โดยเฉพาะเรื่องภาษาและการแต่งกาย การประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ เรื่องผีและวิญญาณ ก็ยังคงมีการปฏิบัติเพื่อสืบทอดประเพณีเหล่านี้ในช่วงการจกพิธีกรรมต่าง ๆ บุตรหลานได้รับการปลูกฝังค่านิยมจรรยาบรรณ ค่านิยมแนวการประพฤติปฏิบัติตน รวมทั้งความรู้พื้นฐานการประกอบอาชีพในอนาคตด้วย

สื่อมวลชนเป็นอีกสถาบันหนึ่งที่มีบทบาทในการแพร่ขยายข่าวสารต่าง ๆ ไปสู่ชุมชน สมาชิกชุมชนบางคนศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมโดยการเรียนจากวิทยุ-ไปรษณีย์และเข้ารับการตามหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน (ภาคเหนือ)

นอกจากนั้นโครงการสงเคราะห์เด็ก ซี.ซี.เอฟ. ให้การสงเคราะห์เด็กควบคู่ไปกับการส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการพัฒนาชุมชนในทุกด้าน

ปัญหาในการจัดการศึกษาแก่ชาวกระเหรี่ยงสะกอบ้านฉาแตก คือการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ของกระทรวงศึกษาธิการ ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในท้องถิ่น คุณภาพการศึกษายังไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐาน ที่ สปช. กำหนดไว้ อัตราการตกต่ำชั้นและออกกลางคันสูง โอกาสการเรียนต่อน้อยเพราะความยากจนเป็นอุปสรรค พื้นความรู้และทักษะทางภาษาไทยไม่เพียงพอที่จะแสวงหาความรู้ใหม่เพิ่มเติม เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีได้

อภิปรายผล

การผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างชาวกะเหรี่ยงกับสังคมไทย เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่เกี่ยวข้อง และมีผลกระทบต่อบัณฑิตทางการศึกษาที่เกิดขึ้น ประเด็นนี้อาจอภิปรายผลได้ โดยใช้การวิเคราะห์ตามทฤษฎี "การผสมผสานทางวัฒนธรรม" ของมิลตัน กอร์ดอน (Milton Gordon) ที่แบ่งกระบวนการย่อยในการผสมผสานทางวัฒนธรรมไว้ 7 ประการ ดังนี้¹

1. การเปลี่ยนแปลงรูปแบบวัฒนธรรมไปเป็นแบบเดียวกับชนชาติเจ้าของดิน (การผสมผสานทางวัฒนธรรม - Cultural Assimilation)
2. การมีความสัมพันธ์เบื้องต้นกับเจ้าของดินอย่างกว้างขวางและเข้าไปสู่เครือข่ายสังคมของเจ้าของดินอย่างเต็มที่ (การผสมผสานทางด้านโครงสร้าง - Structural Assimilation)
3. การแต่งงานและการผสมผสานกับเจ้าของดินอย่างเต็มที่ (การผสมผสานด้วยการแต่งงาน - Marital Assimilation)
4. การพัฒนาความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ตามแบบเจ้าของดิน (การผสมผสานลักษณะให้เหมือนกัน - Identificational Assimilation)
5. การได้รับการยอมรับอย่างเต็มที่โดยไม่มีพฤติกรรมกีดกันอย่างใด ๆ (การผสมผสานด้วยการยอมรับด้านพฤติกรรม - Attitude Receptional Assimilation)
6. การได้รับการยอมรับอย่างเต็มที่โดยไม่มีทัศนคติที่เป็นอคติใด ๆ (การผสมผสานด้วยการยอมรับทางทัศนคติ - Behavior Receptional Assimilation)
7. การไม่มีความขัดแย้งกับเจ้าของดินเกี่ยวกับค่านิยมและอำนาจ (การผสมผสานค่านิยมและอำนาจ - Civic Assimilation)

---

¹ Milton M. Gordon, Assimilation in American Life, New York: Oxford University Press, 1964, in Robert Hagedorn, Sociology (Canada: Holt, Rinehart and Winston of Canada Ltd., 1983), p. 276.

เมื่อพิจารณาประเด็นเกี่ยวกับการผสมผสานทางวัฒนธรรมนั้นจะเห็นว่า ชาว
กะเหรี่ยงสะกอบ้านผาแตก มีการรับรูปแบบวัฒนธรรมของไทยพื้นเมืองมา แต่ในขณะ
เดียวกันก็ยังอนุรักษ์วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนอยู่ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากลักษณะ
การตั้งถิ่นฐานทางไกลการคมนาคม การรวมกลุ่มกันเป็นหย่อมหมู่บ้าน มีหัวหน้าหมู่บ้านซึ่งสืบทอด
กันมาแต่ดั้งเดิมตามประเพณีของชนเผ่า

กะเหรี่ยงผสมผสานทางโครงสร้างกับชาวไทยในทางการได้โดยที่เป็นคนสัญชาติ
ไทยเหมือนกัน แต่การรวมกลุ่มกับคนไทยอย่างไม่เป็นทางการมีน้อยมาก เนื่องจากวิถี
ดำเนินชีวิตแตกต่างกับคนไทยอยู่หลายประการ และการถูกกลืนกลายด้วยการแต่งงานกับ
คนไทยนั้นแทบไม่ปรากฏให้เห็นเลย

แม้ว่าจะได้รับสิทธิตามกฎหมายเป็นคนไทย มีทะเบียนบ้าน ได้รับบัตรประชาชน
บุตรหลานมีโอกาสเข้ารับการศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนของรัฐ เช่นเดียวกับเด็กไทย
โดยทั่วไป การยอมรับและการปรับตัวเข้ากับสังคมไทยเกิดขึ้นทีละเล็กละน้อย แต่ในด้าน
ความรู้สึกรักคิด ความสำนึกที่แท้จริงนั้น ยังคงยึดมั่นในความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณีของ
ชาวกะเหรี่ยง อันเป็นเอกลักษณ์ชาติพันธุ์ของตนไว้อย่างเหนียวแน่นไม่เปลี่ยนแปลง

สภาพการณ์เช่นนี้ยังคงมีอยู่ และความมุ่งหวังที่จะใช้การศึกษาเป็นปัจจัยให้ก่อ
เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างชาวเขากับสังคมไทย ยากที่จะบรรลุผลได้ หาก
มิได้มีการปรับรูปแบบของการศึกษาให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น และพื้นฐานทาง
วัฒนธรรมอันเป็นลักษณะเฉพาะของชนกลุ่มนี้

เท่าที่ผ่านมา การศึกษายังมีไขว่ขวายการไปสู่การพัฒนา ไม่อาจยกระดับความ
สามารถของคนให้ถึงพร้อมซึ่งความรู้ ทักษะ ความชำนาญ และเจตคติเกี่ยวกับการพัฒนาได้
บทบาทของครูจำกัดอยู่เพียงจัดการเรียนการสอนตามที่หลักสูตรกำหนดไว้เท่านั้น เนื้อหา
การเรียนไม่สัมพันธ์กับชีวิตจริง ประกอบกับการผสมผสานทางวัฒนธรรม หรือการปรับตัว
เข้ากับสังคมไทยของชาวบ้านเป็นไปอย่างเชื่องช้า เกิดสภาพความไม่พร้อมในการเรียน
และพัฒนาคนให้มีคุณภาพเข้าเกณฑ์มาตรฐานเฉกเช่นคนไทยทั่วไปได้ สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่
เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานด้านการศึกษาทั้งสิ้น

เมื่อเป็นเช่นนี้ การทำเนียบนโยบายและการจัดการศึกษาให้กับชาวกะเหรี่ยง
สะกอบ้านผาแตกแห่งนี้ ควรเป็นเช่นไร

การศึกษาควรเป็นส่วนหนึ่งซึ่งผสมผสานเข้ากับชีวิตในชุมชนโดยไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เป้าหมายในการให้การศึกษา คือ

1. เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวเขา
2. เป็นการศึกษาเพื่อผสมผสานวัฒนธรรมของชาวเขากับสังคมไทย โดยมุ่งรักษาและส่งเสริมเอกลักษณ์และคุณค่าของวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของชาวเขา
3. เป็นการศึกษาในรูปแบบของการศึกษานอกระบบโรงเรียนซึ่งจัดให้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่

สำหรับแนวทางการจัดการศึกษาสำหรับชาวเขา ควรมีลักษณะพิเศษเฉพาะดังนี้

1. การจัดการศึกษากับการพัฒนาต้องควบคู่กันไป ไม่แยกจากกัน การศึกษาจะต้องเอื้อต่อการพัฒนาในทุกรูปแบบ ใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนา
2. จัดการศึกษาโดยยึดชุมชนเป็นพื้นฐาน
ใช้การศึกษาให้เป็นประโยชน์ต่อชีวิตและสังคมอย่างแท้จริง
3. ให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อหมู่บ้านของตนเอง โดยครูจะค่าเบิกรายอย่างใกล้ชิดกับคณะกรรมการหมู่บ้าน หรือคณะกรรมการกลุ่มผู้นำของหมู่บ้าน ซึ่งจะมีส่วนร่วมในการดูแล และตัดสินใจให้การจัดการศึกษาเป็นไปในทิศทางที่คณะกรรมการเห็นชอบด้วย

4. บทบาทของครูจะต้องเอื้อต่อการพัฒนา ดังนั้น นอกจากครูจะมีบทบาทหลักเป็นนักการศึกษา จัดการศึกษาให้เด็กและผู้ใหญ่แล้ว ครูจะต้องมีบทบาทรองทางด้านให้บริการอนามัย สาธารณสุขมูลฐาน คานการเกษตร และคานการพัฒนาชุมชน คงยากที่จะกล่าวได้ว่า ครูจะทำงานแต่เฉพาะการสอนเท่านั้น ไม่น่าจะต้องไปทำงานซ้ำซ้อนกับการพัฒนาไม่ใช่น้ำที่ ทั้งนี้เนื่องจากครูมีคนเดียวในหมู่บ้าน ซึ่งมีความจำเป็นต้องปะทะกับงานพัฒนาชุมชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งถ้าจะให้ เป็น "ครูเพื่อชุมชน" อย่างแท้จริง ก็คงหนีไม่พ้น "งานพัฒนา"

5. การศึกษาที่จัดให้จะต้องยืดหยุ่นไปตามสภาพชุมชน ซึ่งแตกต่างกันไป สภาพปัญหา ความต้องการ และชีวิตความเป็นอยู่ ย่อมแตกต่างกัน หลักสูตรจะต้องเปิดไว้ให้ชุมชนได้มีส่วนกำหนดเองว่า ผู้เรียนต้องการจะเรียนรู้อะไร เอาการเรียนรู้อตามธรรมชาติที่ผู้เรียนสามารถนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคด้วย

6. การจัดการศึกษาในสภาพชุมชนของเขา จะต้องปรับให้เป็นไปตามวงจรการดำเนินชีวิตของชาวบ้านในรอบปี เช่น ช่วงว่างไร่ ช่วงปลูกพืชผล ช่วงการดูแลรักษา ช่วงการเก็บเกี่ยว ช่วงว่างจากการทำงานในไร่ ช่วงการจัดประเพณีต่าง ๆ ซึ่งแตกต่างจากระบบของพื้นราบอย่างแน่นอน
7. เป็นการศึกษาเพื่อผสมผสานวัฒนธรรมของชาวเขากับสังคมไทย โดยมุ่งรักษาและส่งเสริมเอกลักษณ์ และคุณค่าของวัฒนธรรมของชาวเขา ทั้งนี้ โดยจะต้องสอดคล้องและผสมกลมกลืนกับระเบียบ ประเพณี และวัฒนธรรมของชาวเขา ไม่ทำลายเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เขามีอยู่
8. เนื่องจากสภาพบนภูเขายากลำบากต่อการเข้าไปในเขตจากบุคคลภายนอก เช่น อำเภอ โอกาสจะขึ้นไปเทศบนค่อมมีน้อยมาก จึงจำเป็นต้องใช้ระบบกลุ่ม (Cluster) เพื่อสร้าง "ระบบการนิเทศด้วยตนเอง" ช่วยเหลือกันเองในกลุ่มมากกว่าการหวังพึ่งการนิเทศจากภายนอก
9. บทบาทครูในด้านการศึกษา ครูจะต้องจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็ก และผู้ใหญ่ตามความเหมาะสมแต่ละสภาพ และให้การศึกษานอกห้องเรียน ไม่เฉพาะแต่ในชั้นเรียนเท่านั้น
10. ให้มีศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในหมู่บ้าน ศูนย์แห่งนี้จะเกิดขึ้นจากความร่วมมือของชาวบ้าน เมื่อพร้อมที่จะรับการศึกษาก็เป็นศูนย์ในการจัดกิจกรรมให้การศึกษารูปแบบทั้งแบบชั้นเรียน และไม่เป็นชั้นเรียน การใช้จ่ายประโยชน์จากศูนย์ หมู่บ้านจะเป็นไปอย่างกว้างขวาง เช่น เป็นห้องเรียนสำหรับเด็กและผู้ใหญ่ เป็นที่อ่านหนังสือ เป็นแหล่งข่าวสาร ข้อมูลที่ชาวบ้านจะหาคำตอบทั้งจากเอกสารและจากครูเป็นสื่อกลาง เป็นศูนย์การศึกษาด้วยตนเอง เป็นศูนย์เกษตร เป็นศูนย์อนามัย เป็นศูนย์ประสานงานในหมู่บ้าน เป็นที่ทำการของคณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นที่ประชุมกรรมการหมู่บ้าน เป็นศูนย์พัฒนาชุมชน เป็นสถานที่เล่น ที่พักผ่อน เป็นที่ฟังวิทยุ และเป็นบ้านพักครู ลักษณะของศูนย์ จะผสมผสานกลมกลืนกับสภาพของหมู่บ้าน ไม่แตกต่างกันมากจนเป็นสิ่งผิดปกติในหมู่บ้าน ชาวบ้านที่เข้ามาใช้บริการศูนย์ จะเกิดความรู้สึกเป็นกันเองเหมือนบ้านตนเอง
11. ถือว่า "ชาวบ้านทุกคน" ในหมู่บ้านจะเป็นผู้รับบริการทางการศึกษา มิใช่เฉพาะเป็น "ผู้เรียน" ของศูนย์เท่านั้น การให้ศูนย์การศึกษาในหมู่บ้านจะเป็นไปในลักษณะ

"ศูนย์การศึกษาตลอดชีวิต" ซึ่งหมายถึง ศูนย์ ในหมู่บ้านนี้จะเป็นแหล่งที่ชาวบ้านมาศึกษาหาความรู้ได้เสมอ เมื่อต้องการคำตอบ และกิจกรรมในศูนย์จะมีไว้เพียงเพื่อการเรียนการสอนเท่านั้น แต่จะเป็นกิจกรรมเพื่อชุมชนในทุกด้าน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บรรณานุกรม

- การศึกษานอกโรงเรียน, กรม. การทำเนิงานศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา
กรุงเทพมหานคร: กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2526.
- กองแผนงานการศึกษา. รายงานสภาพการจัดการศึกษาสำหรับชาวเขา. กรุงเทพฯ
มหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2528.
- กองวิจัยการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. "นโยบายการจัดการ
ศึกษาของชาวเขา" รายงานเรื่องนโยบายและการจัดการศึกษาสำหรับชาว
เขาในประเทศไทย, 2526 - 2527.
- กองวิจัยชาวเขา. รายงานเรื่องนโยบายและการจัดการศึกษาสำหรับชาวเขาในประเทศ
ไทย. กรุงเทพมหานคร. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนัก
นายกรัฐมนตรี 2529.
- กองวิชาการ กรมประชาสงเคราะห์. แผนงานกรมประชาสงเคราะห์ ปีงบประมาณ
2530. เอกสารวิชาการ ลำดับที่ 126 เล่ม 2/2530.
- กองวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ
รายงานผลการศึกษาระดับต่ำกว่าอาชีวศึกษา เด็กชาวเขาและเด็กชนกลุ่มน้อย
ในประเทศไทย กุมภาพันธ์ 2526. (เอกสารโรเนียวเย็บเล่ม)
- ซจักษ์ บุษพันธ์. ชาวเขา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แพรวพินทยา, 2528.
- บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. ชาวเขาในไทย. กรุงเทพมหานคร. อมรการพิมพ์, 2526.
- ประชาสงเคราะห์, กรม. กระทรวงมหาดไทย. งานพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา.
เอกสารอัครโรเนียว, 2530.
- ประภาส จารุเสถียร. พลเอก. ชาวเขาในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
สถานสงเคราะห์หญิงปากเกล็ด, 2529.
- ประวิตร โปธิอาศน์. "พูดอย่างกะเหรี่ยง" ข่าวสารศูนย์วิจัยชาวเขา. ปีที่ 4 ฉบับที่ 2,
2523.

- ปราณี ศิริธร. เหนือแคว้นแดนสยาม. เชียงใหม่: โรงพิมพ์ช้างเผือก, 2528.
- วิไลพร ชมะณดิน. บทบาททางสังคมและเศรษฐกิจของสตรีชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอ: ศูนย์วิจัยชาวเขาเชียงใหม่, เอกสารโรเนียวเย็บเล่ม, 2522.
- สำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดเชียงราย. รายงานการประชุมปฏิบัติการเรื่อง "การสอนในสภาวะที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการศึกษาระดับประถมศึกษา" 2 - 9 พฤศจิกายน 2529. กรุงเทพฯ. โรงแรมเวียงอินทร์ เชียงราย.
- สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการปฏิบัติการจิตวิทยาแห่งชาติ. ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงพิมพ์ครั้งที่ 1, 2528.
- สุพิศรา สุภาพ. สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไพบุฒินาพานิช, 2529.
- สมโภชน์ ลาซโรจน์. บ้านกะเหรี่ยงโป. ศูนย์วิจัยชาวเขา กองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย, 2527.
- ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคเหนือ, กศน. คู่มือการใช้หลักสูตรประถมศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา พุทธศักราช 2524.
- ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคเหนือลำปาง, กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น 20% หลักสูตรประถมศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา พ.ศ. 2524, (เอกสารโรเนียวเย็บเล่ม)
- ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคเหนือ กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตรการศึกษานอกระบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน (ภาคเหนือ) กรุงเทพฯ, 2524.
- ศรีศักดิ์ วลีโลกม. วารสารเมืองโบราณ ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 มกราคม - มีนาคม, 2529.

- Ballantine, Jeanne H. The Sociology of Education: A Systematic Analysis. New Jersey: Prentice - Hall, 1983.
- Banks, James A. Multiethnic Education: Theory and Practice. Nass: Allyn and Bacon, 1981.
- Coombs, Philip H. The World Educational Crisis: A System Analysis New York: Oxford University Press, 1968.
- Gordon, Milton. Assimilation in American Life. New York: Oxford University Press, 1964.
- Hinton, Peter. Karen Subsistence, The Limits of a Swidden Economy in North Thailand, 1975.
- Jackson, Phillip W. "The Student's World" in Melvin L. Silberman, et al. (eds.) The Psychology of Open Teaching and Learning. An Inquiry Approach Boston: Little Brown, 1972.
- Kunstadter Peter. Southeast Asian Tribes, Minorities, and Nation Volume II, 1967.
- Renard, Ronald D. The Karen in Thai History, Final Report Submitted to the National Research Council 1977.
- Young, Gordon. The Hill Tribes of Northern Thailand. 2 nd ed. Bangkok: The Siam Society, 1962.